الشيخ عبد العزيز بن مرزوق الطريفي - فك الله أسره -
الاختلاط
-فك الله أسره-
أبو المقال الكتبي
مركز الميزان

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނެރެ ޝާއިޢު ކުރުމުގެ ޙައްޤު، ކޮންމެ މުސްލިމަކު ހުރުމަތްތެރިގެ

މުސްލިމުންނަށް ހިތުރުސްކުރުމަށެވެ. އަދި ނަސޭހަތް އެއީ، މިފޮތުގައި ހިމެނިފައިވާ އެއްވެސް

އެއްޗެއްގައި އެއްވެސް އުނިއިތުރުކުރުމަކާއި ނުލައި ބަދަލުކުރުމަކާއި ނުލައި ނަގައިގެން

ޝާއިޢުކުރުމެވެ.

ޝަޢުބާން 1441ހ / އޭޕްރީލް 2020މ

މުތަރުޖިމުގެ މުޤައްދިމާ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

أما بعد:

އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

«هَلَكْتَ إِنْ لَمْ يَعْرِفْ قَلْبُكَ الْمَعْرُوفَ , وَيُنْكِرِ الْمُنْكَرَ»[1]

މާނައީ: "ތިބާ ހިތަށް ހެޔޮކަން ނޭނގިއްޖެއްޔާ، އަދި މުންކަރާތަށް އިންކާރު ނުކުރެވިއްޖެއްޔާ ތިބާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ:

«إِنَّهَا سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ , فَبِحَسْبِ امْرِئٍ إِذَا رَأَى مُنْكَرًا لَا يَسْتَطِيعُ لَهُ تَغْيِيرًا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْ قَلْبِهِ أَنَّهُ لَهُ كَارِهٌ»[2]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި ކަންތައްތަކެއްވާނެއެވެ. ފަހެ އެކަންތަކެއް ބަދަލުކޮށްނުލެވޭ މުންކަރާތެއް މީހަކު ފެނިއްޖެނަމަ އޭނާގެ ހިތުން އެކަންތަކަށް ނުރުހިގެންވާކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވުން އޭނާއަށް ފުދިގެންވެއެވެ."

މުންކަރާތްތައް ފެތުރި އުޅުނު، ސުންނަތް ވަންހަނާވެ ބީރައްޓެހިވަމުންދާ މިޒަމާނުގައި ދުވަހަކަށްފަހު ދުވަހެއް ބޮޑުވެގެންދާ މުންކަރާތްތައް މިދަނީ ފެތުރެމުންނެވެ. އެގޮތުން އެކަންތަކެއްގައި ކުޑަކުއްޖާ ބޮޑުވެ، މުސްކުޅިވެ، ޖީލަކަށްފަހު ޖީލެއް ނިކުމެމުންދެއެވެ. އަދި އެކަންތައް އެންމެފަހުން މުޖުތަމަޢުގައި އެންމެން އެއްބަސްވެގެންވާ ޢާދަކާތަރެއްކަމުގައިވެގެންދެއެވެ. އަދި އެކަމާއި ދެކޮޅުހަދައި ނުރުހިއްޖީހަކަން ދަރާދާމާއި

---

[1] البدع لابن وضاح: 271

[2] مصنف ابن أبي شيبة: 37582، وشعب الإيمان للبيهقي: 7183

ފުރައްސާރަކުރުމާއި، ބާޣީކޮށްލުމާއި، ދުއްތުރާކުރުވުމުގައެވެ. الله ތަޢާލާ ރަސޫލާގެ ޙައްޤުގައި ފުރިހަމަކަން
ގެނުވީއެވެ.

އެގޮތުން އިންސާނާ ބާލިޣުގެ ތެރޭގައި އަބަދު އުޅެ، އަދި ބާލިޣުކަންތެރިކާއި މުންކަރާތެރިކަން ފެނި އަޅައިގެން އިތުރުވެއްޖެއްޔާ -އަދި ޚާއްޞަކޮށް އެކަންތަކަށް ޢާނާ އިންސާނު ނުކުރެވިއްޖެއްޔާ- އެކަންތައް މަޑުމަޑުން މައްސަލައަކަށް ނުވާ ދަރަޖައަށްދެއެވެ. އަދި ހިތުން އެކަމަކަށް ނަފްރަތުކުރާކަން އިންސާނުކުރާކަން ބާލިޣުކަމުގައި ބޮޑުވުމުގެ ހުރެގެން ނިވިގަންނައެވެ. އެފަދަ އެބައިކަމާއި މުސްލިމުން ދިރިއުޅޭ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި މިހާރުވެސް ޢާއްމުވެގެންނެވެ. އެގޮތުން އަންހެނުން ޒީނަތްތެރިވެގެން ނިކުމުމާއި، ޓީނޭޖަރުން ފެށުމާއި، ޚަލްވަތާއި މުޖުތަމަޢުގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި، ކާރުތަކާއި މަގުތަކުގައި ޖެހުމާއި، އަދި ފިލްމުތަކުން ތެރޭގެ ބޭނުމާއި، އިތުރު ތަންތަނުގެ ޓީވީ ޗެނަލްތަކުން ފެނިގެންވާ ކަންތައް މިހާރުވެސް ޢާއްމުވެގެންދޭ މިހާރު އެހެންނޭ ދަރަޖައަށް ގެންގޮސްފައެވެ. ފަހު ކާރިގެ ހަޔާތުގެންވާ ޚަރުންތަކުގެ ބާކަށުން މިފަދަ މުންކަރާތެއް ފެނިވަޑައިގަތް، އަދި ކިޔައްޔަ، ތަނެއްގައި ހިނގާމުންދާކަމުގެ އަޅައި ހަބަރު ލިބިއްޖެއްޔާ އެކަންތަކެއް މަނާނުކުރެވޭނެ ބިރުވެރިކަން ކުރިމަތިވާފަދަ ޙާލަތެއް އުފެދޭކަމެވެ. އަދި އެމަނިކުފާނު މަތިގައި ސަކަރާތްގެއި ނުވާރޭވިއަކަށް އެފިގެން ދޮށީހިނދުވެސް، އެކަކުގެފާނުގެ އަރިހުން އިއްޔަ ހިމެނިކަމުގެ ތަނުގައި ނުލަފާ ކުރިއެރުމެއް ވީއިރު މިހަކަ ގާތުގެ ފަހެ ގާމާގެ އިއްޔަ ހަމައެކަނި ގާތްމުއްސަކަތްކަމެއް ވިއްޔާ. އަދި ހަމައެކަނިވަޑައިގަން އިއްޔަ ވިނަރެތްގެން މިހާކަ މަގުމަތީން ފެނިވަޑައިގަނެވުނު ޤާދިރުން ގަސްކަމާ އިއްޔަ ބިރުކުރުމެވެ. މިއީ މަދު މިޤާމުތަކުގެ ކަމެވެ. އަހަރުމެންގެ ގާތުގައި މިކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް ހާދަގޭ ކިރިކަންކުރެވިފައެވެ. އެކަމަކު އެބަކުރުމެގެ އަރިހުގައި މިފަދަ ކަންތަކާއި މިހާ ހަލާކުވެރިކަން ބޮޑުވި ކަންތަކެވެ. އަދި މިހާ ހަލާކުވެގެންދާނެ ކުރިކުރި ބިދުޢަތުކާއި

މުންކަރާތްތަކުން ރަގަޅި ގޮސް ބޮޑުބި ކަންކަމުން އަރައިގަނެއެވެ. الله ތަޢާލާގެ
އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކީ އޮބާކަރުންގެ އަދިހަމައި ނުހަނު ޚަތަރުކުރިވެގެންނާ ބޮޑުވެގެންނާ
ކަންތަކެވެ. އަހަރުމެންނަށް މިފަދަ މުންކަރާތްތަކަށް ފެނިއަރުވި، އެއާއި ދުރާލައި ބަހައް
ބެނުގަން ނުހައްޔާރު އަދި ހާއްސަ ހިމެނޭ މިކަމުގައި ބަލާއިރު ގެއްލުންވާނެއެވެ. އަދި ފޮނި ތޮއްޗަށް
(ފަރުބަދު ބަލައިނަގަނޑާ އުދުރަހުންނާ) އުދުރަތަކާއި ބަހަނާތަށް ދޮށްކައިގެން الله އާއި
އުކާފަނީ ރަސޫލާގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކީ ބަދަލުކޮށްލާފާ، އަގުއްނަޙް،
ޛަދަރުއްނުކުރާ އެއްޗެހިކަނޑުވައިލުމެވެ. މިހެން އެނާގެ ދުނިޔަވި ފައިދާއެއް ޖާހިލުކުރަނީމާ
އެފަދަ ބަހަނާއަކުން އެކަމްއުކުރުމަތުން އެނާ އުދުރަހުރަހެވެ. އަދި އެކަން ހަރާމްވެ
ހުއްދަގެނުވެއުހާ އެނާގެ ހިނދު އަދާވާފަދައިގެ ދުން އުމުންކަރާތްގެ އަހުފެރިހާއި އުކުގަނި
ސަފާސަކުރު ގެފެނބަދަހިކާނު، ނަބަރާތްބެރިފެގެތް އިންކާރުކުރުމުގެއްނެތި ދިރިއުޅުންކުރިއަތް
ގެނދިޔައިމާ އެނާގެ ވާޖިބު އަދާވީކަމުނ ބަލައެވެ.

މިރޮބޭގެ ޒަމާނުގައި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން މަސައްކަތްކުރާ ތަނެއް ވެސް މުޅި
އަހަރުމެންގެ ގެބުގައި އާދައިގެ ނޫރުމަތި ކަމުގައި ވެފައި ކަމުކަވެ. އެކަމުން އެނާމު
ކުރިއަރުއްސުރު ފަހައިގެން މަދަރުސާތަކާއި މައިދާނުތަކުގައި މިކަމުގެ މަސައްކަތް ކުރާޖޭ
އަހުމުފުރާކުރުވެއެވެ. އަދި ހުރަސްގެން އެބަރުކޮށްފައިވާ: ޖާމިން އުމުރުފުރާގައި
ފިރިހެނުކުދިންނާއި އަންހެނުކުދިން ރައްޖެހިމުގެ ފެހެސަހާގެ ބިންހާއާރާތްއެވެ. ދެން ހިސާބުދ
ތަކިމިންނާއި ވާހަކަތަކާއި، ފެނސަ މަސްޖަރުތަކާއި ފާރުފާގެ ކާރޫބާރުތަކާއި ފިރިމުތަކުން
މިކަމަށް ކުއްޖާހަށްއެވެ. ދެން ބޭޒާރުގެންޒަސް ޖުސިފަރުސޮޒަތަކާއި، ފަސޭހަވާ މައިދާނުތަކާއި،
ފާހަރަތަކާއި، އުރިސްތަކާއި، ހަސްފިޓަލްތަކާއި ތަރުތަރުގައި މިމުންކަރާތްގެ މަތިގައި
ދެމިހުރެއެވެ. އަދި ހައްތަ، މައިންބަވައިންގެ ކުރިމަތިގައި ފިނި އަޅައިވާ ހިސާބުގައި

އަމިއްލަ ދަރިފުޅު ހިލާ ފިރިހެނެއް ނުވަތަ އަންހެނެއް ގެއަށްވައްދައިގެން ފާހިޝްކަމުގެ ކަން، ނުވަތަ މަދުކަމީގައި އޮޅުވާ ސަހިބަތު ދުއްވާ ހަދާއިރު މިހާރު ކަހަލުވަކާކާވެސް ހިތަށް ނާރާކަހަލައެވެ. އަދި އެއީ 'އޭނާ ބައްޕަ ހިތްވަގަނޑުއޭ ކޮއްޓާއޭ' ބުނުން މިހާރުވަނީ އެންމެން ބަލައިގަންނަވާ އާދައިގެ ކަމެއްކަމުގައިވެފައެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، އުއްމަތުގެ އިޖްތިމާޢުން ބަރާމަވެގެންވާ މުޝްކިލާތް މިބާޒު ކައިރިންބަޔަކު ގިނަ ބަޔަކު ހުރިހާމުސްލިމުގެ ނުރައްކާ ދަރަޖައަށްވުރެވެސް ގިނަވެއްޖެއެވެ. މިހިސާބަށް ކަމުންއެއްވެސް ފުރަތަމަގެން އަންނަ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްސަބަބަކީ ދީނުގެ ޢިލްމުދީވާ.

މިޒަމާނުގައި ޝަރުޢީ ޢިލްމު އަޙްކާމު އަޢުރާބީ، ދީނީޢިލްމުގެ މައްސަލަތަކަށް، ފައިދާ ނުގެއްލުން ބޮޑަށް ކުރުނުން ހުރެގެންވެއްޖެއެވެ. އަދި ދުނިޔާގެ ޝަހުވަތުތަކައި، އެކި ޤާނޫނުތަކުގެ އިތުރުވެރިންގެ ބަސްބަހެއް ދެކެމުން ގެންދިޔައެވެ. އަދި އެކަން ހުރަހެއްނެތި މިހާ ގެންނަ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތައް ޤަވާޢިދު ބަލާނުލުމުން ހުއްޓުނެވެ. ހަރަކާތަށް މިއުޅުމީ ބަދަލުވެގެން އަސާސްތައް ބަދަލު ދަރުމަ މިނިވަންކަން ނެތްތަކުވާ ދެވަނަ ކާބޯތަކެވެ. ދެން މިޒުމާ ފުރުޞަތުގައި މަސްލަހަތުގެ މައްސަލަތަކެއް އެހެންހުނު ބައެއް އިތުރުވެރިންގެ ބަސްބަހާއި ފުރާވަރެއް ޙަރަކާތެއް އިޤުތިޞާދީ ދާއިރާތަކެވެ.

ބައްޕިޔަން އެދެނީ ﷲ ގެ ރަޙްމަތްވެރިކަމެވެ.

މުއައްލިފުގެ ކުރު ތައުރީފެއް

އުސްތާޛު އަބްދުލްއަޒީޒު ބިން މަރްޒޫގު އައްޠަރީފީއެވެ. އުފަންވެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 1396ވަނަ އަހަރު (1976)ގައި ކުވައިތުގައެވެ. ޖާމިޢާއާއިއެކު އުޞޫލުއްދީނު ސުޢޫދީ އަރަބިއްޔާގައެވެ.

ތަޢުލީމު ހާސިލުކުރެއްވީ ރިޔާޟުގެ ޖާމިޢަތުލް އިމާމްގެ ކުއްލިއްޔާތުއް ޝަރީޢާއިންނެވެ. ދީން އުއްތަމަފުޅު އިލްމީ ބާރިޢުވެރިގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ޝައިޚު ކުވެއިތުގައި ފުރާން ދަރުސްކުރައްވާ އިލްމީ ދަރުސްތަކަށް ހާޟިރުވާން ފެއްޓެވިއެވެ. އެގޮތުން ފުރާން ހިފްޒުކުރައްވާ، ދެން އުމުރުން 18 އަހަރުގެ ކުރިން 'އަލްބައިޤޫނިއްޔާ' އާއި، 'ޢުމްދަތުލްއަޙްކާމް' އާއި، 'ކަޝްފުއްޝުބުހާތު' އާއި، 'އަލްއަރްބަޢީނާ' އާއި، 'އަލްއުޞޫލުއް ޘަލާޘާ' އާއި، 'ބުލޫޣުލް މަރާމް' އާއި، އަދި ވެސް އެތަކެއް މަތުންތަކެއް ހިފްޒުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އުމުރުން ފަނަރަ އަހަރުގައި 'ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު' އާއި، ޞަޙީޙު ބުޚާރީ' އާއި، 'މަޖްމޫޢު ފަތާވާ' އާއި 'ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް' އާއި، އިބްނު އަބްދުލް ބައްރުގެ 'އިސްތިޛްކާރު' އާއި، 'އަލްމުޙައްލާ' އާއި، އެފަދަ ބޮޑެތި ފޮތްތަކެއް އެއްކޮޅު ކިޔުއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ބަޔާނާއި ސުނަންތަކާއި، ފިޤުހާއި، ތާރީޚާއި، ބަހުގެ އިލްމާއި، އަދަބާއި ގެންވިރަކަމުގެ އެތައް ފޮތްތަކެއް ތަކުރާރުކޮށް ކިޔުއްވާ މުޠާލިޢާކުރައްވާ ޒާބިތުކުރައްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އުމުރުން 18 އަހަރުގައި ޝައިޚު ބިން ބާޒާއި، ޝައިޚު މުޤްބިލާއި، ސުނަނު އަދި ދާރުމީއާއި އަދި ބާޒު ބަރަޤާއާ ގެ ދަރުސްތަކަށް ހާޟިރުވާން ނިންމެވިއެވެ.

އުސްތާޛު އުސްތާޛުގެ ގޮތުގައި އިލްމު ހާސިލުކުރެއްވި ޝައިޚުންގެ ތެރޭގައި: ޝައިޚު އިބްނު ބާޒު، އަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ނާޞިރު އަލްބައްރާކު، މުޙައްމަދު އަބްދު الله

އައްޞާބޫނީ، އަލްމަދަނީ، ހަސަން އަލްހުޟައިބީ، ޞަފިއްޔުއްރަޙްމާން އަލްމުބާރަކްފޫރީ، ޢަބްދު ﷲ ބިން ބައްޔާ، ސަލްމާން އަލްޢައުދާއި އެހެނިހެން ބޭފުޅުން ހިމެނެއެވެ.

އަދި މިޞްރާއި މަޣްރިބާއި، ހިންދުސްތާނާއި، ޕާކިސްތާނާއި ޝާމްއާއި އަދިވެސް އެތަކެއް ބިންތަކަށް ޝައިޚު ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ.

ޝައިޚު އާއްމުންގެ ތެރޭގައި މަޝްހޫރުވެގެންދިޔައީ އަލްޖަޒީރާ ޗެނަލްގެ ވަރުގަދަ ޕްރޮގްރާމު، ޓީވީގެ ސަފުހާއި އިންޓަރނެޓާއި ފުރުޞަތު އިލްމު ޢާއްމުކުރެއްވުމުގައެވެ. އެގޮތުން ޝައިޚު ބަރުނާމަޖު ޝަރީޢަތާއި ޙަޔާތުގައި ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބު ދެއްވައި، ޤާނޫނީ ފަތުވާދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ޝައިޚުގެ ފިކުރުތަކާއި ބަޔާންތަކުގެ އެތައް ފޮތްތަކެއް ޗާޕުކުރެވިފައި ވެއެވެ. ބަޔާންތައް އާއްމުކޮށް ހުށަހެޅުމަށް ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ވެބްސައިޓުތަކާއި ފޮރަމްތަކަކީ ވެސް ޝައިޚުގެ މަސައްކަތެވެ. ޝައިޚު ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތްތަކުގެ އަދަދު 30 އާއި 50 ދެމެދުގެ ތިއްބެވުންތެރި ވާހަކައެވެ. ހަމައެއާއެކު ބަޔާންތަކުގެ އަދަދު 10 ވަނަ ފޮތް ޗާޕު ކުރައްވާ 13 ވަނަ ފޮތެއް ދެމެދު ވެއެވެ. އަދި ޝައިޚުގެ ވާހަކަތަކާއި ފިޤުހީ ދަރުސްތައް ހިމެނޭގޮތުން ޝައިޚު ބޭނުންކުރައްވާ އަދަބީ ބަސްތަކަކީ: ޝައިޚު ޙަޔާތުގެ ނިޒާމުތަކެވެ. އަދި މިއީ ޙަޔާތުގެ ތަޖުރިބާ ހިމެނޭ ކުރުފޮތްތަކާއި ނަޒަރު ޝަރުޢީ ވާހަކައެވެ. އަދި ފިކުރީ ދަރުސްތަކާއި ތަފްސީރުގެ ފޮތްތަކެއްގެ ވެސް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ.

ޝައިޚު ލިޔުއްވި ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން އަދަބިއްޔާތުގެ ޝިޢުރުތަކާއި ވާހަކަތަކުގެ ތެރޭގައި: އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ 'ޝަރުޢީ އިޙްތިލާފު' އާއި، 'އިލްމާއި ޢަމަލު ދެމެދު' އާއި، 'ފަތުވާތައް' އާއި، 'މަޤާޞިދު ޝަރީޢާ' އާއި، އިބްނު ޚަލްދޫނުގެ 'އަލްމުޤައްދިމާ' އާއި، 'އިޖުތިހާދުގެ މަސައްލަ' އާއި، 'ތަޖުދީދު ފިޤުހު' އާއި،

ޙާކިމް މުސްތަދްރަކު' އާއި، ބަޔްހަޤީގެ ސުނަނުގެ ކިތާބުން ސަޙީޙާއި ހަދައަނާއި، އަދިވެސް އެހެނިހެން ފޮތްތަކުން ހިފެނެއެވެ.

ޝައިޚު ޢަބްދުއްލާހުގެ ފޮތްތަކުގެ ތެރޭގައި: 'އަލްއިޚްތިލާޠު ފީ ތަޢްލީމި ދާރަމް ޙަޤާއިޤު ވިދާނު އަބާޠީލު ވަޠްޠާއިފީ ފީ ރިޔާޟިއްލް އަޠްފާލި' އާއި، 'ޢަޤާއިދު ސަބީލާ އަމީ ތަފްސީރު އަޚްޠާއު ސަބީލިއްރިޝާދި' އާއި، 'ޝައުޤުން ބިޔާނި ދާޢިޝަ ނަޞީޙަތު' އާއި، 'އަލްއިޚްތިލާޠު ވަލްޢާރިޟީ ފީ ރިޔާޟިލް އަޠްފާލި' އާއި، 'އަލްޢަޤްލު ވަލްޢަޤީދާ' އާއި، 'ސަބީލު އަލްމަރްއަތި' އާއި، 'އަލްއިސްލާމު ވަލްޢިލްމު' އާއި، 'ސަބީލު ފިކްރިލް އިސްލާމީ' އާއި، 'ސަބީލު އަލްޤާރީ ބަޔާނި ފިކްރިލް މުޢާޞިރު' އާއި، އަދިވެސް އެހެނިހެން ފޮތްތަކުން ހިފެނެއެވެ.

ދިރާސާއި ދޮޅޭ ސައިކޮލޮޖިސްޓުންނާއި ފިޒިޔޮލޮޖިސްޓުންނާއި އުމުރުގެ ފުރާތަމަ ބާލިޣުވާ އަދި އުމުރުގެ ޝަބާބުގައި ދޭތެރެއިން ބުނާ މީހުން ދަރިންނާ ވާހަކަދައްކާއިރު، ސުކޫލުތަކުގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި މީހުންނާއި، އަދި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ކުދިންގެ ސިއްރުވެރި ދެމެދުގައި ޖިންސީ ގުޅުން ބޮޑުކޮށް އުނގެނުމާ ނުވާގޮތުގައި އަދިވެސް އަޚްލާޤީ ޙާލަތު ޢާއިލީ ތަރުބިއްޔަތުގައި ޝައިޚު ދެކެވޭތީ ފަދަ ގުޅުންތަކާ ވާހަކަތަކާ ތަފްސީލު ދިނުމަށް ތަހުޒީބުގައި އަދި ސުލޫކީ ސަޤާފަތުގެ އަޚްލާޤީ މަސްއަލަތަކުގެ ފުރުޞަތު ދޭން ޖެހޭ ވަރަކަށް ދިރާސާ ދިރާސާކުރެވޭ ދެމެދު ދައްކާ ޚިޔާލުތައް 2011 ވަނަ އަހަރު ޝައިޚު ދަރުސްދިނުން މަޤާލާއަކަށެވެ. ދުން އެއަށްފަހު ސުލޫކީ ޢަޤީދާއެއްގައި ޤަބޫލުކުރާއިރު މުސްކުރާބަލާ ހުރިހާ މަޢުލޫމާތު މުހިއްމުކަން ބޮޑު ސަމާލުކަން އުނދަގޫ ދީގެން ދިރާސާއިވެސް މުސްކުރާ ދުނިޔެއިން ބަލާފައި އިޚްލާޞްތެރިކަން އެހާބޮޑު ހައްތަހާއަކަށް

ސިލްސިލާގައި 2016 ވަނަ އަހަރުގެ އެޕްރީލް މަހު އެބައިމީހުންވަނީ ޝާއިޢު ކުރި ހަރުދަނާކޮށްފައެވެ. އަދި އަދާ ޤައުމުތަކުގެ ޝާއިޢު ހުރި ހަރުދަނާގައެވެ.

ޝާއިޢު ހަރުދަނާކޮށްދެއްވާފައި ދަރުސްތަކާއި ކޮލެޖުތަކާއި ޔުނިވަރސިޓީ ބިލްޑިންގްތަކާއި ތަފާތު ސަރަޙައްދުތަކުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކެވެ. އެގޮތުން ޝާއިޢު ހަރުދަނާކުރުމުގެ ކުރިން އެންމެ ފަހުން ކުރެވުނު ބިލްޑިންގައިވާ: "ބައެއް ޙާލަތުން ޔުނިވަރސިޓީގައި ކިޔަވާ ހިސާބުން ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ބައެއް (ދަރިވަރާ) ތަނަކަށް ދާންޖެހުން އެކަށީގެން ފިހިސަބަބުތަކުން ކުށްތަކެއް ހިންގިއްޖެއެވެ. (އެހެންނަމަވެސް) އެކަމަކު ތަފާތުކަން ފާޅުކުރިއަކީ އަނެއްކާ ދުވަސް ޖެހިގެންވާ އުޅަބިމީހުން ހަރުދަނާކަން ކޮށްދާފައިނުވާތީއެވެ. ދުވަސްތަކުން އެއްގޮތަކަށް ގެނެސްދެވޭނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނާ ދަރިވަރުންތަކުގައި އެއްގޮތަކަށް ގަބޫލުކުރެއެވެ. ދެ އުޅަބިމީހުންގެ މަސްލަހަތު: 'ކީއް އުޅަބިމީހުންގެ މިއްލަކަން ތަޢުލީމީ ޙައްޤުތަކުގައި ފެންނަންނެތެވެ.'"

الله ތަޢާލާގެ ދީން އުފާވާ އެދީނުގެ އިލްމު މުސްތަޤްބަލުގައި ކުރިއެރުމަށް ފަހު، ބަޔަކު ހަރުދަނާކަމުގައި ޤާނޫނީ ނިޒާމުތަކެއް ޤާއިމުކުރުމަށް ބޭނުންވާ އިލްމުވެރިން ހާމަ ހަރުދަނާކަން ގަވާއިދުތަކާ އެއްގޮތަށް ކަށަވަރުކުރުމަށް އުޅަބިމީހުންގެ ޙައްޤުތައް އިލްމުވެރިން ސަލާމަތްކުރުމަށް ބަލައިގަތުމުގައި ދާއިމީ ކުރުމަށް ދިރާސާކުރެވިއެވެ.

* * *

بسم الله الرحمن الرحيم

الله ތަޢާލާގެ ތަޢުރީފުގެންނާ ނިޢުމަތްތަކުގެ މައްޗަށް އަހުރެން އެކަލާނގެއަށް ޙަމްދުކުރަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢާޤިބަތްތަކުން، ބަލާޔާތަކުން ދުރުކޮށްދެއްވުމަށް އަހުރެން އެދެމެވެ. އަދި ހުރިހާ ރިވެތި ގޮތަކުން ކަންކަން ރޫޙާނިއްޔަތުން އަހުރެން އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް ތަޤްވާއަށް އެދެމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ކަލަމްކުރާ ދުރުކޮށްދިނުމަށް، އަދި ހުރިގޮތާ އިމާމުކަން ސިފަކުރުއްވުމަށް އަހުރެން އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް އިލްތިމާސް އެދެމެވެ. އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުމަށް އެދި ދުޢާކުރަނީ މުޙައްމަދުގެ ފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށެވެ.

أما بعد (އެއަށްފަހުގައި ދަންނައެވެ.):

(އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން) މަސްހުނިވުމުގެ މައްސަލައަށް ވާހަކަދެއްކުމަށްޓަކައި ނަޒަރު (އެހެން ފިރިހެނަކާއި ނުފޫޒުބަލާން) އެއްޗިބަހާވުން ހާޒިރުކުރުއެވެ. އަދި ޖިހާދީހާއި ކިޔުމާ ޒިކުރުގެ ޤަވާޢިދުތަކަށް ފޯރުވި ކަރިއިވެގެންވެ، އަދި ޒިކުރުގެ ސަބަބުތަކުގައި ހިފެހެއް، ފަހެ އެދުމެހެއްވަނީ ފުރުޞަތާއި ބަސްބުނުންވިއެވެ. އަދި ކުރިން އެހީގެންނުވާ -އަދި އެއީ ދުރުކޮށްލިވެގެންވާ ގުނަކަށްކުރުގައި ސިފަކުރިވެގެންވާ- އަޙަން އުފެއްދެވިއާ ގުނަކަށް ދުރުވެގެވެ. އަދި ރަށްތަކާއި ދުރުވެގެންވާތަކަށް ވިސްނުންތަށް އަޤީދާކުރުން ބަރުއަވިހެވެ.

އެހެން، ހަމައެކަހި އިތުރު ޚިޔާލުތަކާމެދު ދައުވާކުރުން ފިޔަވައި އެބަހުރުކަން ފިޔަވައްސާ ބަހައް މިހެން، ބެއްދިއާއި ނަފްޖެހުގެންނާ (ނަފްސުބަހާއި އަޤުބަތާއި)

ޒިޔާދުވެގެންވާ ގޮތަށް ކަންކަން ކަނޑައަޅާ އަޑު އަރުވަން އުފެދުނެވެ. އެކަންތަކުގައި ޢާޝޫރާއަށްވެސް އަދި ޢާޝޫރާގެ ދުވަހުގެ ހަމަހަމަކަމުންވެސް އެއްޗެސް ފައިދާއެއް ލިބިގެންނުވެއެވެ. ކިޔާމީހުގެ ޙިބައިން އަޅުގަނޑު އުފަންވީ މިދުވަސްވަރުގައި ގޮތްތައްމިނީ ތަނަވަސްކަން ފިލުވުމަށް، އަދި ހުރިހާކަންތަކުގައި ހުރިހާ ކަނޑައަޅައިފައި ފިލުވު ކުރިމަތިން ދިމާވީ. އަދި ޝަރީޢަތައް ކަމަކީ ފުރިހަމަ ކަމެއްކަމުގައި ނިޔަތް ހިންގުމަށް ހަމަޖެހުމުގައި ނުކުތުމަށްކަމަށް މުޅިކޮށް ގެނެސްދީފައިވާކަން ނުދެކެވެ. އަދި އިންސާނުވެފައި ވިދާ، ޢާއްމު ނަފްސަކަން ފިޔަވާސްފަދަ ކަމެއްގެ ބަދަލުކަމެއްގައި ފިޔަވަޅުތަކެއް ކުރުމާއިމެދު މަސައްކަތް ނުކުރެއްވިއެވެ. ދިނުމަށް އެފަދަ ހަރުގެއް ވިހާ ނުވާ ކަމާ އިޚްތިޔާރު ކުރާ ނުވެއެވެ. އެއް އަޑުގަނޑެއް ކަނޑައަޅައިން ބަދަލުވެފައިނުވާ ކަން، އަދި (އެއްވެސް ޢަދުލުއިންސާފު) ހުރިކަމާއި ހިތާމަ ނިކުމެވުނެވެ. އަދި الله ގެ ރުއްސެވުމާއިމެދު 'ޙަޔާތަށް' އަދި 'ޙައްޤާ' ލިބިދާނެ ގޮތްތަކަށް الله ތަޢާލާ އެކަމާ ނަފްސަކަށް ދޫކުރައްވާފައިވެއެވެ.

- (މައްސަލަ) ތަޞްވީރުކުރުން[3]:

ދަންނަންޖެހޭ ކަމަކީ، ޝާއިޢުވެދިޔަ ޖަމާޢަތްތަކުގައި އިޚްތިލާފުގެ ބޭރުން އެއްވެސް އިޚްތިލާފެއް، މަދުކަމާއި ބޮޑުކަމާއި، އަދި އެންމެބޮޑުކަމަށް ޚިލާފުވާ މަޤުބޫލުކުރެވުނުމާ އަދި މަސްއޫލިއް ގައިޑްލައިންތައް އަދި ދެމިގެންވާގޮތަށް އިސްލާމީ ޢިލްމުވެރިންނާ މައިގަނޑުކަންތައްގައި އަންހެނުން ދިރިއުޅުން ބަހާލެވޭ ވާހަކައިރާލާއި ނުވެއެވެ. އަންހެނުންނާ ކަނޑައިގެން ހިނގާލުމާއި، އަދި ނިކުމެފައި ބާރުބަލާއް ފާސްދޭނޭގޮތެއްގައި ވާހަކަދެއްކުމެވެ. އަދި ފަރާތްތަކުގައި (އަންހެނުންނާއި) ދިރިހުރުމަށް އަންހެނާ ހަރަކާތް ވެސް، އަދި އޭގެ އިދާރާތަކުގެ ވަޒީފާތައް. އަދި އަންނަބަޔާ ބައިވެރިވުމުގައި އަލިފާނުގެ މަސައްކަތް ކުރުމުގައި ގަވާއިދު ބަލަހައްޓަ ދޭން ނުޖެހޭނެއެވެ.

މިޒަމާނުގެ ވަސީލަތްތަކުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު މައްސަލަ ނަގައިގެން އަންނަ ހުށަހެޅުން ފަރާތް މިހާރު މިނިވަންކަމުގައި ފަރުދުން ނުކުންނަ ކަމެވެ. އެހެންމީހުން އިބާރާތުން މިގޮތަކީ ބަޔާނުގެ ކަންކަން ބަލައިގަތުމަށް ބަދަލުވެގެންދާ މަސްއޫލިއްޔަތު މައްސަލައާ އެއްގޮތަށް ވަކިވެފައިވާ މުޅިކަމުގެ ޚާއްޞަ ދުވަސްވަރު ހިންގުމުގެ މަސްއޫލު ކަންކަން އިޚްތިލާފުވާނެ ބެލެވޭ ނިޔަތް ކަނޑައެޅުން ބޮޑެތި ބަސްމަގު. މިހާރު ބަދަލުވިއެވެ. ފަރާތެއް ޒަމާނީ މިސްކިތްތަކުން ޚާއްޞަ އަދި އިސްލާމީ ކަންކަމުގެ ބެލެނިވެރިއެވެ. އިޚްތިލާފުވުމާއި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރުގެ ކުރިއަރާފައި ވާ ބުނެއެވެ. ފަހަރު ވަރަށް ގާތުގައި ޒަމާނީ ވަގުތު ފައިދާ މިފަދަ ކަންކަމަކަށް ދެވެއެވެ. އަދި ބަދަލު ވަރަށް ގިނަ މިސާލުތައްވެއެވެ.

[3] މައްސަލަ ތަޞްވީރު ކުރުމަކީ: އެމައްސަލައަކާއި ވައްތަރު ޙާލަތު އަދި އެހެނިހެން ކަންކަމުން ސާފު މައްސަލައިގެ ކޮބައިކަން ފާހަގަކޮށް ވަކިކުރުމެވެ.

އަދި (ދާއިމީކޮށް ފެށޭދުވަހުންސުރެ) ހުރަހެއް ޖަމާޢަތްތަކެއް ކަމުގައިވާ: ބާޒާރުތަކެއްފަދަ
ޖަމާޢަތްތަކެއް ބޭނުންކޮށްގެން ގޮތުގެމަތިން އެއްކޮށްލާ، މަސައްކަތުގައި ބައިވެރިވުމަށް (އަންހެނުންނާއި
ފިރިހެނުން މަސައްކަތުގައި) ޖަމާޢަތުން (ހުރިހާ ގޮތްގޮތުން ދާއިރާއެއް) މަދަރުސާ ތަރުބިޔަތާ ދިރާސީ،
ފަދަ ބައިގަނޑުތައް މަދަރުސާ ޒުވާނުންގެ ޒުހުން ބައިވެރިވާނެ ދިމާވޭ. ފުރަތަމަ
ކަސްރަތުގައި ދިގުމުއްދަތެއް އެކަން ދެމިގެންވުމުން ތަފާތުތަށް ދޭން ހިތްޖެހި
ފަރާތްތަކެއްވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ދެފަރާ ކަސްރަތު ދިގުމުއްދަތަކަށް ދެމިގެންވުމުން ތަފާތުތަކެއް
ދެން ބޭނިގައި ފަރާތްތަކެއްވެގެންދިޔައެވެ. އެހެން ބަސްގަނޑުގެ ބައިތަކެއް އެކަހި އަންކަހެޅިއާއި
ދިގު މުއްދަތުގައި ދެމިގެންވުމުން، ތަރަހަމު ބޮޑު 'ހިނގާ ނުބައިކަލޭގެ މަސްވަ' އަށް
ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އަދި ދެޖީހާފީގެ މިހުން ބައެއްތަނުތަކުތަކުގައި ދިގު މުއްދަތަކަށް
ދެމިގެންވުމުން، ހަމައެކަނި ހާޒިރުވާކަށް އެކަން ފެއްޓުމުގެ ބަދަލުގައި އެކަން އެއްކޮށް
ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ދަރުވާހުޅުވި ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އަދި (މީޑިޔާގައިވާ) ދަކަންތަކެއްވެސް
ދިގު މުއްދަތަށްގައި އެކަންތައް ހުއްދަވެގެންވުމުގެ ހުކުމުން ބާރުވެގެންވާ
ހުކުމަށް ބަދަލުކޮށްލިއެވެ.

އަދި އެއްބަސްވެވިގެންވާ ކަމެއް: އަންހެނާއަށް ހާޒިރުވުން ދިގެން ދޭން ނިވާވެގެންވާ
ހިޖާބުވާއި އެކިގައި މަދުރަހިތާއި އަދި (ވަންހަނާވާ އެކަހިވެގެންވާ ގޮތަށް ހުނަނަ މަދުރަސާއި
ފާހަގަކޮށް ފިލަވާއި) ހާމަ ބާޒާރުތަކުން ނިކުންނަން ދެމި، އަދި ފެހާރާ
އިހުތިލާތުގައި މަޖުލިސްތަކާއި އަދި (ހާޒިރުވުމަށް) އިތުރުވެގެންވާ ވާހަކައެއް ދަށްކުރުމެއް
ދޭން (ގެސްޓްހައުސް ހިއްސާކުރިކަން) ހަދާ، އަދި ސިފައިންގެތެރޭގައި ފަދަ ހަމަހަމަވުން
ހުއްދަވެގެންވާ އިޚްތިލާޠްވެގެންވާ ކަމެއްކަމަށް. އަދި އެކަން ބާރުވެގެންވާކަމަށް ނަސްބަތް
ނުވަތަ ތަރުޖަމާކުރަނީ ނުވެއެވެ.

- ދުރުކުރުން (އިސްތިޤްނާކުރުން):

ބާޒާރުތަކާއި، ޚަރަދުވެ މަޢުކުރުމުއްސަނާ އަދި ގައިޑިލުވުމެއްނާ ހިނގާ މަގުތަކުގައި މަސްހުނިވުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމުން އިޖުމުވެރިން ދުރުވެގެން، އަދި ހަރާމްވެގެންވާ މަސްހުނިވުމުން އެކަންތައް އިސްތިޤްނާކުރުމުގެ ވާހަކަ ބައްދަލުކުރުމުގެ ހާޖަތެއްފެންނަނެވެ. އެއީ އެކަންތައް ސަރުކާރުގެންނެވެ، އަދި އިޖުމުވެރިންގެ ގޮތުގައި އެކަންތަކާއިމެދު ވާހަކަދެއްކުން ނުވާނެއެވެ. އެއީ ބައެއް ގާތިބުން، އެކަންތައް ބޭނުންކުރެގެން އަދި އެކަންތަކަކީ ޚިޔާނާތްތެރި ޚިޔާރުތެރި، ނަފްސުކަމުން ފިލައި، އަދި ޚިދުމަތް ޤަދަރުކުރުމުގެ ބޭބޭން ނަފްސުގައި އައިސްފައިވާ ބުރުމް ޚިޔާރުކުރުމުން ބޭރުވުމުގެ ގޮޅިން ފަރަދުކުރުވި ތަފާތުކުރުވެގެންވާ މަސްހުނިވުމުގެ ވައްތަރުތައް އެއްކޮންމާ އެކައްޗަކަންހަދާ އަދި އެއްބަރުކުރެއް އެހިރީ ކަމަކު ދިންމަކަށް ފެސްދުކޮންފިއްޔާ ގެނުވިއެވެ.

މިވައްޗަރުގެ ޤަދަރުކުރުމި ޤާނޫނުގެނުވާކަމުކުވެ. އެގޮތުން ދިވާ ހަރާމްވެގެންވާކަމުން ބާވައިލުއްވުނު ހިނދު ދުރަހުޝްގެ ކަފަރުން ބުނުއްވެ:

﴿...إِنَّمَا ٱلۡبَيۡعُ مِثۡلُ ٱلرِّبَوٰاْ...﴾[4]

މާނައީ: "...ވިޔަފާރި ވާކަން ކަނަވެރި، ރިބާކަހަލަކަމެއް ކަމުގައެވެ..."

---

[4] البقرة: 275

ދެންފަހެ އެކަންތައް ސާފުވެގެންވުމާއިއެކުވެސް އެދެކަންތައް ފަރަޤުކުރުމަށް ބޭނުންވެހުރެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْ...﴾[5]

މާނައީ: "...(ނަމަވެސް) ވިޔަފާރި ކުރުންވަނީ، الله ހުއްދަ ކުރައްވާފައެވެ. އަދި ރިބާވަނީ ހަރާމުކުރައްވާފައެވެ..."

އެބައިމީހުން ހަސްތި ޙަރަބިންނެވެ. އަދި ރިބާގެ މާނައާއި މަޤްސަދާއި، އަދި އޭގެ މާނައާއި ވިޔަފާރިކުރުން ޙާޞިލުވެގެންވާގޮތާއި، އަދި އެދެކަންތައްތަކުގެ ދެމެދުގައި ފަރަޤުކުރާ މިންވަރުވެސް އެބައިމީހުންނަށް އެނގެއެވެ. ދެންފަހެ ރިބާގެ ޙާލަތްތަކާއި ވައްތަރުތަކާއި ޝުރޫޠުތައް ސިފަކޮށްދިނީ ކަނޑައަޅުމަށް ވަޙީގެ ނައްސުތަކުން އައެވެ. އޭރު ހުޖްޖަ ޤާއިމުވުމުގައި ނުވަތަ ނުބައި ޤާއިމުވުމުގައި ވިޔަސް މިސްކީނުންގެ ސިޔާސީ ބަޔަކަށް ބޭއްދީގެ އެޖަރަދުކުރުންތައް ވެދެގަން ފެރިވެގޮތުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. މިއީ އެއްގޮތަކުން ބައްޔެވިގެންވާ އަދި ރަނގޮޅުގޮތަކުން ވައްތަރުވެގެންވާ ބާރު އެކަމުކު ދެކަންތަކުގެ ޙުކުމް ބައްޔެވިގެންވާ ޢަންމު ވައްތަރުވެގެންވާ ކަމަށާއިމެދު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ފާރިދުން (އިޙްމުވިރިން) އަޑުކުރަންޖެހޭ މާޖިބެވެ.

---

[5] البقرة: 275

ޙަރާމްކަންތަކުގެ ވެރިއިން އަދި ސާފުވެގެންވާ އެއްކަންތައްކަމުގައިވާ ރިބާއި ދުރުގައި، އަރަބިންގެ ވެރިއިން އަދި ޖަހާލަތްތެރިވެގެންވާ މީހުން، އަދި ޖަހާލަތްތެރި ބަޔާންކުރުމުގައިވާ ޤުރްއާން:

﴿قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾[6]

މާނައީ: "ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ އެއްވެސް ގުދުރަތެއްނުވާ އަރަބިބަހުން އޮތީ ޤުރްއާނެއްގެ ގޮތުގައި އެމީހުން ތަޤުވާވެރިވުމަށެވެ."

(އެންމެ ފަސޭހަކޮށްދީ ބަޔާންކުރުމުގައިވާ ޤުރްއާން) ފަހުމުވުމުގައި ޤުރައިޝުންގެ ބުއްޖަތަކީ އެއީ ކަމުގައިވާނަމަ، -އަދި މިކަންތައްވީ ޖަޒީރާގައި އަސްލުގައިވާ އަރަބީންގެ ލިބައިންކަމުގައިވާނަމަ- ދެންފަހެ އަރަބީންގެ ވެރީގައި އުޅޭ ބަދޮވި (ސަގާފު އަރަބިންކުރުމުގައިނުވާ) މިހެން އެކަންތަކުން ޖަދަލުކުރުން އަދިވާސި ކިރިސަކުންހެއްޓެވެ! އަދި ކިއުމަ، ދުރުތަކުގެ ގައްސަން އަޖިމުންތަކުން ގަޑުވެގެންވާ ފަހު ޖަހާނުގައި އަދި ކަންތައްވާނީ ކިރިސަކުންހެއްޓެވެ! ފަހަރު ދުރުނަނުވުގައި ބަހުގެ އަޖިމީންތަކަންވާނީ ފުޅުރި، ކިލާރީ އަޖީމީންތަކާއި އެއްވެފައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން (އެބަހީ: އަރަބީ އަރަބިން) ހެދި ކަންތައްފެނައިން ނުވާ ކަންތަކެއް، އަދި އެބައިމީހުންގެ ފަހުމުވުންފެނައިން ނުވާ ފަހުމުތަކެއްވެސް އުފެދިފައިވެއެވެ. އަދި ރައްކާތެރިވެ، ބަސްތަކުގެ މަޢުލޫމާތައިދެނު ފިލުވައިދެނުން ދެނެވި ބަޔައް އިލްމު އުނގެނޭ މިހެންގެ ކައިރިގައި ސަޤާފަތުތަކުން ބާސްފިނުވާނުކަމަށް ވެއްޖެއެވެ. އެއީ އެތަކެއް ފަހުމުވުންތަކާއި ބަސްތައް އެގޮތްމިގޮތްގެންވާކަމަށްޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި ނަގައިގަންނަމުހާއިން، އެފަރުވުން ގެންދަނި

[6] الزمر: 28

ކޮންދިމާވާކަންކަމެއް، އަދި ނަޞާރާކުރަނީ ކޮންކަމެއް ކަމެއް ނޫނެއެވެ. އަދި އިޚްތިލާޠުގެ ދީވާނުތަކާއި ޤަވާއިދުތަކަށްތަރައިން ކަންކަން ސިޔާސީވުމާބެހޭކަމުގައި މަސްޖިދުކަން ރުޖޫޢަވާވާ މަސްޖިދުގެ އިމާމު ބަރަޔާވާތަރައިން، ޝަރުޢީ ފަރުމަން ސިޔާސީވުމާބެހޭކަމުގައި ރުޖޫޢަވާވާ މަސްޖިދުގެއެވެ. އެމަސްޖިދާއި އިތުރުގޮތުން ގަރާރުތަކުން ބަދަލުވުން ބަލައި ގެންނަވައި، އަދި ދިރާސާކުރާ ޖަމާޢަތްތަކުން އެކަށީގެންވާވުމެވެ. ފަހު ދިރާސާތައް ހޯދައިދޭން ޖަމާޢަތްތަކުން، އެކަމުގެ އަޙްލާޤީއާ ބަޔާނާއި އެކަށީގެން ގޮސްދިޔަ ދިއުމަކު މުދަލުޖަމާކުރި ޢިލްމު ފަރަފަރުކޮށް ފަރަފަރާކަން ﷲ ގެ ޙަޤީޤަތް (އިޚްލާޞް) ގެންގުޅޭ އަދި އެބައިމީހުން ބުދުމަގުން އެއްޗިސްތަކަށްވާ މަގުފަރުއްދުވުމަށް ކުރައްވާށެވެ.

﴿...وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلْمِحَالِ﴾[7]

މާނައީ: "...އަދި އެއުރެން ﷲ އާމެދު ޖަދަލުކޮށް ހަދަމުވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ، ހިއްފުމުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

އަދި ޖަޒާ ލިބުނުވަނީ އެއަމަލެއްގެ ވަރުވަރަކުންނެވެ.

[7] الرعد: 13

- މުޢާމަލާތުގެ ދީން:

މީސްތަކުންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި ޝަރީޢަތަށް މަޤާމެއް ދިނެގެންނުވާނެކަމަށް، އަދި ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކާއި ދީނީ ކަންތައްތައްވަނީ ވަކިވެ ޗަރަދުވެގެންކަމަށް ދެކޭ މީހުން މިއަދުގައިވާ ޒިޔާދަ ޕާޓީތައް ނުހަނުގިނަ. އެއީ ސެކިއުލަރިޒަމް ފަރުމާކޮށްފައިވާ ބައިގެން އުފެދިފައިވާ ޖަމާޢަތް ތަކެވެ. އެކުލަވާ ފިކުރަކީ ދީނަށް ބަދަލުއައުމުގެ ފިކުރެވެ. އެއީ މިފަދަ ކުރީގެ ސަޤާފަތްތަކުން ފެށިގެން ފެނިގެން އައި ފިކުރެކެވެ. ޝުޢައިބުގެ ޤައުމުވެސް ޤަބޫލުކުރި ފިކުރެއް ކަމުގައި ސިފަ ކުރެވޭ ކަމެކެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުން ބޭރުގައި ފާފައެއްކަމުގައި ދެކޭ ކަމެކެވެ. ދީން ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުން ވަކި ބަހައްޓާށެވެ. ޝުޢައިބުގެ ޤައުމުވެސް -މިންގަނޑުގައި- ވަކިކޮށްފިން މަސަލަކުރިމުން- ޝުޢައިބުގެ ޤައުމަށް ބުނީ:

﴿...أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ أَن نَّتۡرُكَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ﴾[8]

މާނައީ: "...ތިޔަބޭފުޅާގެ ނަމާދުތަކަށް ތިޔަ އަމުރުކުރަނީ އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެތި ދޫކޮށްލުމަށް، ނުވަތަ އަހަރެމެންގެ މުދަލުގެ ތެރޭގައި އަހަރެމެން އެދޭގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލުމަށް، ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދުތަކުން އަމުރުކުރަނީ؟! ޙަޤީޤަތުގައި، ކަލޭގެފާނީ، ތެދުވެރި، ވިސްނުންތެރި ފުރިހަމަ ބޭކަލެއްކަމުގައިވާނެއެވެ!"

އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދުތައް ކަލޭގެފާނުގެ ދީނަކީ ވަކި އެއްޗެކެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ މުޢާމަލާތް އިޤްތިޞާދީ ވަކި އެއްޗެކެވެ.

[8] هود: 87

ދެން އެއަށްފަހު، އިލްމުވެރިއާގެ ބަޔާންކޮށްދިނުން ކިތަންމެ ސާފުވެ ބުރްހާނާ ވަރުގަދަވިޔަސް، އިންސާނީ ބުއްދި އުފެއްދެވި الله ތަޢާލާގެ ބަޔާންކުރެއްވުމާއި ހަމައަށް ނުފޯރާނެއެވެ. އެބުއްދިއަށް ބަންދު ވަންނާނީ ދީނީކަމާއި، ޣައިބުކަމުގެ ތަފްޞީލް ހުދޫދާތަން ތަފްސީލީގޮތް އެނގެ ބޭނުން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ އެބަޔާންކުރެއްވުން ފަސޭހަކޮށްދީ ބަޔާން، ފަސޭހަކޮށްދީ ދެއްވުމުގެ މައްޗަށް ބަވައިރުމެވެ. އެކަމަކު އާއިއްކުރެވޭ އެބައިމީހުން އެދުނީ ޝަރްޢީ ބަޔާންކުރެއްވުމާއި އެކިގައި ހަނދު ދޮގުވިޔަން ފަށައިގެން ދިއުމަށެވެ. ދީން ހަނދު ދޮގުވިޔަން ފުރުސަތެވެ. އަދި އެއްކަމަކަށްފަހު އަނގައްކަމަކުން ގުޅިޖެހޭބަހެއް ދެއްކެވުމަކަށް އެދުނެވެ. އާއިއްކުރެވޭ އެބައިމީހުން އިލްޙާމްކުރިއެވެ. އަދި ބުރްހާނާ ދަލީލުގެންނެވިކަމަށް، އަދި ބަޔާންކުރެއްވުން ވަހުޔާވެގެންވާކަމަށް އަދި ސިޙުރުކަމަށް، އަދި ޖުނޫނާއި ގެންބަތީބުކަމަށް، އަދި ނަސީޙަތް އަށް ޤަބޫލުކަމުގައި ކާފިރުކަމަށް ތުހުމަތުކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އިސްވެރިޔާ މީހުން ބުނިފަދައިން އެބައިމީހުންވެސް ބުނެއެވެ:

﴿...مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِيٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾[9]

މާނައީ: "...ކަލޭގެފާނު ތިމަންމެންގެ ގާތަށް ތިހަވަޔެއި ބަޔާންވެގެންވާ ހެއްކެއް ގެނެސްދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅަކަށް ތިމަންމެންގެ އިލާހުންތައް ދޫކޮށްލާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިމަންމެން ނުވަމުއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި، ތިމަންމެން ނުވާހުރީމެވެ."

[9] هود: 53

- ޝައްކުވެގުމުން ދުރުކޮށް އަސަރުކުރާ ކަންތައް:

އިންސާނާ ހައްޤުގެމުން ފާރުން، ހައްޤުން ކަސިހާރުކުރާ އެންމެ ބޮޑު ކަންތައްކަމީ: ފިރިހަމަކުރުން ހައްޤު މަޖިރާކުރުން ދުނިޔަމުން އިސްވެގެންނުވުމާއި އެކުގައި ހިއްސީގުމުންނާއި މަޖިލިސްގުމުން ބާރުވުމާއި މަސްނޫހިވުން ދިޔަވުމެވެ. އެއީ އަޤީދާގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

(كَثْرَة النّظر فِي الْبَاطِل تذْهب بِمَعْرِفَة الْحق من الْقلب.) [10]

މާނައީ: "ބާތިލަށް ބެލުން ގިނަކުރުމީ ހިތުން ހައްޤުގެ އެނގިގެންވުން ފިލުވާލަދެކެވެ."

މިކަމަށްޓަކައި ބާތިލުގެ ތަރުއައްސުވަތް ފިޔާ ވާހަކަދައްކާކުރުމާއި، ބާތިލަށް ބަލާ ނަޒަރު ހިންގުން ދިފާއުކުރުން ނުވަތަ ބާތިލުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކުގައި އިށީނދެގެން އިންނާއިމުދު އިންޒާރުދެއްވާ ދަލީލު (ޤުރުއާނީ ސޫރަތުގެ) ނަށްޞުބަޔާމު އައިސްފައިވެއެވެ:

﴿...فَلَا تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ...﴾[11]

މާނައީ: "...އެއުރެން އެހެން ވާހަކައެއް ދެއްކުން ފަށައިގަތުމަށް ދާންދެން، އެއުރެންނާއެކު، ތިޔަބައިމީހުން ނުތިބޭށެވެ!..."

އެހެނީ ދީނުގެކާއި ބަލި އެއްކަލަކަށްވުރެ އެކީގައި ހިތުގެ ޝުބުހައަށް ވަންނަމުންދެއެވެ. އެއީ ހިތުގެ މައްޗަށް އެކަށީގެނެވޭ ގަދަވެގަތުމެއް، ޤާބުދުކޮށްގަތުމުގައި ގަންނަދެއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި އެކަށީގޭ ސިމިދިޔުން ބަރާންކުރައްވާ الله ތަޢާލާ އާދޭ ފަދައިން ވަޙީކުރައްވެއެވެ:

---

[10] حليةُ الأولياء: 22/8

[11] النساء: 140

﴿...إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡۗ ...﴾[12]

މާނައީ: "...އެހެން ތިޔަބައިމީހުން ތިބީނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންވެސްވާނީ އެއުރެންފަދައިންނެވެ..."

އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ހާލަތުވެސްވާނީ އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ފަދައިންނެވެ. އިންސާނީ ޠަބީޢަތުގައިވާ އެއްޗެއް ގިނަ ހަމަޖެހުންތަކުގެ ސަބަބަކީ މިއީއެވެ. މިކަމަށްބަލައި މުޝްރިކުންނާއި ސުވާލުކުރުމުން ބުނެއެވެ:

﴿مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ﴾[13]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކައަށް ވެއްދީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟"

އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ:

﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ﴾[14]

މާނައީ: "އަދި (ބާޠިލު) ވާހަކަދައްކާ ދައްކާއުޅުނު މީހުންނާ އެކުގައި، ތިމަންމެން (ބާޠިލު) ވާހަކަ ދައްކައި އުޅުނީމުއެވެ."

އަދި އިމާމް އަޙްމަދު، އިބްނު މަސްޢޫދުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«أَكْثَرُ النَّاسِ خَطَايَا أَكْثَرُهُمْ خَوْضًا فِي الْبَاطِلِ»[15]

---

[12] النساء: 140

[13] المدثر: 42

[14] المدثر: 45

މާނައީ: "މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ކުށްތަކެއް ގިނަވެގެންވާ މީހުންނީ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބާޠިލުގެ ތެރެއަށް އެންމެ ބޮޑަށް ވަދެގަނެ ވާހަކަދައްކާ އުޅޭ މީހުންނެވެ."

އަދި ހައްދުފަހަނަ ބާޠިލު ބޮޑަށް މުޖާދަލާކޮށް ބަހާރަދު މިހެން -އެއީ ސޫފީމަޒްހަބުތަކުގެ ޝީޢީންތަކާއި، މުރްޖިއާގެ ޚާރިޖީތަކާއި އިސްނާޢަޝަރީތަކާއި އެފަދަ ތަކެތި- ބަލާ އަދި އޭގެ ތެރެއަށް ވަދެގެންދާ މީހާ، އޭނާއަށް އިބްލީސްގެ ފަސްފަސްޖެހުނު ...

ޒިނާވައި އެހެން ފިކުރާއި ދިރުވުމަށް ހިތްވަރުދޭ ކަންތަކުގެ ހުޅުވާ ނިވާލާ ކަންތަކާއިވެސް

އިސްލާމްދީން ކުރިމަތިލާފައިވާނެއެވެ. އަދި ދިރިއުޅުމުގައި ހާލަތުގައި ދިމާވާކަންތައް، އެންމެ

ގަދަފަދަ ކުރަން ޖެހެނީ އަޚުލާޤު ދަށްކުރުމަށް ކަމަކަށްވުރެ ކަމެއް ގެންދެއެވެ.

މިކަމަށްޓަކައި، މީހާއަށް އެނގޭ ނަފްސު ދެއްކަދޭ ފާހަގަކުރާ (ޝަހުވަތް)، އޭނާ އެކަމުގެ

ފާހަގަކުރުމުގައިވެސް ގަދަވެގެން ނަފްސު އަމިއްލަ ކަނޑަފާހަން ގާނޫނަށް (ދަޢުވާ)

ނުދިޔައީކަމަށް ޝަރީޢަތުގައި އަހުސެއިފައެވެ.

އަދި ފައިސާގެ ބަރާބަރު ހިފާ ހުރި އިސްލާމްނަން ހަމަހަމައަށް

(ޝަރީޢަތުގައި) މުސާރަފުގެނާ ސަލާމަތީ މީހުންނެވެ. އޭގެ އެހެމީސްސަން ދުނިޔެ

ހިންގުމާއި، ބަޔަކާއި ނުވާ ގޮތުގެ ހުރުމާއި، މަސައްކަތުކުރުމާއި ފައިސާކުރުމާއި އެއްޗެހިވެސް

އެގޮތަ އިންސާނީ ޖީބީއަތު އެކަށީގެންވާ ނަފްސުގަތުގާ ކަންތައްތަކުގައި

އެކަށީގެންވާ ކަމަށް ނިކަނޑައެޅޭ. އޭރު (ނަފްސުކަތުގެ ތަރުޖަމާ) ވަށައިގެންވާ ހުރިހާކަމެއްވާނެއެވެ.

އޭރު އެހެނިހެން ޢާއްމު ދިރުވާ ނަފްސާތަކެއްވިއަސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމެއް ބަރަށްޓަކައިވެ.

މިކަންތައް މިހެންވީ ޝަރީޢަތުގެ ފުރިހަމަކަމާއި، ހުރިހާކަމެއް ޝަރީޢަތުގައި ޝާމިލުވެ

ވަރަށްވީގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

- ވަކިކޮޅަކަށް ނުފެނިބި މިނިވަންވުން:

މިނިވަންކަމާއިޔާގައި ވަކިކޮޅަކަށް ނުފެނިބާ ބޮޑިއަދުކަން އެއްވެސް ނުފުޖެއް އަޅުގަނޑުމެން ކަންކަމުގެ ބަރުދަސްތަކާއިގެދު ނަޖޫރިންގާ، ފުންކޮށް ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމީ ވަރަށްވަސް ނާދިރުކަމުގެ ކަމެވެ. އަދި އިންސާނާ ބައްޕަކަމުގައި ދުނިޔެ ގޮތް، އެއީ ބައްޕަކަމުގައި ގޮބޮޑުކުރީ ވަކިކޮޅަކަށްނުޖެހޭ މިނިވަންކޮށް ބެއްދިން ވިސްނައިގެންކަމަށް ވަރަށް ގިނަފަރާތު އިންސާނާ ހިކުރައިވެ. އެކަމަކު ބެއްދި ވަކިކޮޅަކަށް ތަސްބީތާކަން ބެހެއްޓުމަށް ގާތުގަދަކަން ނަފުސް ވަކިކޮޅަކަށް ގެންދާ ނާޖުކު ކަންތައްތަކީ އާނާގެ ގާތުގައި ޖަމާޢަތްގެންނަވެ. ފަހު ބާޒާރުގެ އަހުރުތަރިންނާއި އެކިގައި އިރިޔޮދުއްފެން ޝަރުޢީ މަނާކުރި، އެޝަރުޢީ ގެނައި: ބައްޕަގައިވާ ބަލިކަރިކަމުގެ ސަބަބުތަކަން ނުރުނުވެ. އެހެންއެކަމަކު އެއީ ނަފުސް ކޮޅުތަކަން ތަރުބިއާ ކަންތަކަށް ބެއްދިގެ މަރުކަރަން ގަރުވުގަތް، ދުނު ބެއްދިގައި އެކަންތަކަށް މަސްއޫލިވު އަދި އެކަންތަކުގެ ފަރުދާއިން ބެއްދިގެ ނުދުރު ފުރުވިދިއުރުން ބެއްދި ތަރުގާތުރުކަން ސަލާމަތުކުރުމަށް. މިސަބަބުތަކުން ޤާނޫނު، މިސްކީނުންގެ ބެލުމިން ބެއްދިޔާއި ޙުނުފިލިކަމުގައި އިންސާނާއަށް ފުރުޞަތުދިނުމާ އެބައް ބަދަލު، އެކަނިއްކަމަކަށްވެދާ ދަރުވޭގެންނާ ފުރުބަކާއި ތަރުދުބައް ޔައްކުރަން، ގެރިޔާއި ހިފައަށް، އަދި ޔައްއްބަ! މިދަރުފަން އަރުކަންކުރާބަށްވެސް އަހަރުގެންނަން ފުށުއްވެ. އެއީ ބިއްސާބުޤޮށްދާއި މަޢުނަވީ ޤުޙޫޤުން އަދުވެ މަސްއޫލިވެ އުރުޅުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އަދި ފަރުދުވެށިބައް ކައްސާލައިގެންދެނީ: މިސްބައިކުންގެ ބެރުއިން ދިނަބަރުކު، ކަލްއްގައި (އެއީ ބައްޕަކަމަން) ބެއްދިގެ ގޮބޮށް ކަނޑައިލި ވަރުގަދަ ތަޤުސީރުކުރުމަކަށް ފުރުޞަތުވާކަމަށް ހިލުރުމުންނެވެ. އެއީ ބައްޕަގެބެއް ޢާކަން ނުރުން އެރުންކަމުއްގައި ކަމުގައި

ވާރުދުގައިއެވެ. ފަހެ ސަހީހު ބުޚާރީއާއި، ސަހީހަ ނަޤްލު (ދުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ދަލީލާއި)
ފުދުނާރާނެއެވެ.

އަދި ނަފްސުގެ ޚުދުވިގެންވާ ސިފަތަށް އަދި ވަންހަނާވެގެންވާ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި:
ވަކިކަމަކަށް ދުރުބުރުތަނުގައި މަޖްލިސްތަކުގައި ބައިވެރިވުމަށް ނުވަތަ ވަޔަކަށް ރަހްމަތުގެ
ރައްދުކުރުމަށް ނަފްސަށް ވަރުގަދަކަން ތަރުޙީބުކަމަށް ނަފްސުގައި ފާރަވެ
ޤާބިލުވެގެންވާކަމެއް ތަޤުލީދުކުރުމުގެ ބޮޑުމީހުން އަހަރެން އިސްތިޢާރުކުރެވެއެވެ.
އެމީހުން ދުރައިޝްވަންހައިގެ ހާލަތުން، މުހައްމަދުގެ ފާސަނަ އިޢުތިރާޒުކުރެ ދަރުކާބިޔާ
އަކަތްގޮތެއް 'އެބައިމީހުންފަދަ އިންސާނަކަށް' ވާކަމަށްބަކައިއެވެ. އެމީހުން އެމީހުން
ބުނެއެވެ:

﴿وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ﴾[16]

މާނައީ: "އަދި ހަމަކަނޑައެޅުން، ތިޔަބައިމީހުން ކަހަލަ އާދަމުގެދަރިއަކަށް ތިޔަބައިމީހުން
ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެހިނދު ހަމަކަނޑައެޅުން، ތިޔަބައިމީހުންނީ، ގެއްލުންވެގެންވާ
ބައެއްކަން ކަށަވަރެވެ."

އެއީ އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިކަމުގައިވާ 'ހިޔާލީކަލާނގެ (ބާޠިލުން) އެބައިމީހުންގެ
ނަފްސުތައް ފަސްއެނބުރި ބަލާނުލާ ބާރުގައިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާގެ ނަބީކަން، އެކަކާގެ ފާރި
އާދަމުގެ ދަރިއަކަށްވާތީވެ ރައްދުކުރިއެވެ. އެހެން ނަފްސު މަށުއްޔުވެގެންވި ކަންމަ
ގޮތަކަށްވިދާޅު މުހައްމަދުގެ ފާނުގެ ކިބައިން (މިސްކީނުން) މަސާކީނު ދުރުކުރުމާއި،
އެކަށާގެ ފާނުގެ ނަބީކަމަށް ފާޑުކިޔުމާއިގެންނެވެ. އެއީ ބައެއް ޤަދީމް ހުރަސް އެމުހުން މުން

[16] المؤمنون: 34

އަނބުރާލައިގެންވާ ހާލަތުގައެވެ. އެއީ އަންހެނުންގެ ކިބައިން ފިރިހެނުންނަށް ވިސްނުމަށް ވަކިކުރައްވާ ފަރަޤުކުރައްވާ އެބައިމީހުންގެ ބޯޓުގައި އުޅަނދުފަހަރުގައި ޓެކްސީ ބަހަށް ވާހަކަ އަޑުއިވިދާނެ ނުދިނުމަށް އޮފީސްގެ ދަފްތަރުތަކަށް ދަރިއްޔާއިން ގަބޫލުކުރެވޭ ހުރިހާ ބާރު، މުބާރާތްބިހު (ޢުލަމާއު ވަންހަމައެވެ) ސައްޙަހް ކުރަށް ... މީހާގެ ބަލައިގަތުމުންނެވެ. އެއީ ޙަދީޘް މައްޗަ، ގައި އަލިފާނުގެއިން ނިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. މިފަދައިން ކަންކުރުމަކީ އިސްލާމްދީނާއި ... އަހުލުވެރިންގެ މަޤްބޫލުނުވާ މަގެއްކަމުންނެވެ.

- ޢަމަލާއި ބަސް ހިލާފުވުން:

ޢަމަލާއި ބަސް ހިލާފުވުމީ އިންސާނީ ފިޠްރަތު ނަފްރަތުކުރާ ނުރުހޭކަމެކެވެ. އެގޮތުން (ޝަރީޢަތާއި) ހިލާފުވެގެންވާ ބަޔެއް ކަންތަކަށް ޢަރަބިގަން ޢަމަލުތަކެއް ކުރަމުންދާ ގިނަބަޔަކު، ތަޢާރުޟުވެ ޤުރުއާނާ ބަސްތަކާއި އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރެއްވުމަށް -އަދި އެބަހުން އެއްބަޔަކީ އެކަށިވެގެންވާ (ޤަބޫލުނުކުރާ) ޝާއްޛު ބަޔެއްކަމުގައިވިޔަސްވެސް- އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުބަޔަކު އަންނަނީ އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލާއި ދިމާވާ އެއްބަސްވެގެންވާ ގޮތަށްވާ ބަޔެވެ. ދީން ނަފްސު އެބަޔަކު ހުސްބީ އަދި އެބަޔަކު ވާއިދުނުކުރެއްވެ. އެއީ ވިލާޔަތަކަށް ހުސްބިގެންވާ ބޮއްޓިގެ މަރުކަޒު ގަދަފުވެގަތް، އަދި އިބްރާހީމުގެއް އުނގެލުމެއް ނެތި ގިނަފަހަރު އެބޮއްޓިގެ މަރުކަޒު ގަދަފުވެގަންނަ ދިރޫރިވެގެންވާ ނަފްސުގެ ވިލާޔަތަކަށް ހަންބުވާހާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެނީ ނަފްސުނުކުރާ ކަމެއްގެ ވާހަކަ ދެއްކުމަށް ނަފްސު ތިބި ނުކުރެވެވެ.

- މަސްހުނިވުމުގެ ހަޤީޤަތް:

ދެންފަހެ އެފަހަރުތަކުން މިޒަމާނުގެ މަސްހުނިވުން ތަރައްޤީވެ، އެއީ އިޚްތިލާޠުގެ ބޮޑުދައްތެ ނަގައިނުގަނެވޭ ތަރާގެ ނާޖިހު، އަދި ފުރަތަމަ ތަރައްޤީވެ މާބޮޑަށް ފުރިވެގެންވާ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. އެއީ ވިކާރާރަށް ނުފެނިބ، ނުފޫޒު ބޮޑުކަމުން އެއްކިބާވެގެން ޝަރީޢަތުގެ ނަގައިބުޑުބޮކަން އެކާ ބަހައިފާއްދާވެ. ފަހެ މަސްހުނިވުމުގެ މައްސަލަ ގެންގޮސް އެއާއި ބޭރުގޮތުން ދީނާ މިހެން ބާނީނިވަނީ، ބާޖާއުދޮކަށް އަންހެނުން ނިކަހެ، އަދި ﷲ ގެ ހަރަމުތަކުގައި ޖިވަފާރި، އަދި ފިރިހެނުން ފަހުމަގައި އަންހެނުން ޖާގައިއަތުގައި ބައިވެރިވުމުގެ ވަހަކަދައްކާތަކަށް ނޫނެވެ. އެހެނައިކަމަކާ އެބައިމިހެން ބޮޑުބޮކަތަކަށް ވި އެކަން ޙަރާމުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ މަސްހުނިވުން މަސާކަތް އަދިސަބަބާ ތަރިކަތާ ބޭނުންކުރުމަށް އެބައިމީހުން މާކުރަށްވިސްގައެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ވިސްނުންތަކުން ބޮޑުބޮކަން (ކުރިން ބާރުގަދަވެގެން) ހާއްދުތަކުގައި ހަގައި، އެކަށައްކަކުގެ ހިކުމަތާއި އިއްޔަތުގައި ތޯކަތް (ތަރިކަތުއްޔާއެވެ.) އަދި އެހައްބަތުކުގެ ގާއިބުކަތުކުން މުނު އަހުބާރިއެވެ.

އިސްލާމްދީނާ، އަދި ގާއިބުކަތް ކަމުއްގެ މަސްއޫލިއްޔަތާއި ބަލާވެލެއްޖެ މިހަކުގެ މައްސަލަ، ބާރަހުއްދަ ފަރުތުކަން، އަދި ކަންކަމުގެ ނިމިދިޔުން ދެންގަށް، އަދި ހިނގަހިނގައި ހުނުނަ ބާރަހު ވައްޓަރުވެގެންވާ އެކަމުގެ ހާހާ ނިމިދިޔުން ތަޤުދީރުވެގެންވާ ކަންތައް ފަރުދުކަން ގާހަމަކަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި (ދުނިޔޭގެ މުއްސަނދި ވަޒީފާތަކުން) ހުރަހެއް ފިޔަވައި މުސްކުރާއްދަލާ، ޢާއިލާ ދުނިޔޭގެ މުސްކުރާއްދަލާއިވެސް ފަރުދުކުރަން ޖެހެއެވެ. އެބައިމީހުން ވަކި މުއައްސަސާ ޤާނޫނުގައި (ދުނިޔޭގެ މުއްސަނދި ފިޔަވައިދޭގޮތަށް) ދިމާވާ މުސްކުރާއްދަލު

ކިޔަންފު ބޮޑުވިކަމުގައިވިޔަސް ކުފުރުގައިނުވާނަމަ -ޝިރުކު (ކުފުރާއިންގޮސް) ޤާބިލުވެ ދިމިގެންވާ ކުދި ގުނާކާރީތަކަށްވުރެ ކުޑަވެ ލުއިވެގެންވެއެވެ.

ޝަރީޢަތުގެ މަޤާޞިދުތަކާއި ސަބަބުތަކަށް ރަނގަޅަށް ބަލައި ދެނެގަނެގެންނުން އިޖުތިހާދާ، ނަޞްޞުތަކުގެ މަޤާޞިދުތަކާއި، އަދި އުޞޫލުލްފިޤްހާއި އަހުލުސްސުންނާ ހަދީޘްތަކާއި ފިޤުހުވެރިން ވިޔަކޮށްފައެވެ. އަދި އެކަށީގެންވާ ތަޖުރިބާ ވަޞް މުޖުތަހިދުން އަދި އިޖުމާޢުގެ ނަތީޖާތައް ވަނަވާރުގެ ކުރިމަތިން، އަދި ކަށަވަރު ތަޤްރީރުތައް ބަޔާންކޮށް ދެއްވާ ކަމަށް އިސްލާމީ ޢިލްމުތަކާ މަޤާމުތަކަށް ދެކިގަނެވޭނެއެވެ. ދީން ޝަރީޢަތުގެ ނަޞްޞުތައް، އެކަން ޢަލިމުންގެ ތަޤްރީރުތަކަށް (ޙާރަމްވެ) ޙާޞިލުކުރެވޭނެއެވެ. ދީން ޢިލްމު ޙާޞިލު ކުރުމަށް ބަޔާންކުރާ ޤަވާޢިދުތަކާއި ޢާލިމުން (ފުރަތަމަ ފިޤުހު) ދީން ޤަވާޢިދު ޝަރުޢީ (އެކަންތައް ބުނުއްވާފައިވާ الله ތަޢާލާ އަދި ރަސޫލާ ކަށަވަރުކުރައްވާ ކަން) ދަޢުވަތުގެ އެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަންތައްވެސް ކުރުމަށް ކަށަވަރުކުރާށެވެ.

އަދި ބައެއް ފަހުން އެއްބަސްވެފައިވާ ގޮތަކީ: ކަލާމް ހުއްދަވުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި ތަރައްޤީވި ދަރަޖަތަކަށް ޝަރުޢީ ޤަވާޢިދު ބުރުހާނުތަކުގެ ސަބަބުން، ނަފްސާނީ އެކަމުގެ ޒާތީ ޢަމަލުތަކާއި ޙުކުމުތަކުގެ ބޭނުމެއް ދެކުމަށްވުރެ ކަނޑައަޅާ ޢިލްމީ ބަޔާނުތަކާއި ވިސްނުމުގެ ވިސްނުމަކީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ޙުކުމެވެ. އަދި ޙުކުމްތައް އެކަށަލާ ބަހުސްކުރާ ކަމަށް ޝަރުޢީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ބަޔާން، އެކަށީގެންވާ ޢިލްމީ ޙާޞިލުކުރުމުން ނަފްސާނީ ވަނަވަރުގެ މަޤާމުތަކަށް ފުރަތަމަ ދީނުގެ ތަފާތުތަކަށް ޙުކުމް ކަނޑައަޅަނީވެސް ދިމާވުމުގެ ހާލަތަކީ ޢާލިމުން ކަލާމްކުރައްވާ ފުދުނުމަކަށް. ފާފަ ބޮޑުގުނަހުގެ ސަބަބުން އެކަށީގެންވާ ބަލައިގަތުމަށް ޙުކުމް ބަޔާންކުރަނީ ޤަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުން ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކަށް ދީނުގެ ޢަމަލުކުރުމަށް ބަލާލާށެވެ، އަދި ބޮޑެތި ފާފަތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ކަމުކުރާ ކަމާއި ދެކޭތީ ޤަވާޢިދުތަކާއި، އަދި އިލާހީ ކަމުގައިވާ ބުރުހާނުތަކުގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިވާށެވެ.

ގެންނަ ބުރުޖަހަމަށް ދެއްކި މިފަދަ ފިކުރުތަކާއި ތަފާތުވުންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.
އެކަންތައްތަކަށް ކަރަހަރީ، ނަފްސުތަކަށް އަރިސްތަހިވާ މަގާމުތަކަށް އެއްކޮށް ނަގަޅުއްގަނޑަވި،
އަދި އެނަފްސުތަކުގެ މަޤްސަދުތަކާއި، ހިކުމަތްތަކާއި، ނިޔަތްތަކުން ހުރިގޮތައިގެން އާޚިރުވުމުގެ
ސަބަބުން އެގޮތުން މިވަރުތަކުގެ ތަފާތުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދީނުގައި ވަރަށް ބޮޑުއިން
ހަވާރިޤުންގެ މިތުރުކަރުވަތަ ސަރިޔަ ނަފްސުތައް، މަސްހަލަތުގެ މައްސަލާގައި (އެކަން
ހުރިތަކަށް) ވަރަކަތަށްކާ މީހަކަށް ކުރެވިއްޖައްޖަ ކާފަރަތަކަށްވެ!؟ އެއީ ސަރީރަހި
(ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު)ގައި ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވާފައިވާ މިފަދަ ބަސްފުޅުތަކެވެ:

(قِتَالُ المسلم كُفْرٌ.) [17]

މާނައީ: "މުސްލިމަކާ ޤިތާލުކުރުމަކީ ކުފުރުވެގެންވާ ކަމެކެވެ."

އަދި އެކަލޭގެފާނު ﷺ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

(...لاَ يَشْرَبُ الخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ...) [18]

މާނައީ: "...ބަނގި ރާބޮއިފިނަމަ، މުއުމިނެއްކަމުގައިވާ ހާލު ބަނގި ރާބޮއެވެ..."

---

[17] رواه البخاري: 48، ومسلم: 64

[18] رواه البخاري: 5578، ومسلم: 57

އެޒާމީން އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި 'ދުޢިންސްގެ ދެމެދުގައި މަސްހުނިވުމަކީ ހުއްދަކަމެއްކަމާ' ފަދަ ބަސްފުޅެއް އަހިސަމަ، ދެންފަހެ އޭނާއާއި ހިލާފުވާމީހާއަށް ހިފާނުކަމަށް އޭނާދިނީ ބާޠިލުކޮށް ކޮން ހަމައެއްގައިތޯ؟ ދެންފަހެ އޭނާ އެހުރިހާ ކަމަކުން އެކަހެރިވެގެންވާނަމަ އަދި ކޮންފަދަކަށްތޯ!؟ ފަހެ ޝަރުޢުގެ އިޖުމާޢުތަކާ ޚިލާފަށް އޭނާގެ ސަޤާފަތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން، އަދި އޭނާގެ ފަސާދަ މަގުތަކުން ރަދުކުރުމަށް (ނައްޞުތަކެއް) ޖަމާޢަތުން ދަލީލުކުރެވޭ.

އެޒާމީން (ނައްޞުތަކުން) ބައެއް ރަނގަޅު އޭނާއަށް ފާޅުވެގެންވާ، އަދި ބައެއްރަނގަޅު އޭނާގެ ގަބޫލު ހިޔާރުކުރެވޭ (ފުނިއިވެގެންވާ) ޝަރުޢީއާ މިފަދަ ދަލީލުން އޭނާ ނަގާނެއެވެ.

އެހެންވެއްޖެނަމަ އޭނާ މަގުފުރައި (އެހެން މިންވަރު) މަގުފުރައްދާނެއެވެ.

- މަސްދަރުނިވެދާއި، ފުރުޤާނާއި، އިސްވެދިޔަ ޝަރީޢަތްތައް:

الله ތަޢާލާ އިންސާނީ ނަފްސުގެ އެދުންތައްގެ މައްޗަށް އުފެއްދެވީ، އަދި އެދުންތައްގެ މައްޗަށް އާދަމްގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު ފުރުޞަތުކުރައްވާ ޒަލީލުކުރައްވާފައިވާ އަޞްލަކީ: ފިރިހެނުންނާ މަސައްކަތްތަކުން އާމްދަނީހޯދާ، އަދި އަންހެނުންނާ ގެކާރުބާރުގެ ޒިމްމާދާރުކަމާއި އިނދު އޭނާގެ ކަންތައްތަކާއި، އޭނާގެ ފިރިމީހާއާއި، އޭނާގެ ގެއާއި، އޭނާގެ ދަރިންގެ ކަންތައް ބެލެހެއްޓުމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގައި الله ތަޢާލާ އާދަމްގެފާނާއި ޙައްވާގެފާނު ލެއްވިހިނދު، އޭތަނުގައި އުޅުމަށް ވަރުބަލިކަމަށް އަދި އަބާއްޖަވެރިކަމުގެ ނުވެއެވެ. އަދި އިބްލީސް ދުޝްމަނުކަމާ ބަލައިގަތުމުން الله ތަޢާލާ އާދަމްގެފާނާއި ބައްލަވާފާނު އިރުޝާދުކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ އާދަމްގެފާނަށް އިންޛާރުދެއްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...يَـٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَـٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ﴾[19]

މާނައީ: "...އޭ އާދަމްގެފާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މިއީ ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށްހުރި ޢަދާވާތްތެރިއެކެވެ. ފަހެ، އެކަލޭގެ ތިޔަ ދެކަނބަލުން ސުވަރުގެއިން ނެރުންދިނުމަށްދޫކޮށްނުލާށެވެ! އޭރުން ކަލޭގެފާނު އަބާއްޖަވެރިވާން ޖެހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ."

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވީ: 'ތިޔަދެކަނބަލުން ނެރުންދިނުމަށްދޫކޮށް' އެބަހީ: ތިޔަ ދެކަނބަލުން އެއްކޮށް ނެރުއްވާނެއެވެ. އެކަމަކު 'އަބާއްޖަވެރިވާނީ' ކަލޭގެފާނު އެކަނިއެވެ. އެހެނީ މަސައްކަތްތެރިކަމާއި، އާމްދަނީހޯދާ، ވަރުބަލިވެ، ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ޚަރަދުކުރުން ހޯދަކުރަނީ ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެއިން ފުދިގެންނާ

---

[19] طه: 117

ދީފައިކަމުގައެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގައި އާދަމްގެދަރިންނާއި ހަވާލުކުރެވިފައިވާ އެކަނިވާ ބާރުގައެވެ.
އެދުކަނިބަލުންނަށްވުރެ ކުރިން އިންސާނަކު ވުޖޫދުވެފައިނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން މަސްހުނިވުމުގެ
ބިރުއްޔެވެ. އެހެންކަމަކު ދަރިއަށްލުގެ ހަމަލާބަހެއް ބޭނުމަކީ ފިޔަވަހާއި ކަންހާއި
އެގޮތުގެ މަތިގައި الله ބައްޕަސްކުރައްވާފައިވާ ފިތުރަތެއް އޮވެއެވެ.

ބަދަލުކުރުވެގެންނުވާ ސޯއްޓު އިންސާނީ ފިތުރަތާއި، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ރިސާލަތުގެ
ކުރިންވީ ސަމާވީ ޝަރީޢަތްތަކުގެ މަސްހުނިވުމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން ދަނެގެންވެއެވެ.
އެގޮތުން މަރްޔަމްގެ މަންމަފުޅާކަމުގައިވާ އިމްރާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ދަރިމައިންނާ
މުސްކުޅި އަންހެނެއްކަމުގައިވިއެވެ. ދެން އެހެން އަންހެނުންނަކަށް ދަރިން ލިބޭކަމަށް
އެކަމަނާ އެދިވަޑައިގަތް ދުޢާތަކާއިމެ ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ: "އޭ އަހުރެން ވެރި الله އެވެ! ތިބާއިހުރެ
އަޅުގަނޑު ދަރިއަކު ދެއްވާދޭވަޑައިގަންނަވާ، އެކުއްޖާ ބަދަލުގާތްކުރުން، ދެން މިސްކިތުގެ ބަނދޭ ހިދުމަތާ
ހަވާލުކުރާނަމެވެ، އެކުއްޖާ ބަދަލުގައި ހިދުމަތް ކުރުމަށް ހާއްޞަ އެކަމަކާ ބޭތިގައި ހުރުމަށް
ކުއްޖާއެކަމަކު ޒިކުރާތަކަށް ނަދުރު ބަދަލެވެ.!

﴿إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾[20]

މާނައީ: "އިމްރާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިހިނދު، ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަހުރެގެ
ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! އަހުރެގެ ބަނޑުގައި އޮތް ދަރި (ބައިތުލް މަޤްދިސްގެ ޚިދުމަތަށްޓަކައި،
އެހެން ހުރިހާކަމަކުން) މިނިވަންކޮށް، އިބަރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ނަޛުރުކުރީމެވެ،
ހަމަކަށަވަރުން، ނަޖުރުގެންދެއްވުމެވެ. ފަހެ، އަހުރެ ކިބައިން (އެކަން) ޤަބޫލުކުރައްވާނދޭވެ!

20 آل عمران: 35

ހަމަކަށަވަރުން، ތިބަރަސްކަލާނގެއީ، އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އެހެންއެކަމަކު އެކަމަނާއަށް ދެއްވުނީ އަންހެން ދަރިއެކެވެ.

﴿فَلَمَّا وَضَعَتۡهَا قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي وَضَعۡتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا وَضَعَتۡ وَلَيۡسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلۡأُنثَىٰۖ...﴾[21]

މާނައީ: "ދެން، އެކަމަނާ، އެ ދަރިކަނބަލުންނާއިގެން ބައްލަވާލިއްވުމުން، ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅު ވިހޭ ދަރިއަކީ، އަންހެން ކުއްޖެކެވެ. އެކަމަނާ ބައްލަވައި، ކޮންކަހަލަ ކުއްޖެއްކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަމަނާ ދަންނަވައިއެވެ.) ފިރިހެންކުއްޖަކީ އަންހެންކުއްޖަކާ އެއްފަދައެއްނޫނެވެ..."

އެކަމަނާގެ ވެރި ރައްބަށް ދެންނެވި ހުވާ (ނަދުރަށް) ޢުޛުރުވެރިވެ ޖެއްވިއެވެ.

﴿...رَبِّ إِنِّي وَضَعۡتُهَآ أُنثَىٰ...﴾[22]

މާނައީ: "...އަޅުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅު ވިހޭ ދަރިއަކީ، އަންހެން ކުއްޖެކެވެ..."

އަދި އަންހެނާ އެކަމަން އެކަނިގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ މިސްކިތްތަކަށް ހުސްވެ، އަދި އެތަންތަނުގައި އަޅުކަންކުރުމަށް ހުސްވުމީ ފިރިހެނުންގެ ހާއްސަކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމެކެވެ. އަދި އަންހެނާ އެބައިމީހުންނާއި މަސްހުނި ނުވާނެއެވެ. މިސަބަބަށްޓަކައި الله ތަޢާލާ އެކަމަނާގެ ނަދުރު ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.

---

[21] آل عمران: 36

[22] آل عمران: 36

އިބްނު އަބީ ޙާތިމު، އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި، އަދި އިބްނު ޖަރީރުވެސް، އިބްނު ޖުރައިޖްގެ އަރިހުން ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ޢިކްރިމާ ވިދާޅުވިކަމަށް އަލްޤާސިމު ބުނު އަބީ ބައްޒާ އަހުރެންނަށް ހަބަރުދިނެވެ:

(فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَى قَالَتْ: لَيْسَ فِي الْكَنِيسَةِ إلا الرَّجُلُ، فَلا يَنْبَغِي لامْرَأَةٍ أَنْ تَكُونَ مَعَ الرِّجَالِ، أُمُّهَا تَقُولُهُ، فَذَلِكَ الذي منعها أن يجعلها في الكنيسة وينفذ نَذْرَهَا لخدمة الْكَنِيسَةِ.)[23]

މާނައީ: "ދެން އެކަނބުލޭގެ ވިހޭނދު ދެންނެވިއެވެ: 'އަޅުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅު ވިހޭ ދަރިއަކީ، އަންހެން ކުއްޖެކެވެ' އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ: 'ފައްޅީގައި ފިރިހެނުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ފިރިހެނުންނާއި އެކީގައި އަންހެނަކުވެސް އުޅެގެންނުވާނެއެވެ.' އެފަދައިން ބުނީ އެކަމަނާގެ މަންމާފުޅެވެ. ފައްޅީގައި އެކަމަނާ ބަހައްޓާ، އަދި ފައްޅިއަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް ހަމަޖެއްސެވުމަށްވެފައިވާ ނަދުރު ފުއްދުން މަނާކުރީ އެކަނބަލެވެ."

'އަޙްކާމުލް ޤުރްއާން'ގައި އަލްޖަޞްޞާޞް ގެނެސްފައިވެއެވެ:

(...وَإِنَّمَا كُرِهَ ذَلِكَ لِلْمَرْأَةِ فِي الْمَسْجِدِ لِأَنَّهَا تَصِيرُ لَابِثَةً مَعَ الرِّجَالِ فِي الْمَسْجِدِ وَذَلِكَ مَكْرُوهٌ لَهَا سَوَاءٌ كَانَتْ مُعْتَكِفَةً أَوْ غَيْرَ مُعْتَكِفَةٍ...)[24]

މާނައީ: "...މިސްކިތުގައި އެކަންކުރުމަށް އަންހެންމީހާއަށް ނުރުހުންތެރިކަން ކަރާހަތީ، އެހެނީ އެއިރުން އެކަނބުލޭގެ ވާނީ ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައި މިސްކިތުގައި މަޑުކުރާ މީހެއްކަމުގައިއެވެ. އަދި އެކަމެއްވީސް އެކަނބަލުންނަށް ނުރުހިގެންނެވެ. އެއީ އިޢުތިކާފުކުރާ

---

[23] تفسير ابن أبي حاتم: 3428

[24] أحكام القرآن للجصاص: 304/1

ބާރުގައި ނުވަތަ އިޖުތިމާޢުކުރުން ވީނަމަވެސްދޭއެވެ..."

އަންހެނުންނާއި ގުޅިގައި ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ޝަރީޢަތުގައި މިގޮތަށެވެ. އެގޮތުން ނަމާދުކުރާ ތަންތަނަށް ދާންދެން ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ވަކިވެގެންނެވެ. ދެންފަހު، އެއަންހެނުންތައް (ގޮތްތުރުކޮށް) ފިރިހެނުންނާއި ވައްކޮށިދުވަން ކުރިއަށްދިޔަހިނދު، ފިރިހެނުންނާއި އެއްގައި ނަމާދަށް ބާޖިބުވެސް އަންހެނުންނަށް ވަރާކުރުވުނެވެ. އަޅުދުއްރާއެޖ އެކަކޮޅުގަނޑު ދުވަހުންގައި ބައްޕަ ސަރަދަކުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ޙަދީޘް ވިދާޅުވެއެވެ:

«كَانَ نِسَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ يَتَّخِذْنَ أَرْجُلًا مِنْ خَشَبٍ، يَتَشَرَّفْنَ لِلرِّجَالِ فِي الْمَسَاجِدِ فَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِنَّ الْمَسَاجِدَ...»[25]

މާނައީ: "ބަނީ އިސްރާއީލުގެ އަންހެނުން، މިސްކިތްތަކުގައި ފިރިހެނުންނަށް (ފާޅުވެގެން) ބެލުމަށްޓަކައި ލަކުޑި ފައިތިލަތައް ނަގައެވެ. ދެންފަހު ﷲ އެއަންހެނުންނަށް ވައްދަން މިސްކިތްތައް ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ..."

މިފަދައިން، ދެއަންހެނުންނާއި އެކުގައި މޫސާ عليه السلام ގެ ބާރަމާއި، އަދި ފިރިހެނުންގެ ކިބައިން އެދުރަސަބަބުން ދުރުވިގޮތުގެ ވާހަކައިގެ ހަބަރު ﷲ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدۡيَنَ وَجَدَ عَلَيۡهِ أُمَّةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسۡقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمۡرَأَتَيۡنِ تَذُودَانِۖ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسۡقِي حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ

[25] مصنف عبد الرزاق: 3114

وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ٢٣ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾[26]

މާނައީ: "އަދި މޫސާގެފާނު މަދުޔަނުގެ ފެންވަޅުގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދު، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބަޔަކު (އެއުރެންގެ ޖަނަވާރުތަކަށް ފެންދެނިކޮށް) މޫސާގެފާނު ދުށެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެއުރެންނާ ތަންކޮޅެއް ދުރުގައި ދުރަށްހުރެގެން ދެބިދެން (އެއުރެންގެ ޖަނަވާރުތަކެއް) ދުރަށް ޖެހެއްޓާލި ދުށެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެހިނދު) މޫސާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަ ދެކުދިން ތިޔަހުރީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެ ދެ އަންހެނުން ދެންނެވިއެވެ. ޖަނަވާރުތަކެއް ހުއްޓާލާފަހުން (އެއުރެންގެ ޖަނަވާރުތަކަށް ފެންދީ) ދުރަށް ހިނގައްޖައުމަށް ދާންދެން، ތިމަންމެންގެ ޖަނަވާރަށް ތިމަންމެންނަކަށް ފެނެއް ނުދެވޭނެތެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ބައްޕައަކީ (އުމުރުން ކުރެވޭވަރަށްވުރެ) ބޮޑުމީހެކެވެ ދުވަސްވެފައިވާ މުސްކުޅިއެކެވެ. ފަހެ، މޫސާގެފާނު (އެ ދެ އަންހެނުންގެ ޖަނަވާރުތަކަށްޓަކައި) އެ ދެ އަންހެނުންނަށް ފެންދެއްވިއެވެ. ދެން މޫސާގެފާނު އަނބުރި (ގަހެއްގެ) ހިޔަލަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. ފަހެ، މޫސާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ދެއްވި ކޮންމެ ހެވަކަށް ހަމަކަށަވަރުން، މިއަޅާވަނީ ބޭނުންވެގެންނެވެ."

އެދެކަނބަލުން ފިރިހެނުންނާއި ދުރުވިއެވެ. އަދި މަސްހުނިވުމަކުން ބޭނުމެއްނުވިއެވެ. ދެންފަހެ މޫސާގެފާނު އެދެކަނބަލުންގެ ބާޖަށް ފުއްދަވާދެއްވިއެވެ. އެބައިން އެކަކު ދެންނެވިއެވެ:

[26] القصص: 23–24

﴿...يَٰٓأَبَتِ ٱسۡتَـْٔجِرۡهُۖ...﴾[27]

މާނައީ: "...އޭ ބައްޕާއެވެ! އޭނާ (މަސައްކަތްކުރުވަން އުޖޫރައަށްގެންނަން) މަޖޫރީއެއްކަމުގައި ނަންގަވާށެވެ..."

އެބަހީ: އަހަރުމެންގެ ބަދަލުގައި އެކަށޭގޮތުން މަސައްކަތް ފުއްދައިދީ، އަދި ފިރިހެންގެ ވައިދާންތެރިކަން އަހަރުމެން ދުރުވެގަތުމަށެވެ. އަދި މޫސާގެފާނު ކުއްޔަށް ނެގުމީ، އެދެކަނބަލުންނާއި ދުރުގެންފާސަލާއެއްގައި ކައިރިވުމަށް ގުޅުވިރިކަމާވާކަމެއްކަމަށްވުމުން އެދެކަނބަލުންގެ ބައްޕާފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ:

﴿...إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنۡ أُنكِحَكَ إِحۡدَى ٱبۡنَتَيَّ هَٰتَيۡنِ عَلَىٰٓ أَن تَأۡجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٖۖ...﴾[28]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން ބޭނުންވަނީ ތިމަންގެ މިދެބަ ދެ އަންހެން ދަރިންކުދި އެކަކު، ކަލޭގެފާނާ ގުޅުވަދެނެވެ. އެއީ (އަޖުރައެއްގެ ގޮތުގައި) އަށްއަހަރު ވަންދެން ތިމަންނާއަށް ޚިދުމަތްކޮށްދިނުމުގެ ޝަރުޠުގެ މަތިންނެވެ.."

އެއީ ހުރުމަތްތެރިކަން ޤާބިލުވެ، ނަރިފުގެންވާކަންތަކުން އަމާންވުމަށްޓަކައެވެ. މިފަދައިން ކުއްޔަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ މުއްދަތު މޫސާގެފާނު ހަމަކުރެއްވިހިނދު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުން ގެވައިގެން ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. اللّٰه ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

[27] القصص: 26

[28] القصص: 27

﴿فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلۡأَجَلَ وَسَارَ بِأَهۡلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارٗاۖ قَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِخَبَرٍ...﴾ [29]

މާނައީ: "ފަހެ، މޫސާގެފާނު އެ މުއްދަތު ހަމަކުރައްވައި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންނާއެކު (ދަތުރުކުރައްވައި) ވަޑައިގެންނެވިހިނދު، ޠޫރުފަރުބަދައިގެ ކައިރިން އަލިފާންގަނޑެއް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މިތާ ތިބޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންނާއަށް އަލިފާންގަނޑެއް ފެނިއްޖެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެތަނުން ހަބަރެއް ގެނެސްދެވިދާނެތޯ ބަލާލާނީމެވެ..."

އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ:

﴿ٱمۡكُثُوٓاْ﴾ [30]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މިތާ މަޑުކޮށްގެން ތިބޭށެވެ!"

އެއީ އެކަމަނާ ދުރުގައި ހުންނަވާ، ދެން އަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރިއަށް އެކަލޭގެފާނު އެކަނި ވަޑައިގަންނަވާ، އަދި އެއަލިފާންގަނޑުގެ ވަށައިގެންވާ ޚަބަރުތަކާއި ވާހަކަދައްކާ މީހުންފެނިއްޖެއްޔާ، އަދި އެބައިމީހުންގެ މެދުވެރިވެވަޑައި ދެން އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނުގެ ހާޖަތު ފުއްދުމަށްޓަކައެވެ. އަދި މިއީ އަންހެނުންނާމެދު މަގުދައްކާދެއްވުމެވެ. އެހެންކަމުން އަނބިކަނބަލާއި ދުރުގައި އެކަމަނާ ބޭއްޓެވިއެވެ.

---

[29] القصص: 29

[30] القصص: 29

އިސްޙާޤުގެފާނު (ޔަޢުޤޫބުގެފާނު)ގެ ނަބިއްޔުންނާއި، އަދި އިސްމާޢީލުގެ ދަރިކޮޅުގައިވެސް ކަންތައްވީ މިފަދައިންނެވެ. އެއީ ފިރިހެނުންގެ މަތިވެރިކަމާއި އެއްވުންތަކުން އަންހެނުން ވަކިވެ އެކަހެރިވެގެންވުމުގައެވެ. އެއީ ވަގުތީގޮތަކަށް ހުރަހަކާފަދައިން، ކާބަފައިގެ ގެނެސް ފިރިހެނުންނަށް އެއަންހެނުންނަކުން ޒުރިއްޔާތަކުން ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެހެންނަކަމަކު އެކަށަވަރުން، ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައި އިއްތިހާދު މަޤާމުސްތަކު ނުގެނެވެ. އަދި ކީރިތި ފިރިހެނުން މަޤާމްތަކުގެ ބިލާ ހަޤީގަތުން އެއަންހެނުންނަކުން ދުރުވެގެންނެވެ. ހުރަސްތަކެއްވާއި ދާދިހުން ގެންދިއުމެވެ. އެގޮތުން ވެހުދުންގެ ބިލާދެއި މަޤާމުކަމުން އިބްރާހީމުގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި، އިބްރާހީމުގެފާނު މަލާއިކަތުންނާއި އެކަމެއި ދިރިނުނެވިއެވެ. އަދި އެކަމާގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ސާރާ، މަލާއިކަތުންނާއި ވަކިވ ދުރުވެވެއިގެވެ. އެގޮތުން އެކަމަނާ ހުންނެވީ، މަލާއިކަތުން އިރިނދުގެން ބިއްލުވި ބަލާ ދުރުގައި ތާޖަހާވެ. އެއީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۚ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ٧٠ وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَـٰهَا بِإِسْحَـٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَـٰقَ يَعْقُوبَ﴾[31]

މާނައީ: "ފަހެ، އެމަލާއިކަތުންގެ އަތްތަކަށް، އެ ކާއެއްޗާ ހަމައަށް ނުދާތީ ދެކެވަޑައިގެން، އެމަލާއިކަތުންނާމެދު އިންކާރު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމަލާއިކަތުންނާމެދު ހިތުގައި ބިރުވެރި ކަމެއް އުފެދުނެވެ. އެމަލާއިކަތުން ދަންނަވާލިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަން

[31] هود: 70–71

ވަޅެއިގެންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން ޖާނުއްވީ، ދުނިޔޭގެ ޒަތުމަނާތެވެ. އަދި އުނދަގޫގެ އަސްލިކަކަބުތަން (އެ ހިނދު އެމާނަގައި) ކޮރަން ހުންނެވިއެވެ. ދެން އެކަމަނާ ހިނދުވުވެވިއެވެ. ފަހު، އެކަމަނާއަށް އިސްތިޙްޔާގެ ގޮތުން ބިބިލަބިއިގަންނަވާކަމާއި، އިސްތިޙްޔާގެ ފަހަރުމަތުން ތަރުޙީބުގެ ބިބިލަބިއިގަންނަވާކަމުގެ އުޚްތިޔާރު ހަބަރު، ތިމަންނަބަފާގެ އެކަމަނާއަށް ދަޢުވީމެވެ."

ފަހު މަޑުއިކަމުންނާއިމެދު ބަލާނެވެގޮތަށް މިވާހަކައާއި، އިބްނު ޙަޖަރުގެ އަސްލިކަކަބުތަން ސަރާހާއި ގުޅިގެން އާޔަތުން، އުނދަގޫ ހުއްޓުވާ ކަލާކުނަތަކަން، ރަޙަމަތް ބަޔާންކުރައްވާ ދޮށުއްކުރައްވިއެވެ. އެއި އިބްނު ޙަޖަރުގެ (އެބަލައްވާއިރުގައި) އިހުތިރާމްކުރުމުގެ އިންސާނިއްޔަތުން، އުކަމަނާގެ މަޖިލީހުން އިންސާނިއްޔަތުން ރިޢާޔަތްކުރުމަކީ. އަދި ޙައްޤު، އުކަމަނާ ހުންނަ އެބަލައްވާއިރު ވަރަށް ދުރުގައިއެވެ. އަދި ހުންނަ ކަލަޔަކުން ހުސްވުމުގެ ފުރައްސަރަ ކަލާން ހުންނަވުމަށް ގުޅޭ އެކަމަނާ އެބަލައްވާއިރުގެ މަޖިލީހުގައި އަދި އެބަލައްވާއިރު އެކަމަކީ ބުނެވޭނެ. އުކަމަނާ ކަލާން ހުންނަވުމުގެ އަމާނާތް ނުބެލެވޭ. އަދި އުކަމަނާ ކަލާން ހުންނަވިއަކަން ބައްދަލުކުރުމުގައި ޝަރީޢަތް އަޚްލާޤީ ޙާލަތްތަކުގައި، އެލަހަކަ ބައްދަލު ނުކުރުމަކީ. ފަހު އެބަލައިން ދުރުކުރުމަކީ މުޢާމަލާތުގެ އިބްނު ޙަޖަރުގެ އަސްލިކަކަބުގެ ޙިކުމަތްތަކާއި ބައްދަލުކުރުމުގައެވެ. އަދި ޓީމުތަކުގެ ކަލާން ހުރިގޮތް މުޢާމަލާތް: ހަމަޖެހުމަކީ އެބަލައްވާއިރު ހެދުމުގެ ގޮތުގައި އުކަމަނާ ފާއިދާގެ ކަލާން ކަމުގައިވާ ބާރުގައި. އެހެން الله ތަޢާލާ، ބުނާލާފައިވާ ވާހަކަތަކުން ނިސްބަތްވާނެ އިބްނު ޙަޖަރުގެ ނަފްސަކީ. އުނަދަގޫގެ އަހުލުވެރިކަން ނުނެތެވެ. އެހެންނަމަވެސް އުކަމަނާގެ ވަޒީފާތަކުގައެވެ:

﴿...فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجۡلٍ حَنِيذٍ﴾[32]

މާނައީ: "...ދެން ފިހުނުއިރާ، ގަ ގެރިއެއް ގެންނެވުމުގައި، އެކަލޭގެފާނު ލަސްވެވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ."

އަދި ކިއްޔަ، މުސާފިރުންގެ ސިފަގައި މަލާއިކަތުން ވަދެވަޑައިގަތުން الله ތަޢާލާ ނިސްބަތްކުރެއްވި އިބްރާހީމްގެފާނަށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުންގެ ގާތަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިކަމަކަށް ނޫނެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ﴾[33]

މާނައީ: "އެ މުސާފިރުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިހިނދު، ސަލާމް" ވިދާޅުވެ ސަލާމްކުރެއްވީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމް ދިނުން ވިދާޅުވެ ސަލާމް ރައްދުކުރެއްވިއެވެ. (ވިދާޅުވިއެވެ) ނުދަންނަ ބައެކެވެ."

އެއަށްފަހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ ...﴾[34]

މާނައީ: "ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ސިއްރިއްޔާތުގައި ވަދެވަޑައިގަތެވެ..."

---

[32] هود: 69

[33] الذاريات: 25

[34] الذاريات: 26

އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިން (އަނބިކަނބަލުން) ހުންނެވި، އެބޭކަލުން ވަތްވަޑައިގެންނެވި ބަންދުރަވައި އެހެން ބަޔަކާއިގެން ހަޤީގަތްކާރު ބޮޑިސްތުކެއްކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެބޭކަލުން ތިއްބެވި މުހާރުން ތިޔަ ބަނދަރިއެވެ.

﴿فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ٢٦ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾[35]

މާނައީ: "ދެން، އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ސިއްރިއްޔާތުގައި ވަޑައިގަތެވެ. އަދި ތަފާތަނަރުގެ ތެލިއަށް (ފުއްސަވައިގެން) ގެންނެވިއެވެ. ދެން އެ މުހާތުންނައި، ހާމި ކައިރިކޮށްފިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. ކިޔަބަނިމުން ނުކާނަންހެއްޔެވެ؟"

ދެން، ކާތަކެތި ކައިރިކޮށްދެއްވި އިބްރާހީމްގެފާނެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް ގޮވާލައްވާ ގެންނެވީސް އެކަލޭގެފާނެވެ. އަނބިކަނބަލުންނާ ނުލާއެވެ. އެއީ އެގެރި ގެންސް، ކައްކާ ފިހާލާ، ބޮއްޓުރުކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން އެހީތެރިވެދެއްވާއި އެކުއެވެ. އެހެންއެކަމަކު އިބްރާހީމްގެފާނަށް މެހެމާނުން ދެއްވިއެވެ. ބެލެހެއްޓެވީ އެ ހަމަ ސިފައިގައި ނަކަތެއްވިއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާގެ މަތީގައި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުނަށް މާލަފިޔަތިން ބައްޔިކުރުމުގެ ޚިދުމަތެކެވެ. ދެން އެބޭކަލުންނީ އެކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރުމަވެރިން މެހެމާނުންނަށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވާހަކަ ފުޅުދައްކަވަމުން ހާޒިރުވެ ހުންނެވި، ވާހަކަ ފުޅުދައްކަވަމުން އެކަމަނާ ޤާއިމްވެ ތިއްބެވިއެވެ. މިކަންތައް ބައްޔަށް ކުރެއްވީ އެކަމަނާ ނަބިއްޔާގެ އެބޭކަލުންނާއި އެކުގައިއެވެ. އަދި ވާހަކަ ބޭއްވުން

[35] الذاريات: 26–27

އައިސްފައިވާގޮތުން ޤުރުއާންދެނީ: ދަރިކަލުނު ދެއްވުމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު އެކަލަނާއަށް ދެއްވިކަން ނުވާނަމަ، އެކަލަނާގެ ވާހަކަ ދިޔުކު ނުކުރެވިދާނެއެވެ.

ފިރިހެނުންގެ އެއްވުންތަކާއި އަންހެނުން ދުރުވެ ވަކިވެގަތުމުގައި މިކަންތައްވެސް ޝާމިލުވެ ގެންދެވިގެންނެވެ. ޓީ ހިޔުންނާއި، ޢަޤީދާނާއި، ނަޞާރާއިންގެ ގޮތުގައިވެސްވެއެވެ. އީސާގެފާނުމެދު ފިކުރުތަކުގެ ފާނާއި ދެބަސްވާ އަރައިރުންވާ މީހުންނާމެދުގައި ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ﴾[36]

މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނަށް ޢިލްމުގެ ތެރެއިން (އީސާގެފާނުމެދު) އައި އެއްޗެއްގެ ފަހުން، އުކަލޭގެފާނާ މެދުގައި ކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރި (ނަޞާރާއިންގެ) މީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އަހަރުމެންގެ ދަރިންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންނަށް އަދި، އަހަރުމެންގެ އަންހެނުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންނަށް އަދި، އަހަރުމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް، އަހަރުމެން ގޮވައި އެއްކުރަމާ އަންނާނެވެ! ދެން، ދޮގުވެރިންގެ މައްޗަށް ﷲ ގެ ލަޢުނަތް ލެއްވުމަށްއެދި، އަހަރުމެން ދުޢާކުރު އިބްތިހާލުކުރާނީއެވެ."

[36] آل عمران: 61

އެބަސްފުޅުގައި އެބައިމީހުން މަސްހުނިވެގެން ނުވެވަން އިޝާރާތްވެވޭގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އެބަޔަކާއި ދުރާސަލުވެގެންވާ ބަޔަކާއި އެކީގައި ހެޖެހުވެވަން އެކަށާނގެ ހަމަޖެއްސުމެވެ. އެހެން ބަޔަކާއި މަސްހުނި ނުވާގޮތަށެވެ. އެގޮތުން ތަޤުވާލީހުންގެ މަޖްލިސްތަކުގައި ކުޑަކުދިން އެއްވެ ތިއްބެވިޔަސްއެވެ. އެއީ އެމަޖްލިސްތަކުގައި އަޅުގަނޑުތައް ހަޔާތުންތަކުން ބަރަކާތްތެރިކޮށް މަތިކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ މަޖްލިސްތަކަށް އަންހެނުން ޙާޟިރުވުން އާދަޔާކުރުވާނެއެވެ. އެއީ ދިރުމިތިރިކަމާބެހޭކަމެއް، އަދި އަބުރު ބަރަކާތްތެރިކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. މިއީ އެބައިމީހުން އެންމެންގެ ކައިރީގައި މިކަންތައް ފާޅުކުރުވާ ލޯބިވެވޭގެންވާކަމުގެ ދަލީލެކެވެ.

މަދީނާގައި އަންޞާރުންގެ ޒާތުވެވެސް މިފަދައިންނެވެ. އެގޮތުން ވަރުގަދަތަކާއި، ވާހަކަތަކުގެ މަޖްލިސްތަކުގައި (އެބޭކާރުންނާއިއެކުގައި) އޭބޭކަރުންގެ އަންހެން ކުދިބަރުންތަކެއް އިރުސްދު ނޫނެތެވެ. އަދި ކިއްޔަތަ، އިތުރުގެ މަޖްލިސްތަކުގައިވެސް ނުއިރިސްދެތެވެ. އެގޮތުން، ވަރުގަދަގައި އަންހެނުންވެސް ތިބޭނީ ފިރިހެނުންނާއި ދުރުގެ ވަކިވެގެންވާ ތަނެއްގައެވެ. ސަބަބަކީ އަސްލުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. މިދެނުވިއެވެ:

(رَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نساء وصبيانا من الأنصار مُقْبِلِينَ مِنْ عُرُسٍ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ»)[37]

މާނައީ: "އަންސާރުންގެ ތެރެއިންވާ އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންނާއެކު، ވަލީމާއަކުން އެނބުރި އަންނަތަން ނަބިއްޔާ ﷺ ދެކެ ވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު ނަބިއްޔާ ﷺ

---

[37] رواه البخاري: 3785، ومسلم: 2508

ތެދުވެވަޑައިގެން ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'اللهم! ތިޔަބައިމީހުންނި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ތިމަންކަލޭގެފާނަން އެންމެ ގާތްވެވިގެންވާ މީހުންނެވެ."

ފަހު، ވަކިމާގައި އަންހެނުންނާއި ކުޅެކުރިންވި، ފިރިހެނުންނިބި ހަދިޔާއި ވަކިވެ ދުރުވައިއެވެ.

ވަރިގެ ނަޞޭޙަތް ބަލައިލެއްވުމުން ދިޔައީ، މުސްލިމުންގެ އަޚްލާޤީ ހަޔާތުގައި ދިރިއުޅެމުންދިޔަ ބާޠިލާއި ޖާހިލިއްޔާއި މުނާފަހުވެގެންވާ ގޮތްގައިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުވެއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ...﴾[38]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ފިރިހެނުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފުރައްސާރަ ނުކުރާހުށިކަމެވެ! އެއީ ފުރައްސާރަކުރާ މީހުންނަށްވުރެ، އެ ފުރައްސާރަކުރެވުނު މީހުން ގާތިގަނޑަކަށް ހެޔޮކަމުގައި ވާކަށްޓަކައެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފުރައްސާރަ ނުކުރާހުށިކަމެވެ! އެއީ ފުރައްސާރަކުރާ މީހުންނަށްވުރެ، އެ ފުރައްސާރަކުރެވުނު އަންހެނުން ގާތިގަނޑަކަށް ހެޔޮކަމުގައި ވާކަށްޓަކައެވެ..."

ފަހެ الله ތަޢާލާ ޤައުމުގެ މުސްލިމުންނަށް އެކަންތައް ނަހީކުރެއްވިއެވެ. ދީން އެއަށްފަހު، އަންހެނުންނަށް ފުރައްސާރަކުރުން ނަހީވެގެންވުމުގައި އަންހެނުން ހާއްސަކުރެއްވިއެވެ. އެހެނީ އަސްލަކީ: އަންހެނުން، ފިރިހެނުންނާއި މުއާމަލާތު ނުކުރުމެވެ.

[38] الحجرات: 11

އަދި މަޝްހޫރުވުމުން، (އުބައިދީގެ ހިބައިން އެނދި) ގޮތުގެ ބައިޖެހޭތީ އަންހެނުންނަށް ނުފެނެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އަންހެނުންނަކީ މަޝްހޫރުވުމަކީ އަންހެނުންނަކީ ފުރަތަމައެވެ. އެހެންކަމުން އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާ ދިމާވެގެންވާ އެއްގޮ އެއަންހެނުންނަށް އެއްބަދަލު އަނގައިބަދަލަށް އެޗެއްދޭން (ޗާއްކަޝާކަން) އަންހެނުންނަށް ފިރިހެނުންނާ ފިރިހެނުންނަށް ދިމާވުން ނުވާނެއެވެ. އަދި (ޗާއްކަޝާކަން) ފިރިހެނުންނަށް ފިރިހެނުންނާ ދިމާވެގެން އަންހެނުންނަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ އެއްކަމަކަށްވާ ދިމާއެއްކަމުގައިވާމި އެކުވެރިވެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު އެކަށީގެ އެހެން ދިމާވުމުގައި ނުދިޔުމެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ބަލައިލާވެގެންނުވާނެއެވެ. އެއީ މުޖުތަމަޢުގެ ޙައްޤު ދެނެގަތުމަށް ގެންދިޔުމަކީ މަޝްހޫރުވެއެވެ. ދެންވެސް މިސްރުގެ ޖަމާޢަތް، ޝަރުޢީ ފިޤުހަގެ ދިމާވާނެއެވެ ދިމާވާލަތުން ވަރީ ބަލައިލެއްވުމެވެ.

- މަސްހުނިވުމުގެ އިސްތިލާހު (ތަޢުރީފު):

'އިހްތިލާމު' (މަސްހުނިވުން)ގެ އިސްތިލާހަކީ ޝަރީޢަތުގައި އަލަށް ދުވަސްދާދުވަހިވާކަހަލަގޮތަކަށް ބައެއް ޖިންސީގޮތުން އެކި އިބާރާތްތަކުން ކަނޑައަޅައެވެ. އެގޮތުން (އޭގެ ތެރެއިން އެކަކު) ބުނެއެވެ: 'މަސްހުނިވުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ ތަޢުރީފުގައި އިނދިގެންނާ ބައްޔަނުނުވެ.' އަދި ބުނެއެވެ: 'އިޙްތިލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޖިންސީގޮތުން އިނދިގެންނާ ބައްޔަނުވި އިސްތިލާހެކެވެ.' އެހެނިހެންވެސް އެފަދަ އިބާރާތްތަކެވެ.[39]

ފޮތުގެ އިނދިގެންނާކަމާއި ޝަރީޢަތް، ހާރަމްކަމާއި ރަނގަޅުކަމާއި އެކަމަކު ދަރުސްވާކަމެވެ. އަދި އިސްތިލާހުގައި އުޞޫލީން ފުޤަހާއުންގެ (ވިސްނުމަށް ބަލާނަމަށް) ގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައިވާކަމެވެ. އެއާއިއެކުގައި 'އިޙްތިލާމު' (މަސްހުނިވުން)ގެ އިސްތިލާހަކީ 'އިޙްތިލާމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޖިންސީގޮތުން އިނދިގެންނާ ބައްޔަނުވި އިސްތިލާހެއް' ކަމަށް ބުނުމާ ވިސްނުމުގެއިން ވަކިކަމެއްނުވެއެވެ. އަދި މިކަމަކީ އެހެނިހެން ގޮތަކަށް

[39] މަބްސޫޠުގައި ބުނެފައިވަނީ ސަރަޚްސީ އަލްމަބްސޫޠު ކިތާބުގެ ޖަމްޢިއްޔާގެ މަސްއަލަތައް އަދި މިޞްރު މުސްލިމް ފުރިހަމަ ޙައްޤު ސަލާމަތް ބަލައިދިނުމުގެ އަލްމިންހާޖު ގޮތުގައި ވާނީ ފިޤްހުގެ އިސްލާމީ ކަމާބެހޭ ބޭނުންތައް ފާހަގަކޮށްފައިވާ އިބާރާތްތަކުގެ މަގުމަތީގައި ބުނާއިރު ބޭނުންވާ ސީދާ ގޮތެވެ. އަދި ޝާފިޢީ، ޙަނަފީ މަޛްހަބުގެ އުލަމާއުން ބުނެފައިވާ ބަސްތަކާ ދިމާލަށް އިސްލާމްދީނުގައި ވަކިވަކި ޙާލަތްތަކުގައި ވާނެ ފަދަ ގޮތްތަކެވެ. އަދި ޝާފިޢީ، ޙަނަފީ މަޛްހަބުގެ ފުޤަހާއުން ބަޔާންކުރެއްވި މިސްރުގެ އިމާމުން ބުނެފައި ވާކަމަށް ބުނެއެވެ. އަދި ޙަނަފީ މަޛްހަބުގެ ޢާލިމުން އެކަމާ ދިމާލަށް ބުނެއެވެ. އަދި ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގައި ވާގޮތަށް ބުނެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ ފިޤްހުގެ ފުޤަހާއުންގެ ބަސް ރިވާކުރެވުނީ މިސްރުގެ އިމާމުންގެ ދަރިވަރުންގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަނެވޭ ބަސްތަކެވެ.

މަސްޖިދުތަކުން ރަސަގަން ބަލާރުދުގެ ތަރުއިންގާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި ހުރިހާ ތަރުތީބުތަކުގައި އައިސްފައިވާ ސައްބަތަށް، އެހެން ފުރަތަމަ ޚާރިޖުވެގެން އައިސްފައި ހަމައަށް އެއްގޮތަށް ތަރުތީބުގައި (ﷺ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން) މަސްޖިދުގެ އެކަމުގެ ބަރާބަރަށް ބައްޕަގެން ނުވާ ތަރުތީބުފައިވެ. އަދި ޙައްޤަކަށް ހުރިހާ ފިލުވި މަޤާމްބައިފުސްފައިވެ. އެހެން ހުރިހާ ތަރުތީބުގައި ފިލުވުމަށް މިކަމާއިގެ މަސައްކަތް ހިމަނައިދާތުވެ، އަދި ހުކުމްގައި އަދި އެއްގޮތްގައިވާ ތަރުތީބުތަކަށް ހިފުމުވާއި އެކުގައިވެ.

'އިޚްތިލާޠު' ގެ އިސްޠިލާޙީ ތަޢުރީފުގެ ދޭތެރޭގައި ސަބަބުތަކުގެ އަސާސުތަކާއި، ފިލުވުމުގެ ބަޔަކުގައި ބައިބައިވެގެންވާއިރު -އެއް އަދި ބައްޕަވެގެން އަންހެނާފާތިމަން- ، އެކަމަކުފައި ޝަރުޢީގޮތުން އެހެނިހެންގެ މަސައްކަތް އިއްޒަތްތެރިވެގެންވާ ހެނިހެނި، ބަދަލުގެ އަދުލުވެރިކަމަކު ދެކެވޭ ފުރުޞަތު ތަޢުލީމުދޭނަކަށް ކަމަކަށް ސަލާމަތުނުވުމަށް ބައިބައިވެގެން އެއްގޮތް ބަރާބަރުގައި އިންސާފުގެ ބަޔަކުވާމަކަމުގެ ނުކުތާ. އެހެން ފަދަ އިބާރާތްފަދަ ހެނިހެންގައިވެ. ތަރުތީބުގެ ބައްޔެރާއި ގުޅުމުން ކަމެއްވެ ނުކުތާ. އަދި ފިލުވުމުގެ ބައްޔަތުގައި ހުރިހަމަކަން ހަމަޖެހި ބަލައިގަތުމާ އިސްލާމީ ހުކުމަށް މިހާރު އެކަމުގެ ފަދަ މިސާލުކަމަށް ވާހަކަތަކުން އެއްފަހަރު ދެކޮޅުވެވެ. އެހެން އިސްލާމީ ޝަރުޢީ (ނަސްލުކަމާއި ބައްޔަތުކުރާކަމަށް) އެދުވަރު އެއްގެކުވެ. އަދި އެއް އަސްލުވެސް ބައިބައިގެންނުވެ. އެކަމުން 'އަޚްލާޤު' އާއި 'މުޢާމަލާތު' (ﷺ އަންހެނުންނާއި އެކީ ހިސާބުސާކުން ކުރިމަތިލާ 'ފިތުނަތަކުގެ ދުވަސްތަކުން') މިއީ ގާބިލު ބަސަމަކަސް އެދުވަރުފައިވާ އާ އިސްލާމީ ޝަރުޢީ ކަކުވެ. އެކަމަކު އެކަމަކަށް ބަހުލަވި ކަލަޒިއެގެން (ޝަރުޢީ ކަމުގައި) ބަރާބަރުވެގެންވެއްޖެ. އަދި ބައްދަ ފިލުވާ

(މަސްތޫވާތަކީގެ) ވަތަނިއްޔަތުގެ އަޚަރު އުޅުއްވައިވާ އިސްލާމްދީނަށް، ދެކަމަ އަޅުގަނޑު

ނުކުރެވޭ މިހާރުން ބޮޑުކަމެއްގައި ކަޑަކަމެއްގައި ވަސްބަޔާނުކުރެވޭގައި ހަދުގެ ބުނުމަކުން ވަޤުއްވޭ.

އަދި އިސްލާމްދީނާއި އަޚަރު އުޅުއްވުން، (ހަމަ އާގެ މާނަކުރުން) ބަޔާއް ވަތަނިއްޔަތަށް

ނުވަތަ އުޒައިރާ މާނަކުރުން ފުރައި ހައްތާވުމަނބަކައި ހައްދުނުކުރުމީ ބަލިކަރި

ޤަދަރުކުރުމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމުކުވ. އެޒަތުން މުޝްރިކުން، ފުރުހަތާއި ފުރިހަ ޝަރީޢަތުތަށް

އެކަމަކަން ޒުވާނާ ތަޅުރިދު ހައްދުކުރި އެބައިމީހުންގެ މިބަސް ބޭނުންކޮށްގެންނެވެ:

﴿مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي ٱلْمِلَّةِ ٱلْأَخِرَةِ...﴾[40]

މާނައީ: "އަންގެފުރު މިއްލަތުގައިވެސް މިކަހަލަ ވާހަކައެއް ތިމަންމެން ނާހަމުއެވެ..."

އެއީ އެކަން ބޭނުންކޮށްގެން އެއަށް ނުކުރަމުން ވާސިލުގަތުމަށެވެ:

﴿...إِنْ هَٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ﴾[41]

މާނައީ: "...މިއީ ހަދައިގެންއުޅޭ ދޮގެއް ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ."

އަދި ޝަރީޢަތް ބަވައިލުމުގެ ފުރަތަމަކަށް، އިސްލާމްދީނަކާއި ތަފްސީރުކަން

ވަސްއަނބިރި ނުބަލައެވެ. އަދި ފަހުކަލައި މާނައަށް އިއްތިފާޤުވުމަށް ބާރުގައި ތަފްސީ

ބަލިފުރާނާ ބާރު ޝަރުޢުކުރައްވާ އިތުރު ވަގި ބަވައިފައްވާފައެވެ. މިކަމަށްބަައި ނަބިއްޔާ

ﷺ އާ ހަދުރަތުން، އާ ހަދިރު' އާ ވިދާޅުވ ދެއްކުރައްވާ އަޅު، ދުހަރިޝުނުގެ

ކާފަރުންނަށް އިވުމުން މިހަފްތަން އެބައިމީހުން އިންކާރުކުރިއެވެ. އެއީ އެކަމަށް

---

[40] ص: 7

[41] ص: 7

ސަބަބަކީ ވެގެންނާ ހާދިގެއިއްޔެވެ. ދުން ވަރަށް ވާސިލުވުމަށްބަކާއި އެބައިމީހުންނަށް އެކަލުގައި

މަސާޖިދު ބަވައިދުވުނުވެ. އެޒާމީން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ...﴾[42]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله ގެ (އިސްމުފުޅުން) ދުޢާ ކުރާށެވެ! ނުވަތަ ރަޙްމާނުގެ އިސްމުފުޅުން ދުޢާކުރާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެ އިސްމުފުޅުތަކުން) ކޮންމެ އިސްމުފުޅަކުން ދުޢާކުރިޔަސް (ހަމަހަމައެވެ.) ފަހެ، އެކަލާނގެއަށް (ހުރީ) ރިވެތިވެގެންވާ ނަންފުޅުތަކެއްވެއެވެ..."

އެހެންކަމުންފަހެ، އިސްތިޣާޘާއަކީ (ޙަލްތުތަކާއި ނަންތަކާއި ތަޢުރީފު) ތަކަންވުޖޫ ވަކިސްތުރުތަކާއި މާނަތައް ގުޅިގެންފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް.

ދުންފަހެ، ވަސީލަތުގެ އިސްތިޣާޘާއާ (ސިފަ) ޝަރީޢަތުގެ ޙިކުމަތަކާއިގައި އެކިވެގެންވާ ފުރާޖި އިސްތިޣާޘާއަކުމުގައިވާ ހާލު ކަންތައްވާތީ ކަމަކުންނަމަށް ވެއެވެ!؟ ކަމީ ޙުއްޖަތް، ބަޔާންތަކާ ބަޔާންކުރައްވާ ވެރިކަމުގައިފަށް ބައެއް ފަހަރު އެއިސްތިޣާޘާ ދީނުކުރައްވައެވެ. އެއީ ބަޔާންތައް މުންކަރަށް އެކަންތައް ހާޖަތުކުރެވުނުއެވެ.

ކަމީ 'އިސްތިޣާޘާ' މިލަފުޒު އާދޭ ދުޢާކުރުމުގެ މާނައިގައި ކަމަށް އުފެއްދިއްގެންނާ ލަފުޒެކެވެ. ކަމީ 'އިސްތިޣާޘާ' (ވަސީލަތުގެ) ލަފުޒުވަނީ (އިސްތިޣާޘާގެ ލަފުޒަކަށްވުރެ) މާކުރިން ކައިސްކުރެވިއެވެ. ޝަރުޢީ ކުރައްވާ ފަރާތުންވަނީ އުޅުމީ (އާދަމާދަރިގެ) ގޮތުންނާއި ކަމީ

[42] الإسراء: 110

ނައްބުވުން އެދޮރުފަށު ހަމަޖައްސަވާ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިއެވެ. އަދި އިބްނުޚުޒައިމާ ޞަޙީޙުކުރުމުގެ
ލިބޭން ބުނުމަ އާގެ މައްކަރު އިސްވާންޖެހެއެވެ. އަދި ސުންނަތާއި އަދުރަކާން ބަލާ، އަދި
މަސްހުނިވުން ބަރާމްވުމުގެ މައްކަރު އިޙްމުވެރިން ތައްކާވާފައިވާ ވާހަކަތައް އެއަދުރުތަކަށް
ފައްޓައިފިހާއަށް ޝަރުޢީ ޙަޤީޤަ ފަހުމުވެ ވިސްނި، އަދި އިޙްމީ އިބްނުޙިބާނު އާންމުގެ
ތެއްދިއަށް ނަމާއިގެނޑުވާފައެވެ. އަދި ފިލާރީ ތަފުގެ ޚުރަފާތުމާއި ޓަރިކަމާއި، އަދި ނަމާސްމުގެ
ޝުތުރަމާއި، ފިލާރިގޮތުން އެކި މާނަނަގޭ ޙަޤީޤަތުން އާންމަށް އަދުރުއަށްވާފަދަ ގޮތެވެ.

- އިޖްމާޢު:

އިސްލާމްދީނުގައި ވާޖިބުވެގެންދިޔަ ފަރުޟަ ޙުކުމްތަކެއްކަން އެއްވެސް އިޚްތިލާފެއް، މަޤްބޫލުކަމާއި ބަޔާނުވު ހިސާބުތަކުގައި، މަސްއަލަތަކުގައި (ހިލާ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން) މަސްހުނިވުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ބުނެފައިވާކަން އެނގިގެންދިޔުން އެކަށިވެސް އިންސާފުވެރި މީހަކަށް ފޮނިގެންވެއެވެ. އަދި ފާއިތުވެގެންދިޔަ އެހެރީ ޙުކުމްތަކުގައި އެކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ކަނޑައެޅުމާ ވިދާޅުވެފައިވާ ސަބަބުތަކަށްވުރެ ގިނަ އިޚްތިލާފުތަކާއި ފިޤްހުވެރިން އަހުލުސުންނަތު ހާލަތުވެ ފެނުނެވެ. އަދި ބައެއްބަ، އެފަދައިން ކަންތައްތަކާ މިހާގެ އިއްތިފާޤު ކަނޑައެޅުމާ އިޚްތިލާފެއް އެހެންނަމަ ފެނުނެވެ. އަދި ބައެއްބަ، މުދަލަކީގެ މަސްލަހަތު ހާލަތުގެ ބާރުވެރިކަމާ ބާރުވެރިކަމާ ބަލާލެވެ. މިއީ ބައްޓެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން، އަޑައިގަތުން ބުރަވުމެގެ ޝަރުޢީ ގޮތެވެ. އަދި ދީ އެހެނިހެން، ދީގެ ބުރަވުމް ކަނޑައެޅުނެވެ. އަދި މުދަލަށް ބާރުވެރިކަން ހަމައިލުން، މުދަލުގެ ބުރަވުމް ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ޤާއިމްވެ ބާރުވެރިކަމާ ދެއްވުން ބުރަވުމަށް މިކަމަށްގެ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި ކަނޑައެޅުން ކަނޑައެޅެވެ. ފަހު އަޅުގަނޑުމެންގެ ބާރުވެރިކަން، މިސާލަކަށް ޝަރުޢީ ހުކުމުތަކާއިގެން ޤާއިމްކުރާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބާރުވެރިކަން ވެއްޖެނަމައެވެ. އަދި އެކަންތައް ޝަރުޢީ ހުކުމުތައް އެހެން ފަހުމަކަށް ބަލަހައްޓަންވެއެވެ.

ހަމަ ފަރުޟުގެ އިޚްތިލާފުނުގެ ބާރުއިން ބާޠިލުކަމުގައިވާ އަލްއިމާމު އަބޫ މުޙައްމަދު ބިން ޙަޒްމު ރަޙިމަހު الله އެބޭފުޅާގެ ފޮތް 'މަރާތިބުލްއިޖްމާޢު' ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

«اتفقت علماء الأمة أن من اعتقد حِلَّ هذه المحظورات، وإباحة امتزاج الرجال بالنسوان الأجانب فقد كفر واستحق القتل بردته، وإن اعتقد تحريمه وفعله، وأقر عليه، ورضي به فقد فسق، لا يسمع له قول، ولا تقبل له شهادة»[43]

މާނައީ: "އުއްމަތުގެ ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެވޮޑިގެންފައިވަނީ: ހަރާމްވެގެންވާ މިކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކުރުން، އަދި ހިލާ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން މަސްހުނިވެ ގުޅިއާގުޅުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކުރުމަކީ ވެސް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ މުރުތައްދުވުމުގެ ސަބަބުން ގަތުލުކުރުން ޙައްޤުވެއްޖެއެވެ. އެކަންތައް ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކުރުން ދެން އެކަންތައްކުރުން އަދި އެއްބަސްވެ އަދި އެކަމަށް ރުހިއްޖެމީހާ ވެސް ފާސިޤުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. އޭނާގެ ބަހެއް އަޑުނާހާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހެކިބަހެއްވެސް ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެއެވެ..." މިއެވެ.

---

[43] أحكام النظر: 287/1

- ހަތަރު އިމާމުން:

ހުނަރުން އިންޑަސްޓްރީއާ، އަދި ހުނަރުން ދަސްކުރުވާމީހުން އަމުދުކުރައްވާ ހަތަރު އިމާމުންގެ ކިބައިން އައިސްފައިވާ ބަސްފުޅުތައް ގިނަވެގެންވެއެވެ.

އިމާމް މާލިކު ބިން އަނަސް ވިދާޅުވިއެވެ:

(أرى للإمام أن يتقدم إلى الصناع في قعود النساء إليهم، وأرى ألا تترك المرأة الشابة تجلس إلى الصناع، فأما المرأة المتجالة، والخادم الدون التي لا تتهم على القعود، ولا يتهم من تقعد عنده، فإني لا أرى بذلك بأسا.)[44]

މާނައީ: "އަހުރެން ދެކޭގޮތުގައި: އެތެރި މަސައްކަތްތެރިންގެ ގާތުގައި އަންހެނުން އިށީނަ މަސައްކަތާގައި އިމާމުމީހާ ހުއްޓުވަން ކުރިމަތިލާ (ފިހާވަކު އަތޮޅުއެއްވެ.) އަދި އަހުރެން ދެކޭނީ ޒުވާން އަންހެނާ، އަތުވަސައްކަތްތެރިންގެ ގާތުގައި އިށީނުމަށް ދޫކޮށްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. ދެން އުމުރުން ދުވަސްވީ އަންހެނާއި، މުސްކުޅި އަންހެނުންގެ ގާތުގައި އިށީނުވުމަށް ތުހުމަތުކުރެވޭ ދަރަޖައިގެ ހާދިމުމާ، ދަރަނިވެރިން، އުނަގުގައި މަސައްކަތްތެރިން އަހުރެން ނުދެކެމެވެ." މިއެވެ.

މާލިކީމަޛްހަބުގެ އުނަގުގައި އުމުރުން ދުވަސްވީ މުސްކުޅި އަންހެނަކު ގުއިކަންދެއްވާ، އަދި އުނުން އަންހެނުންނާއިމެދު އުނަގުގައި ހުރިކަމިވެރެއްވެއެވެ. ފަހަރެއްގައި، އަންހެނާއި އެކުވެގެން އަރިހުން އައިސްފައިވާ ބަސްފުޅުތައް -ބަސްފުޅުތައް އަތުވަނޑުގައި އައިސްފައިވާފަރައިން- ބަސްފުޅު މިހުނަރު ފެނި، ދެން ކޮންމެ އަންހެނާއިގެދޮށް އުފަރައިން ކަންބޮޑުކުރެވޭނަކަމެއް ދެކެވޭނެއެވެ. މިއީ ހުރި ގޮތެކެވެ.

[44] البيان والتحصيل: 335/9

ފަހު މާލިކުގެފާނު ހަމަ މުވައްޠައުގައި، ޢުމަރު އަންހެނާއަށް ފިރިހެނުން ސަލާމުކުރުމަށް ނުހުއްދަކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅު އައިސްފައިވެއެވެ. ދެންފަހު، (ރިޖާ) އަންހެނާއާއި އެކުގައި ކައިރިދުންވާނީ ކިހިނެއްކަމުންހެއްޔެވެ؟! އެހެނީ އުމުރުން ދުވަސްވީ މުސްކުޅި އަންހެނާއާއި އެކުރެން އަންހެނުން އެކަލޭގެފާނު ފަރަޤުކުރައްވައެވެ.

އަދި އަޙްމަދުއާޙަލު އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުލުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

(سئل أحمد عن رجل يجد امرأة مع رجل: قال: صح به.)[45]

މާނައީ: "ފިރިހެނަކާއި އެކުގައި އަންހެނަކު ވަޖިދުން ފެނިފަ ހުރި މީހާއާމެދު އަޙްމަދުއާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: "އެހާއި ޙިމާޔަތްކަމަށް ހަޅޭއްލަވަންޖެހޭނެއެވެ!""

އަދި މަގުމަތިގައި މީސްމަގުތަކުގެ ކުރިމަތިގައި ޖަމާޢަތްގެ ނަމާދު އަދާކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި ނުކުތުމުގައި ވިދާޅުވިއެވެ -މިއީ އެއް އަންހެނުން އެއް ފިރިހެނާއި އެއްބަޔަކު ވާހަކައިގެ ގޮތަކީއެއްގޮތް ނުބެލެވި- ވިދާޅުވިއެވެ:

(...إن خرجوا متميزين (يعني: في الطرقات لقضاء الحوائج وشهود الصلوات) لم أمنعهم وَكُلُّهُمْ كَرِهَ خُرُوجَ النِّسَاءِ الشَّوَابِّ إِلَى الِاسْتِسْقَاءِ وَرَخَّصُوا فِي خُرُوجِ الْعَجَائِزِ.)[46]

މާނައީ: "...އެބައިމީހުން (އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ވަކިވަކިން) ތަފާތުވެ ވަކިވަކިން ނުކުމެގެން (ބޭނުންތަކަށް މަގުތަކަށް އަދި ނަމާދުތަކުގައި ބައިވެރިވުމަށް ވަގުތީގައި) ނިކުމެއްޖެނަމަ އަހުރެން އެބައިމީހުން މަނާނުކުރަމެވެ. އެހެނީ ވަޅޮސްވުމަށް ޒުވާން އަންހެނުން ނުކުތުމަކީ...

---

[45] الأمر بالمعروف للخلال: 36/1 އެނިގާރާތުގެ ވަނީ: 'ސުވާއީ ފިރިހެނަކު، އަންހެނަކާއި އެކުގައި ފެނުމަށް އަހުރެންނަށް ފެނިއްޖެ...'

[46] مختصر المزني نحوه: 8/ 127، التمهيد لابن عبد البر: 175/17

އެންމެންވެސް ޖުވާން އަންހެނުން އިސްތިސްޤާ ނަމާދަށް ނިކުތުމަށް ނުރުހުނަމެވެ. އަދި މުސްކުޅި އަންހެނުން ނިކުމެން ހުއްދަކުރީމެވެ."

އަދި 'މުޚްތަޞަރުލް މުޒަނީ'ގައި ވާފަދައިން އައްޝާފިޢީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وَلَا يَثْبُتُ -يعني:الإمام- سَاعَةَ يُسَلِّمُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَعَهُ نِسَاءٌ فَيَثْبُتُ لِيَنْصَرِفْنَ قَبْلَ الرِّجَالِ...) [47]

މާނައީ: "...އަދި އޭނާ -އެބަހީ: އިމާމު- ސަލާމްދިނުމުގައި ސާޢަތެއްވެސް ތާބިތުވެ ނުހުންނަހުއްޓެވެ. އޭނާއާއި އެކުގައި އަންހެނުންވާނަމަ ދެންވެއްޖެއްޔާ ފިރިހެނުންގެ ކުރިން އެއަންހެނުންނަށް އެނބުރި ދަނުން އެތަނުގައި ތާބިތުވެގެން އިންނާނީއެވެ..."

[47] مختصر المزني: 108/8

އަލްބާވީ އަލްކަބީރު ގައި އަލްމާވަރުދީ އައްޝާފިޢީ ގެންނެވިއެވެ:

(...وَإِنْ كَانَ مَعَهُ رِجَالٌ وَنِسَاءٌ ثَبَتَ قَلِيلًا لِيَنْصَرِفَ النساء، فإن انصرفن وثبت لِئَلَّا يَخْتَلِطَ الرِّجَالُ بِالنِّسَاءِ..) [48]

މާނައީ: "...ނަމާދުގައި އޭނާއާއި އެކުގައި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންވާނަމަ، އަންހެނުންނަށް އެނބުރިދަނުމަށް އިރުކޮޅަކު އޭނާ ތާބިތުވެ އިންނާނީއެވެ. ދެން އެއަންހެނުންނަށް ގޮސްފިނަމަ އޭނާ ތެދުވާނީއެވެ. އެއީ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ވަސްހުނިވެ ނުދިޔުމަށެވެ..."

ޖުވާން އަންހެނާ ފަރުޟު ފަސްނަމާދުގައި ބައިވެރިވުން އަބުދާ ހުއްދަކަމާއެވެ. އެއީ އަދި ހުކުރާއި ބޮޑުވާދިދަތި ޢާންމުނަމާދުގައި، ހުކުރުވެސް ބޭނުންތެރިކަމުގައެވެ.

48 الحاوى الكبير: 2/148

- ސުންނަތުގައި (އަދިގައި) މަސްހުނިވުން:

ސުންނަތުގައި މަސްހުނިވުމުގެ ނަމޫނާ ބާރުންކުން، އަދި އެކަމާއިމެދު އިންޒާރުދެއްވާ

އައިސްފައިވާ ތަފްޞީލުގައި މުޢާމަލާތް ތަފްޞީލުން ފާޅު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން:

އިބްނު ޖުރައިޖު އަރިހުން ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވައެވެ:

(...قُلْتُ لعطاء بن أبي رباح: كَيْفَ يُخَالِطْنَ الرِّجَالَ؟ قَالَ: لَمْ يَكُنَّ يُخَالِطْنَ، كَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تَطُوفُ حَجْرَةً مِنَ الرِّجَالِ، لاَ تُخَالِطُهُمْ...) [49]

މާނައީ: "...އަހުރެން އަޠާއު ބިން އަބީ ރަބާހަށް ދެންނެވީމެވެ: 'އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވީއެވެ: 'އަންހެނުން މަސްހުނިވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ޢާއިޝާ رضي الله عنها ތަވާފުކުރައްވަނީ ފިރިހެނުންނާއި އެކަހެރިވެ ދުރުވެގެންނެވެ. ހިމާޔަތްކުރެއްވެނީ. އެކަމަނާ އެބައިމީހުންނާއި މަސްހުނިނުވެއްވެއެވެ..."

އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: އަބޫ ދާވޫދު އެކަކާއިކުޅެގެ ސުނަނުގައި އަބޫ އުސައިދު އަލްއަންޞާރީގެ އަރިހުން ރިވާކޮށްފައިވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ބަޔަކު ރިވާކުރައްވަނިކޮށް އެކަކާކާއި އަޑުއެއްސެވިއެވެ. -އެއީ އެކަކާކާއި މިސްކިތުގެ ބޭރުގައި ހުންނަވަނިކޮށެވެ. ދެން މަގުގައި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން މަސްހުނިވެގެންދިޔައެވެ-

އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަންހެނުންނަށް ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ:

(«اسْتَأْخِرْنَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكُنَّ أَنْ تَحْقُقْنَ الطَّرِيقَ عَلَيْكُنَّ بِحَافَّاتِ الطَّرِيقِ» فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ تَلْتَصِقُ بِالْجِدَارِ حَتَّى إِنَّ ثَوْبَهَا لَيَتَعَلَّقُ بِالْجِدَارِ مِنْ لُصُوقِهَا بِهِ) [50]

---

[49] رواه البخاري: 1618

[50] رواه أبو داود: 5272

މާނައީ: "މިއީ ކަނޑަބުރުން ފަހަރެއް ދޭހުރުވެ. ފަހެ ހަމަކަށަރަފުރުން މިއީކަނޑަބުރުންނަމަ މަގުގެ މެދުން ހިނގުމެއް ނުވެއެވެ. މިއީކަނޑަބުރުންގެ މައްޗަށްވަނީ މަގުގެ ދެއަރިމަތީ ކައިރިފަށެވެ.' ދެންފަހެ (އޭގެ ފަހުން) އަންހެނުންނާ (ހިނގާފައި ދާއިރު މަގުގެ ދެފަރާތް) ފާރުގައި ތަތްވެގެންދެއެވެ. އެގޮތުން ފާރުގައި ތަތްވާއެ ބޯޅަކުރުން އެކަނބުލޭގެ ހެދުންވެސް (ބައެއްފަހަރު) ފާރުގައި އަޅައިގަންނައެވެ."

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: އިބްނު ހިއްބާން، އެކަމާގުޅޭގޮތުން ޞަޙީޙުގައި، އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެއްގައި: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَيْسَ لِلنِّسَاءِ وَسَطُ الطَّرِيقِ» [51]

މާނައީ: "އަންހެނުންނަކަށް މަގުގެ މެދެއް ނުވެއެވެ."

މިއީ މަގުމަތީގައި ހިނގާފައި ދިޔުމުގައެވެ. ފިރިހެނުން ހިނގާ ހިސާބައި ކައިރިވުން އެކަނބުލުން މަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި މަގުމަތީގައި އިންނާ ބައްދަލުވުންތަކުން ހުރުމުންނުވެއެވެ. އަދި ކިއްލާ، (އެމަސްޖިދުގައި) ވަކިތިބުގަޅުން ފެނި ހުރަސްކާރިތުވެގެ. ދެންފަހެ ދުވާލުގެވެސް އެއްޗެއް ތަރުތީބު އިންނާ ބައްދަލުވުންތަކުގައި ކިހިނެއްވާނެހެއްޔެވެ!؟

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا» [52]

---

[51] رواه ابن حبان: 5601

[52] رواه مسلم: 440

މާނައީ: "ފިރިހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ."

މިއީ ނަމާދުކުރުމުގެ ޙާލަތުގައި އަދި އަޅުކަމުގެ މަޤާމުގައެވެ. ދެންފަހެ އެހެން ތަންތަނުގައި ކަންތައްވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!؟ އަދި ނަމާދުކުރާއިރުގައި ފިރިހެނުން ތިބޭނީ އަންހެނުންނަށް ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. އެއާއިއެކުވެސް ވަނުމާއި ނިކުތުމުގައި (ދޮރުމިގެންނުމާ) ވުޟޫ ބައްދަލުވުމާއި ހިނގާލީމާ މިސްރަ ބައްޖުވިއެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ ދެން އެއްތަންވާ ތަދަބުރު، މަޖުލިސްކޮށް ބައްދަލުކުރަށްހުރުންވާނަމަ ކަންތައްވާނީ ކިހިނެކުންހެއްޔެވެ!؟ އަދި ކިޔުއްމަ، އެފަދައިން ކަންތައްވާނީ އަޅުކަމުގެ މަޤާމްގައި ނޫންނަމަ އަދި ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ!؟

އަދި ޞަޙީޙު ބުޚާރީގައި: މުސްލިމް، އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދްރީއްޔު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(قالَتِ النِّساءُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: غَلَبَنا عَلَيْكَ الرِّجالُ، فَاجْعَلْ لَنا يَوْمًا مِنْ نَفْسِكَ، فَوَعَدَهُنَّ يَوْمًا لَقِيَهُنَّ فِيهِ، فَوَعَظَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ...)[53]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އަންހެނުން ދަންނަވައިފިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނުގެ (އަރިހުން ފައިދާ ހޯދުމުގައި) ފިރިހެނުން އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަނެއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނަފްސުން (އިރުޝާދުކުރެއްވުމާ) އަހަރުމެންނަށްޓަކައި އެއްދުވަސް ހަމަޖެއްސަވާދެއްވާށެވެ.' ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންނަށް ދުވަހަކަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގަތެވެ. އެދުވަހުގައި އެކަނބަލުންނާއި ބައްދަލުކުރައްވާ ވަޢުޡުދެއްވާ އަމުރުކުރައްވަތެވެ..."

[53] رواه البخاري: 101، ومسلم: 2633

ފަހު ދިޔައްބަވި އަންހެން ބަޔާބާނުނަން، ފިރިހެނުންގެ އެއްވުންތަކުގައި އަންހެނުންނަށް ނަސީހަތްދޭކަން އުނިވަޔަކަށްވެ. އެއީ ބޭރުލުމު ހާލަތުތަކުގައި، ޝަރުޢީގެ ދަރުސްތައް ދެނެގަތުމާއި، އަދި ﷲ ގެ ރަސޫލާއާއި، އަދިވެސް ނަސީހަތް ކިޔަނބަކާއި އެންމެ ޤަވާޢިދުން ނިކަމެތިކަމާއި އިލްމާ ހުރި ކުދިކުދި ހާލަތްތަކަށް ދެނެގަތުމުގެ ބާރަމިންނަތު ގެނެސްދޭން ޖަމާޢަތުން ކުރާ މަސައްކަތް މިހާރުގެ ކަނބަލުންނަށްވެސް ލިބިގެންދާނެ ވާހަކައެއް ދެކެވުނު.

މިކަމަށް ބަލާއިރު، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ފިރިހެނުން ޖަމާޢަތުގައި ނަމާދަށް ހިނގާ ވަގުތުވެސް އަންހެނުން ނަމާދުކުރުމަށް މިސްކިތަށް ދާން ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ.[54] އަދި ހައިސިއްޔަތު، ޢަމަލުކުރުމުގެ އުޅުމާއި ވިސްނުމާއި ލިބުމާއި ޝަރުޢީ ހުކުމާ ހަމަޖެހިގެންނެވެ. އަދި ޙަދީސް ބަޔާންވެގެން ދަންނަވަމުއެވެ.

[54] رواه البخاري: 977

އަދި އޭގެ ދަލީލަކީ: ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު، ޢުޤްބާ ބިން ޢާމިރުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ

ޙަދީޘެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الحَمْوَ؟ قَالَ: «الحَمْوُ المَوْتُ»[55]

މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ގާތަށް ވަންނާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ނަފްސަތަ ހިމާޔަތްކުރޭ

ދުރުވެގަންނާށެވެ!' އެހިނދު އަންޞާރުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ: 'އޭ الله ގެ

ރަސޫލާއެވެ! ފިރިހެނުންގެ ޢާއިލާ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟' ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ފިރިހަމަޔާ މަރެވެ.'"

މިއީ ފިރިހެނުން -އެކަކުކަމުގައި ނުވަތަ ޤަރާބަތްތެރިކަމުގައިވިޔަސް- އަންހެނުންގެ

ގާތަށް -އެކަނި އަންހެނަށް ނުވަތަ ޤަރާބަތްތެރިކަމުގައިވިޔަސް- ނުވަންނަވަން ފިރިހެނުންނަށާ

ހިޖާބުކަވެ. އެހެނީ ގެތެރެއަށްވަނުމުގައި ޚާއްޞަކޮށް: ކަޒުބުވާއި އިހްތިލާޠު ވަސްވާސްތަކާއި

ފިތުނަތުގެ. އަދި މިއީއްޚަޔާލުގައި ޝައިޠާނާ ކަމެއް މިކަމުގެ ފާޙިޝް

ވަންނަހުއްޓެވެ. އެއީ ވަޙީ ފާއިދާކަށް މަސައްކަތްތައް، ތަޢުލީމުދިނުމާއި އެހެން ކަންކަމުގެ

މާހައުލުތައްވެސްމެއެވެ.

އަދި އޭގެ ތަފްޞީލަކީ: ބަލިން ނަރުހުންނާ، އަދި ބަލިންގެ ކުރުމަން އަމުދުވެގެން

އައިސްފައިވާ ބަސްދުވެއްވެއެވެ. ދާއިރާކަން ދެމިގެންވާއެއްނޫ ފަހަރު ވަޒީފާތަކުން ހުރަހެ

މުދުކަނޑާ ކަންތައްކަމި މުހިމު މިކަންތައް ނުވާހުއްޓެވެ. އެމަޤާން މަސައްކަތްކުރާއި

ކިތަވަރުންނަށް ދުވެގެންވާޒަތަކަމި މަސައްކަތުވެ ވަޒީފާކުރުވާނަތަ މަޖާލްއެގަތި ޚާއްޞަ ދުވާލު

ކަދިރުތަކަށް ވަންދުން އަންހެނުންކާއި މަސްއޫލުވަން ތިބާއަން އިދާރަކުވި ދުން ތިބާއަން

އާލާ ފިދިގެންނުވަން ތިބާއަން އަމުދުކަކުވެ ބޯދިގެމީން އަދި ޝަރުޢީގޮތުން

ބެލިނަމަވެސް އެކަށީގެންވާ ހަމަޖެހުމެއް ނޫނެވެ. މިއީ ފަހު (ޝަރީޢަތުގެ) އަމުރާއި ނަހީ، އޭގެ މަނާއި އެކުލެވޭ ކަންތައްތަކުން ހުއްޓުވައިދިނުމެވެ. އަދި ކުރެއްވުމަށް އެންގެވުމެވެ ކަންތައްތަކުގެ ތަފްސީލު ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. الله ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ٣٠ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾[56]

މާނައީ: "މުއުމިނު ފިރިހެނުންނަށް، އެއުރެންގެ ބެލުންތައް ދަށްކުރުމަށާއި، އެއުރެންގެ ފުރުޖަތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ އެއުރެންނަށް ޠާހިރުކަން ބޮޑެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، އެއުރެން ކުރާކަންތައް ފުރިހަމައަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި މުއުމިނު އަންހެނުންނަށް، އެކަނބަލުންގެ ބެލުންތައް ދަށްކުރުމަށާއި، އެކަނބަލުންގެ ފުރުޖަތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި އެކަނބަލުންގެ

---

[56] النور: 30

ޒީނަތުގެ ތެރެއިން ފާޅުވެގެންވާތަން ފިޔަވައި އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ފާޅުނުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެކަނބަލުންގެ ބޮލުގަޔާއި، އެކަނބަލުންގެ ކަރުވަޅުތަކުގައި އަޅައިނިވައިކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ބަފައިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ބަފައިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަޚުންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަޚުންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އުޚުތުންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ތެރެއިންވާ އަންހެނުންނަށް، ނުވަތަ އެކަނބަލުންނަށް މިލްކުވެގެންވާ އަޅުންނަށް، ނުވަތަ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން އެދުންވެރި ކަމެއް ނުހިނގާވަރުގެ ގެންގުޅޭ މީހުންނަށް، ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ޢައުރަތަށް ނޭނގޭވަރުގެ ކުޑަކުދިންނާއި ގެނުވީ، އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ފާޅުނުކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެކަނބަލުންގެ (ގަހަނާއާއި) ޒީނަތުގެ ތެރެއިން، ވަންހަނާވެފައިވާ ތަކެތި އެނގުމަށްޓަކައި، ފައިތިލަތަކުން (ބިމުގައި) އެކަނބަލުން ނުތަޅާހުށިކަމެވެ! އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ﷲ އަށް ތައުބާވާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ދިނުނަވައި، ނަސީބުވެރިވުމަށްޓަކައެވެ."

މިކަންތައް ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންދިޔަ ބުޚާރީ، ޢަބްދު ﷲ ބިން މަސްޢޫދުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لاَ تُبَاشِرُ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ، فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا»[57]

މާނައީ: "އަންހެނަކު އަންހެނަކާ ބަދަ، ދެން އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާ އެއަންހެނަކަށް ބަލަން ހުންނަ ފަދައިން، އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާއަށް ސިފަކޮށްދީގެންނުވާނެއެވެ."

[57] رواه البخاري: 5240

ފިރިމީހާއަށް އަނބިމީހާ ފުދައިން، ބަޔަކުހުންނަ އަންހެނަކަށް ހިޔާ އެހެނަކުން އަންހެނެއް ބިލާފުރިއްޓުމާއި ނަހަމަގޮތުންނެވެ. އެހެނީ އެއަންހެނާގެ ސަބަބުން ފިރިހެނުންނާގެ ހިތް ފިތުނަވެރިވާނެއެވެ. އަދި އާއާ އެކުގެ ސަބަބުން އާހާއަން އިއްސަފެށުމެއް ހުރި، އަދި އާހާގެ އަނބިމީހާއަށްވެސް އިއްސަފެށުމާ ހުރި، އާހާގެ އަނބިމީހާއާއިމެދު (ސައުދީވިލާތް ކޮށްކުރިކާ) ބޭނުންވިޔަ ކުރިވާނެއެވެ. އަދި ބިފާކުރުވުން އަންހެނާއަށް ސައުދީވިލާ، އެއަންހެނާ ފުރުޞަތު އެދުންފިލާވާނެތެވެ. ދެންފަހު މިފަދައިން އަންހެނަކު ބިފާކުރުން ނަހަމަގޮތުގެމައްޗަށް، ދުނިޔެއެއް ވިސްނާދޭ ފިރިހެނާ އެބިފާކުރުވުން އަންހެނާއާއި އެކުގައި އިރުންދުރަށް، މަސައްކަތްގައި ނުވަތަ ކަރާމާތްވީ ދެމެދުގެ މަސައްކަތްތަކަށް މަސްހުނިވަކަށް ހުއްދަދެވޭނެ ހަމަޖެހުނީ ކަމަކަށް ކަންހުއްޓުވާނެބާވެ؟!

ސުންނަތުގައި މިމާނައަށް ދަލީލުކޮށް އައިސްފައިވާ ނައްޞުތައްވަނީ ގިނަވެގެންނެވެ.
އަދި މިފަދަ ހުއްޖަތްތަކު ތެރޭގައި އުޒުރާ ނައްޞުތައް ދުރުކުރުމުން، ތަޝްބީހުކުރުވާ
ކަންތައް ފުރަތަމައިންދެއެވެ. ފަހެ އެންމެ ފަހުގެ ޒަމާނުގެ މަދުވެފައި ދިރިޔާތުގެ، އަދި ދިރުމު
ވިސްނުމާ ވާހަކައެވެ. އަދި ތަފްސީލާތް ދިރުމާތް ވާހަކައެއްކުން ވަނީ އަހަރެ މެދު އަހަރެން
ދަނީ ވަގުތުގައިއެވެ.

މިހިނދުން، ޖަޒީރާތަކުގެ މިޞްރު، މަޝްހޫރުވުމުގެ އިސްތިޢުމާރީ އަޒަން
އުފައްދާފައިވާ އަދި ޝަރީޢަތުގެ ދީނާއިމެދުގައި އެނގިގެންނާ އިސްތިޢުމާރުއަކަން ކުރި
ދައުލަތަކީ ކަންކަން ނުބަޔާ ނިސްމީ ނިމުމަށް، އަދި އެއްޗެސް ގޮތްތަކުގައި އިޚުތިލާ
ތަރައްޤީންނާ އަޅުވާލުމުކަވެ. އަދި ބައްޔާގެ ދަންމަތު ދިއްޔުމަނީތަކައި، ޤާސިމް މީރާ
ވަންނަނީ ކަން ދަރަކުންކަމުއްވާ ނާނގެއެވެ. އެއީ ފަހެ ދަރުތަކާއި މަނޫނަމް ތިރި
ހުވިގެންވާ ގެއެކެވެ. އަދި އިޚުތިލާ ފޮތްތަކައި އާންމު އިޚުތިލާ އަޑައިފުމަން (ތަޙްރީރުމަން)
ދަނުދުން އާންމަންވާ އާންމު ކަންތަކުގައި ފުރުޞަތު މަނަވަސްފެނުންނެވެ. ފަހެ ބޮއްދިމަކަ
ދިރިމަކެކެވެ. އަދި ޒަމާނަކީ އުދަރިމަކެކެވެ. އަދި ކަންތި ކަންވާރަކުންފަސް ތިރިޖާނީ
އާޔަ ހުރި އެއްޗަކުންނެވެ.

- މަސްޖިދުތަކާއި ވަޢުޡުދިނުމާއި ޢާންމުތަކުގައި ޢިލްމުވެރިން:

ދެންފަހު 'އިޚްތިލާޠު' (މަސްޖިދުތަކީ) ޝަރީޢަތުގެ ތަރުޖަމާތަކުގައި އަދި އިލްމުގެ
އަހުލުވެރިންގެ ލިޔުންތަކުގައި ހުރިގެންނާ އަޅާން މުއްސަނދިކަމާ ޙަރާމްކުރި އަދި
މަނާކޮށްކަމުގައި ދަލީލުތަކުން ދަންނަވައި، އިލްމާއި ތަޤުވާ އުލަމާއިން ކަށަވަރުކޮށްދީފައެވެ.
ދެބައިމީހުން ސުންނަތުގެ ނަބަވީ ބަޔާންކުރުން އިސްލާމް ހިނގައިއުޅެއެވެ. ދެންފަހު
މަސްޖިދުތަކުގެ މާނަ ބަޔާންކުރީ ޝަރުޢީކުރުމުގައި އަދި އުކަންބަޔާން ނަބަވީކުރުމުގައި
ސަލަފުންނާއި ހަލަފުންގެ ތަބިއީންނާ އިލްމުވެރިންނާއި ފިޤުހުވެރިންގެ ކިބައިން އައިސްފައިވާ
ބަސްބަޔާ ދަންނަވާ، އުބަސްބަޔާވާނީ ގެނައުވަޖަގު ނުކުތުމާއި ވިސަވެގެންނެވެ. ކަންތަ
ތަރުޖަމާގައި، އަދި ކަންތަ މަޖާލަތްގައި އުބަސްބަޔާނީ ވިސަވެ މަސްއޫލުވެގެންނެވެ.

އިމާމް ޖުމްހޫރު ތަރުޖަމާ ދޮވަނަ ތަރުޖަމާގައި:

ބަޔާންގެ ފިޤްހުވެރިޔާ، ތަފުޞީލުކުރެވިގެންވާ ޝާރިޢުއަށްކުރުގައިވާ ޝަރީޢަތް އަލްޒަޢަފަރާނީ
ބަޔާނީ (22-110ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(...إِنَّ اجْتِمَاعَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ لَبِدْعَةٌ.)[58]

މާނައީ: "...ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ޖަމާޢަތް އެއްތަނެއްގައި
ބައްދަލުވުން ބިދްޢައެކެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އަލްޤަޞްޞާޞެވެ.

[58] القصاص والمذكرين لابن الجوزى:301/1، تحذير الخواص للسيوطى: 227/1

އަދި އެކަށޭގޮތުގެ އެބަސްތުރުގެ މާނަގައިވާ ކަތަރައިން ތާބިޢީންގެ ތެރެއިން ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ އިމާމު: މުޖާހިދު ބިން ޖަބްރު (21-104ހ) ވެސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއީ އިބްނު ސަޢުދު އައްޠަބަޤާތުލްކުބްރާގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ: الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅު:

﴿...وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ...﴾[59]

މާނައީ: "...އަދި އިހުގެ ޖާހިލީ ޒަމާނުގެ ޒީނަތުން ޒީނަތްދައްކަމުން ޒީނަތްތެރި ނުވާހިނަކެވެ!..."

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ:

(كَانَتِ الْمَرْأَةُ تَخْرُجُ فَتَمْشِي بَيْنَ الرِّجَالِ فَذَلِكَ تَبَرُّجُ الْجَاهِلِيَّةِ.)[60]

މާނައީ: "އަންހެނާ ނިކުމެ އަދި ފިރިހެނުންގެ ތެރޭގައި ހިނގާއުޅުނެވެ. ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޒީނަތްދެއްކުމީ އެއީއެވެ."

އަދި އިސްލާމީ ފަރާތުން، ޝަރީޢަތް ބަސް އަހާ ކަމާބެހޭ އުފެދިފައިން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން އަންހެނުންނާއި ހަމަޖެހިނާ ގައިގައި އުޅުމަށް ބަންދު ހަރާމް ތެދުވެވެއެވެ. އެކަން އަދި އަންހަރުފެއްވެ.

[59] الأحزاب: 33

[60] الطبقات الكبرى: 198/8

އަދި ތިންވަނަ ޒަރުނުގައި:

ހަނަފީންގެ އިމާމު: އަބޫ ޖަޢުފަރު އަޙްމަދު ބިން މުޙައްމަދު އައްޠަޙާވީ (229-321ހ) 'ޝަރަޙު މަޢާނިލް އާޘާރު' ގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ:

(...روى عَنْ مُغِيرَةَ , عَنْ إِبْرَاهِيمَ , قَالَ: «كَانُوا يَكْرَهُونَ السَّيْرَ أَمَامَ الْجِنَازَةِ» فَهَذَا إِبْرَاهِيمُ يَقُولُ هَذَا , وَإِذَا قَالَ: «كَانُوا» فَإِنَّمَا يَعْنِي بِذَلِكَ أَصْحَابَ عَبْدِ اللَّهِ , فَقَدْ كَانُوا يَكْرَهُونَ هَذَا , ثُمَّ يَفْعَلُونَهُ لِلْعُذْرِ , لِأَنَّ ذَلِكَ هُوَ أَفْضَلُ مِنْ مُخَالَطَةِ النِّسَاءِ إِذَا قَرُبْنَ مِنَ الْجِنَازَةِ...)[61]

މާނައީ: "މުޣީރާގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނު އިބްރާހީމްގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'މައްޔިތާ ސަންދޯކާގެ ކުރިމަތިން ހިނގުމަކީ އެބޭކަލުން ނުރުހުއްސަވައެވެ.' (އައްޠަޙާވީ) ބަޔާންކުރައްވައެވެ: 'އިބްރާހީމް ވިދާޅުވަނީ މިފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު 'އެބޭކަލުންނޭ' ވިދާޅުވެއްޖެނަމަ އެމުރާދުކުރައްވަނީ ޢަބްދު ﷲ (އިބްނު މަސްޢޫދު)ގެ އަޞްޙާބުންގެ ވާހަކައެވެ. އެގޮތުން އެބޭކަލުން މިކަމަށް ނުރުހުއްސަވައެވެ. ދެން އުޛުރަކަށްޓަކައި އެބޭކަލުން އެފަދައިން ކަންތައް ކުރައްވައެވެ. އެހެނީ އަންހެނުން ޖަނާޒާއާއި ކައިރިވެއްޖެނަމަ އެއަންހެނުންނާކުންނާއި މަސްހުނިވުމަށްވުރެ އެކަންތައް މާރަނގަޅުވެގެންވާތީއެވެ.' މިއެވެ.

[61] شرح معانى الآثار: 485/1

އަދި އިބްނު ޢަބްދުއްރަޢޫފު އަލްޤުރުޠުބީ (242ހ) އާދާބުލް މުޙްތަސިބުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ:

(...ويمنع اختلاط النساء مع الرجال عند الصلاة وفي الأعياد وفي المحافل ويفرق بينهم...)[62]

މާނައީ: "...އަދި ނަމާދުގައާއި، ޢީދުތަކުގައާއި، އަދި ޖަމަޢަތުންތަކުގާއި އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން މަނާކުރެއްވުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދެމެދު ވަކިކޮށް ފަރަޤުކުރެއްވުމެވެ..."

---

[62] آداب المحتسب: 38/1

އަދި ހަތަރުވަނަ ދަލީލަކީ:

އަލްޙުސައިން ބިން ޙަސަން އަލްޙަލީމީ އައްޝާފިޢީ (403ހ) 'އަލްމިންހާޖު ދުބައްނަޖު ފީ ޝުޢަބިލް އީމާން' ގައި ގެންނަވައިފައެވެ:

(...فدخل في جملة ذلك أن يحمي الرجل امرأته وبنته مخالطة الرجال ومحادثتهم والخلوة بهم...)[63]

މާނައީ: "...އަދި އެކަމުގެ ތެރެއިން: (އެބަހީ: ނަފްސާނީކަމާއި އަނބިދަރިން ނުބައިން ސަލާމަތްކުރުމުގެ ތެރެއިން) މީހާ އޭނާގެ އަނބިމީހާއާއި، އަންހެން ދަރި ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވެ އެއްތަނުވެ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި ވާހަކަދެއްކުމާއި، އެބައިމީހުންނާއި އެކަހެރިވެގެން ހިމާޔަތްކުރުން ރައްކާތެރިވުން ވަންނަހުއްޓެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އަލްޙަލީމީއަކީ ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ މުތަޤައްދިމުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. އަދި ކުރީގެ ޒަމާނުގައިވާ ބިންގަލުގެ މުޖުތަހިދުންނާއި ޢާލިމުންގެ އެއްބަސްވެއެވެ.

---

[63] المنهاج فى شعب الإيمان: 397/3

އަދި ފަސްވަނަ ޤަރުނުގައި:

އަބޫ ޙަސަން އަލްމާވަރުދީ އައްޝާފިޢީ (450ހ) ވިދާޅު އައްޝާފިޢީގެ ފިޤުހުގެ ފޮތެއްކަމުގައިވާ 'އަލްޙާވީ އަލްކަބީރު' ގައި ގެންނަވައިފައެވެ. -އަދި އެއީ 'މުޚްތަޞަރުލް މުޒަނީ'ގެ ޝަރަޙައެކެވެ.

(...وَالْمَرْأَةُ مَنْهِيَّةٌ عَنِ الاخْتِلَاطِ بِالرِّجَالِ مَأْمُورَةٌ بِلُزُومِ الْمَنْزِلِ...) [64]

މާނައީ: "...އަދި އަންހެނުންނަކީ ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން ނަހީވެ، އަދި ގޭގައި ތިބުމަށް އިސްދަން އަމުރުކުރެވިގެންވާ..." މީހެކެވެ.

އަދި 'އަދަބުއްދީނި ވައްދުންޔާ' ގައި 'ޚަލްޠު'ގެ ތަޢުރީފުގައި ގެންނަވައިފައެވެ:

(...هُوَ الَّذِي يَجْمَعُ بَيْنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، سُمِّيَ بِذَلِكَ؛ لِأَنَّهُ يَدُثُّ بَيْنَهُمْ...)[65]

މާނައީ: "...އެއީ (ޚިލްޠު) ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އެއްތަނަކަށް ޖަމާކުރާ މީހާއެވެ. އެފަދައިން ކިޔަނީ އެމީހުން ދެމެދު ވާހަކަ ދެއްކުން ހިނގާތީއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި އަލްމާވަރުދީއާއި އެއްޒަމާނުގައި އުޅުނު އައްސަރަޚްސީ އަލްޙަނަފީ (490ހ) 'އަލްމަބްސޫޠު'ގައި[66]، އަދި އިބްނު ޢަބްދިލް ބައްރު (464ހ) 'އައްތަމްހީދު'ގައި[67] ގައިވެސް އެކުވުމުން ދިމާވާ ގެއްލުންތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައެވެ.

---

[64] الحاوى الكبير: 51/2

[65] أدب الدين والدنيا: 268/1

[66] އައްސަރަޚްސީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ: (...وَفِى اخْتِلَاطِ النِّسَاءِ مَعَ الرِّجَالِ عِنْدَ الزَّحْمَةِ مِنْ الْفِتْنَةِ وَالْقُبْحِ مَا لَا يَخْفَى...) (المبسوط: 80/16)

އަދި ހަވަނަ ޤައުލުގައި:

އަލްޙާފިޡު އަބޫބަކުރު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދި الله އަލްމާލިކީ، އޭނާގެ ފޮތް 'އަޙްކާމުއްނަޡަރު' ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

«اتفقت علماء الأمة أن من اعتقد حِلَّ هذه المحظورات، وإباحة امتزاج الرجال بالنسوان الأجانب فقد كفر واستحق القتل بردته، وإن اعتقد تحريمه وفعله، وأقر عليه، ورضي به فقد فسق، لا يسمع له قول، ولا تقبل له شهادة»[68]

މާނައީ: "އުއްމަތުގެ ޢިލްމުވެރިން އިއްތިފާޤުވެގެންވާގޮތުގައި: ހަރާމްވެގެންވާ މިކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކުރުމާއި، އަދި ހިލާ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން މަސްހުނިވެ ގުޅިފައިވުން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކުރިމާ ވެސް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ މުރުތައްދުވުމުގެ ސަބަބުން ޤަތުލުކުރުން ޙައްޤުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަންތައް ހަރާމްވެގެންވާކަމަށް ޢަޤީދާކޮށް ދެން އެކަންތައްކޮށް އަދި އެކަމަށް އެއްބަސްވެ އަދި އެކަމަށް

މާނައީ: "...އަދި ބެއްލެހުމުގައި އަންހެނުން ފިރިހެނުން މަސްހުނިވުމުގައި، ޙުރުވިގެންނާނޭ ފިތުނަވެރިކަމާއި ދުރުކުރަންވާނެއެވެ..."

[67] އިބްނު ޢަބްދިލް ބައްރު ގެނެސްދެއްވައިފައެވެ: (...والإمام يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يَحُولَ بَيْنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فِى التَّأَمُّلِ وَالنَّظَرِ وَفِى مَعْنَى هَذَا مَنْعُ النِّسَاءِ اللَّوَاتِى لَا يُؤْمَنُ عَلَيْهِنَّ وَمِنْهُنَّ الْفِتْنَةُ مِنَ الْخُرُوجِ وَالْمَشْىِ فِى الْحَوَاضِرِ وَالْأَسْوَاقِ وَحَيْثُ يَنْظُرْنَ إِلَى الرِّجَالِ...) (التمهيد: 9/124)

މާނައީ: "...އަދި އިމާމުވިޔާ، (ފިރިހެނުން އަންހެނުން އެއްބަސްނުވާގޮތަށް) ބަލަމުން ހުރުން ހުރަސްއެޅުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި މިމާނަގައި: އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް އަދި އެކަނބަލުންގެ ނުކުތުން ފިތްނަވެރިކަން ގެވުން އަމާންވެގެންނުވާ އަންހެނުން ނިކުމެވި، އަވަށްތަކާއި ބާޒާރުތަކުގައި ހިނގުމާއި، ފިރިހެނުންނަށް ބަލައިލެވޭނެތަން މަނާކުރަންވާނެއެވެ..."

[68] أحكام النظر: 287/1

ބުރިއްޖެހިމާ ގޮހެ ހާސިލުވެއްޖެކަން ކަނަވަރުވޭ. އޭނާގެ ބަހުރި އަޑުޝާއްޔުހުއްޖެވޭ. އަދި އޭނާގެ ހިޔަބަހުއްވެސް ގެޅެމުންދާނޭ ހުއްޖެވޭ..." މިއުވޭ.

އަދި މާލިކީ މަޛުހަބުގެ ފިޤުހުވިއްޔަކުވެމައްޖާ: އަބޫބަކުރު މުޙައްމަދު ބިން ވަލީދު އައްޠުރްޠޫޝީ އަލްއަންދަލޫސީ، އަބޫބަކުރު އައްޠަރްޠޫޝީ (520ހ) 'އަލްޙަވާދިޘު ވަލްބިދަޢު' ގައި، ޤުރްއާން ޚަތިމުކުރުވާހިނދު ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އެއްތަނުވެ ޖަމާވުމާއިގުޅޭ ވާހަކަދައްކަވަމުން ގެންނެވިއެވެ:

(...يَلْزَمُهُ إِنْكَارُهُ لِمَا يَجْرِي فِيهِ مِنْ اخْتِلَاطِ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ.)[69]

މާނައީ: "...އެކަމުގައި ހިނގާ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން މަސްހުނިވުމަށްޓަކައި އެކަމަށް އިންކާރުކުރުން އޭނާއަށް ލާޒިމުވެގެންވެއެވެ." މިއުވޭ.

އަބޫބަކުރު އިބްނުލް އަރަބީ ވެސް (543ހ) 'އަޙްކާމުލް ޤުރްއާން' ގައި މިމާނަގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.[70]

---

[69] المدخل لابن الحاج: 2/298

[70] އިބްނުލް އަރަބީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ: (...فَإِنَّ الْمَرْأَةَ لَا يَتَأَتَّى مِنْهَا أَنْ تَبْرُزَ إِلَى الْمَجَالِسِ، وَلَا تُخَالِطَ الرِّجَالَ، وَلَا تُفَاوِضَهُمْ مُفَاوَضَةَ النَّظِيرِ لِلنَّظِيرِ، لِأَنَّهَا إِنْ كَانَتْ فَتَاةً حَرُمَ النَّظَرُ إِلَيْهَا وَكَلَامُهَا، وَإِنْ كَانَتْ مُتَجَالَّةً بَرْزَةً لَمْ يَجْمَعْهَا وَالرِّجَالَ مَجْلِسٌ تَزْدَحِمُ فِيهِ مَعَهُمْ، وَتَكُونُ مَنْظَرَةً لَهُمْ، وَلَمْ يُفْلِحْ قَطُّ مَنْ تَصَوَّرَ هَذَا، وَلَا مَنْ اعْتَقَدَهُ.) (أحكام القرآن: 3/483)
މާނައީ: "...ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން މަޖުލިސްތަކަށް ނުކުތް ޖާޒުވުމަކީ އަންހެނާއަށް ހާއްސަކަންނުވި ބަރާބަރުން ކަމުގަވާހުއްޖެވޭ. މަސްހުނިވާކަށް ފިރިހެނުންނާއި ނުވެވޭ. އަދި ތުއްޖާހަ ހަމަހަމައަށް ވާހަކަދެއްކުމެއް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ސަބަބަކީ އެއީ އަންހެންކުއްޖެއްނަމަ އޭނާއަށް ބެލުމާއި އޭނާގެ އަޑުއެހުން ޙަރާމްކަމުގައިވާތީއެވެ. އަދި ޢުމުރުން ދުވަސްވީ ބޭރަށް ނިކުމެ ހިނގާ އަންހެނަކުވިޔަސް ފިރިހެނުންނާއެކު އެއްތަނަކަށް އެއްވެ ގަދަމަޑު ކުރެވޭނެ މަޖުލިހެއް"

އަދި ހަންބަލީ ފުޤަހާއުންގެ:

އެދުވަހުގެ ޒަމާނުގައި ހަންބަލީންގެ ފިޤުހުވެރިޔާ ކަމުގައިވާ އިބްނުލް ހަންބަލީގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެގެންވާ ނާޞިޙުއްދީން (634ހ) 'ފަޤީހު ޖަވާޒިލް ހަންބަލީ' ގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

(..وَأَمَّا اجتماع الرجال والنساء فِي مجلس....محرم...)[71]

މާނައީ: "އަދި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން މަޖިލިސެއްގައި ޖަމާވުމަކީ އެއްބަސްވުން ތަންތަނެއް،....އެކަންވަނީ ހަރާމްވެގެންނެވެ..."

އަދި ޝާފިޢީންގެ ތެރެއިން ބޮޑުކަމުގައިވާ އިމާމު އަބޫ ޒަކަރިއްޔާ ޔަޙްޔާ ބިން ޝަރަފު އައްނަވަވީ (631-679ހ) 'އަލްމިންހާޖު ޝަރަހު ޞަޙީޙު މުސްލިމް' ގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ:

(...وَإِنَّمَا فَضَّلَ آخِرَ صُفُوفِ النِّسَاءِ الْحَاضِرَاتِ مَعَ الرِّجَالِ لِبُعْدِهِنَّ مِنْ مُخَالَطَةِ الرِّجَالِ وَرُؤْيَتِهِمْ وَتَعَلُّقِ الْقَلْبِ بِهِمْ عِنْدَ رُؤْيَةِ حَرَكَاتِهِمْ وَسَمَاعِ كَلَامِهِمْ وَنَحْوِ ذَلِكَ وَذَمَّ أَوَّلَ صُفُوفِهِنَّ لِعَكْسِ ذَلِكَ...)[72]

މާނައީ: "...އަދި ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައި (ޖަމާޢަތަށް) ހާޒިރުވެގެންވާ އަންހެނުންގެ އެންމެ ފަހު ސަފު ފަޟީލަތްތެރިވެގެންވަނީ: ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވެ، އަދި އެބައިމީހުން ދެކެކަން ފެނި އަދި ފިރިހެނުންގެ ހަރަކާތްތަކާއި އަދި އެބައިމީހުންގެ

މުސްކުޅިއްނަމަ، އެމަޖިލީހެއްގައި ފިރިހެނުންނާއި ތާއްޖެހޭ އެކަށީގެންނާއި އެބައިމީހުން ޖަމާޢަތަކުދިވި، އަދި އެބައިމީހުން އެކަށީގެންވާއަށް ބަލާމަށް ނުބެހެއްޓެވުމެވެ. މިފަދައިން ތަބާއްވަރުވެރިވި ސުންނަތްތެރިޔާ، އަދި މީހުން ޢަޤީދާގެ މިޔާ ދެވަރަކުވެސް ކަމިޔާބުންވާނެއެވެ."

[71] ذيل طبقات الحنابلة: 430/3

[72] المنهاج شرح صحيح مسلم: 159/4–160

ވާހަކަތައް އަޑުއިވި އަދި އުފަދަ ކަމުކުން އުފެދިގެންނަން ހިތް ގެނބި ކަމުއްވުމުން (އެންމެ ފަހަތު ޞަފުގައިވާ) އަންހެނުން ދުރުވެގެންވާކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ޞަފުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ޞަފު ނުބައިކުރުވި ކުށްވެރިކުރުވީ އެކަންތަކާއި އިދިކޮޅަށްވާތީއެވެ..."

އަދި އަލްނަވަވީއާއި އުއްޖަމާނުގައި އުޞޫލީ ފިޤުހުވެރިޔާ އިބްނު ދަޤީޤުލް ޢީދު (702ހ) ވެސް ތަފާތުކޮށް ބާބުތަކުގައި އުފަދައިންނެވެ. އެއީ 'ފުޤަހާއުން' ބޭރިގައި ވާފަދައިންނެވެ.[73]

[73] فتح الباری: 620/2

އަދި އަށްވަނަ ޤަރުނުގައި:

މިސްރުގެ ޤާޟީ އަދި ފިޤުހުވެރިޔާ ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބިން މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް އިބްނު ޖަމާޢާ (767ހ) 'ހިދާޔަތުއްސާލިކު' ގައި ގެންނަވައިފައެވެ:

(...ومن أكبر المنكرات ما يفعله جهلة العوام في الطواف من مزاحمة الرجال بأزواجهم سافرات عن وجوههن، وربما كان ذلك في الليل، وبأيديهم الشموع المتقدة...)[74]

މާނައީ: "...އަދި އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރޭގައި ޢާއްމުންގެ ތެރެއިންވާ ޖާހިލުންތައް ކުރާ ކަމެއްކަމުގައިވާ: ތަވާފުކުރުމުގައި ފިރިހެނުން އަނބިމީހުންގެ އަނބިންތައް މޫނުތައް ކަޝްފުކޮށް ދެއްކެވިގެން ތޮއްޖެހުންވެއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި އެކަންވެއް ރޭގަނޑު ތަހަނޑުގަކުވާގައި ވެދާނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ އަތްތަކުގައި ދުއްބައްތިތަކާ ދިއްލައިގެންވާ ހާލުގައެވެ.." މިއެވެ.

---

[74] هداية السالك: 1022/2

އަދި ނުވަވަނަ ދަލީލަކީ:

އަލްޙާފިޡް އަބުލް ފަޟްލު އަޙްމަދު ބިން ޢަލީ ބިން ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ އައްޝާފިޢީ (852ހ) 'ފަތުޙުލް ބާރީ' ގައި ބަޔާންކުރައްވާ:

(...فِيهِ اجْتِنَابُ مَوَاضِعِ التُّهَمِ وَكَرَاهَةُ مُخَالَطَةِ الرِّجَالِ لِلنِّسَاءِ فِي الطُّرُقَاتِ فَضْلًا عَنْ الْبُيُوتِ...)[75]

މާނައީ: "...އެބަސްފުޅުގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ ތަންތަނުން ދުރުވެ އެއްޗިހީވެގަތުމާއި، ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ގުޅުމަކީ ކަރާހިޔަތްތެރިކަން، މަގުތަކުގައިވެސް ވަކިން ހުރުމުން ނުރައްކާތެރިވެގެން ގެތަކުގައިވެއެވެ..." މިއެވެ.

---

[75] فتح البارى: 336/2

އަދި ދިހަވަނަ ޖަޒުއުގައި:

ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ފިޤްހުވެރިންގެ ރައުޔު: ޝަމްސުއްދީން މުޙައްމަދު ބިން އަޙްމަދު ބިން ޙަމްޒާ އައްރަމްލީ އައްޝާފިޢީ (1004ހ) 'ނިހާޔަތުލް މުޙްތާޖު ޝަރަޙު މިންހާޖި ނަވަވީ' ގައި، ފަތުވާދިނުމުގެ (ޢިބާރާ ތަރުޖަމާކުރުމުގެ) ޚުލާޞާއަކީ ގެންނަވުން ބަޔާންކުރައްވާ:

(...(قَوْلُهُ: وَيَا قَحْبَةُ) لِامْرَأَةٍ (قَوْلُهُ صَرِيحٌ كَمَا أَفْتَى بِهِ) أَيْ ابْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، فَلَوْ ادَّعَى أَنَّهَا تَفْعَلُ فِعْلَ الْقِحَابِ مِنْ كَشْفِ الْوَجْهِ وَنَحْوِ الِاخْتِلَاطِ بِالرِّجَالِ هَلْ يُقْبَلُ أَوْ لَا؟ فِيهِ نَظَرٌ، وَالْأَقْرَبُ الْقَبُولُ لِوُقُوعِ مِثْلِ ذَلِكَ كَثِيرًا...)[76]

މާނައީ: "...އަންހެނަކާއި ދިމާކޮށް ބުނުންކަމުގައިވާ: 'ޔާ ޤަޙްބާއު' [77] ބުނުން، އެއީ ބުރާ -އެބަހީ އިބްނު ޢަބްދިއްސަލާމް- ފަތުވާދިނުމުގައިވާ ގޮތުން (ޤަޛުފުކުރުމުގެ) ޞަރީޙަ ބަހެކެވެ. ދެން 'ޤަޙްބާއު' (ފާޙިޝްކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ އަންހެނުން) ކުރާ ކަންތައްކުރުމުގައިވާ މޫނު ނުޖެހުމާ ކަޝްފުކުރުމާއި ފިރިހެނުންނާއި މަސްއުނިވެ އުޅުންފަދަ ކަންތައް އެއަންހެނާކުރާ ކަމަށް (ޤަޛްފުކުރި މީހާ) ދައުވާކޮށްފިނަމަ އެކަމުގެ ބަސް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ނުވަތަ ނުކުރެވޭނެތޯ؟ މިކަމުގައި ބެލުންހުއްޓެވެ. އެންމެ ކައިރިކަމާގުޅޭ ކަންތައަކީ ޤަބޫލުކުރުމެވެ. އެއީ އެފަދަ ކަންތައް ހިނގާފައި ގިނަފަހަރުވާތީއެވެ..." މިއެވެ.

[76] نهايةُ المحتاج: 105/7

[77] ޤަޙްބާއަކީ ހަރާމްކާރީ ފާޙިޝް ކަންތައްކުރާ އަންހެނުންނަށް ކިޔާނަމެކެވެ. އެބަސް ނިކުމެގެންވަނީ ޤުޙާބު (ކެއްސުމުން)ނެވެ. އެގޮތުން ޤަޙްބާ ހަރާމްކާރީ ޢަމަލުގައި އުޅޭ އަންހެނާ ކެއްސުމުން އެކަމަށް ކަމަކުރާ ކަމަށް އިޝާރާތްކުރާތީ އެނަމަ ކިޔުނުކަމަށް ވެއެވެ.

އަދި އައްރަމްލީއާއި އެއްދުވަސްވަރެއްގައި އުޅުނު އިމާމު އަލްޙައްޠާބު އައްރުޢައިނީ އަލްމާލިކީ (954ހ) 'މަވާހިބުލް ޖަލީލް ޝަރްޙު މުޚްތަޞަރު ޚަލީލް' ގައި[78]، އަދި އަބޫއައްސުޢޫދު (982ހ) 'ތަފްސީރު'[79] ގައި ޤާބިލުކޮން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަކީވެސް މިއީއެވެ.

[78] مواهب الجليل: 154/4

[79] تفسير أبى السعود: 40/5

އަދި އެގާރަވަނަ ޤަރުނުގައި:

އެޒަމާނުގައި ޙަނަފީންގެ މުފްތީ އަޙްމަދު ބިން މުޙައްމަދު، އަބުލް ޢައްބާސް އަލްޙުސައިނީ އަލްޙަމަވީ (1098ހ) އާނާގެ ފޮތް: 'ޣަމްޒު ޢުޔޫނިލް ބަޞާއިރި ފީ އަޝްބާހި ވައްނަޒާއިރި ލިއިބްނު ނުޖައިމް' ގައި ދެޖިންސު މަސްހުނިވެގެން ބާއްވާ ކައިވެނި ޕާޓީތަކުގެ ހުކުމާއިމެދު ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ:

(وَهُوَ حَرَامٌ فِي زَمَانِنَا فَضْلًا عَنْ الْكَرَاهَةِ لِأُمُورٍ لَا تَخْفَى عَلَيْك مِنْهَا اخْتِلَاطُ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ.)[80]

މާނައީ: "މަކްރޫހުވުން ކީއްކުރަން، އެކަންތައްވަނީ (އެބަހީ: ކައިވެނި ޕާޓީތައް) އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި ހަރާމްވެގެންނެވެ. އެއީ ތިބާއަށް ފޮރުވިގެންނުވާ ކަންތައްތަކަކާހުރެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން ހިމެނެއެވެ." މިއެވެ.

[80] غمز عيون البصائر: 114/2

އަދި އާންމު ޢަމަންގައި، އަލްފަޤީހު ޝިހާބުއްދީން އައްނަފްރާވީ އަލްއަޒްހަރީ އަލްމާލިކީ (1044-1126ހ) އާންމުގެ ފޮތް: 'އަލްފަވާކިހުއް ދަވާނީ ޝަރަހު ރިސާލަތި އިބްނު އަބީ ޒައިދު އަލްޤައިރަވާނީ' ގައި، މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން ފާޅުގައި ފާޅުވެފައިވާ ބައެއް ކަންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ތަނެއްގައި ވިދާޅުވަނީ:

(...قَوْلِهِ: (وَلَا مُنْكَرٌ بَيِّنٌ) أَيْ مَشْهُورٌ ظَاهِرٌ كَاخْتِلَاطِ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، أَوْ الْجُلُوسِ عَلَى الْفُرُشِ الْكَائِنَةِ مِنْ الْحَرِيرِ، أَوْ الِاتِّكَاءِ عَلَى وَسَائِدَ مَصْنُوعَةٍ مِنْهُ...)[81]

މާނައީ: "...އަނގަތަކާ ފާޅުގައި ބަލައިގަތުމާ: 'އަދި ބާރަށްވެގެންވާ މުންކަރާތްތަކާއި ހަމަ: މަޝްހޫރުވެ ފާޅުވެގެންވާ މުންކަރާތްތަކެވެ. އެއީ ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި މަޝްހޫރުވެގެން ނުވަތަ ފަރުވީން ހަރިގެންވާ ތަންމަތިތަކުގައި އިށީނުން ނުވަތަ އެއިން އުފެއްދިފައިވާ ބާލީސްތަކުގައި ލެގެންފަދަ ކަންތައްތަކެވެ."

---

[81] الفواكه الدواني: 322/2

އަދި ބާރަވަނަ ޤަރުނުގައި:

އަލްފަޤީހު ސުލައިމާން ބިން މުޙައްމަދު އަލްބުޖައިރިމީ (1150- 1221ހ) 'އައްޝިރްބީނީ'ގެ ޙާޝިޔާގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...اِلاخْتِلَاطَ بِهِنَّ مَظِنَّةُ الْفَسَادِ...)[82]

މާނައީ: "...އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވުމީ ފަސާދައަށް ހުޅުވާލެވޭގޮތެކެވެ..."

މިއީ ހަމަ އެޒަމާނުގައި ޝާފިޢީންގެ އިމާމުންކަމުގައިވާ ސުލައިމާން ބިން އުމަރު އަލްޖަމަލު (1204ހ) 'ޙާޝިޔާ އަލާ ޝަރަޙި މަންހަޖިއް ޠުއްލާބު'[83] ގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތެވެ.

---

[82] التجريد لنفع العبيد: 230/1

[83] فتوحات الوهاب: 404/1

އަދި ބޭރަލަން ފެނުމުގައި:

އުޢަމާނުގައި ޝާފިޢީންގެ ފިޤުހުވެރިއާކަމުގައިވާ ޢަބްދުލްޙަމީދު އަލްޝަރްވާނީ (1230- 1302ހ) "ޙާޝިޔަތު ތުޙްފަތުލްމުޙްތާޖު" ގައި ފާޑުފާޑުކުރުމުގެ ޙަރްފުތަކުގެ ބާބުއިން ބަޔަކީ ޙަރްފުތަކުގެ ބަޔާންކުރައްވަމުން ވަނީއެވެ:

(أي: القذف ب (يا قحبة) صريح أي لامرأة ولو ادعى إرادة أنها تفعل فعل القحاب من كشف الوجه ونحو الاختلاط بالرجال فالأقرب قبوله. لوقوعه مثل ذلك كثيرا، عليه فهو صريح يقبل الصرف...) [84]

މާނައީ: "އެބަހީ: "ޔާ ޤަޙްބާ" ބުން ފާޑުކިޔުން، އެއީ އަންހެނަކަށްކުރާ ބަޔާނު ފާޑުކިޔުމެވެ. އަދި މޫނު ކަޝްފުކޮށް ދެއްކުމާއި ފިރިހެނުންނާއި މުޚްތަލިޠުވުމާދި (ހަރާމްކާރީ ޢަމަލު) ފާޑުކިޔުމުގެ މާނައިގައި ކަންތައް ކުރުމާއި މުޚްތަލިފުވުން އެމީހާ ކޮށްފިއްނަމަ، ދަރުވާނާ ކަމުގެ ބަދުލުގައި ހަދާއިރު އެކަން ފާޅުކުރުމެވެ. އެއީ އެކަންތައް ހިނގާފައި ގިނަކަމުން ކަމެވެ. އެކަމުގެ މައްޗަށް އެއީ އަނބުރާލެވިދާނެ ބަޔާނު ފާޑުކިޔުމެވެ." އެއީ ބާރުވެރި މިއެވެ.

އަދި ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ ފިޤުހުވެރިއާ، އަދި އުޢަމާނުގެ ޙަނަފީންގެ އިމާމު އިބްނު ޢާބިދީން މުޙައްމަދު އަމީން ބުނު ޢުމަރު އަލްދިމަޝްޤީ (1198- 1252ހ) 'ރައްދުލް މުޙްތާރު ޢަލާ އައްދުއްރިލް މުޚްތާރު' ގައި މުނާސަބަތުތަކުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ހަރާމްވެގެންވާކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން ދެއްވައިފައިވެއެވެ:

(...لِمَا تَشْتَمِلُ عَلَيْهِ مِنْ الْمُنْكَرَاتِ وَمِنْ اخْتِلَاطِ الرِّجَالِ بالنِّسَاءِ ...) [85]

---

[84] حاشيةُ تحفةُ المحتاج: 205/8

[85] الرد المحتار حاشيةُ ابن عابدين: 355/6

މާނައީ: "...އެއީ އުކަޅުގައި ޝާމިލުވެގެންވާ މުންކަރާތްތަކާއި، އަދި ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވެންވާކަމަށްޓަކައިއެވެ..." މިއެވެ.

އެޒަމާނުގައި ޙަޟްރަމޫތުގެ ފަޤީހު މުފްތީ، އަލްޢައްލާމާ ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން މުޙައްމަދު ބާޢަލަވީ އައްޝާފިޢީ (1250- 1320ހ) އޭނާގެ ފޮތް: 'ބުޣްޔަތުލް މުސްތަރްޝިދީން' ގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...ويقطع مادة ذلك أن يأمر الوالي النساء جميع بدنهن، ولا يكلفن المنع من الخروج إذ يؤدي إلى إضرار، ويعزم على الرجال بترك الاختلاط بهن..) [86]

މާނައީ: "...އަދި އެފަދަ ކަންތައްތަކުގައި، އަންހެނުންތައް އެކަނިބަލުންގެ މުޅި ހިނގުމުގެ ނިވާކުރުމަށް ވެރި މީހާ އަމުރުކުރުމެވެ. އަދި އަންހެނުން (ގެއިން) ނިކުތުން (އެކުވެރިކަމަކަށް) މަނާކުރުމަކީ ތަކުލީފު ނުދެއްވޭނެއެވެ. އެއީ ގެއްލުމެއް ދިމާވާތީ އެކަން ދުރުވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން ދޫކޮށްލުމަށް ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ޢަޒުމްކޮށް އަމުރުކުރެއްވުމެވެ..." މިއެވެ.

[86] بغيةُ المسترشدين: 537/1

އަދި އަލްޢައްލާމާ މުޙައްމަދު ބިން ޢަލީ މުޙައްމަދު އައްޝައުކާނީ (1250ހ) އާޔަތުގެ ތަފްސީރު ފަތުޙުލްޤަދީރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ:

(...لمَا فَرَغَ سُبْحَانَهُ مِنْ ذِكْرِ الزَّجْرِ عَنِ الزِّنَا وَالْقَذْفِ، شَرَعَ فِي ذِكْرِ الزَّجْرِ عَنْ دُخُولِ الْبُيُوتِ بِغَيْرِ اسْتِئْذَانٍ لِمَا فِي ذَلِكَ مِنْ مُخَالَطَةِ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، فَرُبَّمَا يؤدّي إلى أحد الأمرين المذكورين...) [87]

މާނައީ: "...ޒިނޭކުރުމާއި ތުހުމަތުކުރުން މަނާކުރުމުގެ ބަސްފުޅު الله ތަޢާލާ ގެންނަވާ ނިންމެވުމަށްފަހު، ހުއްދައެއްނުލާ ގެތެރެއަށް ވަނުން މަނާކުރުމުގެ ބަސްފުޅު ފިލުކުރައްވަން ފެއްޓެވިއެވެ. އެއީ އެކަންތަކުގައި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން މަސްހުނިވުންވާކަމަށްޓަކައިއެވެ. އެހެނީ ކުރިން ފާހަގަކުރެވުނު ދެކަންތަކުން ކަމަކަށް އެކަން ގެނުވިދާނެތީއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި: އަލްޚަޠީބު އައްޝިރްބީނީ (1221ހ) އަށާ އަލްބުޖައިރިމީގެ ޙާޝިޔާ އާއި، އަދި ތުޙްފަތުލް މުޙްތާޖު އަށާ އައްޝަރްވާނީގެ ޙާޝިޔާ (1302ހ) އާއި، އަލްޢައްބާދީ (1270ހ) ގެ ތަފްސީރު ބައްލަވާށެވެ.

[87] فتح القدير: 23/4

އަދި ސާދަވަނަ ޤަރުނުގައި:

އުޘްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވަޒީފާ އަދާކުރެއްވި އަލްޢައްލާމާ މުސްޠަފާ ޞަބްރީ އަލްއަމާޞިޔާނީ (1373ހ) އާއާގެ ރިސާލާތަކުގައިވާ: 'ޤައުލީ ލިލް މަރްއަތި' ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...وهناك أحاديث كثيرة تأمر بستر النساء عن الرجال الأجانب، وتنهي عن الإختلاط بهم...)[88]

މާނައީ: "...ބީރު ފިރިހެނުންގެ ކިބައިން އަންހެނުން ނިވާކުރުމަށާއި، އެބައިމީހުންނާއި މަސްހުނިވުން ނަހީކުރާ އެތައް ޙަދީޘްތަކެއްވެއެވެ..." މިއެވެ.

އަދި މުޙައްމަދު ރަޝީދު ބިން ޢަލީ ރިޟާ (1354ހ) 'ތަފްސީރުލް މަނާރު' ގައި ބުނެފައިވެއެވެ:

(...إِنَّهُ لَعَارٌ عَلَى بِلَادِ الْإِنْكِلِيزِ أَنْ تَجْعَلَ بَنَاتِهَا مَثَلًا لِلرَّذَائِلِ بِكَثْرَةِ مُخَالَطَةِ الرِّجَالِ...)[89]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ އަންހެނުން ދަރިންނަކީ ދަށުދަރަޖައިގެ ކަންތައްތަކަށް މިސާލަކަށްވުމަކީ އިނގިރޭސި ވިލާތަށް ހުރި އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ލަދުވެތިކަމެކެވެ..." މިއެވެ.

އަދި ޝާމްގެ ޢާލިމެއްކަމަށްވާ މުޙައްމަދު ޖަމާލުއްދީން އަލްޤާސިމީ (1332ހ) ގެ ތަފްސީރުގައި[90] އެއާއަޅާގެ ދަރުސް ބުނެފައިވާ ބޭނުމުވާ ގޮތަކީ.

---

[88] قولي للمرأة: 59/1

[89] تفسير المنار: 296/4

[90] محاسن التأويل: 368/7

ކަމަށް ނަތީޖާކުރައްވާ ވިދާޅުވެފައިވާ އިލްމުވެރިއެއްނުވާ ފަރުދެއް ހަރުދަނާނަމަ
އުނިގެންނުވެއެވެ.

އަދި އިސްވެ އުޅުނު ސަލަފުންނާއި، ޚަލަފުން އައި ޚަލަފުން އެންމެން އެކަމަށް
އިއްތިފާޤުވެގެންވާކަން އުނިގެންވާ މިހާރު ދެން އެއަށްފަހުވެސް ހައްދުން އެއްކިބާވެ، އަދި
ވިސްނުމެއްނެތި 'މަސްއޫލިއްޔަތުގެ އިސްތިޖާބާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ރަދީފުގައި
އުނިގެންވާ ބަޔެއް ނޫންކަމަށް' އަދި 'އިލްމުގެ ހަރުފުވެރިންގެ ޖުމްހޫރުކަން އުނިގެންނުވާ
ބުރަވެރި އިސްތިޢާރާ' ފަދަ ބަސްތަކެއް ބޭނުން މީހާއިމުދު ނަޒަރުން އަޑުއިއްވައެވެ. ފަހެ
އެކަމާ އުދައްކަނީ ކޮން އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރެއްގެ ވާހަކައެއްތޯ!؟ އިސްލާމްދީނުގެ
އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރެއްހެއްތޯ!؟ ނުވަތަ ހުޅަނގުގެ އިލްމުވެރިންގެ ޖުމްހޫރެއްހެއްތޯ!؟
އޭނާ އެއަނގަބަލައި ހުރިހާ މަޛްހަބުތަކުގެ -ފުޤަހާއުންގެ- ހިލާފުވެގެންވާބަރުފުވެސް-
އެމައްސަލައެއް ޤާބިލުވެ ފަރާތުވެ، އަދި އެމައްސަލައިގެ އަސްލަކީ ޝަރީޢަތުގެ
ކަނޑައެޅިގެން އުނިގެންވާ ކަންތަކުގެ ޤަރީނާ މައްސަލައެއްކަން އުނިގެންވާ
މައްސަލައަކާއިމެދުގައި ކަމެއް ނޫނޭހެއްތޯ!؟ އިލްމުވެރިން ހިލާފުވީކަން ކަނޑައެޅޭ
އުމޫރުކަމުގައިން ޙާޖަތުކުރި ބައެއް ކަނޑައެޅާއިމެދުގައި އެކަށިކަން ކަނޑައެޅެޔޯ. އޭރު
ފިރިހެނުންނާއި މަސްއޫލިއްޔާ އަންހެނުންނަކަށް ދަތުރުކުރި މީހުންގެ ލިބިއްޖެ ދަތުރުގެ ބަރުދު
ކަނޑައެޅިގެންދިޔައީ، އަންހެނުންނާއި މަސްއޫލިއްޔަތު ފިރިހެނުގެ ހިބަސް ޝަރުޢީކުރުމާއި، އަދި
ފިރިހެނުންނާއި މަސްއޫލިއްޔަތު އުޅޭ އަންހެނުންގެ ހިބަސް ޝަރުޢީކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެވެ.
އެގޮތުން އިމާމުންތަކާއި އެބަހެ ބަރަކާ އޭނާގެ ހިބަސް ފަޤީހުންނާއި ރިވާޔަތްކަމަށް
ސަރަޙައްދުތަކެވެ. އޭގެ ބޭރުގައި 'އަލްފުރޫޤު' ގައި އަލްޤަރާފީ، 'މަނާޒިލް އަލްކާފީ' ގައި
އިބްނު ފަރްހޫން އާއި އެހެން މީހުން ހިމެނެއެވެ.

- ޝާހިދުކަން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ވާރުތަވެކުރުން:

އަދި މަސްހުނިވުމުގެ އިސްތިލާޙާ އަލަށް އުފެއްދާފައިވާ އިސްތިލާޙެއްކަމަށް ޝާހިދުކަމުން ބުނާމީހާ ބަޔާންކުރާ ހުރިހާ ފަރާތްތަކަކީ، އެހާ ވިސްނުމެއްނެތި އެކަނިގެއްލި ކަންތަކުގެ ދަރުން ގުޅިގެންވާ ކަންތައްތަކެކެވެ. އަދި ވާޤިޢާއަށް ފުރުސަތުދޭ ޙިފުޒުކުރުމަށްޓަކައި، ނަޞްރުވެރިންނަށް ހެޔޮދުވަސް ވާނީ ޝާހިދުވެދޭގޮތުގައި، ނަޞްރުވެރިކަމަށް ސުލްޙު ބޭނުގެން އަލަށް އުފެއްދާފައިވާ ފަހުމްވެރިކަން އެވެކަމީ އަދުބުއްޔާތުގެ ވާރުތަވެރިކަމުގެ މިސްރުވެރިކަމުގެ ރާއްޖެއާ އެކުގައި ކަންތައްތަކެކެވެ. އަދި މަސްހުނިވުން (ހުސްދަފްޠަރު) ވާރުތަދަފްތަރު މިހާރު ގޮތުގައި އެކަމާއިގުޅޭ އިންޓަރނެޓުން މިހާރުގެ އަތުގައިވާ ދަފްތަރުތަކުގެ ދިރާސާއިލްމަ އެއްބަޔިމީހަކަ ދެން (އެހެނާ) އިލާމުންނައި ޝާއިރުންނައި ގިނަވެގެންވާ ބާރުގެންގެ ވާރުތަވާއިލުގެ ކަންތައްތަކުރަނީ ހަރަކާތްހުއްޓުވާ؟! ދެންފަހު އެއްވެސް ދިރުމުވެރިޔާއެއް، އަދި އެއްވެސް ބެލުމެއްގައި މަސައްކަތްތަ (ޝަރުޢީ) މަޑުހަބެއް (އެކަމުގެ މަޢުލޫމަ ބާރުދާރު) އާންމުން ލިބިފައިވާގޮތް އާންމުގެ ދެއަމުހުސްވެގެންވާތަކަ އަދި ކަންފަދަހުއްޓުވާ؟! އަދި އާންމު އެހެނަމަ މުޙައްބަތު ނަޞްރުވެރިކަމުގެ ގޮތުގައި، އާންމު އެވެރިސާދާކަރު ގުޅުގެ އެއްބަޔަށް މެދުރާޔާކަރު ކަން ފުރުސަތުގަޔާހުއްޓުވާ؟!

- ނާސިޚު މަންސޫޚާއިމެދު ޚިލާފުވުން:

ބުރުމަތޮރިވެގެންވާ ކަންތަކާއި ރިވެތި އަޚްލާޤުތަކަން އަޅުއްވައިގަން، އަދި ޝަރުޢީޙުކުމްތަން ކަނޑައެޅި އަނިގެންނާ ކަންތަކުން ރޯމާދުވާލު އަނިޔަގަން ބައްދުފަހަނައެޅުން ހުއްޓި ޤުވާތަން އަޅުގަނޑަން ފުރުނުވާ. އެކަންތަކަން ބުރުމަތްއަނުތަވާ. އަދި ކަނޑައަޅުއްވާ ފުރާޞަތު ހިނގާ ދުވަސްވަރުގައި އެކަންތަކުގެ ބުރުމަތް ނަގައިދޭވި އިލާޤާނީވިޔާނަކަން ކަނޑަވާކަން ވަރަދިގަން ކާރައަން އިލުމުވިރުނަގެ ފަރުދުނުންއަށް ނުކުވާ. އަދި الله ގެ ބައްޔު (ބާރުންކާކުންދީ) ވަންހުރާކުރީމާ، ފާހަ ޖަހަނަމައިގެ އަލިފާނުގެ އަނގުރުގަނޑުއެގެ މަލީގައި ޙާޟިރުވާ ފިޔަވައި މަޢާލައިފިއްވާ. އެހެންގޮސް އެކަމުކަން އެއްޗެސް ފަދިޔާއްޔަނުކާ ވާހަކަތަކާ އެދިޔުނުމީހާ ގަދަކަމުން ތަކުރާރުކޮށް ހިނގުމަށް ގަނނަ މަސްޖިދުވާލް އަހަރުވަންނަނަން ފުރުއްވާ. ދުން އެނައްސުރަކާއް މަތު ޢާރާއަން އެނިގެންނުވާ، އަދި އެނައްސުރަކުގެ ގާނައިގެ ފުރުވުމް ނިމުމުއްވާ ޢާރާއަން އެނިގެންނުވާ ނައްސުރަކާއް ޢާނާ އެތެންމިތީނުން ގަމަޒާކަން ގަނައްވާ. އަދި އާގެ ތިރީގައި ނާސިޚު މަންސޫޚާއި، އިސްވެގެންވާ ބުނާމައިމެދު ފާސްވެގެންވާ ބުނާމައިމެދު ޢާރާ ޙާލަތުގެންނުވަކަން އަންގައިދީ ނައްސުރަވާއްވާ. އަދި މަންސޫޚުކުރުވުން ބުނާމަކުން މަންސޫޚުކުރި ބުނާމް ނާސިޚުމިނާގެ ކަންތައް ގަނޑުދީ ނަހީވެގެންނާ ބުނާމް ޙާޟިރުކަން، އަދި ޙާޟިރުވެގެންނާ ބުނާމް ނަހީރުކުރަނުވާ. އަދި އާނާގެ ގަޑިގައި އުޅުދީގެންދީ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ޝަރީޢަތް ފުރިހަމަ އެހެން ޝަރީޢަތްތަކަށް މިކަމަށް ޖެހިކަމަށް ނާސިޚުވާއި މަންސޫޚު ނާނީ الله ގެ ދީނުގައި އެއްވެސް ފިޔަވަ ވާހަކަތައްކުރުން އިސްލާމީ ބައިނާއްބޮއްވިއްވާ.

- މަންސޫޚުވެގެންވާ ނަސްޚުކުރުން ތަދްރީޖުކުރެއްވުން:

ޙަރާމުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ޚައިބަރުގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ޙަރާމުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން މުތްޢާ ކައިވެނީގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ޤަޟާކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ޢުމްރާގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ޙަރާމުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން (އަންހުނުން ބައްދަލު) ކަށަވަރުކޮށް ދޫކޮށްލުމުގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ފުރިހަމަކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ނަމާދުގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ޤަޟާކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ޙައްޖުގެ ނަސްޚުކުރެވުނު، ޙަރާމުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން މަސްހުނިވުމުގެ ނަސްޚުކުރެވުނު އަހުރެން ގެންގުޅުއްވާފައިވާ ތަރުތީބުން ނަސްޚުކުރެވުނީ މުޙައްމަދުގެ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކެވެ.

އެގޮތުން ޝަރީޢަތުގައި ޙަރާމްކަމާއި ހުއްދަކަމުގެ ތަފްޞީލު އަދިވެސް ދިރާސާކުރެވެން އެބައޮތެވެ.

ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«أَيُّمَا رَجُلٍ تَمَتَّعَ، فَعِشْرَةُ مَا بَيْنَهُمَا ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، فَإِنْ أَحَبَّا أَنْ يَزْدَادَا ازْدَادَا، وَإِنْ أَحَبَّا أَنْ يَتَتَارَكَا تَتَارَكَا»[92]

މާނައީ: "މުތްޢާ ކައިވެނިކޮށްފި ކޮންމެ ފިރިހެނަކު، އެދެމީހުންގެ ދެމެދު ދިރިއުޅުން ވާނީ ތިން ދުވަހެވެ. ދެން އެދެމީހުން އިތުރުކުރަން އެދިއްޖެނަމަ އިތުރުކުރާނީއެވެ. އަދި އެދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކު ދޫކޮށްލަން އެދިއްޖެނަމަ ދޫކޮށްލާނީއެވެ."

[92] رواه البخاري: 5119

މިއީ މުޅިއާ ކައިވެންޏާއިމެދު (ހުއްދަވެވޭނޭކަމަކަށް) ބަލީހަވެގެންނާ ބައްޔަ
ނަރުބައެވެ. އެހެންއެކަމަކު އެއީ އިޖްމާޢުން އެކަން މަންސޫޚުވެފައިވާ ކުރިންނާ ނަރުބައެވެ.
އެހެން ނަރުބުމަކުން އެކަށަވައްވަހި މަންސޫޚުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި މިފަދަ ގޮތަކަށް
މަޝްހޫރުވެން ނަރުބުން ހުއްދަވެވޭނޭކަމަކަށް، ކަނޑައެޅިގެންވާ ބިވަޤުރުގެއް ދޫކޮށް
ނަރުބުމަކައްވާނަމަ، އިންސާފުކުރުމާއިކަން އޮޔާގެ ނަޒަރުސާއި ވެރި ރައްބާއިމެދު
ޢަޒުމްއެއްނުކުރެވެ.

- ޝަރީޢަތުގެ އިދިކޮޅު:

އިސްތިޝާރުކުރުން ވާޖިބުކުރާ ޙިކުމަތުގެ ބައެއް ކަންކަން ބާޠިލު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވަނިކޮށް ޝަރީޢަތް ފުރިހަމަވުމުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ މަސްހުނިވުމުގެ ނަޞޭޙަތް ގެންނަ މީހާއި، ޙަރާމްކުރެއްވުމުގެ ކުރިން މުތްޢާ ކައިވެންޏާއި ރިބާ ކެއުމާއި ރާބުއިމުގެ ޙަދީޘްތައް ހުއްދަކުރެއްވުމުގެ ޙުކުމް ގެންނަ މީހާއި ދެމެހެއްޓުން ތަޢާރުޟުވާނެއެވެ. މިއީ އިސްލާމްދީނާއި އިދިކޮޅުވާ އަދި ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގެ ޙިކުމް ފުރުޞަތު ހުޅުވާލުމެވެ. އަދި އަހުރެންނާއި މިފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހާއި ދިމާވެފައިވާ ކަހަލައެވެ. އޭނާ ހިޖުރައިން ދިހަވަނަ އަހަރުގެ ތަޝްރީޢު ނަގާ، ދޫން ނުވަވަނަ އަހަރުން އެކަން ބާޠިލުކޮށްލައެވެ. އަދި ނުވަވަނަ އަހަރުގެ ތަޝްރީޢުނަގާ، އަށްވަނަ އަހަރުގެ ތަޝްރީޢުން އެކަން ބާޠިލުކޮށްލައެވެ. އަށްވަނަ އަހަރުގެ ތަޝްރީޢު ނަގާ، ހަތްވަނަ އަހަރުން އެކަން ބާޠިލުކޮށްލައެވެ. އަދި މަދީނާގެ ތަޝްރީޢު ނަގާ، މައްކާގެ ތަޝްރީޢުން އެތަކެއް ބާޠިލުކޮށްލާ ގޮތްލެއްވިއެވެ. އަދި ފަސްޖަހަ އާޔަތްތަކާ ދުވަސްވަރެއްގައި، އަދި ބާޠިލުކޮށް ނިޔާވެފައިވާ ހުއްދަކުރެވުނުގައި، އިސްލާމްދީން ވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އޭނާ ބުނާ ކަރަކައިގާ ޝަރީޢަތުގެ ދުރު ޖާގަވެރިކަމެވެ.

އަދި މަންސޫޚުވެފައިވާ ކަންކަމުން ނާސިޚު ރަނގަޅަށް އުނގެނުމަކީ، ހާޞިލުކުރުމުގެ އުޞޫލުތަކުގެ ފިޤުހުގެ ތެރޭގައި، މުހިއްމު ބައެއް އަދި ތަރުބިޔަތު ޖީލަކުގެ ޖިނާޔަތްތަކުގެ ބައެއް ހިނގުމަށްފަހު ޢަމަލުކުރެވޭނެ ގޮތްތަކެއްކަމެވެ. އޭނާ އެއިން ކަމަކާއިމެދު ޝަރުޢީ ގޮތުން ދަންނަ މީހާއި ސާފުކުރުމެވެ. އަދި ބައްޓަން އިޖުތިހާދުގެ ތަފްސީރުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ދަންނަކަމަށް. ސާބިތުވެފައިވާ ފަރާތްތަކާ މަޤްބޫލުކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އިޖުތިހާދުކުރުމަށް ޝަރުޢީ ގޮތުން އިޖުތިހާދު ކުރެވޭނެ ވަރަށް ގާބިލުކަމާއި ދެނެގަތުމެވެ.

ޖާހިލުކަމާއި، ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް ތަބާވެ ޢަމަލުކުރުމުގެ ވެރިވުމާއިއެކު މިބާބުގައި
އޮޅުވާލުންފެށުނީ ޢާމްވެގެންނެވެ. ޢަލީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: އަބޫޢަބްދު
ނަރިސާއީ، ޤަސްޞާކުރުން ހުއްޓުވުމާއި ބެހޭގޮތުން ވަޢުޡުކުރާ މީހަކު
އެކަމަކާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމުން ޢަލީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(أتعرف النَّاسِخ من الْمَنْسُوخ؟ قَالَ لَا قَالَ هَلَكت وأهلكت فَقَالَ أَبُو من أَنْت قَالَ أَبُو يحيى فَقَالَ أَنْت أَبُو اعرفوني وَأخذ بأذنه ففتلها وَقَالَ لَا تقص فِي مَسْجِدنَا بعد.)[93]

މާނައީ: 'ކަލޭ ނާސިޚާއި މަންސޫޚު ވަކިކޮށް ދަންނަނީތަ؟'
އޭނާ ބުނެއެވެ: 'ނޫނެކެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލޭ ހަލާކުވެ، މީހުން ހަލާކުކޮށްފިއެވެ.' ދެން ޢަލީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލޭ
(އަބޫ ކޮން ކުނިޔާއެއް) ކިޔަނީ ކޮން ނަމެއްތަ؟' އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އަބޫ ޔަޙްޔާ' (ޔަޙްޔާގެ
ބައްޕައެވެ.)' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލޭ ކިޔަނީ 'އަހަރެން ދަންނާތި' ކަމަށް' ދެން ޢަލީ ކަލޭގެ ކަންފަތް އަތުގައި ހިފާ ކަރުވާލަމުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއަދުން ފެށިގެން އަހަރެމެންގެ މިސްކިތުގައި ކަލޭ ވަޢުޡުކިޔުމެއް ނުދޭނަމެވެ.'

ދެން ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ މިޒަމާނުގެ ފުޅާ ވިޔަފާރީގެ ދާއިރާތަކުގައި، އެކަށީގެން ނުވާ މީހުން، ﷲ ގެ
ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކާ ބެހޭ ވާހަކަ ދައްކަމުން ދާއިރު،
ބޭރުގެ ޤައުމުތަކުން ނުވަތަ ތަފާތު ދީނުތަކުން އައި މީހުން ދީނީ ކަންކަމަށް ފަތުވާ ދޭން ފެށުމުން ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ!؟

ނާސިޚާއި މަންސޫޚު ނޭނގޭ މީހުން ތަފްސީރު ކިޔާ ދިނުމާއި ފަތުވާ ދިނުމުން ވިއްޔާ ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ!؟

[93] الناسخ والمنسوخ للمقرى: 1/18–19، ومصنف عبد الرزاق: 5407، ومصنف ابن أبى شيبة: 26192

ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދުނީ މިކަންތައްތައްވެސް އަނބުރާލުމަށެވެ. އެއީ ފިރިހެނާއި ބައްޕަން މަގުދައްކާދިނުމުގެ ބެލުމުން ޚަލީފާ އުމަރު رضي الله عنه ގެ އަހުލުބައިތުން ވާހަ އަޑުއިއްސެވީ މިހެންނެވެ. އެބައިމީހުން އުއްމަތުގެ ބޮޑެތި މީހުންނަށެވެ.

އަދި އެއްވެސް ޤައުމަކަށް، އެޤައުމެއްގެ ވެރިއާ އެފަދަ އެހެން ޤައުމަކަށް ގޮސްގެ ހާލަތު ނިކަމެ ބަދަލެއް. އަދި ބެއްދުމަކީ ވެސްކަމަކަށް ޚާއްޞަކޮށް އެދުރުވާނަމަ، އަދި އެކަންތައް ބެއްދުގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންވާނަމަ، ހަމަ ބަރުތަލަކާ މިހާ ޚާއްޞަކޮށް ކަންތައްތަށް އާދާ އެދު ކަންތައް ގޮސްދި އާރާއަށް ނުވަތަނުއަރާ. އެއީ ކަރުހިލާއިގެންދިޔާ މިހާރު ވަންހާލު، ދުރު އާނާ

[illegible]

ފުރަތަމަވައީ: ބަޔައް މީހުން ޚިދުކުރާ ކަމުގައި. އެކަންބޮޑުވުމީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ކުރިންނެވެ:

ހިޖާބުވުން ފަރުޟުކުރެވުނީ ހިޖުރައިގެ ފަސްވަނަ އަހަރު ޒުލްޤަޢިދާމަހުގައެވެ. މަޝްހޫރުވެފައިވާ އެފަދައިންނެވެ. އެގޮތުން އެކަންތައް ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން މައްކާއާއި މަދީނާގައި ސަހާބީން ގޮތްތަކަށް ސަހަރަ އަހަރު ދިރިއުޅުއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެކަންތައް ފަރުޟުކުރެއްވުނީ ހިޖުރީ ސަނަތުގެ ފަސްވަނަ އަހަރު (ބާރަވެގެން) ވަނީވެއެވެ. އަދި ސުންނަތާއި ސީރަތުގެ ފޮތްތަކުގައި އެބޭކަލުންނަށް އެކަންތަކުގައި ހާމަވެގެންވާ ހަދީޘްތަކާއި ވާހަކަތަށްވެއެވެ. އެކަންތައް ފަރުޟުކުރެއްވުނީ ހިޖުރައިން ފަސްވަނަ އަހަރުގައެވެ. ބުޚާރީ އަނަސް رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާ ނަޤުލުކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(...نَزَلَ الحجاب مُبْتَنَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ...) [94]

މާނައީ: "...ހިޖާބު (ފަރުޟުކުރައްވާ އާޔަތް) ބާވައިލެއްވުނީ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޒައިނަބު ބިންތު ޖަޙްޝު އާއި (ކައިވެނި ބައްލަވައިގެން) ހެދެއްވި ދުވަސްވަރުއެވެ..."

---

[94] رواه البخاري: 5166

އަހުރެން ބުނަމެވެ: އެކަށީގެންވާ ހިޖުރައިން ފަސްވަނަ އަހަރާއި ގާތްގައިއެވެ. ސާދިރު ބުން ކައިސާން ވިދާޅުވިއެވެ:

(نَزَلَ حِجَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلّى الله عليه وسلم عَلَى نِسَائِهِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ سَنَةَ خَمْسٍ مِنَ الْهِجْرَةِ.)[95]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހިޖާބު، އުކާލާގޭ ގާނޫނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މައްޗަށް (ޛުލްޤަޢިދާ) ބާވައިލެއްވީ ހިޖުރައިން ފަސްވަނަ އަހަރު ޛުލް ޤަޢިދާ މަހުގައެވެ." ރިވާކުރައްވައި އިބްނު ސަޢުދުއެވެ.

އަދި ޖައްޞާޞް، 'އަލްބަޔާނުގައި ދުރޫސް' ގައި އިބްނުލު ޢަރަބީ، ހިޖާބު ޛުލްޤަޢިދާއެއްވީ ހިޖުރައިން ހަތަރު އަހަރުގެއިހަވަން ތަފްސީރު ބުނެދެވޭ.[96] މިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާނަމަ، ހިޖާބު ޛުލްޤަޢިދާއެއްވުމަށްފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ ދިރިހުރުއްވި ހަތަރު އަހަރާއި ދެވަސްކާގެއެވެ.

[95] الطبقات الكبرى: 175/8

[96] أحكام القرآن: 557/3

- ޝަރުޢީކަރުދާސްތަކުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ ކަންތައް:

ފުރަތަމަވަނީ:

އުބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު، ނަރުއްސުތަކަށް އާދޭ ދަރިފަޅުތަކަށް ނާސި ގެނެއުމެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި:

1- ސަރުކާރު ބޮން ސައުދީގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ދަލީލުދެއްކުމެވެ.

ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَمَّا عَرَّسَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ دَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ، فَمَا صَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا وَلاَ قَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ إِلَّا امْرَأَتُهُ أُمُّ أُسَيْدٍ، بَلَّتْ تَمَرَاتٍ فِي تَوْرٍ مِنْ حِجَارَةٍ مِنَ اللَّيْلِ «فَلَمَّا فَرَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الطَّعَامِ أَمَاثَتْهُ لَهُ فَسَقَتْهُ، تُتْحِفُهُ بِذَلِكَ»)[97]

މާނައީ: "އަބޫ އުސައިދު އައްސާޢިދީ ކައިވެނި ބައްލަވައިގެންހިނދު، ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނަށް ދަޢުވަތުދެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެބޭކަލުންނަށް ކާތަކެތި ހައްދަވައިދެއްވީ، ކާތަކެތި ގެނެސްދެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން އުއްމު އުސައިދު ފިހާވައި އެކަނި މިހެއްޓާތެވެ. ހިލައިންވާ ކަންވާރެއްގައި އެކަމަނާ ކަދުރުތަކެއް ރޭގައި ފެނުގައި ތެއްޓުއްވިއެވެ. ދެންފަހެ ނަބިއްޔާ ﷺ ކެއުން ނިންމަވާލިހިނދު، އެކަމަނާ އެކަދުރުތަކެއް މިދާ އެކަލޭގެފާނަށް ހިތްފުޅުވުމަން ދެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަމުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި ހަދިޔާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ..."

ދެން މިރިވާޔަތާއި ވިއްދައިގެން އޭނާ ބުނެއެވެ: 'އާވާހަކައިން ހާމަވެފައިވަނީ އަނބުހެނުން، ފިރިހެނުންނަށް ބަލާ އަދި ފިރިހެނުންނާއި އެކުވެ މަސައްކަތްކުރެވޭނެކަމެވެ!'

---

[97] رواه البخاري: 5182

ފަހު މިކަންތައްވެސް މަންސޫޚުވުން މަނާވެ ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ.
އެހެނީ ފަހު، ހިޖާބުވުމާއި އާދެ ރާޖިޙުކަމަށް ފަރުޟުކުރެއްވުމުވެސް ގޮތަކަށްޓަކަން ހިޖްރައިން
ފަސްވަނަ އަހަރުގައެވެ. އަދި މިކަމުވެސް ވަރަށްމާ އާދެ ކުރިންނެވެ. އެގޮތުން އަބޫ
އުސައިދުގެ އަންހެނުކަނބަލުންނަށް ސަލާމާ ބިންމާ ވަރުބައެވެ. އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން
ހިނގާފެވެ. އުސައިދުއެވެ. އެއީ އެންމެ ދުރަހާއި ހަލަބޮލިއެވެ. އަދި އެތަކެއް ފަހަރު ހަދާފައެވެ.
އެއީ ނަބިއްޔާ ބޭނުން ހައްޖާގައި އެކަށާގެ ތަރިކައިގެ ޖެހިފައިވާ ސަޙާބުކުރެއްވި މިފަދަވެސް
ފަހަރުންނެވެ. އަދި ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރީގެ އުސައިދު އައްސަލާމާ ކީއްވެގެން
ފަސްޓަކާ ހަމަ އަހަރު (67) ވަނަޔާވެ. އަދި އެކަށަށްޓަކާ ޝަރީޢަތުގެ ނިޔަކަނުން -
އަދިނޫނަސް މަސްއޫލިއްޔަތު މިފަދަ ކަމެއްގައި ކިޔަވައިދިނުމުގެ ސަލާމާ- ފަހު
ހަބަރުން އަޅުގަނޑުމެން ސަޙާބީންގެ ތަފާސީލުގައި އަދިނަމަވެސް ހިފެހެއްޓެވެ. ހަމައެކަނި
އިބްނު އުއްމިމަކްތޫމް އެހެން ބޭފުޅުންނަށް އެކަމަނާ ދެކެވަޑައިގެން ﷲ ގެ ރަސޫލާ
ﷺ އަވަހާރަވީ ހިޖްރައިން 11 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އަދި ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވީ
ހިޖްރައިން ފަސްވަނަ އަހަރުގައެވެ. އެބަހީ: އެކަށައްޓަކާ އަވަހާރަވުމުގެ ފަސް އަހަރު
ކުރިންނެވެ. ފަހު އުއްމުސަލަމާއާއި މައިމޫނާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީ ކަނުއިރުކޮށްއްތޯ!؟ އަދި
އެކަލޭގެފާނުންނަށް ނުދެކިލެއްވި ކަނުއިރުކޮށްއްތޯ!؟ އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ
ދެބައިކަނބަލުންނަށްވާ އިސާރީ އަހަރުގައި ބިލާބިއްޔަކުގައި ގެންނަ ކަމަކަށްވާ
ކަނުއިރުކޮށްއްތޯ!؟

އަލްއިމާމް ނަވަވީ މުސްލިމްގައި އެއްބަސްވެ މިކަމާއިގައި ބަޔާންކުރެއްވީ:

(..هَذَا مَحْمُولٌ عَلَى أَنَّهُ كَانَ قَبْلَ الْحِجَابِ...)[98]

[98] المنهاج شرح مسلم: 13/177

މާނައީ: "...މިބާރިޤާ ނުގަދުހިރި އަންހެނުމައްވީ ހިދުމަތްތެރިކަމުގެ ކުރިންނެވެ.
ބޮޑުމަކުވެ..."

އަދި 'ޢުމްދަތުލް ޤާރީ' ގައި އަލްޢައިނީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وَكَانَ ذَلِك قبل نزُول الْحجاب.)[99]

މާނައީ: "އެކަންތައް ހިނގީ ހިޖާބު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ."

އަލްޤުރްޠުބީ އޭނާގެ ތަފްސީރުގައިވެސް މިފަދައިން ބަޔާންކުރައްވައެވެ.[100]

އިބްނު ބައްޠާލުގެ (ރަޙިމަހު) ޝަރަޙަކުރުމުގައި އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ބާވަތްތަކުން، އަދި
އުސައިދު ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގެ ހާދިޘާއި ވަކަންކުރީން ހިނގިކަމެއްކަމަށް
އިޝާރާތްކުރައްވައެވެ.

(...وفيه: شرب الشراب الذى لا يسكر فى العرس، وأن ذلك من الأمر المعروف القديم...)[101]

މާނައީ: "...އަދި އެވާހަކައިގައި: މަސްތުނުވާ ބުއިންތައް ކައިވެނީގައި ބޭނުންކުރުމާއި،
އެކަމަކީ ކުރިއްސުރެ އެނގިގެންވާ ކަމެއްކަން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ..." ވިއެވެ.

2- ދެންފަހެ ޞަޙީޙައިނިގައި: ސަހުލާ އެކަމަނާގެ ބާޤަޢަކްޓަކައި ޙަދީޘު
ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާކަމަށް ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން
ޙައްޤަކަށްވާކަން ދަންނަވަމެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން މިހާރު އެރިވާޔަތުގެ ދަށުން ބެންނަވެ:

99 عمدة القاري: 20/159

100 تفسير القرطبي: 9/68

101 شرح البخاري لابن بطال: 7/294

'ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން، އެކަނބަލުންގެ ޙާޖަތްތައް ފުއްދުމަށްޓަކައި ރޭގަނޑު ނިކުމެވަޑަން އިޛުނަދެވިގެންވާކަން އެރުވާތުމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުން ފިޔަވައި އެހެން އަންހެނުންނަށް އަދި ހުއްދަވުން މާއަރުދެވިގެންވެއެވެ.' ވިއެވެ.

ޙާޖަތްތަކަށްޓަކައި ނިކުމެވަޑަން އެކަކުވެސް އިންކާރު ނުކުރައްވައެވެ. ދެން އެއަންހެނުން ބުޚާރީގެ ރިވާޔަތުގައި މިކަންތައްވީ ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންކަމަށް ސަބީބުކަން އައިސްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ބުޚާރީގައިވެއެވެ:

(...فَكَانَ عُمَرُ يَقُولُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: احْجُبْ نِسَاءَكَ، فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ"، فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ، زَوْجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي عِشَاءً، وَكَانَتِ امْرَأَةً طَوِيلَةً، فَنَادَاهَا عُمَرُ: أَلاَ قَدْ عَرَفْنَاكِ يَا سَوْدَةُ، حِرْصًا عَلَى أَنْ يَنْزِلَ الحِجَابُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الحِجَابِ.)[102]

މާނައީ: "...އަދި އުމަރުގެފާނު، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ހިޖާބު އަޅުއްވާ ފަރުދާކުރައްވާށެވެ.' އެކަމަކު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެފަދައިން ކަންތައް ނުކުރައްވައެވެ. ދެންފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިކަނބަލުން ސައުދާ ބިންތު ޒަމްޢާ، ރޭތަކުގެ ތެރެއިން ރޭރެއްގެ އިޝާ ވަގުތުގައި ނިކުންނެވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާއީ އިސްތޮޅުން ދިގު ކަނބަލެކެވެ. ދެން އުމަރުގެފާނު އެކަމަނާއަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ: 'ދަންނާނީވެ! އޭ ސައުދާއެވެ! އަހަރުމެންނަށް ކަމަނާކަން އެނގިއްޖެއެވެ.' އެއީ ހިޖާބު (ފަރުޟުކުރައްވާ) ބާވައިލެއްވުމަށް ބޮޑުއަގާ އެދިވަޑައިގެންނެވެ. ދެންފަހު الله ތަޢާލާ ހިޖާބުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ."

[102] رواه البخاري: 146، ومسلم: 2170

3- ދެންފަހު ޢާއިޝާ ވިދާޅުވިކަމަށް އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ތަކީދުކޮށްދުން ދަންނަވައެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ المَدِينَةَ، وُعِكَ أَبُو بَكْرٍ، وَبِلاَلٌ، قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا، فَقُلْتُ: يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ وَيَا بِلاَلُ كَيْفَ تَجِدُكَ؟...قَالَتْ عَائِشَةُ: فَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا المَدِينَةَ كَحُبِّنَا مَكَّةَ، أَوْ أَشَدَّ...) [103]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން އަބޫބަކުރުއާއި ބިލާލު އާފާސްކަންކުރު ޖެހުނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން އަހުރެން އެދެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަނީމެވެ. އަދި ބުނީމެވެ: އޭ ބައްޕާއެވެ! ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އޭ ބިލާލެވެ! ކިހިނެއްތޯއެވެ؟'....ޢާއިޝާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން ތިމަންކަމަނާ الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް އެކަމުގެ ހަބަރު ދަންނަވާލީމެވެ. އެހިނދު ހަދީޘުކުރެއްވިއެވެ: 'އޭ الله އެވެ! އަހަރުމެން މައްކާއަށް ލޯބިވާފަދައިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ބޮޑަށް އަހަރުމެންނަށް މަދީނާ ލޯބިވެވޭކަން ދެއްވުންކުރައްވާށިއެވެ!..."

ފަހު މިއީ 'ނަބިއްޔާ މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން' ކަމަށް ބަޔާންވެގެންވާ ނައްބާގެއެވެ. އެބަހީ: ނަމާދުތަކާއި ހައްޖާއި ޖިހާދަށް ދާންދިން ޖުމްލަތަކަށް ޖުމްލަތުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން، އަދި ހިޖާބު ޙުކުމްއަރައްވާ ކުރިންނެވެ. 'ޝަރުޢީ ބަލާ' ކަމީ އިބުނު ބައްޠާލު އެވަގުތުގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وكان ذلك قبل نزول الحجاب.) [104]

މާނައީ: "...އެކަންހުއްޓީ ހިޖާބު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ."

---

[103] رواه البخاري: 3926

[104] شرح البخاري لابن بطال: 560/4

އަދި 'އެކަންތައްވީ ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންކަމަށް' ހަދީޘްގެ ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި އައިސްފައިވެއެވެ: މުޙައްމަދު އައްޝުބައިލީ އާސާގެ ޝަރަހާގައި ގެނައިފަދައިން ޝަރަހަކުރި ބައެއް ބޭފުޅުން އެރިވާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރުއްވިއެވެ.

އަދި ޝުބުހާތު ހޯދުމަށް ހިތް އުފާކުރުން، އެހެމީގެ ކުރިމަތިލައިވާ ބަސްތައް އަރިމް ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ސިފަ އެމީހުންނާއި އާއްމު ކުރިމަތިލައިވާ ނަފްސު ފަސާދަވުމުގެ ކުރިން، މިކަމުގައި އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތް ބަޔާންކުރަން އަދި އާއްމު ދީން އާއްމުންނަށް ސާފުކުރުމަށް އެކަމުގައި ބަލަހައްޓަން ދަރުސްތަކެއް ނުކުރެވޭތޯ!؟

4- ދަންނަވާ ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ދަރީންގެކުން ދަންނަވައެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تُغَنِّيَانِ بِغِنَاءِ بُعَاث، فَاضْطَجَعَ عَلَى الفِرَاشِ...)[105]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ތިމަންކަމަނާގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރު ތިމަންކަމަނާގެ ކައިރީގައި 'ބުޢާޘު' (ހަނގުރާމައި)ގެ ލަވަކިޔަން ދެޖާރިޔާއިން ތިއްބެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ތަންމަތީގައި އޮށޯވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ..." މިހަދީޘްވެ.

މިހަދީޘް ނަޤުލުކޮށްފައިވާ 'އަލްއާދާބު'ގައި އަލްބައިހަޤީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وَكَانَ ذَلِكَ قَبْلَ نُزُولِ الْحِجَابِ.)[106]

މާނައީ: "...އެކަންތައްވީ ހިޖާބު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ." މިއެވެ.

---

[105] رواه البخاري: 949، ومسلم: 892

[106] الآداب للبيهقي: 616

އަދި 'އަލްފަތުޙު' ގައި އަލްޙާފިޡު އިބްނު ރަޖަބު ވިދާޅުވިއެވެ:

(...هذا كان قبل نزول الحجاب.) [107]

މާނައީ: "...މިކަންތައް ހިނގީ ހިޖާބު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ."

އަދި އަލްޤާޟީ ޢިޔާޟު، އެކަންތައް ހިނގީ ބިނާ ކުރެއްވުމުގެ ކައިރިންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. އެއީ 'އަލްމުޢްލިމު' ގައިވާގޮތުންނެވެ:

(...مثل هذه القصة لعائشة وهى حينئذ - والله أعلم - بقرب ابتنائه بها، وفى سنِّ من لم يُكلَّفُ...) [108]

މާނައީ: "...މިވާހަކަ ފަދައިން، އެއިރު ޢާއިޝާވީ -والله أعلم- އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއާއި ބުލޫޣަށްވުމާއި ދުވަސްކޮޅެއް ކައިރިވެގެންނެވެ. އަދި އެކަމަނާވީ ތަކްލީފު ޖެހޭ ޢުމުރަކު ނޫނެވެ.." ދިއެވެ.

އެކަމަނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ (ބިނާކުރެއްވީ) އެކަމަނާގެ ޢުމުރުފުޅުން ނުވަ އަހަރުގައެވެ. އެބަހީ: ބިނާ ކުރެއްވުމުގެ އަހަރުތަކުގެ ކުރިންނެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު ޙަދީޘުން 'ޢާއިޝާ' ގެ ޙަދީޘް ބާވަތުގެ ބަޔާންކުރަނީ މިނިވަން އަންހެނާ ކިޔަވައި އަދި އަންހެނާއަށެވެ. ނުވަތަ ބާލިޣުވާ މިނިވަން އަންހެނާއަށެވެ. ދެން ބާލިޣުވެއްޖެނަމަ 'އިމްރައާ' (އަންހެނެއް) ކަމަށް ނަންދެވެއެވެ. މިކަމުގެ ދަލީލަކީ ޢާއިޝާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(إِذَا بَلَغَتِ الجَارِيَةُ تِسْعَ سِنِينَ فَهِيَ امْرَأَةٌ.) [109]

---

[107] فتح البارى لابن رجب: 422/8

[108] إكمال المعلم: 306/3

މާނައީ: "ޖާރިޔާއަކަށް ނުވަ އަހަރު ފުރުނީމަ، ދެން އެއީ އަންހެނެކެވެ."

އަދި އެކުއަންހެނުންނީ އަޅު އަންހެނުންކަމުގެ ބަޔާންވެ ސަޤާފީގެންވާ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

(...وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الأَنْصَارِ...)[110]

މާނައީ: "...އަދި އެއީރު މިމަންކަމަނާގެ ގާތުގައި އަންޞާރުންގެ ޖާރިޔާއިންގެ ތެރެއިން ދެޖާރިޔާއަކު ތިއްބެވެ..."

އެބަހީ: އެބަސްކަމުންގެ އަޅުއަންހެނުންގެ ތެރެއިން ދެމީހުންނެވެ. އަދި (ތެރަ) ޖާރިޔާއި ތަވަނާތުގި އަޅުންގެ ގޮތުގަ ކަންތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަންތައްކެވެ. 'އަލްޤަރީބް' ގައި އަލްޚައްޠާބީ ބަޔާންކުރެއްވެ:

(...والعرب تُثبت مآثِرَها بالشعر فَتُروِّيها أولادها وعبيدَهَا فيكثر إنشادُهُم لها...)[111]

މާނައީ: "...ޢަރަބިން، އެބައިމީހުންގެ ރިވާތް ހިފާ ހިތާފައެއް ލޮބުވެތިކަމުގެ ދެމެހެއްޓެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ދަރިންނާއި، އެބައިމީހުންގެ އަޅުން ޙަފްޒާ އެހެންކަމަށް ރިވާކުރުވައެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަންތަކަށް ހުރުން ކިޔުން ގިނަވެއެވެ..."

އަދި އެކަމަނާގެ އުނިގެންވާ ފަރާއިން ބަޔާންފުޅުވެއެވެ. 'އަލްމުޙީޠު' ގައި އަލްފަތްޙުލް ބަޔާންކުރެއްވެ:

---

[109] سنن الترمذي: 3/409

[110] رواه البخاري: 952، ومسلم: 892

[111] غريب الحديث للخطابي: 1/655

(...الجارية في النساء كالغلام في الرجال، وهما يقالان على من دون البلوغ منهما...)[112]

މާނައީ: "...އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ޖާރިޔާވަނީ، ފިރިހެނުންގެ ތެރޭގައި 'ޣުލާމު' (ފިރިހެނުކުއްޖާ)ވާ ގޮތަށެވެ. އެދެނަން ކިޔަނީ އެދެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބާލިޣުނުވާ މީހުންނަށެވެ..."

5- ދެން އައްރުބައްޔިޢު ބިންތު މުޢައްވިޛުގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތެއް ތަފްޞީލުކޮށް ދަންނަވައެވެ. އެކަމަކާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ بُنِيَ عَلَيَّ، فَجَلَسَ عَلَى فِرَاشِي كَمَجْلِسِكَ مِنِّي، وَجُوَيْرِيَاتٌ يَضْرِبْنَ بِالدُّفِّ، يَنْدُبْنَ مَنْ قُتِلَ مِنْ آبَائِهِنَّ يَوْمَ بَدْرٍ، حَتَّى قَالَتْ جَارِيَةٌ: وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَقُولِي هَكَذَا وَقُولِي مَا كُنْتِ تَقُولِينَ»)[113]

މާނައީ: "މިމަންކަމަނާއި ކައިވެނިކުރެވުނު ތާގެ ދުވާލު ނަބިއްޔާ ﷺ މިމަންކަމަނާގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގަތެވެ. އަދި ތިބާ މިތާ އިށީނދެގެން މިމަންކަމަނާގެ ފަރާޝްމަތީގައި އެކަލޭގެފާނު އިށީނދުއްވައިގަތެވެ. އެއިރު ކުޑަ ޖާރިޔާއިންތައް ތަބަލަޖަހަނީއެވެ. އަދި އެޖާރިޔާއިންތަކުގެ ބައްޕައިންގެ ތެރެއިން ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވި މީހުންގެ ހަނދާންކޮށް ބައިތަކެއް (ރިޘާ) ކިޔަމުންނެވެ. އެއީ ޖާރިޔާއަކު މިހެން ބުނެލަމުން ދަންނަވައިފިއެވެ: 'އަދި އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި، މާދަމާވާނެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންނަވާ ނަބިއްޔަކު އެބަހުންނެވިއެވެ.' އެހިނދު ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވައިފިއެވެ: 'މިހެން ނުބުނާށެވެ. އަދި ކުރިން ކިޔަމުންދިޔަ ބަސް ކިޔާށެވެ.'"

---

[112] المفهم للقرطبي: 533/2

[113] رواه البخاري: 4001

މިކަންތައްތަކީ ބިދުޢަ ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެހެނީ އައްރުބައްޔިޢުގެ ފިރިކަލުން އިޚްތިލާޠް ވެސް ވުޖޫދުވެ އުޅުއްވި ކަމަށާއި ޒިނާކުރެއްވި ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން ހިޖުރައިން ދެވަނަ އަހަރުގައެވެ. ދެން އުހުދުގެހަނގާމައި، އުހުދުހަނގާގެ ދެއަހަރުން (ހަނގުރާމައަށް) ނިކުންނެވިއެވެ. ދެން ބަދުރު ހަނގުރާމައަށް ފުރުގައި އިޚްތިލާޠް، އައްރުބައްޔިޢާއި ކައިވެނިކުރެއްވީ، އަދި އުހުދުހަނގާގެ ފިރިކަލުން އުހުދުހަނގާއި ޝަހީދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އުހުދުހަނގާގެ ކިބައިން އުހުދުހަނގާއަށް މުޙައްމަދު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުއަށްވަސީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޞަޙާބީންނާއި ބައްދަލުވެ ވަޢުދުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އިބްނު ޙަސަން ބައްދަލުކުރެއްވި ފަރިއްސާރީންނެވެ. އަދި ބިދުޢަ ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރީގެ ފަހުންނެވެ. ދެންފަހު އެހެރީގެ ފަހުން ބައްޔިޢުގެ ބަހުއްޓަށް ކަޑައެޅުނުކަމަށް ދެކިލެވިދާނެ ހަރުދަނާ ހެކިތަކެއް ނެތެވެ!؟

އަދި އައްރުބައްޔިޢު ބިންތި މުޢައްވިޛު ބުނެ އަބްޒާރު، ވަގުތުވެރިންނާ ދުވަސްވަރާ މަސްލަހަތާ ބާބަކަށްއެކުލެވިގެންވާ ކަމެއްގައެވެ. އެއީ ވިދާޅުވި އިސްލާމްގެ އެއްދަލީ ބައްދަލުވެވުނު ގައިކަމެއްގައެވެ. އަދި އެކަމަށާ އަވަހަށް ހިޖުރައިން 37 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އަދި އެކަމަށާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތީ ބިދުޢަ ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ.

އެބައިމީހުން ގެންނަ ދަލީލުތަކަކީ މިއެއެވެ. މިދަލީލުތައްވަނީ ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ. އަދި މާހިރުން މަންސޫޚުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އެކަމުގައިވާ ދަލީލުތައްވަނީ އެއަށްވުރެ މާގިނަވެ ސަރީހަވެގެންނެވެ. އެކަމަކުވެސް އެކަމަށް (އެބަހީ: އެދަލީލުތަކަށް ބަލާކަށްނުޖެހޭ މާހިރުން ރުއްދުކުރައްވައެވެ) ޑޮކްޓަރު ބަޔަކު އަނގަތުއްޖެވެ. އެއީ ހަދީޘެއް ފަދައިންނެވެ:

(لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ، يَسْتَحِلُّونَ الحِرَ وَالحَرِيرَ، وَالخَمْرَ وَالمعَازِفَ...) [114]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން މިއުއްމަތުގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ޒިނޭ، ހަރީރު، ރަހަ، މިއުޒިކު ހަލާލުކުރާނެއެވެ..."

މިއާއިއެކު ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ ގިނަ ހާދިޘާތަކުގައި، އިސްލާމްވުމުން އެގޮތަށިން (އެބަހީ: އެއީ ހިޖާބުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާކަމުގައި) ކަނޑައަޅާލާ ތެރެއިން ވެގެންވެއެވެ. އަލްބަރާއު އިބްނު ޢާޒިބު ބަޔާންކުރެއްވެއެވެ:

(...وَكَانَ دُخُولُ الْبَرَاءِ عَلَى أَهْلِ أَبِي بَكْرٍ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ الْحِجَابُ قَطْعًا...) [115]

މާނައީ: "...އަދި އަލްބަރާއުގެ ގެއަށް އަބޫބަކުރު ވަންނަވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ހިޖާބު ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ..." މިއެވެ.

---

[114] رواه البخاري: 5590

[115] فتح الباري: 256/7

ދޫވަނަހަރު:

މިސާ ލިޔުންތެރިންތަކެއް، ތަފާތު އުޅޭ ކަންކަމުގައި އަހިސްފައިވާ ދަލީލުތަކެއް ގެނެއެވެ. އެއީ އެގޮތަށުމުގައި އުޅުމެއް މާނައެއް، އަދި އުޅުމެއް ޖުއްޔާތެރިއް ނުވާ ހާލުގައިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި:

1- ސަޙީޙައިނިގައި، ސައުދާ އުކާމަތާގެ ހާޒިރުވެތަކައި ރޭގަނޑު ނިކުންނަވާކަމަށް ޙާއިޝާ މިސްރުވެފައިވާ ބަސްފުޅުވާ ހަދީޘުން ދަލީލުދެއްކުމެވެ. އުކަސް ހިނދީ ހުރާމް ފަރުބުކުރުމުގެ ކުރިންކަން އިސްތިވ ބަޔާންކުރިވިދާއެވެ. ދޭން އުއަންފަރު، އިސްލާމްދީންގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އަންހެނުން އުކުޅުވެސް ގޮސްގެ ހާޒިރުވެ ފުއްދުމަން ނިކުމެން މަޤާންކުރެއެވެ. ދޭން އުއަންފަރު އުކާމަތާ ދުވާލު ނިކުމެން ދުކުނަށްވާ ރޭގަނޑު ނިކުންނުވަމަން ފަސްދުކުރުމުވުން އިލްޔުންތެރިއާ ޢިބާރަތެއް ހާސިލުކުރާގެނަމައެވެ! މިކަންތައްވަނީ ފުރަތަމަ ޤިރާގެ އަންހެންތަކުންގެ ހަރުރަނިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.

އަލްމަދައިނީ، އަލްޚަރާޖާމީގެ ގާތުގައި މިފެން ކިޔެވެ:

(يخمرن أطراف البنان من التقى ::: ويخرجن جنح الليل معتجرات.) [116]

މާނައީ: "ތަޤުވާވެރިކަމުން، އެކަނބަލުންގެ އިނގިލިތަކުގެ ކުރިތަކެއްވެސް ނިވާކޮށް ފޮރުވާށެވެ. އަދި އެކަނބަލުން ނިކުންނަނީ ރޭގަނޑުގެ ކަޅުއަނދިރީގައި ފޮތިގަނޑުގައި ފުރޮޅިގެން އޮތީގެންނެވެ."

ބުއްދާޖު ބުނެއެވެ:

(وهكذا تفعل المرأة الحرة الصالحة المسلمة.) [117]

---

[116] تاريخ دمشق لابن عساكر: 50/54

މާނައީ: "ބާޒާރު މިނިވަން މުސްލިމު އަންހެނާ ކަސްބައްކުރާނީ މިފަދައިންނެވެ."

2- ދެންފަހަރު ސަހުލު ބިން ސަޢުދުގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ތަފްޞީލުކުރެއްވުން ދަންނަވައެވެ، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَتْ فِينَا امْرَأَةٌ تَجْعَلُ عَلَى أَرْبِعَاءَ فِي مَزْرَعَةٍ لَهَا سِلْقًا، فَكَانَتْ إِذَا كَانَ يَوْمُ جُمُعَةٍ تَنْزِعُ أُصُولَ السِّلْقِ، فَتَجْعَلُهُ فِي قِدْرٍ، ثُمَّ تَجْعَلُ عَلَيْهِ قَبْضَةً مِنْ شَعِيرٍ تَطْحَنُهَا، فَتَكُونُ أُصُولُ السِّلْقِ عَرْقَهُ، وَكُنَّا نَنْصَرِفُ مِنْ صَلاَةِ الجُمُعَةِ، فَنُسَلِّمُ عَلَيْهَا، فَتُقَرِّبُ ذَلِكَ الطَّعَامَ إِلَيْنَا، فَنَلْعَقُهُ وَكُنَّا نَتَمَنَّى يَوْمَ الجُمُعَةِ لِطَعَامِهَا ذَلِكَ»[118]

މާނައީ: "އަހަރުމެންގެ ތެރޭގައި އަންހެނަކު އުޅުނެވެ. އެކަނބުލޭގެ، ދަނޑުގޮވާނުކާ ބިމެއްގައި ފެންއާރުއެއްގައި ހެއްދެއެވެ. ދެން ހުކުރު ދުވަސް އަންނަހިނދު، އެއަންހެނާގެ ސުލްޤުގެ މުލުއް އުފުރާލާ، ދެން ތެއްލެއްގައި އަޅާލައި، ދެން ޝަޢީރު ތެރެއަށް މުށެއްގެ ހިމަގަނޑު އަރާފައި ފުނޑާލައެވެ. ދެން އެއަންހެނުގެ މުށިއްވާނީ ވަސްތަކުގެ މަޤުދުގައިއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ހުކުރު ނަމާދުން ފައިބައިގެން ދަތުރުން އެކަނބުލޭގެއަށް ސަލާމްކުރަމުއެވެ. ދެން އެކަނބުލޭގެ އެކާނާ އަހަރުމެން ކައިރިއަށް ގެނައުމުން އަހަރުމެން އެގޮތް ބޮންނަމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ހުކުރު ދުވަސް އަބަދަށް އެދެމުއެވެ. އެއީ އެކާނާ ލިބުމަށްޓަކައިއެވެ."

---

[117] تاريخ دمشق لابن عساكر: 50/54

[118] رواه البخاري: 938

މިއަށް ޖަވާބުދިނުމަށްވީ ދެމިސާލުދައްކަން:

ފުރަތަމަ: މިސާލުންނަށް (ޢަލީ) ބެލުމުން ކުޑަކުދިންތަކެއް ކަމުގައެވެ. އެހެނީ ސަޙާބީ ބުނު ސަޢުދު ބިން އަބީވައްޤާޞް މިއަންނަނީ ކަލިމަތުން އަނެއްކާވެސް

ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވިޔަނަސް ވަޒީފާއަދާކޮށްދިނެވެ. އަލީ އަނެއްކާވެސް ބުނުމުގެ ތަރުޖަމާ ކިޔާލުމެވެ. އޭނާ ކީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(كان له يوم توفي النبي صلى الله عليه وسلم خمس عشرة سنة...)[119]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ އަވަހާރަވިއިރު އަނެއްކާވެސް ފަނަރަ އަހަރެވެ..."

އެހީ އަޅާ ޖުމްލާ އަނެއްކާވެސް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ބާލިގު ނުވާކަމަށް ފަހަރެއްނެތެވެ. ދެން

އަނެއްކާވެސް އެކުގައި އެއްޗިހި އަނެއްކާވެސް ފަދައިން ބުނުން ހަމަވާނަމަ ކުދިންނާ ކަމަށް

އެއްވެސް މިހާރު ބާވަތުގެ ގޮތުގައި ހިނގާފައިވާނެއެވެ!؟ އެހެން ކުޑަކުއްޖާއާ އެކުގައިވާގޮތް

ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައި ވާނެއެވެ.

ދެވަނަ: މިސާލުގައި ގުޅޭ، އަބޫބަކުރު ކަލިމަތުގެ އެއްބަސްވުމާ

ދެމެދުވެރިކަމުގައި ހަމަ އެހެންވެސް ހިތްޕަވައިލެއެވެ. އެގޮތުގައި ތެރޭގައި މާ،

އަބޫބަކުރު ދެމެދުވެރިކަމުގައި ބާރުގަދަވާ ހުރިހާ ނޫނެއެވެ. ބުނީ

ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ސަޢުދު ބިން ސަޢުދު ވިދާޅުވިއެވެ:

(إِنْ كُنَّا لَنَفْرَحُ...كَانَتْ لَنَا عَجُوزٌ...)[120]

މާނައީ: "އަހަރުމެން އުފާވާ ކަމުގައިވީމެވެ....އަހަރުމެންނަށް މުސްކުޅި އަންހެނަކު

ހުރިއެވެ..." މިހާދިޘް ނިމިގެންދެއެވެ.

---

[119] تاريخ أبى زرعة: 565/1

[120] رواه البخاري: 5403

އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ކައިވެންޏަކުން ނުދާ މުސްލިމުންނާ، ދުރުވާނުގެ ނަރުބުން ބިޤާތުތަން މުޢާމަލާތުތަކުގައި ބައްދަލުކުރެވޭނެ. އަދި އަންހާރުން ފެތުރިއްޖެއެވެ.

މިހަތަރު ދިސާލާ އަދިސޮފީކިރާ ހުކުމު ނަހާރަނީތީނަރި ބަޔާންވާ ވިކޮށަރި ފޮތިރިގެންދާކަމަށް، އަދި (ނަހާރު ނިހިމެން މަޖިލިސް) ދިހާއިރު ނުކުތާކަމުގެ ވަރަކާތަރެވެ. އަދި އަންހެނަކު، އާންމާ ދަރުމަތަރި ކާބަކާދި ކައެކާ، ދުން އެބައިތިއުން ކެއުމަނޭކަރި ކާބަކާދި ދުކަން ވެނުވި މިހަތުތަރި ނުވެއްވެ. އެދި އެއްކޮޅު ދުކިކާއި، ހިފާމިހާގެ ހާލަތު ފެތުރިއްޖެއެވެ. އެއަނުވެދު ދުތަން އެކަދުތަރި ކަނޑަތު މާނަކުތުން ގެނދިއުމަކީ (ބެދުދަންއާނުމެ) ހިތާކަށް ކުރުމެވެ.

3- ދުންފަހު އަބޫހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތެއްގައި ދަރިމުތުއަށް ކަނޑައެވެ. (ވިދާޅުވިއެވެ.):

(أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَعَثَ إِلَى نِسَائِهِ فَقُلْنَ: مَا مَعَنَا إِلَّا المَاءُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ يَضُمُّ أَوْ يُضِيفُ هَذَا» ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: أَنَا، فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى امْرَأَتِهِ، فَقَالَ: أَكْرِمِي ضَيْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتُ صِبْيَانِي، فَقَالَ: هَيِّئِي طَعَامَكِ، وَأَصْبِحِي سِرَاجَكِ، وَنَوِّمِي صِبْيَانَكِ إِذَا أَرَادُوا عَشَاءً، فَهَيَّأَتْ طَعَامَهَا، وَأَصْبَحَتْ سِرَاجَهَا...فَأَطْفَأَتْهُ، فَجَعَلاَ يُرِيَانِهِ أَنَّهُمَا يَأْكُلاَنِ، فَبَاتَا طَاوِيَيْنِ، فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «ضَحِكَ اللَّهُ اللَّيْلَةَ، وعَجِبَ، مِنْ فَعَالِكُمَا» فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ المُفْلِحُونَ﴾[121]

[121] رواه البخاري: 3798، ومسلم: 2054

ވާނީ: "މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހަށް (ކާއެތިކި ބަލާ) ފޮނުއްވިއެވެ. ދެން އެކަނބަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ: 'އަހަރުމެންގެ އަތުގައި ފެން ނޫން އެއްޗެއް ނެތެވެ.' ދެން ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'މީނާއަށް މެހެމާންދާރީ އަދާކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟' އެހިނދު އަންޞާރުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ދަންނަވައިފިއެވެ: 'ތިމަންނާއެވެ!' ދެން އޭނާ ގޮވައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން އަރިހަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: ' الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މެހެމާނަށް ކަދަރުހިމޭނާށެވެ!' ދެން އެކަމަނާ ދަންނަވައިފިއެވެ: 'އަހުރެމެންގެ ދަރިންގެ ކާއްޗު ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއް އަހަރުމެންގެ އަތުގައި ނެތެވެ.' އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަނބުލޭގެ ކާއެތި ތައްޔާރުކުރައްވާށެވެ. އަދި ބައްތި ރޯކުރައްވާށެވެ. އަދި ކުދިންތަކަށް، ރޭގަނޑު ކާން ބޭނުންވާހިނދު ކުދިންތަށް ނިންދަވާށެވެ.' ދެން އެކަމަނާ ކާއެތި ތައްޔާރުކުރެއްވުން، ބައްތި ރޯކުރެއްވިއެވެ....ދެން އެބައްތި ނިއްވާލިއެވެ. ދެން އެދެކަނބަލުންވެސް ކާންބައްލަވަނީކަމަށް އޭނާއަށް ދައްކަން ފެއްޓެވިއެވެ. ދެން އެދެބޭކަނބަލުން ބަނޑުހައިހާލުގައި އެރޭގައި އަވަރާރަހެއްޖެވިއެވެ. އަދި ހެނދުނުވީހިނދު، އެކަލޭގެފާނު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ރޭގައި الله ތަޢާލާ ހިނިވެރިވެވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ތިޔަ ދެކަނބަލުންގެ އަމަލުތަކާއިމެދު އަޖައިބުވެވޭގެންނެވިއެވެ. ދެން الله ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿...وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾[122]

---

[122] الحشر: 9

މާނައީ: "...އަދި އުއްމަތުގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ މައްޗަށް، އުއްމަތުންނަށް އިސްކަންދޭށެވެ. އުއްމަތުންނަށް ބޭނުންތެރިކަން ފޯރުވައި ދިނުމަށްވަސްވާށެވެ. އުޅުމުގެ އަދިއްލަ ނަފްސުގެ ދަރިފުޅަކަށްވުރެ މުހިއްމުވާނީ މިއާ (ދަންނާނެވެ!) ފަހެ، ކާފިރުންނާ މުޤާބިލުކުރުމެވެ."

އަލްޤާރީގެ ބަސްކޮޅު ބަޔާންކުރެއްވީ: 'އުއަންޞާރީއްޔާ ބައްޕާގެ ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދާއެވެ. އަދި ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދާ ޚައްލާދު ހިޖުރައިން އަށާވީސް ވަނަ އަހަރުގައި ޝަހީދުވެވޮޑިގަތެވެ. والله أعلم.'[123]

ދުނިޔެ އުފެދުނުހާ ހިސާބުން ހިނގާ ޖާގަ ފަހުގެ ވާހަކަފުޅެވެ. އަދި މިކަމުން ދަރިފުޅުގެ ދުރުވާތަކެއްގައި ހިތްވަރުދިނުމާއެކު ބައިވެރިވުމަށް ހުށަހެޅެއެވެ. އަދި އަނެއްކާ ހުރިހާ ބޮޑެތި ފަރާތްތަކުން ވެސް ހިއްސާވާ ކަމެއްގެ ތެރޭގައި -އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި ވާހަކަދައްކާފައިވާ ބޮޑެތި ނިޔަލުތަކެއް- އުޅުނު ތަރުތީބުގެ ތަނުތަނުގައި އެހީތެރިވެދިނެވެ. އަދި މިގޮތުގެ ގޮތުން ސަރުދަރުކަމުގައި ޙާލަތު ކަންދައްކާ ގޮތްތަކެއް ނޫނީ ވީނުސްވެދާނެ ތަފާސްހިސާބު ދީފައެވެ.

---

[123] غوامض الأسماء المبهمة: 457/1

- ޚުޠުބާ ދުވަސްވީ ކައިވެނިޖެހޭކަމު ޝޫރާ މުސްލިމު އަންހެނުންނާއި މަޝްވަރާކުރުން:

4- ދަންނަވާ އައްޟައްޙާކު ބުން ޤައިސްގެ އުޚްތު ފާޠިމާ ބިންތު ޤައިސްގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ދަލީލުކުރައްވާން ދަންނަވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(...«انْتَقِلِي إِلَى أُمِّ شَرِيكٍ» وَأُمُّ شَرِيكٍ امْرَأَةٌ غَنِيَّةٌ، مِنَ الْأَنْصَارِ، عَظِيمَةُ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ، يَنْزِلُ عَلَيْهَا الضِّيفَانُ، فَقُلْتُ: سَأَفْعَلُ، فَقَالَ: «لَا تَفْعَلِي، إِنَّ أُمَّ شَرِيكٍ امْرَأَةٌ كَثِيرَةُ الضِّيفَانِ، فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَسْقُطَ عَنْكِ خِمَارُكِ أَوْ يَنْكَشِفَ الثَّوْبُ عَنْ سَاقَيْكِ، فَيَرَى الْقَوْمُ مِنْكِ بَعْضَ مَا تَكْرَهِينَ وَلَكِنِ انْتَقِلِي إِلَى ابْنِ عَمِّكِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ»...)[124]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ކަނބަލާގެ އުއްމު ޝަރީކުގެ ކައިރިއަށް ދާށެވެ.' އަދި އުއްމު ޝަރީކަކީ އަންޞާރުންގެ ތެދުއިން މުއްސަނދިވެގެންވާ، އަދި الله ގެ މަގުގައި ބޮޑުވޭނުގާ ހަރަދުކުރާ ހަރަދުކުރާ ބޭކަނބަލެކެވެ. އެކަމަނާގެ އަރިހަށް މެހެމާނުން ގިނައިން ވަޑައިގަތެވެ. އަހުރެން ދަންނަވީމެވެ: 'އަހުރެން އެހެންކުރާނަމެވެ.' އެހިނދު ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'އެހެންނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުއްމު ޝަރީކަކީ، މެހެމާނުން ގިނަ ބޭކަނބަލެކެވެ. މެހެމާންނުން ގިނަ ތަނެކެވެ. އަދި ކަނބަލާގެ ކިބައިން ކަނބަލާގެ ބޯގަނޑު ފޮތިއެތިކަމެއް ނުވަތަ ކަނބަލާގެ ފައިތިލައިގެ ހެދުން ކަޝްފުވެ، ދެން ކަނބަލާގެ ނުރުހޭ ކަމެއް އެބައިމީހުންނަށް ކަނބަލާގެ ކިބައިން ފެނިދާނެކަމަށް ތިމަންކަލޯ ނުރުހުމެއްވާހުށީމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަނބަލާގެ ބޮޑުބޭބޭގެ ދަރި ޢަބްދު الله ބިން ޢަމްރު އިބްނު އުއްމި މަކްތޫމްގެ ކައިރިއަށް (އެކަލޭގެފާނުގެ ގެކޮޅަށް ބަދަލުވެ ހަމަޖެހޭށެވެ) ދާށެވެ..." މިހަދީޘްގައިވެއެވެ.

[124] رواه مسلم: 2942

އުއްމު ޝަރީކާއާ ހިތާ މިއަންނަމާވީ، ކައިވެނިކަން އުފެދުނުވިހާތާ އުމުރުން ދުވަސްވީ
އަންހެނުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެކަށީގެންވާ ބޮޑުކަމަށް، މުސްލިމު ކަނބަލުންނަށް ލަދުގަތުމެވެ. އަދި
އެންމެ ބޮޑަށް ގޮސްފައިވާ ނަމަވެސް: އުޒުރާ ވިސްނުމެ ގޮތުގައި ބޭނުން ހަދާ
ބޭނުން ހަދާ ބޭނުން ހަދާ ވަރާވެއެވެ. އަދި ދުވަހުގެ ނަހަރުން ކައިވެނިކަން ނުދޭ
މުސްލިމު އަންހެނުން، ހިޖާބު ފިލުވުމުގެ ހުއްދަ ލިބިގެން ގަޑިތައް ބަޔާންކޮށްދެނީ
މާތްރަސްކަލާނގެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَٱلْقَوَاعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ...﴾[125]

މާނައީ: "ކައިވެނިކަން އުފެދުމާ، މުސްލިމު އަންހެނުން، އެކަށީގެންވާ ފާރާން
ދެއިރުމުގަވާން، އެކަށީގެންވާ މަސްލަހަތު ކުރެއް ނުވެވެ..."

އިޖުމާއީ ސަލީމު ބޮޑު ދުޢައިރާއީ އަލްޤަސަނުމަތީ ސަލަފުންގެ ތެރެއިންވާ
ތަފްސީރު އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ:
(هـي الْمَرْأَةَ الْكَبِيرَةَ الَّتِي لَا تَلد...)[126]

މާނައީ: "އެއީ ދަރިމައިންވާނެ އުމުރުން ދުވަސްވީ އަންހެނާއެވެ..."

---

[125] النور: 60

[126] تفسير ابن أبى حاتم: 14831

އުއްމު ޝަރީކުގެ ވާހަކައަށް ތަޢުލީޤުކޮށް 'އައްތަމްހީދު' ގައި އިބްނު ޢަބްދުލް ބައްރު ބަޔާންކުރައްވާ:

(...فَفِيهِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْمَرْأَةَ الصَّالِحَةَ الْمُتَجَالَّةَ لَا بَأْسَ أَنْ يَغْشَاهَا الرِّجَالُ وَيَتَحَدَّثُونَ عِنْدَهَا وَمَعْنَى الْغَشَيَانِ الْإِلْمَامُ وَالْوُرُودُ قالَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ يَمْدَحُ بَنِي جَفْنَةَ:

يُغْشَوْنَ حَتَّى مَا تَهِرُّ كِلَابُهُمْ ::: لَا يَسْأَلُونَ عَنِ السَّوَادِ الْمُقْبِلِ...)[127]

މާނައީ: "ޞާލިޙުވެގެންވާ އުމުރުން ދުވަސްވީ މުސްކުޅި އަންހެނާ، ފިރިހެނުންގެ ކައިރިއަށް ގޮސްއުޅެ، އެކަނިބުޑާގެ ކައިރީގައި އެބައިމީހުން ވާހަކަދައްކަން ތިބުމުގައި މައްސަލައެއްނެތް ކަން އެވާހަކަގައިވެއެވެ. އަދި 'غشيان' (ވަދެއުޅުން) ގެ މާނައީ: ޒިޔާރަތްކޮށް ގޮސްއުޅުމެވެ. ބަނޫ ޖަފްނާއަށް މަދަޙަކިޔުއްވާ ޙައްސާނު ބިން ޘާބިތު ވިދާޅުވިއެވެ:

'އެބައިމީހުންގެ ކުއްތާތައް (ނުދަންނަ ބައެއް ފެނުމުން އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން) ވަތްވަތް ނުޖަހާ ހިސާބަށް އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް މީސްތަކުން ވަދެނިކުތު އުޅެއެވެ. (އެބައިމީހުންނާއި) ކުރިމަތިލައިގެން އަންނަމީހަކަށް (ދީއްކުރަން އަންނަ މީހެއް) ސުވާލުވެސްނުކުރެއެވެ." މިއެވެ.

އަދި އަންހެނަކު 'متجالة' އެބަހީ: އުމުރުން ދުވަސްވެ މުސްކުޅިވެފައިވާ އަންހެނާއެވެ. ޒުވާނުންގެ ނަފްސުން އެކަނިބަޖެހުންނާއި ދުރުގައި الله ތަޤުވާގެ ބުރުޤާލާ މީހާއެވެ. ފަހެ އެކަނިބަޖެހުން ދިރުވައި އެހެން ބަރަކާ އެބުރުގެ ތަހުރަން ނުވަތަ ނަހުލުޒެވެ. ބުރުގާދަތަކައި މީސްތަކުންގެ އުމުރުތަކަން ބަހާ ފަރާތް ނުކާ މިހެންގެ ގާތުގައި ދެކެވިއެވެ.

---

[127] التمهيد: 153/19

- އަދި އަންހެނުންގެ ޖަނާބަތުން ތާހިރުވުމުން:

5- ދެންފަހެ އަބޫދާވޫދާއި ސާޖިދު ބުނު ސުނަނުއިބުނުގެ އަކިޔުން އައިޝާއާއި ރިވާޔަތުން ދަހިވެތިވުމުން ދަންނަވައެވެ. އުކަކުގައިވާ ވިދާޅުވިއެވެ: އުއްމު ސަލަމާ އަޙްމަދު ހިއްމާ ވިދާޅުވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއިވިއްޖެވެ:

«ربما اخْتَلَفَتْ يَدِي وَيَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْوُضُوءِ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ»[128]

މާނައީ: "އުއް ކަންވާރުކޮށް ވުޟޫކުރުމުގައި އަހުރެންގެ އަތާއި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަތްޕުޅު ވަކަރުގައި ޖެހިފައިވާދިނެވެ."

ވަރު އުއްމު ސުބައްހާނަށް ރުކުމުރުވިގެންވަނީ އަދި އަންހެނުންގެ ހުކުމެވެ. އެހެން އުކަލަނާއި ޢާއިޝާގެ ފާނުގެ ޖަރާބަތްގެ ވުޒޫއިން ޖަރާއާކަށެވެ. އެއީ އަލްބައިހަޤީ އައްދަޢަވާތުލްކަބީރުގައި، މުޙައްމަދު ބިން އިސްމާޢީލު، އަބޫދު الله ބިން ސަލަމާގެ ކިބައިން، އުކަލަނާގެ ބައްޕާފުޅުގެ ކިބައިން، އުއްމު ސުބައްހާ އަލްޖުހަނިއްޔާގެ އަހުރެން ރިވާޔަތްކުރި ރިވާޔަތެއްގައިވާ ވަރަށިންނެވެ.[129] އުކަލަނާވި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ޖަރާބަތްކުރުމުގައެވެ.

އަދި އަންހެނުންގެ ޖަރާބާ، ފަރުވާގެ ކިބައިން ހިޖާބެވ ނުވާވުމުގެ އަދި ބަލާއިރުވެއެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން މިރާވައަތުން ދަހިވެތިވުމުން ބާކީވެގެންދިޔައީވެ. އެހެން ޝަރީޢަތުގައި އުނިގެންވާ ވަރަށްއިން އަލްއަންހެނުންނަށް، މިނިވަން އަންހެނުން ފަރަށިން ބިޔާބުވުމަށް މުޖުތަބަޢުވެގެންވާ ބަލައްދުނުވެ. އަދި ކިއުއްމަ، މިނިވަން އަންހެނުންނާއި

---

[128] رواه أبو داود: 78، وابن ماجه: 382

[129] الدعوات الكبير: 70

ވައްޓަދުވާކަމަށްޓަކައި އަޑުއަހަށްހުންނަކަން (އަދަބުދެއްވާ) އުމަރު ބިންގި ހައްޖާބު ތަޢުއްވަދެވެ.

އަދި އަލްވާޤިދީގެ 'އައްސިޔަރު'ގައި އައިސްފައިވެއެވެ: ބައްޔާނުކިޔައެވެ: "އަހުރެންނަން އުމަރު ބިން ސާލިމް، އުއްމުގާ ސައުދާ ބިންތު އަބީ ޝަހަބައިސް އަލްޤިފާރިއްޔާގެ އަރިހުން އުއްމު ޝުބައްދާ އަލްޤިފާރިއްޔާ ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ:

(كُنَّا نَكُونُ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ وَأَبِي بَكْرٍ وَصَدْرٍ مِنْ خِلافَةِ عُمَرَ فِي الْمَسْجِدِ نِسْوَةً قَدْ تَجَالَلْنَ وَرُبَّمَا غَزَلْنَا فيه فَقَالَ عُمَرُ:لأَرُدَّنَّكُنَّ حَرَائِرَ. فَأَخْرَجَنَا مِنْهُ...) [130]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާގެ ޒަމާނުގައާއި، އަބޫބަކުރުގެ ޒަމާނުގައާއި، އަދި ޢުމަރުގެ ޚިލާފަތުގެ ކުރީކޮޅުގައި އަހަރުމެން މިސްކިތުގައި ތިބީމެވެ. އަދި އަހަރުމެންނީ ޢުމުރުން ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެފައިވާ އަންހެނުންތަކެއްކަމުގައެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު އަހަރުމެން އެތަނުގައި ވާހަކަދައްކާ ދިރުމާކަހަލަ ދެއްކުމެވެ. ދެން ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިޔަކަނބަލުން މިނިވަންފަރާތްތަކުގައިން ހެދާރުވީމެވެ.' (އެބަހީ: މިނިވަން އަންހެނުން ފަދައިން މިސްކިތުގައި މަޖުލިހަރުނުދި ގެއަށް ފޮނުވާލާނީމެވެ.' ދެން އަހަރުމެން އެތަނުން ނުކުތީމެވެ..."

---

[130] الطبقات الكبرى: 296/8

މިޚަބަރުގައި ދެފަދައިދާއެއްވެއެވެ:

ފުރަތަމަ: އަނބިކަނބަލުންގެވީ އުމުރުން ދުވަސްވެގެންނެވެ. އެބަހީ: މުސްކުޅިވެގެންނެވެ.

ދެވަނަ: އުމަރު رضي الله عنه ގެ ޒަމާނުގައި މެނުވީ އަނބިކަނބަލުން މިނިވަންވުމުގެ ހުކުމް ނުނަގާކަމެވެ.

އަދި މުޣުލްޠާއީ، އިބްނު މާޖާއަށް ކުރައްވާފައިވާ ޝަރަހަގައި، އަނބިކަނބަލުންގެވަނީ އަޅުންގެ ތެރެއިންކަން ކަނޑައަޅުއްވިއެވެ.[131] އަދި އިސްތިޛްކާރުގައި އަޅުއަންހެނުންނާ ހިޖާބުވުމަން އަމުރުވެވިގެންނުވެއެވެ. އެއާއިއެކުވެސް މިޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާފައި އައްޠަޙާވީ ބަޔާންކުރިއެވެ:

(فَفِي هَذَا دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ أَحَدَهُمَا قَدْ كَانَ يَأْخُذُ مِنَ الْمَاءِ بَعْدَ صَاحِبِهِ.)[132]

މާނައީ: "މިޙަދީޘްގައި، އެތަނުން އެއްބަޔަކު ފަހުން ނަންގަވަނީ އަނެއް ބަޔަކު ފެންނަންގެވުމަން ފަހުގައިކަމަން ދަލީލުކުރެއެވެ."

---

[131] شرح ابن ماجه لمغلطاى: 217/1

[132] شرح معانى الآثار: 25/1

6- ދެން މިބަޙުޘުން ދަލީލުދެއްކުން ދަންނަވަމެވެ:

«كَانَ الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّئُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمِيعًا»[133]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ވުޟޫކުރަމުންދިޔައީ އެއްކޮށެވެ."

ފަހެ މިބަޙުޘުން ވަސްތުނިވެސް ޠާހިރުކުރަނީ އަހުރެންނަށަކީ ނޭނގެމެވެ. އެހެނީ ނަމާދާއި ގުޅޭ ނަބިއްޔާ ﷺ: "ފިރިހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ކުރީ ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ." މިހެން ބަޔާންކުރައްވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ!؟ އެއީ ނަމާދުގެ ކުރިން އެންމެންއެކީ ވުޟޫކުރަމުންދަނިކޮށް އެކަށޭގޮތުން ޢަމަލުކުރައްވާ، ދެން ނަމާދު ވަގުތުގައި އެތެރެވުމުން ވަކިކުރައްވާ ބާރުގަދައިއެވެ! އެއްވެސް ޝަރުޢީ ނައްޞެއް ގޮތުގައި މިފަދައިން ފަހުމުވެއްޖެމިހާ، ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގައި ފަހުމުވެދިނުމުގައި ނަބިއްޔާ ހާމަކުރެއް ނުބައިކަން ހިނގަނީއެވެ. އިރާދަފުޅުން ފަރުތުނުކުރެވިގެންވާނީ މިހާރަށް އެއްކޮށެވެ.

މިއަދުވެސް ބޮޑުމިސްކިތްތަކުގައި ދޮރުތަކާޖެހި އެކަށެޅޭވާގެ ވުޟޫކުރާތަންތަނުގައި، އަދި ބޮޑުމިނުގެ އާންމުކަމުގައި ފެށިގެން އިސްނަ ތަކެތި ބޮޑުބައިގެ އަދިހެން ތަފާސްކުރާތަން ދިރާސާކުރެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(سَأَلْتُ عَطَاءً عَنِ الْوُضُوءِ الَّذِي بِبَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ لَهُ إِنْسَانٌ: إِنَّ أُنَاسًا يَتَوَضَّئُونَ مِنْهُ، قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، قُلْتُ لَهُ: أَكُنْتَ مُتَوَضِّئًا مِنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَرَادَدْتُهُ

[133] رواه البخاري: 193

فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: لَا بَأْسَ، قَدْ كَانَ عَلَى عَهْدِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَهُوَ جَعَلَهُ، وَقَدْ عَلِمَ أَنَّهُ يَتَوَضَّأُ مِنْهُ النِّسَاءُ وَالرِّجَالُ , وَالْأَسْوَدُ، وَالْأَحْمَرُ، فَكَانَ لَا يَرَى بِهِ بَأْسًا...)[134]

މާނައީ: "މިސްކިތުގެ ދޮރާށި ކައިރީގައިވާ ވުޟޫކުރާ ފެންގަނޑާއިމެދު އަހުރެން ޢަޠާއުއާއި ސުވާލުކުރީމެވެ. އެގޮތުން މިހާރު އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ވުޟޫކުރެއެވެ. 'ހަމަކަށަވަރުން ބަޔަކުމީހުން އޭގައިން ވުޟޫކުރައެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަމުގައި މައްސަލައެއް ނެތެވެ.' އަހުރެން ބުނީމެވެ: 'މިބާވަތުގެ އޭގައިން ވުޟޫކުރަމުންދަނީހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ.' ދެން އަހުރެން މުސްލިމުން އަންހެނުންނާއި އަދިހުން އިމާރާތް. ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަމުގައި މައްސަލައެއް ނެތެވެ. އިބްނު ޢައްބާސްގެ ޒަމާނުގައި އޭނާގެ ފެންގަނޑުވެއެވެ. އޭނާގެ ހަޔާތް ނޫނީ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނާއި، ކަޅުމީހުންނާއި ރަތްމީހުން އަދި ފިރިހެނުން ވުޟޫކުރަނީ އަންހެނުން ވުޟޫކުރާ ފެންގަނޑުން ކަމަށް އެނގިވަޑައިގެން ހުންނަވައެވެ. ފަހެ އެއީ މައްސަލައެއްކަމަށް އަންހެނުން ފެނުމެއް ނުފެނުނަވައެވެ..."

އެބަހީ: އެންމެން ވުޟޫކުރަނީ ފަހަރުކުރުމުގެ އެއް ކަންވާރުތަކުންނެވެ. އެބައިމީހުން ގިނަފަހަރަށް ވަކިކޮށްގެން ވަކިވަކިން، އަދި އެބައިމީހުންގެ ޖިންސު ތަފާތުވެގެން ވަކިވަކިން ފެން ނަޖިސްނުވެއެވެ. އޭނާ ފަހަރެއް މީހުން އެއްފަހަރާ ކަމުގައިވިޔަސް، އަދި އެއްވެސް ތަފާތުކަމެއްނެތި އެއްބަޔަކަށް އެކުގައި ބޭނުންކުރާ ފަހަރުއިނދެން. އެކަމުގައި، އެބައިމީހުން އެންމެން އެއްބަޔަކަށް ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކަށް. އެކަމުގައި، އެބައިމީހުން އެއްގޮތެއްގައި ޖަމާޢަތް އެއްކޮށްތާވަލްތައް ދިމާވެއެވެ. އެހެންކަމުގައި އެބައިމީހުން އެއްބައިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ބޭނުންކުރަމުންދިޔައެވެ. އަދި ދިމާވާފަދަ ކަމެއްގައި އިސްލާމްދީނުގެ ހުކުމް އަހުލުވެރިކަމާ ގުޅޭ ތަފާތު ނިޔާކުރެވޭގޮތަށް ޤަބޫލުކުރެއްވުމަކީ ދީނުގެ ބަދަލުތަކެވެ. އެހެނީ ބަރާބަރުގައިވާ ޖުމުލަކުން ބަލާފައިވާނަމަ ބާރު ޤަބޫލުކުރެވޭނަމަ އެކަމެއް ގެންދިޔަނަމަ މުސްލިމު

[134] تهذيب الآثار مسند ابن عباس: 1072، مصنف عبد الرزاق: 236

ސަވާބު ލިބެންދެއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި މިހަދީޘް ރިވާކޮށް ގެންނެވި އެއްވެސް އިމާމަކު، އަންހެނުން ބޭނުންކޮށް ބާކީވެގެން ހުންނަ ފެން ނަޖިސްވެގެންނުވާކަމަށް ބާބުތަކުގައި ފެންވީ ގެންނަވައިން އަހުރެން ނުދެކެމެވެ. އެކަންތަކަށް ދަލީލުކުރުން (ޤިޔާސާއި އެހެން ކަމަކަށް) ދަލީލުކުރުމަށް އެހަދީޘް ބޭނުންކުރެއެވެ. އެހެނީ ހަޤީޤަތު އަބުދުލްބައްރު އެންމެ ފުރަތަމަ ސިފަކުރެއްވި އަންނަ ގޮތުގައި ބުނެއެވެ.

އަދި މިފަދަ އަހްލުއިލްމުގެ ހަދީޘް:

«كُنَّا نَتَوَضَّأُ نَحْنُ وَالنِّسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، نُدْلِي فِيهِ أَيْدِيَنَا»[135]

މާނައީ: " اللّه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި އަހަރުމެންނާއި އަދި އަންހެނުން ވުޟޫކުރީ އެއްކަންވާރުތަކުންނެވެ. އަހަރުމެންގެ އަތްތައް އެކަންވާރަށްލަމެވެ."

އެބަހީ: އެހެން ކަންވާރެއް ބޭނުންކޮށްގެން އެކުވެރިން އަހަރުމެން ފެންނެގީމެވެ. އަދި ޚާއްޞަކޮށް، (ސިރު) އެއްކަމަށް ފެންގަނެވެން ޙުވެއެވެ. އެހަދީޘުން އިސްތިދުލާލުކުރެވިފައި: އަހަރުމެންގެ ކުރިން އަންހެނަކު އެފެންއެޅި ބޭނުންކުރުމުން ނަޖިސްނުވާނެކަމެވެ. ހަމަ މިފަދަ ހުކުމް ފިޤުހުވެރިންނަށް ބޭނުންކުރެވޭނެ މިފަދައިންނެވެ.

މިހެންނެވެ އިމާމު އަޙްމަދު އެކަންތައް ބައްނަކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(تَتَوَضَّأُ بِفَضْلِهَا كَمَا تَتَوَضَّأُ بِفَضْلِكَ.)[136]

މާނައީ: "ތިބާ (އަމިއްލައަށް ބޭނުންކުރި ބާކީ ފެނުން) ވުޟޫކުރާ ފަދައިން، އެއަންހެނާ (ބޭނުންކުރި ބާކީވާފެނުންވެސް) ތިބާ ވުޟޫކުރާނެއެވެ."

---

[135] رواه أبو داود: 80

[136] الاستذكار لابن عبد البر: 1/298

އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަރުދުންތަކުގައި އިސްތިމްރާރުގެ އިމާމުން ބަޔާންކުރެއްވި މިފަދައިންނެވެ.

މުރާދު ސަލާ ނަބިއްޔާތަކުގެ މަޤާމުން މިފަދަ މެލާއިކަތުން (ސަލާމްނުން) ނަބިއްޔާކަން ނިޢުމަތްތަކާއި ދަރިފުޅުނާގަނަމަ، ނަމާދުގައި އަންހެނާ ސަޖިދަކުރުމަށް ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައި އެއްސަޖިދައިކުރުމަށް الله ތަޢާލާގެ މިޙުސްރުވުން ދަރިފުޅުއްކަން ވަޙުދާނިވެގެންނެވެ:

﴿يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِى لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِى وَٱرْكَعِى مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ﴾[137]

މާނައީ: "އޭ މަރްޔަމުގެފާނެވެ! ކަމަނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިވެ، އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ، ޢިބާދަތްތެރިކަމުގައި ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި، ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ، އަދި ރުކޫޢުކުރާ މީހުންނާ އެކުގައި، ރުކޫޢުކުރައްވާށެވެ!"

އެހެންކަމަކު އާއިލާގެ މުރާދަކީ އަޅުކަންކުރުމަށް އަމުރުކުރެވިގެންވާ މިސްކިތުންނާއި އެކުގައި ބިމުގައި އެކަމަށް ރުކޫޢުކުރުމެވެ. އަދި އެއްގޮތުގައި އެއްބަސްވެގެން އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައި ހަމަ ރުކޫޢުކުރެއްވުމެވެ.

137 آل عمران: 43

އެހެންއެކަމަކު އޭގެ މުރާދަކީ އެބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާ ފަދައިން، އެކަމަނާވެސް އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުން ނަމާދުކޮށް، ރުކޫޢުކޮށް، ސަޖިދަކުރާފަދައިން އެކަމަނާވެސް ނަމާދުކޮށް، ރުކޫޢުކޮށް، ސަޖިދަކުރާނީއެވެ. މިކަންތައްވަނީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅު ފަދައިންނެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَكُونُواْ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ [138]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އަދި ތެދުވެރިންނާ އެކުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ!"

އެބަހީ: އެބައިމީހުންގެ ޖަމަޢުތަކާއި ވައްޓަރުވާށެވެ.

[138] التوبة: 119

- އަންހެނުން ޖިހާދުކުރުން:

7- ދެންފަހެ އަރްރުބައްޔިޢު ބިންތު މުޢައްވިޛު ރަޟިޔާ ޢަންހާ ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތުން ދަލީލުދެއްކުން ދަންނަހެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ:

«كُنَّا نَغْزُو مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَسْقِي الْقَوْمَ، وَنَخْدُمُهُمْ، وَنَرُدُّ الْجَرْحَى وَالْقَتْلَى إِلَى الْمَدِينَةِ»[139]

މާނައީ: "އަހަރުމެން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކުގައި ހަނގުރާމަކުރަމުވެ. އެގޮތުން އަހަރުމެން ޤައުމުގެ މީސްތަކުންނަށް ފެންދެމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ޚިދުމަތްކުރަމެވެ. އަދި ޒަޚަމްވެފައިވާ މީހުންނާއި، ޤަތުލުވާމީހުން މަދީނާއަށް އަނބުރާ ގެންދަމެވެ."

ފަހެ ހަޔެންވެގެންވީ އެބޭކަލުންނާއި އެކުގައި އެބޭކަލުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންވެސް ވާކަމެވެ. އެބޭކަލުން ޖިހާދަށްވާ ދަތުރުގައި އެކަނބަލުންވެސް ޙާޟިރުވައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދަތުރުކުރައްވާލާކަނި އެކަނބަލުންވެސް ދަތުރުކުރައްވައެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގައިވެސް ކަންތައްތަކުގައި ބައްޔާވާއިރު!؟ އަދި އެބޭކަލުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން މަދީނާގައި ތިއްބެވުމަކީ ދީން އަންހެނުންތަކެއް ޖިހާދަށް ނިކުންނަނަވަރު ހުއްޓުވުމަށް ކުރާ އިޢުތިރާޟެވެ. އެހެން އެކަށޭނަވަ އަދި ދަތުރުތަކުގައި އަންހެނާ އާއްމުގެ ޚިދުމަތާއި އެކީގައި ދަތުރުކޮށް މަޙްރަމް، އަދި ދެރަޖަސާކުރު ސަލާމް ބަޔަކާވެސް ދިނުމަށް އަންހެނުން ފަހަރެއްގައި ޖިހާދު، އަދި އެބައިމީހުންގެ ޒުވާނުން -ސަލާމަތާ ސިފައިންނެއްގައި ހުރި މީހާއެއްނޫން- ޚިދުމަތް ކޮށްދީ ޒަޚަމްވެފައިވާ އަންހެނުންނާ އެކިވާހަކަ ދީން މިކަންތައްކުރައްވާ ކާރީގެއްގައި ހުރެވޭ!؟ އަދި ދަތުރުކުރާ ޚަރަދު ދަތުރުތަކަށް އެކަމުގައިވެސް

139 رواه البخاري: 2883

ފެނުމީ މިކަންތައް ނުވެއެވެ. އެގޮތުން އަންހެނުން ޙައްޖަށާއި އުމްރާއަށް ދާނީ ފިރިހެނަކާއިނުލައެވެ.
އަންހެނުންތަކުން އެކަނިބަޔަކު ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައިއެވެ.

ދެން އެއަށްވުރެ ވަޒީފާއާއި މަސައްކަތާއި ދުނިޔޭގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ހިއްސާވުމުގެ މައިދާނުތަކުގައި އަންހެނާ ފިރިހެނުންނާއި މަސައްކަތުގައި އެއްވަރުވުމުގެ މައްސަލަ މިހާރު ޒާތުސްކަން އަޑުއަހާނީ ހަރަކާތްތެރިކަމުން!؟ އިސްލާމީ އަދުލުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމީ، އަދި ބަލައިލަ ގޮތަކީ ނަހަރު ހިނގާ ވިސްނުމުގެ ތަރަގީއެއް މިކަން ނުވެއެވެ. އިސްލާމީ އަދުލުވެރިކަމާއި އިންސާފުގެ އަޅުގަނޑުމެން الله ތަޢާލާ މިފަދައިން އަމުރުކުރައްވާފައިވަނިކޮށް އެހެން ކަންތައްތަކުގައި ހަމަހަމަކަން ނެތުމަކީ!؟

﴿...وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا...﴾[140]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބަސްބުނާނަމަ، އަދުލުވެރިވާށެވެ..."

8- ދެންފަހު އަބޫހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތުން ދަލީލުތައް ކަށަވަރުވެއެވެ. (ވާހަކަވެއެވެ:)

(أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ، فَفَقَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلَ عَنْهَا بَعْدَ أَيَّامٍ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهَا مَاتَتْ، قَالَ: «فَهَلَّا آذَنْتُمُونِي»، فَأَتَى قَبْرَهَا، فَصَلَّى عَلَيْهَا»)[141]

މާނައީ: "ކަޅު އަންހެނަކު، މިސްކިތް ސާފުކުރަމުންދިޔައެވެ. ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެކަމަނާ ގެއްލިވަޑައިގަތެވެ. ދުވަސްކޮޅަކަށްފަހު އެކަމަނާގެ ވާހަކަ

---

[140] الأنعام: 152

[141] رواه البخاري: 460، ومسلم: 956

އެއަންހެނާއި ގުދުރައި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެހިނދު ދެންނެވުނެވެ: "އޭނާ މަރުވެއްޖެއެވެ.' ބަދީލުކުރެއްވިއެވެ: 'ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހަބަރުދިންނަމަވެއެވެ!' ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަންހެނާގެ ޤަބުރުގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެން، އެއަންހެނާގެ މައްޗަށް ނަމާދުކުރެއްވިއެވެ."

ފަހެ އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން، ފިރިހެނުން އެއްވެއްޖޭ ތަންތަނަށް އަންހެނުން ވަންނަކަމަށް ބުނެ ތަރުތީބުތަކެއް މިހާރު ގެނައެވެ.

ބުނެވިދާނެއެވެ: ފަހެ ދީނީގޮތުގައިވެސް ސަޤާފީ ގޮތުންވެ. އަދި ފަރުދީ ފަސާދައާދު އެއްކޮށްޓިޔަސް ވަކިވަކިން ހަމަބު ގޮއިރަށްވުރެ ގިނަވެއެވެ. އަދި (ވަކިވަކި) ހަމަބުގޮއިރު ތެރެގައި މިސްކިތްގައި މަސައްކަތްކުރާކަން ގެންސް އަދި ބާޒާ ވިޔަގޮއިރު ދަންނަވާލީ ގަދަވެއް އެހާތާ މިހާކަން އެކަނީގެންވާކަމާއި ދުންނަވާ. ދެން އެއަންނަ އެއަންހެނާ ކޮށްލު ދެވަހާ މަސައްކަތް ނުކުރާކަން ތަޤްނުވާ. އެހާނ އެބައިމީހުންގެ މިސްކިތްތަށް ވެދެތަކުންނެވެ. ދުރޭ ގައިރުޖެކު ނުކުނެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ މިސްކިތްތައް ފަރާއިން ކުރުކުރި ކުރިކޮށްތަކެއް އެއިރު (އަޖާއިބަންނަގޮތަށް) ޖާގައެއްނުވެއެވެ. ދެންފަހެ ފިރިހެނުން ނަމާދުކުރަނިކަން އަދި އެބައިމީހުންގެ ފަހަތުގައި އަންހެނުން ނަމާދުކުރަން ތިއްބާ، އެއަންހެނާ އެކަނި ނަމާދުކުރުކަން މިސްކިތުގެ ކުރިކޮޅުގައި ގެރި، ދަރުމަވަނީ ޝުވާޤުކަމުގެކަ. ދެންފަހެ ދިނަ ވަޤުތުގައިވާ ފަރާއިން މިސްކިތް ހުސްވެގެންވާއިރު އެފަރާއިން ކަމެއްކުރުމުގައި މަސައްކަތް ކުރެވެ.

ފަހެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މިސްކިތުގެ ދޮރާށިކޮޅުގައި ނުލެއްޖެއެވެ. އެއީ ބުޚާރީގައި އިބްނު އުމަރުގެ ރަޟިޔުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘުގައިވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَتِ الكِلاَبُ تَبُولُ، وَتُقْبِلُ وَتُدْبِرُ فِي المَسْجِدِ، فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يَكُونُوا يَرُشُّونَ شَيْئًا»[142]

މާނައީ: " اللہ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި، ކުއްތާތައް މިސްކިތުގެ ތެރެއަށް ވަދެނިކުމެ ކުރަމުންދާ ހަދައެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުން އެތަނަށް ފެންބުރުއްސާލަމުގައި ނުވެއެވެ."

---

[142] رواه البخاري: 174

- ގޮތަކަށް ވަނުން:

9- ދަންނަވާ އިފްކުގެ ހާދިޘާ (އާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ޒިނާގެ ތުހުމަތުކޮށް ފަރުދުކުރި ހާދިޘާ) އިން ތަފްޞީލުކޮށްދެއްވަމުން ދަންނަވައި، އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޚުޠުބާދެއްވިއެވެ:

(...مَنْ يَعْذِرُنِي مِنْ رَجُلٍ قَدْ بَلَغَنِي أَذَاهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي، فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا خَيْرًا وَقَدْ ذَكَرُوا رَجُلًا مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا، وَمَا كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا مَعِي...)[143]

މާނައީ: "...ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުބޭތަށް އުނދަގޫ ފޯރުކޮށްދިން މީހާގެ ކިބައިން (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބަދަލުހިފާ) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ފަހެ الله ގަންދީ ވިދާޅުވެއެވެ! ހެޔޮކަމެއްމެނުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލު ބައިތުގެ ކިބައިން ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ފާހަގަކޮށްފި އެމީހެއްގެ ކިބައިން ހެޔޮކަމެއްމެނުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި މެނުވީ އޭނާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުންގެ ގާތަށް ނުވަދެއެވެ..."

ފަހެ އޭގެ ބަޔަށް ވިދާޅުވުން، މިނާފިޤުންގެ ވެރިޔާ ޢަބްދުﷲ ބުނެދީފައިވާކަމަށް، އަދި އަންހެނުންގެ ގާތަށް އެކަނި ވަދެ އޭނާ ތިބިކަމަށް ބުނުމަށްޓަކައި ކަމެއް ނޫނެވެ ޒިނާގެ ތުހުމަތު ދަރިފުޅުއްނެވެ.

[143] رواه البخاري: 2661، ومسلم: 2770

- ބަޔާންވީ ވަގުތުގެ ސިފަ:

މިކަންތައްވަނީ ބޮޑުވެގެންވާ ޞާރިޙުކަން އަދި ނަބަވީ ޙަދީޘްތަކުގެ ބާރަށް އަދި އަރަބި ބަސްވެސް ނޫނިގެތުންނެވެ. ވަކި (އެ) ޙަދީޘްތަކަކީ ދެގާތުންނަށް ބަލައި ހިފެހެއްޓުމަށް ކަމި ޚުލާޞާކަމާއި އެހެނިހެން ޙަދީޘްތަކެވެ. އަދި ޚުލާޞާއަށް ވަނީ މިހާ ސިފަކުރެވިފައިވާ (ގައިން) ވަނީ މިހުރި ގޮތަށެވެ. އަދި ޙަދީޘްތަކުގައި ކިޔައި (އުޅެ) ޖަބަރުވެގެންވާއެވެ. މިއީ ސުންނަތާއި ޗެރިކުރި ސިއްރަތު އޮތީގެންވާ އެންމެ އިޙްމާލުންވާކަމެވެ. އަޅުގަނޑު ސަޔިދަތި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي العَصْرَ، وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ»[144]

މާނައީ: "އެކަމަނާގެ ޙުޖުރާގެ ތެރޭގައި އަވިއަރާފައި ހުއްޓާ الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޢަޞްރު ނަމާދު ކުރައްވައެވެ. އެއީ އަވި ޢަރައިގެން (ބޭރު) ނުވަނީހެވެ."

އަދި އަލްއިސްމާޢީލީ އެބޭރުގެ ސަޔިދަތި، އަދި އަލްބައިހަޤީ ޢާއިޝާގެ އަރިހުން ރިވާކުރިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْعَصْرَ، وَالشَّمْسُ فِي قَعْرِ حُجْرَتِي»[145]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޢަޞްރު ނަމާދު ކުރައްވާއިރު އިރުގެ އަލިވަނީ ތިމަންކަމަނާގެ ޙުޖުރާގެ އަޑީގައެވެ."

---

[144] رواه البخاري: 522، ومسلم: 611

[145] السنن الكبرى للبيهقي: 2109

އެބަހީ: ފުރާޅުއްސެއި ހާމައަށްވާ ޚާއްޞަ އަދި ފުރާޅާއެވެ، އަދި ފިރިހެނުން ވިޔަފާރި

އަންހެނުން ވިޔަސް ފުރާޅުއަކާ ހިޖާބުގައިވާ ޚާއްޞަ ޙުކުމަކު ނުވެއެވެ. އެހެން ފުރާޅުއަކާ

ހިޖާބުގައިވާ ޚާއްޞަ އަޙްކާމް ސާބިތުނުވެއެވެ.

އިބްނު ޙަޖަރު 'އަލްފަތުޙް' ގައި -ވަރުގެ މާނަ- ބަޔާންކޮށް ދެއްވުއްވައެވެ:

(...لَا يَلْزَمُ مِنَ الدُّخُولِ رَفْعُ الْحِجَابِ فَقَدْ يدْخل مِنَ الْبَابِ وَتُخَاطِبُهُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ...)[146]

މާނައީ: "...(ގެއަށް) ވަދުން، ފަރުދާ ނެގުމަށް އުޅުމުން ލާޒިމުނުވެއެވެ. ދޮރުން ވަދެވިދާނެއެވެ.

އެހެން ފަހަތުގައި ފަރުދާވަދި ފަރުދާގެ ފަހަތުން ވާހަކަދެއްކިދާނެއެވެ..." މިއެވެ.

އަންނަނިވި ޙަދީޘްގައި 'ވަދުމުގެ' ޙުކުމް އޮންނާ (މަސްއޫލިއްޔަތު ހުރިކަމަށް)

ދުއްތިމާއްޓަކަށް ދެވެސް މިފަދައިން ނެވެ:

(أَنَّ نَفَرًا مِنْ بَنِي هَاشِمٍ دَخَلُوا عَلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ، فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَهِيَ تَحْتَهُ يَوْمَئِذٍ، فَرَآهُمْ، فَكَرِهَ ذَلِكَ...)[147]

މާނައީ: "ބަނޫ ހާޝިމުގެ ބަޔަކު، އަސްމާ ބިންތު އުމައިސްގެ އަރިހަށް ވަދެއެވެ. ދެން

އަބޫބަކުރު ޞިއްދީޤު ވަދުވެވަޑައިގަތެވެ. އެދުވަސްވަރު އެކަމަނާ ހުންނެވީ އަބޫބަކުރުގެ ފާރުގެ

ބެއްލެވުމުގެ ދަށުގައެވެ. (އެބަހީ: އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނަށް ބައިވެރިވެގެންނެވެ.) ދެން

އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ފެނިވަޑައިގަތުމުން އެކަމަށް ނުރުހުންވެވުނެވެ..."

---

[146] فتح الباري: 286/9

[147] رواه مسلم: 2173

- މިސްކިތުގައި ނަމާދުކުރުން:

10- ދެންފަހެ މިސްކިތުގެ ޖަމާޢަތުން ބާޢިދުވުމަށް (އަންހެނުންނަށް) އިދުނަދުވިގެންވުމުން ދަރިޖެދުއްކުން ދަންނަވައެވެ:

ދިރާސާކުރަމާ: (މިސްކިތުގައި) އަންހެނުންނަށް އަލުކަސްކުރުމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ހުއްދަދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމާގުޅޭ މިބަސްފުޅުން، ރައްކާތެރިވުމަށް ބާރުއެޅުއްވިއެވެ:

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا»[148]

މާނައީ: "ފިރިހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ކުރީ ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ."

އެއީ އެންމެންވެސް ދުރުގައިވެ، ކައިރިވެގެން ނުވުމަށް ބާރުއެޅުއްވުމަށެވެ. އެގޮތުން ވަކިގޮތަކާއި ފިހާރަތަކާއި އަރައިގެން މަޖުލިހަށް ދުރުކުރުމާއި އެކަހަލަ އަލުކަސްކުރުވުން ރައްދުކުރުވި ހާސިލުކުރުވުން އެކަލޭގެފާނު ކައިރީގައި ކުރެއްވިއެވެ. (އަދި އެވިއްސާރަތަކުގެ ތެރޭގައި) ސަލާމްދެއްވުމާއި ދަރިޔާގެ (މުހައްމަދުގެ ޙަދީސް) މަގުފަހިކުރާ ތެރެ ބައިތުލްމުގެ) ގޮތުން ފިރިހެނުންނަށްފަހު ފަހަތުގައިވާ ބަޔަށް އަންހެނުންނަށް ހަމަޖެއްސެވުނެވެ.

ދިރާސާކުރާއިރު: ނަބިއްޔާ ﷺ ފިރިހެނުންގެ ފަހަތުގައި އަންހެނުން ތިއްބެވުމަކީ، އެކަކުބެހޭގޮތުންގެ އަމަލުތަކާއި ބަސްތަކުގައި ވަކި ކަލާމީއިތުރު

[148] رواه مسلم: 440

ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. އެއީ ހާޖަތެއްނެތި އެއިންކަމެއް އެކަށަވަރުންގެ ދިބުއިން ފާޅުކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. އެގޮތުން އިމާމަށް ކުށެއްކުރެވިއްޖެނަމަ އަންހެނުން ކަންތައް ކުރަންވީގޮތް ބަޔާންކުރައްވާ އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ والتَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ »[149]

މާނައީ: "އަތްޖެހުންވަނީ އަންހެނުންނަށެވެ. އަދި ތަސްބީހަ ކިޔުންވަނީ ފިރިހެނުންނަށެވެ." -އެބަހީ ނަމާދުގައިއެވެ-

އެބަހީ: ނަމާދުގައި ކަމެއްވެއްޖެނަމަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން މިހަކަށްވެސް އަތާއި އަތްޖެހުމެވެ. އަދި (އަޑު ހަރުކޮށް) ތަސްބީހަ ނުކިޔާހުރުމެވެ. އަދި އުނިވެގެންދާކަމަށި އަންހެނުން އަދި ފިރިހެނުންވެސް އަތާއި އަތްޖަހައިފިއްޔާ އަޅުއިވާގޮތުވެސް އެއްގޮތްވެގެންކަމެވެ. އެހެންކަމަކު އެކަމުގައި ﷲ ތަޢާލާ އަންހެނުން ހާއްސަކުރެއްވީ: ހާޖަތެއްނެތި އަންހެނުންގެ އަޑުން ފަސާދަވާކަމެއް ފާޅުކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. އެއާއިއެކުވެސް އަދު ތެއިކުރުމެއް ފުލާވަޅިކުރުމުގެއިންނާ އަންހެނާ ވާހަކަދެއްކުމަށް ފުރުސަތު މިކަމުގައި ހުއްދަވެގެންނެވެ. އެއާއިއެކުވެސް މިކަންތަކުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ އަންހެނުން ހާއްސަކުރައްވާ، އަދި ފިރިހެނުންނަށްޓަކައިން ތަސްބީހަކިޔުމުން އެކަލޭގެފާނު އެކަށަވަރުންނަމަ އަމުރުކުރައްވައިއެވެ. ފަހެ މިސްކިތުގައި އެކަށަވަރުންގެ އަޑު އުފުލާއިރު ހަރުކަށިކޮށް އައެވެ. އެއީ ތިބާ ތަނުގެ ގޮތުންވެސް، ކުރިއަށްޖެހި ފިރިހެނުންނާއި ކައިރިވުމާއިމެދު ހަރުކަށިކޮށް އައިސްފައިވާގޮތައިންނެވެ.

[149] رواه البخاري: 1203، ومسلم: 422

ތިންވަނަ ކަމަކީ: މިސްކިތުން ވަޅު ނިކުތުމަށްޓަކައި ނަބިއްޔާ ﷺ އަންހެނުންނަށް ވަކި ދޮރެއް ހާއްސަކުރެއްވިއެވެ.

ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ: ނަމާދުކޮށް ސަލާމްދެއްވުމަށް ފަހުގައި އެކަށީގެންވާ މަޤާމުގައި އިށީންދެވަޑައިގެން މަޑުކުރައްވައެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނަށް އެގޮތަށް އަމުރުވެސްކުރައްވައެވެ. އެއީ ފިރިހެނުން ފައިބައިގެންދާނީ، އަންހެނުން މިސްކިތުން ނިކުންނަ ގަޑީގައި އެބައިމީހުންނާއި މަސްހުނިވުމާ ނުދިއުމަށެވެ. އެއީ އައްޒު އުއްސަލަމާ رضي الله عنها ގެ ހަދީޘްގައި އިސްވެ ބަޔާންވީފަދައިންނެވެ.

އަދި ބުޚާރީ، އުއްމު ސަލަމާގެ ހަދީޘް ނަގުއްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ، وَمَكَثَ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ»[150]

މާނައީ: "ރަސޫލާ ﷺ ސަލާމްދެއްވައިފިނަމަ، ސަލާމްދެއްވާ ނިންމަވާތަނުން އަންހެނުން ތެދުވެއެވެ. އަދި ތެދުވުމުގެ ކުރިން އެކަށީގެން އިންނެވިތަނުގައި އިތުރުކޮށް ވަގުތުކޮޅެއް އިންނަވައެވެ."

އިބްނު ޝިހާބު އައްޒުހުރީ ވިދާޅުވިއެވެ:

«فَأُرَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَنَّ ذلك لِكَيْ يَنْصرف النِّسَاءُ قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُنَّ أحد مِنَ الرجالِ»[151]

[150] رواه البخاري: 837

[151] رواه البخاري: 837

މާނައީ: "އަހަރުމެންދެކެނީ -والله أعلم- އެފަދައިން އެކަލޭގެފާނު ކަންތައްކުރައްވަނީ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން މީހަކު އެކަނބަލުންނާއި ހަމައަށް ޖެހުމުގެ ކުރިން އަންހެނުންނަށް ނިކުމެގެންދިޔުމަށެވެ."

އަދި އުއްމު ސަލަމާ رضي الله عنها ވިދާޅުވިކަމަށް ޞަޙީޙު ބުޚާރީގައިވެއެވެ:

«كَانَ يُسَلِّمُ، فَيَنْصَرِفُ النِّسَاءُ، فَيَدْخُلْنَ بُيُوتَهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْصَرِفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»[152]

މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނު ސަލާމްދެއްވައެވެ. ދެން އަންހެނުން ފުރައިގެންދެއެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ (ތެދުވެ) ނިކުމެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަނބަލުންގެ ގޭތަކަށް ވަދެއެވެ."

ފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުން (ނަމާދު ނިންމާފައި) ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައްވާގެން ގިނައިރު ތިއްބަވައެވެ. އެއީ އަންހެނުން، އެކަނބަލުންގެ ގޭތަކަށް ވަދެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. އަދި އެކަނބަލުން މިސްކިތުން، ހަމައެކަނި ނިކުމެވުން ފުއްދާނުޖަމެވެ. އެއީ ފިރިހެނުން ނިކުމެ، މަގުމައި އަންހެނުންނާއި ބޮއްޖެ ހިތަ ނުދިނުމަށްޓަކައެވެ. އެހެނީ ޢާދަކަށް އަންހެނުންގެ ހިނގުމަށްވުރެ ފިރިހެނުންގެ ހިނގުން އަވަސްވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން ނަމާދަށްފަހު ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްޙާބުން މަޑުކުރެއްވުމީ ދިގުވެގެންނެވެ. އެއީ އަންހެނުން ގޭތަކަށް ވަދެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ.

[152] رواه البخاري: 850

- ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޒުރިއްޔަތުންނަށް:

11- ނަބިއްޔާ ﷺ އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވެވަޑައިގަތުން އުޅުއްވިގެންވާ އުންމުން ބަރިލީމަކުންނާއި، ބައެއް އަންހެނުން އުކާއްޗާގެ އިސްތަޢުފުޔުން އުކުން ނަގައިދިނުމާއި، އުކާއްޗާ އަސްވާ ފަހަރުމަގައި ބައިސްކަލުވާގެން ސަވާރީގައި ދަތުރުކުރެއްވުންފަދަ ފަދަ އުކާއްޗާ ފަރަށް ހާސްބަވެގެންވާ ޒައުޖަތުއްހާތުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެހެން ދަރުމާއި މުއުމިނުންނަކުންގެ ބައެއްފަށެވެ. އުކާއްޗާ އުދުވަޑައިގެންފަހަރު އަންހެނުންގެ މަމީވަރިންގެ އިތުރަށް ނަމޫ އެއަންހެނުން ކަމެވެރިކުރަފައެވެ.

ލޫޠުގެ ފާނު، އުކާއްޗާ ފަރުގެ ޤައުމުގެ އަންހެނުންނަކުން ހުށައެޅުއްވެވިނުމު އެވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައެވެ:

﴿...هَٰؤُلَآءِ بَنَاتِي...﴾[153]

މާނައީ: "...މިއީ އަހުރެންގެ އަންހެން ދަރިންނެވެ..."

އިބްނު ޢަބްދާއި، އިބްނު އަބީ ހާތިމު، މުޖާހިދުގެ އަރިހުން ނަގުލުކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَمْ يَكُنَّ بَنَاتَهُ وَلَكِنْ كُنَّ مِنْ أُمَّتِهِ وَكُلُّ نَبِيٍّ أَبُو أُمَّتِهِ.)[154]

މާނައީ: "އެއަންހެނުންނަކީ އުކާއްޗާ ފަރުގެ (ނަބީ) އަންހެން ދަރިންކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމަކު އެއަންހެނުންނަކީ އެކަލޭގެ ފާނުގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ކޮންމެ ނަބިއްޔަކީ އެބޭކަލެއްގެ އުއްމަތުގެ ބައްޕައެވެ."

---

[153] هود: 78

[154] تفسير الطبرى: 12/502، وتفسير ابن أبى حاتم: 11066

ސަޢީދު ބިން ޖުބައިރުވެސް އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ.

އަދި އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އާއި ގުޅުވައި އެކަލޭގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَأَزْوَاجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۖ...﴾[155]

މާނައީ: "...އަދި އެ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން، އެއުރެންގެ މައިންނެވެ..."

އުބައްޔު ބިން ކަޢުބު ވިދާޅުވިއެވެ: «وَهُوَ أَبُوهُمْ»[156]

މާނައީ: "...އަދި އެކަލޭގެފާނީ އެބައިމީހުންގެ ބައްޕަފުޅެވެ."

އަދި އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަޅު އިކްރިމާވެސް އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ.[157]

އަދި މަޞްލަޙަތުވެސް ރަޙްމަތްކުރެއްވުނީ މަޝްވަރާ ދުރުކުރުމަށްޓަކައިއެވެ. އަދި އެމަޝްވަރާވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ނަޞީޙަތްލިބިގެންނެވެ. އެގޮތުން ނަބިއްޔުންގެ ކިބައިން ފާޙިޝްކަމެއް ހިނގުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެހެނީ ނަބިއްޔުންނަކީ މަޢުޞޫމު ބައެކެވެ. އަދި އެފަދަ ކަމެއް ނަބިއްޔުންގެ ކިބައިން ހިނގުން ހުއްދަކުރުމީ ކުށެކެވެ. މަޞްލަޙަތުވުމާއި އެކަށައިވެސް ﷲ ތަޢާލާ ރަޙްމަތްކުރައްވާފައިވަނީ އެހެނީ އެއީ ފާޙިޝްކަންތަކާ ދުރުހެލިކަމުގައި ވާތީއެވެ. އަދި ޝަރުޢުކުރުވާ ކަންތައްކަމުގައިވާ ފާޙިޝް ކަންތައް

[155] الأحزاب: 6

[156] مصنف عبد الرزاق: 18748

[157] تفسير ابن أبي حاتم: 17589

ހިނގުން، ނަބީބޭކަލުންގެ ފަހުން ހުއްދަވެގެންވުމުން، ފަހު އިޖުތިހާދުން ޚިލާފުވި އެހެން ބަހަކަށް ޚިޔާލަށް ނުދެވޭ ދަރިވަރުންގެ އިޖުތިހާދުންނަށް ޚިޔާލުދޭންޖެހުނެވެ.

އަދި ރަސޫލާ، الله ގެ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންކުރެއްގައިވާ މުއުމިނުންގެ މަންމައިންގެ ރިބުއިންވެސް، އަދި އުޒުރުހިން ނަބިއްޔުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ރިބުއިންވެސް ފާޅުކޮށް ކަމެއް ހިނގުން ހުއްޓުވުމަށްފަހެވެ. ފަހު ނަބިއްޔުންގެ ބަހެއް އަނބިންގެ ރިބުއިން ކުރުމަށް ފާޅުވުން (ކަރުނަޔާތުން) ތަޢާލާ الله އަޅުވުން ދުރުވިކުރުއްވިއެވެ. އެކަމަކު ފާޅުކޮށް ކަނބަލާއި ޖެހޭ އެއަނބުނބަލުންގެ ރިބުއިން މުދުވި ނުކުރައްވައެވެ. އެއީ ނުރުގެފާނާއި ހުރިގެފާނުގެ އަނބިންފަދައިންނެވެ. އެހެނީ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި، ސަލާމަތާކަން ލޮބިވުމުގެ ނަމަވީފައިވާ އެކަނުކުރާ މިހާއަހެވެ. ޖެހޭގެ ގެއްލުމާއި ސަލާމަތަކަންވަނީ އެހެނިހުނުރުވެސް ފާރާގާމުގައިއެވެ. އެގޮތަށް އަނބިމިހާ ޖެހޭކުރާމި، ފުރިމިހާގެ އިރާދަތުރިކާއި ނަސަބަތު ހުކުރުކުރާ ކަމުކުރާ. އެހެން އަކަށްއަކަހު الله ތަޢާލާ، ފާޅުކޮށް ކަނބަލަކު މަގުފަހުކުރާ ފުރިޔާތަކުގައި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ހުރުކަރި ނުކުރައްވައެވެ. އެހެ އެކަޑާގެފާނު އެކަނބަލުކަން މައިބޭކުވާ ސަލާމަތުފާކަމަށްކަމުގައި، އަދި އެކަޑާގެފާނުގެ ރިބުއިން އެހެން ކަނބަލަ މުސްތަޤްބަލުގެ ނޫނާތަނެވެ. އަދި އެކަޑާގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް، ޚިޔާރުފުރާއި މަސްރަޙުލުގެ މަސްއަލަތަކައި، އަދި އެކަހިލުމާއި ފުރާދަތި އަޅުން ވާހަކަތަކުގައި ހުރުކަރިކުރުއްވިއެވެ. އެއީ ކަނބަލަކަށްޖެހުނަމެވެ. އޭގެ ތަފާސީލަކީ:

ފުރަތަމައީ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޣީރަތްތެރިކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްބާބުތަކަށް އެކަން ނަހީކުރެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނު ލަދުވެރިވަޑައިގަންނަވާކަމަށްޓަކައެވެ. އިޛުނަކާއި ކައިގެން ދުނުވީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ގެކޮޅަށް ވަންނާއި، ކައިނިމިގެން އިށީނދެގެން ވާހަކަދައްކަން ތިބުން ސަޙާބީންނަށް الله ތަޢާލާ ނަހީކުރައްވަމުން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ فَيَسْتَحْىِۦ مِنكُمْ..﴾[158]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކަމަކީ، ނަބިއްޔާއަށް އުނދަގޫ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ލަދުގަންނަވައެވެ..."

އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޣީރަތްތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމަށްޓަކައި، އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ކައިވެނިކުރުން މީސްތަކުންނަށް الله ޙަރާމްކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ނަބިއްޔާ ﷺ އަވަހާރަވުމަށް ފަހުގައި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން މިވެނި ބޯކަނބަލުންނާއި ކައިވެނިކުރުމަކީ ބޮޑު ފާފައެއް ސަޙާބީން ނަހީކުރެއްވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ الله ތަޢާލާ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿...وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا﴾[159]

---

[158] الأحزاب: 53

[159] الأحزاب: 53

މާނައީ: "...الله ގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން އުނދަގޫ ކުރުމެއް، އަދި އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ދުވަހަކުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ހުއްދަވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމަކީ، الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި (އެބަހީ: ފާފައެއްކަމުގައި) ވެއެވެ."

ދެވަނައީ: ނަބިއްޔާ ﷺ އަވާހަރުވުމަށް ފަހުގައި އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީން ދަރިމިއްބެވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ފަހުގައި، އެކަނބަލުން ފިރިހެންބަކުންނާއި މަސްހުނިވުމީ، ހުރުމަތައި ބޮޑުމަތިކަންވާ މީހުންގެ ގޮތުގައި އެކަނބަލުންނާއިމެދު ނުބައި ހީކުރުމަކީ ގުނަވެރިކުރުވާކަމެކެވެ. އަދި އެހާއިރުން އެކަނބަލުން އެކަންބޮޑުކަން ބޭނުންކުރެއްވުމަށް ވަކި ބާވަތެއްގެމުންވެސްވާނީ ކަނޑައެޅިފައެވެ. އެއީ (އާދޭ ކުރިން) އިއްދަކުރާ ބާރިދާގައި އާއިޝަތުގެފާނު ބަރިއަކުރައްވާ ވަރިއާއި ފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން ހިޖާބުވުމާއި، ފާހިޝް ކަންތައްކަން މަގުފަހިކުރާ ދަރިއައްތަކާއިމެދުގައި الله ތަޢާލާ ހުކުމްކުރައްވާ އަމުރުކުރައްވައެވެ. އެއީ ހިތްބޮޑުކަމުގައި ބޮޑުމަތީކަމާ މީހުންގެ ދީނުބަސް އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

ތިންވަނައީ: އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންގެ މަޤާމަށް ހިމާޔަތް ފުރުޞަތުވުމާއި، އަދި ފާހިޝް ކަންތައްތަކުގައި ހުކުމްކަނޑައެޅުއްވި الله ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވި އެއީ އެކަނބަލުންނީ ނަދުވެރިއެއްކަމުގައި ވާޖިބުވެއެވެ. އެބުދެން އެކަނބަލުން ފުރަތަމައި އެހެން އަންހެނުން މާއަރުލާ ބޭބޭއެކަމާ ދޭއްގައި އެފަދަ ކަންތައްކުން ތަޢުރީފްކުރެވިފައެވެ. الله ތަޢާލާވަނީ ޝަރުޢުގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ދަރަޖައާ ހުރުމަތަށް ބަސްފަރި ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ފުރުން ހިނގުން ހުއްދަވެގެން ނުވާކަމެއްގައިވެއެވެ:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾[160]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ރަސޫލުންނަށް ވަޙީކުރެއްވުނެވެ. ކަލޭގެފާނު ޝިރުކު ކުރައްވައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތައްވެސް ބާޠިލު ވެއްޖެއްސެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ ގެއްލިހިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދި ކިޔެއްމަ، އަލްއަންޢާމު ސޫރަތުގައި الله ތަޢާލާ އަށާރަ ނަބިއްޔުންގެ ވާހަކަ ދެއްކެވުމަށްފަހު އެއާއި ވީއްލާއިގެން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾[161]

މާނައީ: "...އެބޭކަލުންވެސް (الله އަށް) ޝިރުކުކުރެއްވިނަމަ، އެބޭކަލުން ކޮށްދެއްވި ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވިސްކަން ކަށަވަރެވެ."

އެއީ އެބޭކަލުންގެ ނަފްސުތަކުގާއި، އަދި މުސްތަޤުބަލުގެ ނަފްސުތަކުގައިވެސް ޝިރުކުގެ ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވުމަށްޓަކައިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ޝިރުކުގެ ޢަމަލު ހިނގުން ހުއްޓަވާފައިވާކަން އެންގެވުމަށްޓަކައެއް ނޫނެވެ.

---

[160] الزمر: 65

[161] الأنعام: 88

ހަތަރުވަނައަށް: އެކަމުގައި އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންގެ ހިތްތަކަން ޞަޙާބީންނަށްވެއެވެ. އެއީ އަޅުއަށް އެކަނިތަކުގެ ސަހަބުން ދާމިރިންނާ ހިތްވަ ކަރާ ރޭގަނޑު ފިލުވުމަށްޓަކައިވެސް އެކަނބަލުން ސަހާބަކުވެސް، ފިރިހެނުންގެ ދަރަޖައަށް އެކަނބަލުންނަށް ދިމާވިނަމަވެސްކަމުގައިވެއެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾[162]

މާނައީ: "...އަދި އެކަނބަލުން (އެބަހީ: ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން) ގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެއްސުއާލުކުރާނަމަ، ވިއްޔާ، ފަރުދާއެއްގެ އަނެއްފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންނާ ސުވާލު ކުރާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަން ހުރީ އެގޮތެވެ..."

ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ ފުރިހަ ހާލަތު ކަންތައް ހިނގުން ފަރުވާތެރިވުމަށްޓަކައި ހިނދު (މުސްލިމުންގެ ޙައްޤުގައި)، އަދި އެކަމުގައި އަހުރު އަސްލުވެރިވީ ހިތްތަކު ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ އެކަމާއި ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ...﴾[163]

[162] الأحزاب: 53

[163] الأحزاب: 32

މާނައީ: "އޭ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުން (އެހެން އަންހެނުންގެ ތެރެއިން އެކަކާވެސް އެއްފަދަ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވަމުއެވެ. ތިޔަކަނބަލުން ތަޤްވާވެރިވެއްޖެނަމައެވެ. ފަހެ، ތިޔަކަނބަލުން ޚުޟޫޢުވެ އަޑުކޮށް ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ! (އެއީ) ހިތުގެތެރޭގައި ބަލިމަޑުކަމެއްހުރި މީހަކު ދަހިވެތިވެދާނެތީއެވެ..."

އެއާޔަތުގެ އެންގެވީ: 'ދަހިވެތިވެދާނެތީއެވެ'. ފަހެ އެއާޔަތުގެ އެދަހިވެތިކަންވާކަމަކީ އަންގަވާފައި އެވަނީ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއްވާ މީހުންގެ ކަމުގައިއެވެ. އެކަނބަލުންގެ ކިބައިންނެއް ނޫނެވެ. އެހެން މީހާގައި ދަހިވެތިކަމުގެ މުޅިތަރި ފާޙިޝަކަންތަކަށް ދަހިވެތިވުމެވެ. އެފަދައިން ޢިކްރިމާއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން ހިތްތަކުގެ ޠާހިރުކަމުގެ ވާހަކަ ދެކެވިފައިވަނީ އެބައިމީހުންނާއި އަދި އެކަނބަލުންނާއިމެދުގައިވެސް ދެކެވިފައިވެއެވެ:

﴿...ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾[164]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އެކަނބަލުންގެ ހިތްފުޅުތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަންބޮޑީ އެއްޗެވެ..."

އެހެނީ الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ފަހުގައި އެހެން މީހަކަށް ދަހިވެތިވުމުން އެކަނބަލުންނަށް ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށެވެ. ދެންފަހެ ފިރިހެނުން ދަންނަނަށް، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަނބަލުންނަށް ދަހިވެތިވުން ހިނގުން، އަދި ޝައިޠާނާ ވަސްވާސްތަކުގެ ނުރައްކަތެރިންގެ ކިބައިން އެކަން ހިނގުން ހުއްޓުވުންވާތީއެވެ.

[164] الأحزاب: 53

އަދި އެހެނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އީ الله ގެ ރަސޫލަކުން ފޮނުއްވާލެއްވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި އަންހެނުން ފިތުނައި ހަމައެކަނި ފިރިހެނުންނަށް އެކަށޭގެންވާ ރިސާލަތުގެ ފޮނުއްވީ އުނިކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން الله ތަޢާލާ އެކަށޭގެންވާ ރިޢާޔަތްތެރިކަމާ ރައްކާތެރިކަމާ، އަދި އެކަށޭގެންވާ ފިތުނައި އެހެން ބަޔަކަށް ހުއްޓުވުމަށް ކަންތައް އެކަށޭގެންވާ ހުއްޓުވައިދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަށޭގެންވާ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ފިރިހެނުންނާއިމެދު ހުއްޓުވުމަށް ކަންތައް، އަންހެނުންތަކުންނާއިމެދު އެކަށޭގެންވާ ހުއްޓުވައިދެއްވިއެވެ.

އަދި މިހެން ބުނެވިދާނެ: 'އަޞްލަކީ: އެކަށޭގެންވާ އިޚްތިލާޠުވާކަން ނަމޫނާ ތިބޭހިތުން ސަލާމަތްވުމުގެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ...﴾[165]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ..."

ނަބިއްޔާ ބުނެވިއްޖެވެ: 'އެހެންވީއްޔާ ނުވަ އަންހެނުންނާއި ކައިވެނިކުރުމުގައި އެކަށޭގެންވާ ތިބޭހިތް ނަމޫނާ ހިފާށެވެ! އަދި ހުސްބިއްލާހެވެ ކަލުމަގައިވެސް ނަމޫނާހިފާށެވެ. އެހެނީ ހާލަތު ހަމަތަ މިހުންނައި ކައިވެނިކުރުން ހުއްޓުވިއެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ އިތުރުކުރުން މަނާކުރެއްވެވެ! ދެން އެކަންޏާ މަނާކޮށް ބާރާންމުވެގެންވާ އެހެން ނަޒްރުބަލުގައި ހިފުމަށް އާދާ ރުޖޫޢަވެއްޖެނަމަ، ވަރަ ދުރާލާކަމުގައިވެސް އެކަންޏާ ފަހި ވާޖިބުވެގެންނެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތުގެ މައްސަލާގައި:

«إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ»[166]

---

[165] الأحزاب: 21

މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ގާތަށް ވަނުމާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ނަރަނަރަ ހުޝިޔާރުވޭ ދުރުވެގަންނާށެވެ!.."

އަދި (ޒިނާ) އަންހެނުންގެ ގައިގައި ބީހުމުގައި، އަޑުއަހާ ބަސް އަބަދުއަރަހާމުން، އެކަހެރިވާތަނުގެ ބައްދަލުވުގެ އަދިހުން، އެކަހެރިވާން އަޅާ ހުރަހެއް އަދިހުން ރިވާކުރެއްވި ބަސްބުނުން ފާހިޝްވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ:
«الْعَيْنَانِ تَزْنِيَانِ، وَاللِّسَانُ يَزْنِي، وَالْيَدَانِ تَزْنِيَانِ، وَالرِّجْلَانِ تَزْنِيَانِ، وَيُحَقِّقُ ذَلِكَ الْفَرْجُ أَوْ يُكَذِّبُهُ»[167]

މާނައީ: "ދެލޯ ޒިނޭކުރެއެވެ. އަދި ދޫ ޒިނޭކުރެއެވެ. އަދި ދެއަތް ޒިނޭކުރެއެވެ. އަދި ދެފައި ޒިނޭކުރެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތައް ޙަޤީޤަތަކަށް ހަދަނީ ފަރުޖުން ނުވަތަ ދޮގުކުރަނީ ފަރުޖެވެ."

12- ދެންފަހެ الله ތަޢާލާ މިބަސްފުޅުން ތަރުޖަމާކުރުން ކަންކަމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَٱسْتَشْهِدُواْ شَهِيدَيْنِ مِن رِّجَالِكُمْۖ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَٱمْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ...﴾[168]

މާނައީ: "...އަދި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ދެމީހުން ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވެރިކުރާށެވެ! އެ ދެ ހެކިންނަކީ، ދެފިރިހެނުން ކަމުގައި ނުވާނަމަ ފަހެ، ހެކިންކަމުގައި

[166] رواه البخاري: 5232، ومسلم: 2172

[167] رواه البخاري: 6243، ومسلم: 2657، واللفظ لأحمد: 8843

[168] البقرة: 282

ތިޔަބައިމީހުން ރުހޭ މީހުންގެ ތެރެއިން (އެބަހީ: ޢަދުލުވެރި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން) ފިރިހެނަކާއި ދެ އަންހެނުންނެވެ..."

ފަހެ މިއާޔަތަކީ ޝާހިދުކަން ދިނުމުގައި ވަސްހުނިވުން ބަޔާންވެގެންވާކަމަށް ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ދަލީލެކެވެ. އަދި އާޔަތް ފުރިހަމަކުރައްވާފައިވާނީ އެކަން ސާބިތުވެގެންދެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...أَن تَضِلَّ إِحْدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَىٰهُمَا ٱلْأُخْرَىٰ...﴾[169]

މާނައީ: "...އެއީ އެ ދެއަންހެނުންކުރެ އެކަކަށް (ހަނދާންނެތިއްޖެ) މަގުފުރެދިދާން ކަމަށްޓަކައެވެ. ދެން، އެހިނދު އެ ދެ އަންހެނުންކުރެ އެކަކަށް، އަނެކަކު އެކަން ހަނދާންކޮށް ދިނުމަށްޓަކައެވެ..."

ފަހެ އަންހެނާގެ ކިބައިންވާ ހަނދާންނެތުންވުމަކީ ދުވަހަކު އަންހެނަކަށްކަމަށް އެކަލާނގެ އުފެއްދެވި ތަބީޢަތެވެ. އެއީ މީހުންނަށް ބައިވެރިވެގެންވާ ފިރިހެނާ އެއަންހެނުން ހަނދާންނެތުމަކީ ނުވެވެ. އެހެނީ ހަނިބަޔަކީ އަޑުއިވުން ނުވަތަ އެއްޗެއް ކާލެއްވެއެވެ. ބަދަލުވުން ދުނިޔޭ ދާއިރާގައި ދާއިމީ ވާހަކައެއްނޫނެވެ. ދެން ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ދެހިސާބުން އުދުހުވެރިވިޔަސް، ދެއަންހެނުންވުން އެކަލާނގެ ވާޖިބުކުރައްވައެވެ. އެންމެ އަންހެނުންނެވެ. އެހެނީ އަންހެނަކު ހަނދާން ނެތިދާނެ، ހުކުމް ހަނދާންނެތުމެއް އަދި ދިނުމަށް މުޙާސަބާކުރަން ވާހަކަދައްކަވައި ބާރުއަޅުއްވައެވެ. އެހެންކަމުން الله ތަޢާލާ އެކަންތައް ޙައްޤު އެދެއަންހެނުންގެ ދުވަސްދުވަހައެވެ. ފިރިހެނާ އެދެއަންހެނުންނާއި ބައިވެރިކުރައްވައެވެ.

13- ދެންފަހެ އަބޫ މޫސާ އަލްއަޝްޢަރީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘުން

[169] البقرة: 282

ތަރީޚުދެއްކުން ދަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْبَطْحَاءِ، فَقَالَ: «أَحَجَجْتَ؟» ، قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «بِمَا أَهْلَلْتَ؟» ، قُلْتُ: لَبَّيْكَ بِإِهْلاَلٍ كَإِهْلاَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَحْسَنْتَ، انْطَلِقْ، فَطُفْ بِالْبَيْتِ، وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ» ، ثُمَّ أَتَيْتُ امْرَأَةً مِنْ نِسَاءِ بَنِي قَيْسٍ، فَفَلَتْ: رَأْسِي، ثُمَّ أَهْلَلْتُ بِالْحَجِّ...)[170]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ 'އަލްބަޠްޙާ'ގައި ހުންނަވަނިކޮށް އަހުރެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައީމެވެ. އެހިނދު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ތިބާ ޙައްޖުކުރިހެއްތޯ؟' (އެބަހީ: ޙައްޖުވުމަށް އިޙްރާމްބަނދެގެންނެއްތޯ؟) އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ: 'އާނއެކޭވެ.' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ތިބާ (އިޙްރާމް ބަނދެގެން) އަދި އުޅުއްވީ ކޮންކަމަކަށްނެއްތޯ؟' އަހުރެން ދަންނަވައިފީމެވެ: 'ނަބިއްޔާގެ އަޅުކުރުމުން (އިޙްރާމްބަނދެ) އަހުރެން އިޙުލާލުކަން އިޙްރާމްބަނދުނީމެވެ.' ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: 'ތިބާ ތިޔަ ކަންތައްކުރީ ރަނގަޅުކަމެވެ. ދާށެވެ. ދެން ގޮސް ކަޢުބާއާއި އަދި ސަފާއާއި މަރުވާއާއި ދެމެދު ސަޢުޔުކުރާށެވެ.' ދެން ބަނީ ޤައިސްގެ އަންހެނަކު ކައިރިއަށް އަހުރެން ދިޔައީމެވެ. އެކަމަނާ އަހުރެންގެ ބޮލުން އުކުން ނަގާ ސާފުކޮށްދިނެވެ. ދެން އަހުރެން ޙައްޖުވުމަށް (ތަލްބިޔާ ކިޔާ) އިޙްރާމް ބަނދެމެވެ..." މިޙަދީޘްވެ.

---

[170] رواه البخاري: 1724، ومسلم: 1221

ފަހެ މަޙްރަމުންގެ ކައިރިން ގެނުވީ އެކަންވުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. 'އަލްއިމާމުގައި
ނައްނަވަވީ މިވާހަކައިމެދު ބަޔާންކުރިއެވެ:

(...هَذَا مَحْمُولٌ عَلَى أَنَّ هَذِهِ الْمَرْأَةَ كَانَتْ مَحْرَمًا لَهُ...) [171]

މާނައީ: "...މިކަންތައް މާނަކުރެންވަނީ: މިއަންހެނާވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ
މަޙްރަމުންކަމުގައި ވުމުގެ މައްޗަށެވެ..."

ސާފު މުބާރަކު ނައްޝަރު ރުޢުއްވުމުއްޝިމީ ކާންގު (ޤަލްޝިފުނާ) އިޖްމާޢީ
ޚަމަޔާއްގެ ބާރުޑުސް ދަރިފުޅުއްކުން ހުއްދަވެއްޖެނަމަ، ފަހެ ކަނޑެއްދިގެން ތަޖުރިބާގެނަވާ
ބަޔާންކަމުގައި ޙިޖާބުން ހުއްދަކަންތަކުވިއެވެ. އެހެން އެޖަމް ނަޝްރުޖާބުއްގައި 'މިފަނިމިހަކު
އަޙާ އަދި އެނާއި އެކުގައި އަންހެނުނާދޭއް' އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި (ހިތާ ފިރިހެނުނާއި
އަންހެނުނު) އެކަހިރިވުމާއި، ވަންހަނާއެކީގައި ޖިންސުރަން އެކުވެރިން ނުގުޅުމާއި،
ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތްކަމުގައި ހުއްދަކަމުގެ އެކަންޖެހުން ދަރިފުޅުއްކުނިހެވެ. އެހެން
އެދިމިހެން ގުޅިގައި (ކައިވެނި ބަޔާންކުރާ) ރަނގުގޮތުގެ ވާހަކަދެން ނަޖްސީގައި
އައިސްފައިނުވެއެވެ. އަދި ޝަރުޢުގައި އަސްލުގައި: ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި އެކުގައި ވާޖަބު
ފިލުވާޖެހުމަ، އެއަންހެނުން އާއާގެ މަޙްރަމުންކަމުގައި ބެހެލުމެ މަޢްޤަރު ނުގުޅުވެ. (އެއްބަސް
ޖަމާޢަތު ބާރުދަ) ހިތުދ އަދި ޝަރުޢަފަހާވުނަމަ ގޮސްފައިވެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ތަރިކައި
އަޅުގަޅު މިއީއެވެ. ދެންވެސް ސަލަފުކުރެއްވި ސަޙާބީންނާއި ގުޅިގައި އަދި ޚިލާފުވެރިއެއްވެ!؟

[171] المنهاج شرح مسلم: 199/8

- ކަޢުބާގެ ކައިރީގައި ޠަވާފުކުރުން:

14- ދެންފަހެ ޠަވާފުކުރުމާއި، އަދި ޒިޔާރަތްކުރުންނާއި އަންނަހުން އެއްކޮށް ޠަވާފުކުރާކަމަށް ބުނެ (މަސްޖިދުލް ޙަރާމްގެ ސަރަޙައްދުގައި) ބެއްޔަތުލްމަޤްދިސް ޒިޔާރަތް، ތަފާ މިއީ ޝަރުޢުއާއި ޚިލާފުވާ ޤިބްލާ، މުޤައްދަސް ކަންކަމަށް ތަބަރުރުކާ މިނުންގެ ބެއްޔަތުލްމަޤްދިސް. އެހެނީ ޝަރުޢުއާއި ޚިލާފުވާ ޤިބްލާ، އެހެން މިއީ ތަބަރުކު އިޢުތިޤާދުކުރާ ކަމެއް ކާނާގެ ޒިޔާރަތްތަކާއި ބެހޭގޮތުން ފޮނުވިފައިވާކަމެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ...﴾[172]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންނަށް ބިނާކުރެވުނު ފުރަތަމަ ގެއެވެ، (އަޅުކަމުގެ) ގެއަކީ، ބައްކާގައިވާ ގެފުޅުކަމަށް ކަށަވަރުވެ..."

އެހެން އިބްނު އަބީ ޝައިބާއާއި، އަލްބައިހަޤީ މުޖާހިދުގެ އަރިހުން ނަގުލުކުރެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«إِنَّمَا سُمِّيَتْ بَكَّةَ لِأَنَّ النَّاسَ يَبُكُّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِيهَا، وَإِنَّهُ يَحِلُّ فِيهَا مَا لَا يَحِلُّ فِي غَيْرِهَا»[173]

މާނައީ: "ބައްކާއަށް ކިޔުނުކަން ކަށަވަރީ އެހެނީ މީސްތަކުން އެތަނުގައި އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ބައްކާވީއެވެ. (ތޮއްޖެހޭއިރުއެވެ.) އަދި އެހެންތަންތަނުގައި ހުއްދަވެގެންނުވާ ކަންތައް އެތަނުގައި ހުއްދަވެގެންވާއިރުއެވެ."

---

[172] آل عمران: 96

[173] مصنف ابن أبى شيبة: 14128

އަދި ޢުތުބާ ބިން ޤައިސްގެ އަރިހުން، ސަޢީދު ބިން މަންޞޫރާއި އިބްނުލް މުންޛިރާއި އިބްނު އަބީ ޙާތިމު ނަގުލުކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(إِنَّ مَكَّةَ بَكّتْ بَكّا الذَّكَرُ فِيهَا كَالأُنْثَى، قيل: عمن تروي هذا؟ قال: عن ابن عمر.)[174]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން މައްކާ ބޮއްޖެހުމަކުން ބޮއްޖެހުނެވެ. ފިރިހެނުން އަންހެނުގައިވެސް އަންހެނުންފަދައިންނެވެ. ބުނެވުނެވެ: 'މިވާހަކަ ތިޔަ ރިވާޔަތްކުރައްވަނީ ކާކުގެ ކައިރިންތޯއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އިބްނު ޢުމަރުގެ އަރިހުންނެވެ.'"

އަދި އަލްބައިހަޤީ ޤަތާދާގެ އަރިހުން ނަގުލުކުރެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«سميت بكة لأن اللَّهَ بَكَّ بِهِا النَّاسَ جَمِيعًا، فَيُصَلِّي النِّسَاءُ قُدَّامَ الرِّجَالِ، وَلَا يَصْلُحُ ذلك بِبَلَدٍ غَيْرِه»[175]

މާނައީ: "ބައްކާއަށް ކިޔުނީ އެހެނީ ﷲ ތަޢާލާ އެތަނުގައި ހުރިހާ މީސްތަކުން ބޮއްޖެހުއްސެވުމުންނެވެ. އެގޮތުން ފިރިހެނުންގެ ކުރިމަތީގައި އަންހެނުން ނަމާދުކުރެއެވެ. އެހެން ބަނދަރެއްގައި އެފަދައިން ކަންތައްކުރުން އެކަށީގެންނުވެއެވެ."

ސަޢީދު ބިން ޖުބައިރުއާއި އެހެނިހެން ތާބިޢީންވެސް އެފަދައިން ވިދާޅުވިއެވެ.

އަދި ކިޔާއްމަ، މައްކާގައި ސުތުރާ ބޭއްވުން (ނަމާދުކުރާ މީހާގެ ކުރިމަތީގައި ހިނގުމާއި ބޭއްވުން) ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަމުން ތަނބަކަށްގައި އެކަން ހުރި ނުވެއެވެ. އެގޮތުން އިބްނު ޖަރީރު، މުޖާހިދު އަރިހުން، އަބޫ ޢަބްދުއްރަބުގެ އަރިހުން ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[174] مصنف ابن أبي شيبة: 14127، وتفسير ابن أبي حاتم: 3831

[175] تفسير الطبرى: 5/596

(مَرَّتِ امْرَأَةٌ بَيْنَ يَدَيْ رَجُلٍ وَهُوَ يُصَلِّي، وَهِيَ تَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَدَفَعَهَا» قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ: إِنَّهَا بَكَّةُ يَبُكُّ بَعْضُهَا بَعْضًا.)[176]

މާނައީ: "ފިރިހެނަކު ނަމާދުކުރަން ހުއްޓާ އޭނާގެ ކުރިމަތިންހިނގާފައި އަންހެނަކު ދިޔައެވެ. އެއީ އެއަންހެނާ ގެފުޅުގެ ވަށައިގެން ޠަވާފުކުރުމުގެ ތެރޭގައެވެ. ދެން އޭނާ، އެއަންހެނާ ކޮއްޕާލިއެވެ! އަބޫ ޖަޢުފަރު ވިދާޅުވިއެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބައްކާއެވެ. އެތަނުގެ އެއްތަން އަނެއްތަނާ ކޮއްޕަޖެހެއެވެ."

ދެންފަހެ ތާރީޚާއިމުދު ޖާހިލުވުން ތަންތަނެވެ! ކަލަ ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުން ޠަވާފުކުރަމުން ދިޔައީ ފިރިހެނުންނާއި އެއްކިބާވެ ދުރުވެގެން ޖަމާޢަތުގައެވެ. ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައިއެއްކޮށްނުވެ. މިއީ ނަބިއްޔާގެ ޒަމާނުގައިއެވެ. އަދި ޢުމަރުގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި އަންހެނުންގެ ތެރޭގައި ޠަވާފުކުރާ ފިރިހެނާގެ ގައިގައި ތަޅުއްވިއެވެ. އެއީ އަލްފާކިހީ، ޢާއިޝާގެ ކިބައިން، އިބްނުޝިހާބު އައްސަންޢާނީގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިފައިވަނީއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(نَهَى عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنْ يَطُوفَ الرِّجَالُ مَعَ النِّسَاءِ، قَالَ: فَرَأَى رَجُلًا مَعَهُنَّ فَضَرَبَهُ بِالدِّرَّةِ...)[177]

މާނައީ: "އަންހެނުންނާއި އެކުގައި ފިރިހެނުން ޠަވާފުކުރުން ޢުމަރު رضي الله عنه ނަހީކުރެއްވިއެވެ. (އިބްނުޝިހާބު) ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން ފިރިހެނަކު އަންހެނުންނާއި އެކުގައި ޠަވާފުކުރަނިކޮށް ޢުމަރުގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއެވެ. އެހިނދު ދުއްރާއިން އޭނާގެ ގައިގައި ތަޅުއްވިއެވެ."

[176] تفسير الطبرى: 595/5

[177] أخبار مكة للفاكهي: 484

ދިޔުވެގެންވާ ޢިމާރާތަކަށް ވަށްދޮށް ކަށިތަކެއް ޚާއްޞަ މިފަދައިންނެވެ. އިބްނު ޖުބައިރު (578 ހ) އޭނާގެ ދަތުރުނާމާގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وموضع الطواف مفروش بحجارة مبسوطة كأنها الرخام حسنا منها سود وسمر وبيض قد ألصق بعضها إلى بعض واتسعت عن البيت بمقدار تسع خطا إلا في الجهة التي تقابل المقام فإنها امتدت إليها حتى احاطت به. وسائر الحرم مع البلاطات كلها مفروش برمل أبيض وطواف النساء في آخر الحجارة المفروشة...)[178]

މާނައީ: "...އަދި ޠަވާފުކުރާތަންގައިވަނީ ފަތްގަނޑުގެންވާ ހިލައިން ތަންއެޅިގެންނެވެ. އެހިލަތައް ރިވެތިކަމުގައި ސަންގުމަރުމަރުހިލަ ފަދައެވެ. އޭގެ ބައެއްގައި އެއްހިލަ ކަޅުކުލައިގެ ހިލަތައް ރީނދޫހިލަތައް، ހުދުހިލަތައް، ހުރިހިލަތަކެވެ. އަދި ގުޅުވައިގެން ޖެހިގެން ނުވަ ފިޔަވަޅާއި ހަމައަށް އެހިލަތައް ފުޅާވެގެންނެވެ. މަޤާމު (އިބްރާހީމާ) ދިމާލަށް އިންނަ ފަރާތުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ މަޤާމު ވަށާލެވެންދެން އެދިމާލަށް އެހިލަތައް ދިގުކޮށްފައެވެ.

ދެން ހަރަމުގެ ބާކީ ސަރަހައްދު ތަޅުންތަކާ އެއްކޮށް އާލާތްކުރެވިގެންވަނީ ހުދުން ވެލިއެޅިގެންނެވެ. އަދި އަންހެނުން ޠަވާފުކުރާތަންވަނީ ފަތްގަނޑުކުރެވިގެންވާ (އެއްވަރުކުރެވިގެންވާ) ހިލައިގެ އެންމެ ފަހަތުގައެވެ...." މިއެވެ.

15- ދެންފަހު ސައިޔިދައިނާގެ އުއްމުލް ފަޟްލް ބިންތު އަލްޙާރިޘްގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ދަލީލުތަކުން ދަންނަމެވެ.

(أَنَّ نَاسًا تَمَارَوْا عِنْدَهَا يَوْمَ عَرَفَةَ فِي صَوْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: هُوَ صَائِمٌ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْسَ بِصَائِمٍ، «فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ بِقَدَحِ لَبَنٍ

[178] رحلة ابن جبير: 63/1

وَهُوَ وَاقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ، فَشَرِبَهُ»)[179]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ރޯދަހިއްޕެވުމާއި ބެހޭގޮތުން މީސްތަކުންގެ ބަޔަކު އެކަމަނާގެ އަރިހުގައި ޢަރަފާތްދުވަހުގައި ދެބަސްވެ އަރައިރުންވިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ބުންޏެވެ: 'އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވީ ރޯދައަށެވެ.' އަނެއް ބަޔަކު ބުންޏެވެ: 'އެކަލޭގެފާނު ރޯދައެއްނޫނެވެ.' ދެން އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ކިރުތަށްޓެއް ފޮނުއްވިއެވެ. އެއިރު އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވީ (ޢަރަފާތުގައި) އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަމަލު މަތީގައެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކިރުތަށި ހިއްޕެވިއެވެ."

ޙަދީޘް ޝަރަޙަކުރެއްވި ބައެއް ބޭކަލުން، މިޙަދީޘާއި އިސްލާމުގައި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނާއި ދެމެދުގައި ބަޙުޘްކުރުމުގެ އަސްލުކަމުގައި ފިތުރުކުރިކަމަށެވެ.

[179] رواه البخاري: 1988، ومسلم: 1123

- ތާބިޢީން:

އިލްމާއި ތާބިޢީން އުގެނުމުގައި ބަރުޖޮހުރުން، ވުޖޫދުވެގެންވާކަމާއިމެދު އެކަކުވެސް އިންކާރެއް ނުކުރެއެވެ. މިއީ ނުބައި ޒަރުމުވުމެއް ގޮތުގަ އާއްމުކޮށްހުރުމެކެވެ. އޭގެ ސިފަ އޮންނަނީ ތަރުޖަމާކޮށްދިނުމާއިގެން، އެހެރުމުވެސް އާންމުކަން އަލިފާނުގައި އޮތީ (ބައިތަކު) ހައިދަރުމުންނާއި، ނޫސްވަޖިއްހާތަކުގެ ހާޒިރުކުރާތައި ކިޔުންތަކަށް އަޅުގަ ބަލުގެ ސަރަޙައްދުތަކުން އެއްގޮތްވެ. އަދުވޯތަކުން ދެކޭގޮތް ކިޔުން މާނިކާމަށް ދަރުނާތުކުރެވެ. އާޚިރުވެގެންވާ (ބައިކަތު) ގެވަނަތަކުން އަދުވޯތަކު ކަޑުކުރެވެ. އެބައިމީހުން ކަމުކުރާ ހާލަތު ދެން ނަމާދުވަތް އެކަނަތަކަށް އަރުބަރާ ކަނުބާވީއެވެ. ޒީރުހުންނާއި އަނހުންނާގެ ދެމުދެއްވާ އިތުރުގައި ބަރުޖަހަބުގަތަކަށް ވިސްނުންތަކުން އިތުރުވެރިން ނަސްދުވޯތަކުން ނަންގަވާ މުނާފިކަތަކު ކަސްތުރީ ބުނުތު އަޖުދަރު ސިޔާކަތަކާވަޔާ ހަރަދުގެ ކަމެއްނާ ބަރުޖާކުރުމުވެ. އެއީ ސަފަރުޢަނިގައިވާ ގަދައިންނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(...سَـمِعْتُ عَـائِشَـةَ، وَهِـيَ مِـنْ وَرَاءِ الْحِجَـابِ...)[180]

މާނައީ: "...ގަނޑުދާގެ ފުރަގަހުގައި ހުންނަވާ ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވިކަން އަހުރެން އަޑުއިވިމެވެ.."

އަދި ބުޚާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ތާރީޚުގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި ވާހަކަފުޅެވެ. ޢަބްދު الله އަލްބާހިލީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(...رأيت سـتر عَـائِشَـةَ رَضِـيَ اللَّهُ عَـنْهَـا فـي المسـجد الجامع تكـلم الـناس مـن وراء الـسـتـر وتسـئـل مـن ورائـه...)[181]

---

[180] رواه البخاري: 5566، ومسلم: 1321

[181] التاريخ الكبير: 5/121

މާނައީ: "...ބޭޒު މިސްކިތުގައި ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ ފަރުދާ އަޅުވައިނަގަން ފެށުނެވެ. ފަރުދާގެ ނިވާގުގެ ފުރަގަހުން އުޅަމުންދާ މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަދައްކަވައެވެ. އަދި އެފަރުދާގެ ފަހަތުން އުޅަމުންދާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ..."

އަދި މުސްނަދުގައި އައިސްފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ޢަބްދު الله ބިން އަޙު ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: جَاءَ قَوْمٌ مِنْ أَصْحَابِ الْحَدِيثِ فَاسْتَأْذَنُوا عَلَى أَبِي الْأَشْهَبِ فَأَذِنَ لَهُمْ، فَقَالُوا: حَدِّثْنَا، قَالَ: سَلُوا، فَقَالُوا: مَا مَعَنَا شَيْءٌ نَسْأَلُكَ عَنْهُ، فَقَالَتْ ابْنَتُهُ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ: سَلُوهُ عَنْ حَدِيثِ عَرْفَجَةَ بْنِ أَسْعَدَ أُصِيبَ أَنْفُهُ يَوْمَ الْكُلَابِ.) [182]

މާނައީ: "އަހުރެންގެ ބައްޕަ ވިދާޅުވަނިކޮށް އަޑުއެހީމެވެ: 'ޙަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު އައިސް، އަބޫލް އަޝްހަބުގެ އަރިހުން ވަދެވަން ހުއްދައެދުނެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ހުއްދަދެއްވުމުން ދެންނެވިއެވެ 'އަހަރުމެންނަށް ޙަދީޘް ކިޔައިދެއްވާށެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން ސުވާލުކުރާށެވެ.'

އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ: 'އަހަރުމެން ތިޔަބޭފުޅާއަށް ސުވާލުކުރުމަށް އެއްޗެއްނެތެވެ.' ދެން ފަރުދާގެ ފުރަގަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަންހެން ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ: 'ކުލާބުގެ ދުވަހުގައި ނޭފަށް ފަޔައިގެންދިޔަ ޢަރްފަޖާ ބިން އަސްޢަދުގެ ޙަދީޘާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާށެވެ.'"

---

[182] رواه أحمد: 20276

- ބާޒާރުތައް:

16- ދުނިޔަވީ ބާޒާރުތަކާއި ގަނޑުވެއްލާ ވިޔަފާރިކުރުމުން (މަސްހުނިވުން ހުއްދަކަމަށް) ބުއްޓުމުގައިކުން ދަންނަށް، ފަހަ އެއީ މަގުތަކުގެ. (ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން) އެކަހެރިވެ ތިބޭތަނަކަށްވުން ކިއްލުއަރުން، އިރިސްދަރު މަޖުބޫރުގެން ފެނާރުވެގެން ތިބޭ ތަންތަނެއްވެސް ހުންނެވެ. މާއިއެކުވެސް ބަޔާތިން މިއިސްތިސްނާކުރެވެންތަކަކަން ފިރިހަމައަކަށް ނުރުއްސަވާލެވެ. އެހެންއެކަމުގެ ގާމައްޗަށް ގެންދިޔުމުއްނޮޓި ހާޖަތަށްޗަކައި އެބޭކަށުން އެކަމުގައި ޚިއިކަންދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ޢަލީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، އަބްދުލްދު ނަހުއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«بَلَغَني أَنَّ نِسَاءكُم يُزَاحِمْنَ العُلُوجَ فِي السُّوقِ، أَمَا تَغَارُونَ، أَلا إِنَّهُ لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَغَارُ»[183]

މާނައީ: "ބާޒާރުގައި ޢަޖަމީ ފިރިހެނުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންތައް ބޭރުގައި ފިރިހެނުންނާއި ބައްދަލުވާކަން ތިޔަ ބައިމީހުން ވިޔަފާރިކުރުމަށް ފަހަ ނިކުތުމަށް ދަންނަވާ ގެ. ފަހަ ތިޔަބައިމީހުން ހިތްވަރެއް ނުވާނެތޯ!؟ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހިތްވަރެއް ނުވާ މީހެއްގެ ގައިގައި ހެވެއްނެތެވެ!"

---

183 رواه أحمد:1118 وشرح السنة للبغوي: 270/9

- މަސްހުނިވުމާއި އިޚްތިލާޠުވުން:

-17 ދުންޔާ (ހިތާ ފިރިހެނަކާއި އަންހެނެއް) އިޚްތިލާޠުވުން ފަދައިން މަސްހުނިވުމުގައިވެސް ފިތުނަވެރިން ސަލާމަތްކަން ވަކި ޤަވާއިދެއް ކަނޑައަޅާކަމަށް ދައްކާލުމުން ދަންނަވަމާ!

މިހެން އިޖްތިމާޢީކޮށް އާއްމުކޮށް ބުނުމީ މިއީ ބަލްޤީސްކަލުމުގެ ފިތުނަވެރިކަމުގައި ސިފަވާކަމެއްނޫނެވެ. އެއީ އިސްލާމް ބަޔާންކުރުމުގެ ފަދައިންނެވެ. މަސްހުނިވުމަށްވުރެ ބޮޑަށް އިޚްތިލާޠުގެ މައްސަލައާއިމެދު ނަޞްޞުތަކާއި އަދި ފިތުނަވެރިންގެ ބަސްފުޅުތައް ހުކުމްތަކުން އައިކަން ކަށަވަރީ: އެހެނީ މަސްހުނިވުމަށްވުރެ ފާޙިޝް ކަންތައްތަކުގެ ސަލާމަތްތަކާއި ކައިރިކުރުވާ އަދި އެކަންތަކަށް އަރައިގަތުމަށް ބޮޑަށް ދުރުވިރިކުރުވާ، އަދި އެކަންތަކެއް ހާސިލުވުމަށް އެންމެ ކައިރިކުރަނީ އިޚްތިލާޠުން ކަމުގައިވުމުންނެވެ. މިކަމަށްޓަކައި، އެކަންތަކުގެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެފައި ހަރާމްކަން ވަރުގަދަވެގެންވެއެވެ. ފަހެ ހަރާމްވެގެންވާ ކަންތައްތަކަށް، އެކަމަކަށް ވާސިލުކުރުވާ ޛަރީޢާތަކާއި ވަސީލަތްތަކެއް الله ތަޢާލާ ހުއްޓުވައެވެ. އަދި އެކަންތަކާއި އެއްގޮތް ކައިރިކުރާ ޛަރީޢާއަކީ އެއްގޮތް ހަރާމްކަން ވަރުގަދަވެގެންވާ ޛަރީޢާއެވެ. އެގޮތުން މަސްހުނިވުމަށްވުރެ (ހިތާ އަންހެނުންނާއިހެން) ބޮޑުވުމުގެ (ފާފައާއި ނުބައިކަން) ވަނީ ޙުރުމަތްކުރެވިފައެވެ. އަދި އިޚްތިލާޠުވުމަށްވުރެ މަސްހުނިވުމުގައި ޙުރުމަތްކުރެވިފައެވެ. އަދި ބޮޑުމަށްވުރެ އިޚްތިލާޠުވުމަކީ ޙުރުމަތްކުރެވިފައެވެ. އަދި ޙަޤީޤަތް މަތިވެރިކަމާ ވަސީލަތުގެ ޖިނާޔާއި ގާތްކުރުވާވަރަކަށް އިޚްތިލާޠުގެ ހަރާމްކަން ބޮޑުވެގެންދެއެވެ. އަދި އެކަންތަކެއް މަޢާމަލާތުން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ވަކިކުރިއެވެ. އެހެނީ ވަސީލަތްތަކަކީ ހަރާމްކަންތަކަށް ގެންދާ ފިޔަވަޅުތަކެވެ. އަދި އެކަންތަކުގެ ތަރުތީބުން އެއްގޮތް ޚާއްޞަކަން ހަރާމްވެގެންވާ އެއްގޮތް ހުރި ފިޔަވަޅެވެ. އަދި އެއްގޮތް ޙުރުމަތެއް ފިޔަވަޅަކީ ފިޔަވަޅެވެ. މިކަމަށްޓަކައި، ހުރިހާ

ފިތުނަތަކަށް ނަހީވެގެންވުމުން ބޭނުންކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން ކޮންމެ ފިތުނައަކުން ނަހީވުމުގެ ވަޞީ މަގުފުއްޓެވެ. އަދި އެފިތުނަތަކުގެ ދޮރުގަޑާ ކަނޑައި އެސޭ މިންވަރަކުން އެފިތުނަތަކުގެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންދެއެވެ.

ދީން އެއަށްފަހު ފިޤުހުގެ މައްސަލަތަކާއި 'އުޞޫލުލްފިޤުހު' ގެ ފިޤުހާއި ޚާއްޞަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ މައްސަލަ ގޮތުގައި ހިމެނިގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ޝަރީޢަތުގެ ބޮޑެތި މަޤާޞިދުތަކާއި ފިޤުހުގެ މައްސަލަތަކާއި 'އުޞޫލުލްފިޤުހު' ގެ ދެބައި ދެނެގަނެވޭ ކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލު ކުރިން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކުގައިވާ ގޮތުގެ މަތީން އެއްގޮތްވާ ހުކުމްތަކެވެ. އަދި އެހެން ސަބަބުތަކުގެ މަސައްކަތްކުރާ ޤަވާޢިދުތަކާއި ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ އެހެން ބޭނުންތަކެވެ. އަދި ޢާއްމު ޤާނޫނުތަކާއި އުސޫލުގެ އުސޫލުތަކާއި ވާޖިބުތަކެވެ. އުސޫލުގެ އުސޫލުތަކާއި ޤަވާޢިދުގެ ގޮތުގައި ސަބަބުތަކާއި ބޭނުންތަކާ ގުޅުން (އުސޫލުގެ ޢިލްމުގެ ދަށުން) ބަޔާންކުރެވޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވަނީ ދެނެގަނެވިފައެވެ. އަދި ބަޔާންކުރެވޭ ދަލީލުތަކާއި ވާޖިބުތަކަށް ގޮތްތަކުގެ ގޮތުގައި، އަދި އުސޫލުގެ ޤަވާޢިދު، އަދި އެދުވަހުގެ ދުވަސްވަރުގައި ފުރަތަމަ ވަޞްފުކުރެވުނު ގޮތުގައި ޢާއްމު ބައްޕަ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި، ފަހު ޝަރީޢަތުގެ (ޢިލްމީ ގޮތްތައް) ހުކުމްތަކުގެ އިޖުތިހާދީ ދަލީލުތަކާއި ގުޅިގެން މަޤާޞިދު ދެނެގަނެވެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ވާޖިބުތަކުގެ ގޮތުގައި ސަޙީޙު ދަލީލުތަކުން ހުކުމްކުރެވޭ ކަމެވެ. އެހެންކަމުން ޝަރުޢީ ވާޖިބުތަކާއި ދަލީލުތައް އެކަމުގެ ޝަރުޢީ ވާޖިބުތަކާއި ގުޅިގެން ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުގެ ތެރޭގައި ދެނެގަނެވިފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބައިވެރިވުމަކީ ބައްޕަމީހާ (ޝާޠިބީ ގެ މުވާފަޤާތު ފޮތުގައި) ވަނީ ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. ހުރިހާ ބައެއްގެ ނިޔަތް ހިމަނައިގެން ދެނެގަނެވެއެވެ.

އަދި އަންހެނާގައި ދެމެދުގައި ބައެއް މައްސަލަތަކެއް، ފިތުނަވެރިން ދިރުވުމުގެން ގިނަ ނުކުރެއެވެ. އެއީ އެކަން ހަރާމްވެގެންވެސް ބާރުބޮޑުކުރާގައި އުކުސަޔާއެވެ. އެއީ މިކަމުގެ އަނބިމީހާ ޢާއިލާއާއި (މައްސަލަތަޖައްސުވާ) ފަސާދަކުރުމުގެ (މައްސަލަ) ފަދައިންނެވެ. އެއީ މިކަމު އަންހެނަކަށް ދިނުން ބުނުމެވެ: 'ކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާގެ ހިތައިން ވަރިވާނެވެ. އެއިރުން އަހުރެން އާޚާއަށް ފަހުގައި ކަނބުލޭގެއާއި ކައިވެނިކުރާނަމެވެ!' ފަހު މިކަންތައްވެސް ހަރާމްވެގެންނެވެ. އަދި ޙަދީޘެއްގައި، ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَبَّبَ امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا...» [184]

މާނައީ: "އަންހެނަކު، އޭނާގެ ފިރިމީހާގެ މައްޗަށް ފާސިދުކުރުވައިދޭ މީހާ އަހަރުމެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްނޫނެވެ..."

ވަރަށް ނާދިރު މަދު ފަހަރަކު ދެންވީ ފިތުނަވެރިން، ފިރި ޚޮއިބަލުގައި (އަނބިމީހާއާއި ފިރިމީހާ ދެމެދު) ފަސާދަކުރުމުން ދިރުދު ނުކުރެއެވެ. އެހެނީ ބަދުއަޚުލާޤުގައި ބޭއިރުސަތުކުރުމުގައި ކަސަލަޔުރުދަތުގައި އެކަމުގެ އަތަޅުވަރު ބަދިކަނިވެގެންނެވެ. އެކަމަކު ފިރިހެން ޚޮއިބަލުގައި މަސައްކަތްކުރުމުގެ ވަރަކަ ފިތުނަތުރުން އެއަށްވުރެވެސް ގާތްވެގެންނެވެ.

---

[184] رواه أبو داود: 2175

އަދި އެކަކަރިވުން، ޝަރީޢަތުގެ މައްސަލަތަކާއި ގުޅިގެންވުން ބޭނުންވެގެންވުން
ޤާޢިދުކުރީ އިޖްތިހާދުން އެކަސްމަކަކަރީ (އެބަހީ: އެކަކަރިވުމަކީ) ތޯބައިކަން ބަޔާންކޮށް
ހިފެހެއްޓުން ދިނަކޮށް، އަދި ހުރުމަތް ފުރިހަމަކަމަށް އެކަށޭނަ ގޮތުން ދިނަކުރުމެވެ.
ދުނިޔެ މަސްހުނިވުން ދަނޑުނަށް، އަށްޗާޑާއި ރަނގަޅު އަދިބަތަކުގެ ބާބަތަކާއި އެކަށޭނަ
ގުޅިގެންވުން މަޤާޞިދުގެންވެއެވެ. އެއީ އިޖުތިހާދުން އެކަށޭނަ ބައާށްބަތަރ އެކަމާއިމުދު
އިސްލާމީދީނުމަށް ސަލާމަތްކަން ދީނާއި އެކުގައިއެވެ. އިސްލާމްދީނަށް ހަދައިން އިޖުތިހާދުންވަނީ
އެކަމާއިމުދު އިސްލާމީދީނުގެ މައްސަލަ އިޚުލާޞްވެގެންނެވެ. އެއީ ވަޒީފާތަކުގެ ޙުކުމްތަކާއި،
އަނހެނުން އިޙްތިރާމްކުރުމުގެ މައްސަލަތަކާއި، ޢިއްޒަތާއި، ފާސިދު ކާރިޘާއި
ހިތަދަސްދީނާއި މައްސަލަ އުފުލުމާއި، ޢަނާޔަތްތަކުގައި ފަހުމްނީދުންކަމަށް ފުދޭނެ ބާބަތަކާއި
ފަސްކުރުމުގެ ތަފާތު އެކި ތަންތަނުގައިއެވެ.

ހަނަފީ މަދްހަބުގެ ޢިރާ ފިޤުހުވެރިންނަކީ އަބޫޙަނީފާގެ ތިލްމީޒުންނާއި އެކަންބޭކަށް
(އެބަހީ: މަސްޢޫދިއްޔާއިމުދު) އިސްލާމްދީނީ މަދްރަސާއިމުދު ދިއުމާދެވިގެންނެވެ. އަދި
އެކަމުގެ ވާހަކަ ނަޤްލުކޮށް ނުގެނެސް އެއްވެސް ތަޤުލީދު ފިޤުހު ޒަމާން އަހުލުން
ނުދަންނަކަމެވެ. އެހެނީ ބޮޑުވެރިން ވާހަކަ ގެނެސް ދިރާސާކުރުން އެއީ ނުވާނޭކަމެކެވެ.
އެހެންކަމުން މިބާބުގައި ބަޔާންކޮށްދިން ފިޤުހީ ފޮތްތަކެވެ:

އެގޮތުން އަބޫ ޙަނީފާގެ މަދްރަސާގައި: އަބޫ ޙަނީފާ އެކަނިވެރިކަމުގެ ވާހަކަ ނަޤްލުކުރެވުނު
ބޭނުންކުރައްވައެވެ. އޭނާ އަބޫ ޔޫސުފުގެ ޞާޙިބުން، ބިޝްރު ގެންސްކުރައްވާ ރިވާޔަތްކުރައްވާ
ފަދައިންނެވެ. އަދި އަބޫ ޙަނީފާގެ މުޙައްމަދުއާއި ދިރާސާކުރެވުން އަބޫ ޔޫސުފްގެ
ޝާގިރުންނެވެ. އަދި އައްޠަޙާވީއާއި، އަލްޖައްޞާޞުއާއި، އައްސަރަޚްސީއާއި، ޙަނަފީންގެ
މުޙައްޤިޤު އަލްކާސާނީ އަލްމަރްޣީނާނީއާއި، ޙަނަފީންގެ ފަޤީހު އިބްނު ޢާބިދީން ހިމެނެއެވެ.

އަދި މާލިކީންގެ ބޮޑެތިން: އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން މަދްރަސާގެ އިމާމު:
މާލިކުއާއި، ސަޙްނޫނުއާއި، އިބްނުލް ޤާސިމުއާއި، އަޝްހަބުއާއި، އިބްނު ޢަބްދިލް
ބަރުއާއި، އައްޤާޟީ ޢިޔާޟުއާއި، އަބޫބަކްރު އިބްނުލް ޢަރަބީއާއި، އައްޤަރާފީ ހިމެނެއެވެ.

އަދި ޝާފިޢީންގެ ބޮޑެތިން: އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން ޝާފިޢީ މަދްރަސާގެ
އިމާމު އައްޝާފިޢީއާއި، އަލްމާވަރްދީއާއި، އަލްބައިހަޤީއާއި، އައްނަވަވީއާއި، އިބްނު ދަޤީޤުލް
ޢީދުއާއި، އިބްނު ޙަޖަރުއާއި، މަދްރަސާގެ ޚާތިމަތުލް މުޙައްޤިޤީން ކަމުގައިވާ އިބްނު ރަމްލީއާއި
އައްރަމްލީ ހިމެނެއެވެ.

އަދި ޙަންބަލީންގެ ބޮޑެތިން: އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަފަދައިން މަދްރަސާގެ އިމާމު އަޙްމަދު ބިން
ޙަންބަލުއާއި، އިބްނުލް ޖައުޒީއާއި، އިބްނުލް ބަންނާއާއި، އިބްނު ޤުދާމާއާއި، އިބްނު
ތައިމިއްޔާއާއި، އިބްނު ރަޖަބުއާއި، އިބްނުލް ޤައްޔިމު ހިމެނެއެވެ.

- އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީން (ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް) އެކަން (އެބަހީ: މަސްތޫރުވުން މަނާވެގެންވުން) ހުއްޖަތެއްގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރުން:

18- ދެންފަހެ ހިޖާބުވުމަކީ އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީނަށް ހާއްސަވެގެންވާކަމެއްކަމަށް ހަދާ މީހުން، މިކަމުގެ މައްސަލަ މަސްއޫލިއްޔަތު ހާއްސަވެގެންވުމެވެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ހާއްސަވެގެންވާކަމަށް ހަދައެވެ. އެއީ އާޔަތުގައި الله ތަޢާލާ ހަމައެކަނި އަނބިކަނބަލުންގެ ވާހަކަ ދެއްކެވުމުގައެވެ:

﴿...وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾[185]

މާނައީ: "...އަދި އަނބިކަނބަލުން (އެބަހީ: ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން) ގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެއް އެދޭނަމަ، ފަހެ، ފަރުދާއެއްގެ އަނެއްފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުން އަނބިކަނބަލުންނާ ސުވާލު ކުރާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އަނބިކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަން ބޮޑީ އެގޮތެވެ..."

މިއީ ފަހެ ޖަވާބު ދޭހިތުކަމެވެ. އެކަނިވެސް ބުރަސްއެއް މަޤާމެއް، އަދި އެއްވެސް ތަފާތެއް މަޤާމެއް، އަދި ސަހަލުކަމުގެ ތޯހިން ގޮތެއްގެ ތަފުސީލުކޮށްދީ އެއްވެސް ބާކަލުގެ ބަސްކުރުގެ މަޤާމެއް ހޯދުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ޖަވާބު ހަރުކަށިކޮށް ހަރުކަށިން ފިހިގަތި އަހަން ބަހަކަށް ދެއްވާން ކުރުއްމެލާކަން ކުރަންވާނެއެވެ! އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ގޮތުންކަމާއި އެބާކަލުގެ ކުރުން ހަމަ ބާކަލުން ބުރުޤާއެއް ނަޒުރުވާން ގެނައީ

[185] الأحزاب: 53

އޭގެ އަސްލު ވާނީގެ މައްޗަށް ނޫންކަހަލަޔެއް! އެކަންތަކުގެ ބަޔާންވަނީ މިތަޢުބީލުކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ:

ފުރަތަމައަށް: ޤުރުއާނުގައި ހުރި މީސްތަކުންނަށް ޢާއްމުވެގެންވާ ޚިޠާބުތަކެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވި ކަލާމިންނެވެ:

﴿...وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ...﴾[186]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އެމީހަކާ ހަމައަށް ފޯރިމީހަކަށް އެއިން ތިމަންކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މި ޤުރުއާން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ..."

އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ތެރެއިން އެޤުރުއާނުގައިވާ އެއްޗެއް އެމީހަކަށް ފޯރައިފިމާގެ މައްޗަށް އެޤުރުއާނާ ބުރުޖަހައިފިއެވެ. އަދި އިބްނުޢައްބާސް ޤުރުއާނުގެ ބުނުއްވާ ޢާއްމުވުމުގައެވެ. އެއީ ވަކިވަކި ޤަބީލާތަކާއި ނަބިއްޔުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ޢިއްލަތަކަން، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު ބާކީނުވާނެކަމެވެ: ނަބިއްޔާކުރެވުންނަތަން ދުޢާބަދުވުން ހާސްބަތުކަމުން ނަގަލްކޮށްފައެވެ. އެއީ ޞަޙީޙު މުސްލިމުގައި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅުގައި ވާފަދައިންނެވެ:

(...إِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ...)[187]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުކަލުންނަށް ފަރުމާކުރެއްވި ބަޔާންކުރެއްވި ﷲ ތަޢާލާ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން، މުއުމިނުންނަށް އެކަމެއްގެ އަމުރުކުރައްވާފައެވެ..."

---

[186] الأنعام: 19

[187] رواه مسلم: 1015

ދެންފަހެ ޚުޞޫޞިއްޔަތުގައި ނަބިއްޔުންނަށް ހާއްސަވެގެން އައިސްފައިވާ ޒިޔާދަ، އިމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޢާއްމުވެގެންވާނަމަ، ދެންފަހެ އަބޫބަކުރުންނަށްވުރެ ދަރުމަވެރިޔާ ބަރަކާތް ޤަބޫލުކުރެވުނު ޒިޔާދަ އަދި ކޮންފަރަކެއްވެ!؟ އެހެނީ ނަބިއްޔުންނަށް މުޤާބަލުވެގެންވާ ބަސްފުޅުގެ ތެދުއަށް މުއުމިނުންވަންނަ ނަމަ، ދެންފަހެ އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީނުންނަށް މުޤާބަލުވެގެންވާ ބަސްފުޅަކަށް އަންހެނުން ވަނީ މާއަށްތަކައިކަމެވެ.

ދެވަނައަށް: ޚުޞޫޞިއްޔަތުގައި ވެސް ފަރާތަކަށް ހާއްސަވެގެން މުޤާބަލުވެގެންވުމި އެފަރާތަކަށް ސަމާލުކަންދޭން އިޖުތިހާދުވެގެންނުގެ ގޮތުން، އަދި އެހެން މީހުން ފުރަތަމައި އެފަރާތް އެޒިޔާދަން ތަބަދުވުން އަހުލުވެގެންވާކަން (ބަޔާންވުމުގެ ގޮތުން) އައިސްފައިވާ ގޮތެކެވެ. އަދި މުޖްތަހިދުންގެ (ވެސް މިހާރަށް) މުޤާބަލުވެގެންވުމުގެ އިޖުތިހާދު (އެކަންޓަކައް އެފަރާތަކަށް ހާއްސަވެގެންވާކަމަށް)ވާ ދަލީލުތަކުން ގޮތުގެ ކަމެއް ހާއްސަކުރުން ޝަރުޢީގޮތުންނެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ހާއްސަކަންތަކާއިމެދުގައި ޚުޞޫޞިއްޔަތުގައި ފާރަވެގެން އައިސްފައިވާ ގޮތައިންނެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ...﴾[188]

މާނައީ: "...އެހެން މުއުމިނުން ފިޔަވައި، އެކަލޭގެފާނަށް ހާއްސަވެގެން ގޮތެއްގެ..."

އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ...﴾[189]

---

[188] الأحزاب: 50

[189] الأحزاب: 52

މާނައީ: "މީގެތަރުން، ކަލޭގެފާނުގެކަން އިތުރަށް އަންހެނުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ..."

ތިންވަނައަށް: ކިތާބުގެ އާޔަތްތަކާއި އުނގެނުމުގައި ހަމަ އެހެން އަމުރުފުޅުތަކާއެކު
އައިސްފައިވެއެވެ:

﴿وَٱذْكُرْنَ...﴾[190]

މާނައީ: "ތިޔަ ކަލޭބޭފުޅުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!..."

އުބައި: އެ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް!

﴿...مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ...﴾[191]

މާނައީ: "...ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި الله ގެ އާޔަތްތަކާއި، ޙިކްމަތުގެ ތެރެއިން
ކިޔަވާ ތަކެތި..."

ފަހެ، މިޒިޔާރަތަކީ ހުރުމަތްތެރިވެވޭނެކަމެއްތޯ!؟ އަދި އަނބިކަނބަލުންގެ ގެތަކުގައި ކިޔަވާ
ޤުރްއާނާއި ސުންނަތް، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ގެނުވި ދިރާސާކުރުން
ޝަރުޢުގެ ވެށިތެރޭގައެވެ!؟ އެއީ ހުސްމީހުންނަށް ޚާއްޞަ ތަރުބިއްޔަތު މިއާދާޔާ މާފަށުގައި
ބޭފުޅުންނާއި އެކުވެރިވެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެ މިލްކު ވަރަށް ބާރުލުން ދެއްވިއެވެ: "...ތިޔަ
ކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި..." ދެންފަހެ ބިޔާބުގައި އެކަލޭގެ ވަޙީ ދެއްވި: "ފުރުޤާނާ އަށް
ފަރާތުން..." މިތަނުގައި 'ތިޔަ ކަނބަލުންގެ ގެތަކުގައި' ވަޙީ ދެއްވި ފަރާއިން
'ތިޔަކަނބަލުންގެ ބިޔާބުގައި' އެކަލާނގެ ވަޙީ ނާޒިލުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން އިލްތިޒާމްގެންވާ

---

[190] الأحزاب: 34

[191] الأحزاب: 34

ގޮތަށްވާ ދިޔައްބަލުކުރުމުން، ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެއަށް ފިޔަވައި އެހެން ބައެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަކަނބަލުން، އަދި ތިޔަކަނބަލުން ފިޔަވައި އެހެން ބައެއް އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތެއް ފިޔަވައި އެހެން ގޮތެއްގައި އާއްމުކޮށް ހިނދުކޮށް ތިމާވެއްޓެއްކުރުން ނުވަންނާނޭކަމަށް ވަރުވާނެތޯއެވެ؟ މުސްލިމުން މިފަދައިން ނުބުނާނެއެވެ. އަދި ހިތުބުޅުން (ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް) ހާއްސަވެގެންވާ ކަމަކަށް ބުނާ މިޔާފުސް، މިކަންތަކަށް އެއްބަސްވެ ލާޒިމުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އެވާހަކަތައް ހުރި އެއްވާހަކައެއްގައި އަދި އެއްވާހަކައެއްގައި އައިސްފައި ވާހަކަފުސްކުރެއެވެ.

ހަމަޖެހިފައިން: އިޖުތިމާޢީ އަދަބުތަކާއި ގުޅޭ ކަމެއްގައި އިޖްތިމާޢީ ކަންތައްތަކުގައިވާ: ހުކުމްތައް ދެއްކުމަށް ސަހަބަތުންނަށް ޝަރުޢީ ހުކުމްތައް ދީގެން ދަސްކޮށްދިނުމަށް އުނގަންނައިދެވުނެވެ. އެގޮތުން ސަހާބީބުންނަށް މުޤާބަލާކުރުމާ ﷲ ތަޢާލާ ހިތުގެ ޠާހިރުކަމަށް ވަހީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾[192]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަން ބޮޑީ އެގޮތެވެ..."

ހަމަ، ސަހާބީންނާއި އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންގެ ހިތްތަކުން ﷲ ތަޢާލާ އެކަމުގެ ދުރުކުރައްވަމުން އިރުޝާދުދެއްވަނީ، އަދި ބާކީ ހުރި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން، މަގުމަތީގައި ގޮތަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ އިޚްތިލާތުން އެއްކޮށް ބަލާއިރު ކަމަކަށް ވާނެތޯއެވެ!؟ އަދި

[192] الأحزاب: 53

ޞަޙާބީންގެ މަންމައިންކަމުގައިވާ އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީނާއި ގޮތުގައި އެބަބަކުރުންނަން ދިމާވެފައި، އަދި ދެންތިބި އަންހެނުންނާއި ގޮތުގައި އުކަންބަކުގެ ދިމާނުވާ ކަމަކީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ!؟ ފަހު ބިޔާބޮޑުން އުއްމަހާތުންގެ ހިތްހަކަން ނޫރާނީކަން މާބޮޑުވެގެންވާނަމަ، ދެންފަހު އުއްމަހާތުންގެ ފަހުން އަދި މީހުން މިއްރިޔާކަން މާބޮޑުވަން ބޮޑުވެގެންވާނެއެވެ.

އަދި 'މަންމައިން' ކަމުގައި ސިފަކުރެވިގެންވާ ބައްޕާއިމުދުގައި، އަދި އުކަންބަކުންގެ ފިރިމީހާއި (އެބަހީ: ރަސޫލާއި) މުއުމިނުންތަކުންގެ އަމިއްލަ ނަފުސުތަކަށްވުރެ އެބައިމީހުންނާއި ގާތްވެ ހައްޤުކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބޭކަލުންނާކަމުގައިވާ:

﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ...﴾[193]

މާނައީ: "މުއުމިނުންނަށް އުއުރުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށްވުރެ ނަބިއްޔާ އަދުލުވަން ބޭނުމެވެ. އަދި އެ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން، އުއުރުންގެ މަންމަވެ..."

(މިފަދައިންވާ) ކަނބަލުންތަކާއި، މަސްހުނިވުމުން މަނާކުރެވިގެންވަމަ، ބުއި މިވަންމައިންތަކުގެ ހިތްތަކާއި އަދި އުކަނބަލުންގެ ދަރިންތަކުގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް އޮތް ބަރުވެފިކަމަކަށްޖަހައި -ބުއި އުއްމަހާތުންނި އެންމެ ހަދާ ޗިލުކަމުގައިވެގެންވާމިއަކީ- (އުފަދައިން ބަސްފުޅު ވޮށީނަމަ) ދެންފަހު އުއްމަހާތުން ފިޔަވައި އެހެން ފިރިހެނުންތަކާއި އަންހެނުންގެ ހިތްތަކާއިމެދު ކަންތައް އަދިވެސް ކިހިނެއްކަންހެއްޔެވެ!؟

---

[193] الأحزاب: 6

ފަސްވަނައަށް: الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ...﴾[194]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަންބޮޑީ އެގޮތެވެ..."

ފަހެ ސަޙާބީންގެ ހިތްތައް ޠާހިރުވެގެންވުމީ އޭގެ ދުރުގައި ތަޞަވްވުރުކުރާވާ ވަޖުހެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ އުވަސީ ޙައްވާޖަދިއެވެ. އަދި މިކަންތައް ހުރިހާ އަންހެނުންނާއި ދުރުގައިވުމަށް ޙާޞިލުވެއެވެ. އަދި ކިޔާއްޔާ، އެއްމަގާމު މުއުމިނުން ޖިހަތުން އެހެން އަންހެނުންނާއިމެދު އެކަށީގެންވާ އަދި މާޔަދުވެގެންނެވެ. އެހެނީ އެއްމަގާމު މުއުމިނުންނަށް ސަޙާބީން ބޭކަލުންނަށް މަތިވެރިކަމުން ޚަތަރުކަމުން އިބްތިދާއުކުރާގެ ބޭކަލުންނެވެ.

ހަވަނައަށް: އެއްމަގާމު މުއުމިނުންނާއި ތަބައްވުމަށް ސަޙާބީ ބާކީބަފުރުމަށްވާ އާދަކުރައްވާފައިއެވެ. އެގޮތުން އެއްމަގާމު މުއުމިނުން ކުރައްވާ ކަންތަކަކީ، މާ ކަމުގެ ވޮލުމާ (އެއްމަގާމު މުއުމިނުން ޢާއިޝާއި) ސަޙާބީ ބާކީބަފުރުމަށް ޝަރުޢީ ވުޖޫބުކަމުގައި އިކަކަފުރުން ދެކޭތަށްވައެވެ. އޭ ބިޔާދައި މުސްލިމުގައި އުފެދިގެން އަދިހުން ހިމާވެގެންވާ ވަދަންނެވެ: އިކަކާރުތަކުގެ އަކަބީދަޝަ، އިކާރުތަކުގެ ދިޔާވެ ގެންދިއުމެވެ. ދެން އެއްމަގާމު މުއުމިނުން ޢާއިޝާ ދެއްކެވި ޙަދީޘްގައި އިކާރުތަކުގެ ވިސްނުވައިއެވެ:

(مَا تُنْكِرُ؟ فَوَاللّٰهِ إِنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرَاجِعْنَهُ وَتَهْجُرُهُ إِحْدَاهُنَّ الْيَوْمَ إِلَى اللَّيْلِ...)[195]

[194] الأحزاب: 53

މާނައީ: "(އަހުރެން ކަލޭގެފާނާއި ވާހަކަދައްކަން އުޅުމަށް) ކަލޭގެފާނު އިންކާރު ކުރައްވަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ ފަހެ الله ގަންދީ ބުނަމުވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ވަޑައިގެން (ވާހަކަދައްކަވަން) އުޅުއްވަތީވެ. އަދި އެތަނުން ކަނބަލުން ދުވާލުން ފަރައިގެން ޚޯގަނޑާއި ހަމައަށް އެކަލޭގެފާނާއި ދުރުވެ އެއްޗިބާވެއްވެ...."

ދެވަނައަށް: الله ތަޢާލާ ބަޔާން ވާހަކަފުޅުގައި ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުން ޚާއްޞަކުރައްވައިވެ. އެއީ އެންމެން މީހުން އެބުރުކުގެ ދަރަން ވަރުން ގާއަދުގާވެގެންވާކަމަށް އިސްތިޤާމަތުގައިވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. މިއީ އެތަން ބުކުހްތަކެއްގައި އަދިސްތިހާލާ ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކެވެ. އެއީ އެންމެ ތަރުތީބުވެގެންވާ މަތިވެރި ފަހަރެއް އެދުރުކުގެ ދަރަން ވަރުން، އެންމެ މީހުން ގާއަދުގާވެގެންވާކަމަށް އަންގައިދީފުވެ ގޮތުންނެވެ. މިކަމަށްޓަކައި ބައްދަލުވެއް ބަޔާންކުރައްވާ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ހަދީޘްކުރައްވައިވެ:

(...لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا...) [196]

މާނައީ: "...މުޙައްމަދުގެ ދަރިކަނބަލުން ފާޠިމާ ވައްކަންކުރައްވާ ނަމަވިޔަސް، މިލަންކަލޭގެފާނު އެކަމަނާގެ އަތް ކަނޑައްވާނީމުވެ..."

އަދި ރިބާ ހަލާކުކުރައްވާގައި ބަޔާންކުރައްވައިވެ:

(...وَأَوَّلُ رِبًا أَضَعُ رِبَا عمي الْعَبَّاسِ...) [197]

މާނައީ: "...މިލަންކަލޭގެފާނު އެންމެ ފުރަތަމަ ބާތިލުކުރައްވާނީ ރިބާއި

---

[195] رواه البخاري: 5191، ومسلم: 1479

[196] رواه البخاري: 4304، ومسلم: 1688

[197] رواه مسلم: 1218

ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު އަލްޢައްބާސްގެ ރިބާއެވެ..."

އަދި ޙާ ރިޔާއްޙަތުގެ ޚުޠުބާފުޅުން ބަޔާންކުރައްވާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

(...وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ أَضَعُ ، دَمُ ابْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بن عبد المطلب...)[198]

މާނައީ: "...ތިމަންކަލޭގެފާނު އުނގު ފުރަތަމަވައަށް މާތްރިބާކުރައްވާ ލޭއަކީ، އިބްނު ރަބީޢާ ބިން އަލްޙާރިޘް ބިން ޢަބްދުލްމުއްޠަލިބުގެ ލޭއެވެ..."

ރަބީޢާއަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބޮޑުބޭބޭގެ ދަރިކަލުންނެވެ.

އަންގަވަނީ: (މަސްހުނިވުން މަނާވުމުގެ ޙުކުމް އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީނަށް) ޚާއްސަވެގެންވާކަމަށް އަހަރުމެން ބުނެވިދާނެ، ދެންވެސް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް މުޙަރަމުކުރެވިގެންވާ މަނާކުރެއްވިފަދައި އެކަލޭގެފާނުން އެކަނިމަށް ޚާއްސަވެގެންވާކަމަށް ބުނެވެން ވާހަކަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުން ތަބާއެއް އެއްވެސް ދިމާވެގެންދާ އިޖުތިމާޢީކަން އެކަލޭގެފާނަށް ދިވެހިންނާމިޔާ. ފަދަ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް މުޙަރަމުކުރެވިގެންވާ އާއިޝާގެއްތޮބަތީ އެކަލޭގެފާނުންނާއި، އަރަން މީހުންނަށްވެސް ޙަރާމުވެގެންނެވެ. އެއީ މުއުމިނުންނާއި އަޚްބަރާއިން ވިޞްތިރާކުވެ ބަދަލުގާރަތާއެއްމީ އެކަލޭގެފާނަށް ޚާއްސަވެގެން އުޅުއްވާފުޅުތަކެވެ. އެއީ މިތްގުނަވާ ބޮޑުކަމަ (މުޙައްރަމުގެ ފަރުމާއި އަރުން މިންނާއި ބިއްލާވެ ބައިވެރިވާ ސިފަވެއް ބޮޑުކަމަ ބޮޑުކަމެވެ.)

---

[198] رواه مسلم: 1218

﴿...أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾[199]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަން ބޮޑީ..."

ދެންފަހެ، މިޒަމާނުގައި ނަބިއްޔާ ނަބިއްޔާއަރިހަށް ހާޟިރުވެގެންވާކަމަށްޓަކައި ގެތަކަށް ހުއްދަނުހޯދާ ވަދެން ހުއްދަވޭނެހެއްޔޭ!؟

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدْخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ...﴾[200]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޒުނަދޭއްވުމުން މެނުވީ، ނަބިއްޔާގެ ގޭގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުވަންނާށެވެ..."

އަދި ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ޤުރްއާނުގައި ޒިކުރުވާ ހާޟިރުވެގެންވާކަމަށްޓަކައި ވަކިކޮށް ދޫކޮށްލުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމެއްތޯ!؟

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾[201]

މާނައީ: "އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަނބަލުން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދޭކަމުގައިވަނީނަމަ، އަންނާށެވެ!

---

[199] الأحزاب: 53

[200] الأحزاب: 53

[201] الأحزاب: 28

ތިޔަކަނބަލުންނަށް މުތާޢާއި (ރިވެތިވެގެންވާ މުދަލެއް) ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ރިވެތިވެގެންވާ ވަރިކުރެއްވުމަކުން ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކުރައްވާހުށީމެވެ."

އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އެދުނީމާ، ބޮޑުވެގެންވާ އަޖުރު ހައްޤުވެގެންވުމުގެ ތެރެއަށް ނުވަންނާނެހެއްޔެވެ!؟ އެއީ އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންނަށް ހިޖާބުވުމުގެ އާޔަތް ނާޒިލުކުރެއްވިގެން އައިސްކަމާ ހަމަ މިއާރުތުމުގެ ބުދާގައި އެކަން އައިސްކަމާ ފަދައިންނެވެ:

﴿وَإِن كُنتُنَّ...﴾[202]

މާނައީ: "އަދި ތިޔަކަނބަލުން..." އެބަހީ: އެ ނަބިއްޔާގެ އަނބިކަނބަލުންނޭވެ!

﴿...تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾[203]

މާނައީ: "... الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އާޚިރަތުގެ ގޮވަތި އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ، ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله ، ތިޔަކަނބަލުންކުރެ އިޙްސާންތެރިންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ."

---

[202] الأحزاب: 29

[203] الأحزاب: 29

ނުވަވަނައަށް: ސަލަފުންގެ ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ބޭކަލުން، ހިޖާބުގެ އާޔަތްތަކުން ރުބޫބިއްޔަތު (ހާއްސަކަމުން) ގުޅުމުން ދުރުކުރައްވާ ރައްދުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އަބްދުއްރައްޒާޤު ޤަތާދާގެ ތަފްސީރުގައި މުއުމިނުގެ އަންހެނުން، ޒަމާނާގެ އަންހެނުން ރިވާކުރެއްވިފަދައިންނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(لمَّا ذكَرَ اللَّهُ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ نِسَاءٌ مِنَ الْمُسْلِمَاتِ عَلَيْهِنَّ فَقُلْنَ ذُكِرْتُنَّ وَلَمْ نُذْكَرْ , وَلَوْ كَانَ فِينَا خَيْرٌ ذُكِرْنَا , فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾[204]

މާނައީ: "ﷲ ތަޢާލާ، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ފާހަގަކުރެއްވިހިނދު، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންވާ އަންހެނުން އެކަނބަލުންގެ އަރިހަށް ވަންނަވާ ދެންނެވިއެވެ: 'ތިޔަ ކަނބަލުން ފާހަގަކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ފާހަގަނުކުރެވެއެވެ. އަހަރުމެންގެ ކިބައިގައި ހެޔޮކަމެއްވާނަމަ އަހަރުމެންވެސް ފާހަގަކުރެވޭނެއެވެ.' ދެން ﷲ މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ...﴾[205]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުސްލިމު ފިރިހެނުންނާއި، މުސްލިމު އަންހެނުންނާއި، މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި، މުއުމިނު އަންހެނުންނާއި..."

---

[204] تفسير عبد الرزاق: 39/3 ، الطبقات الكبرى: 199/8

[205] الأحزاب: 35

ތިރަވަނައަން: ތަފްސީރު ޢިލްމުވެރިން، މަޛްހަބުތަކާއި ޙަދީޘްތައް ބަޔާންވެގެންވުމާއި އެކުގައިވެސް މިކަމަށް އިއްތިފާޤުވެއެވެ. އަލްޖައްޞާޞް އަލްޙަނަފީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...وَهَذَا الْحُكْمُ وَإِنْ نَزَلَ خَاصًّا فِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَزْوَاجِهِ فَالْمَعْنَى عَامٌّ فِيهِ وَفِي غَيْرِهِ...)[206]

މާނައީ: "...މިޙުކުމް ބާވައިލެއްވުނީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ޚާއްޞަވެގެންކަމުގައިވިޔަސް، ފަހެ އާޔަތުގެ މާނަވަނީ އެކަލޭގެފާނާއި އެހެން މީހުންނަށްވެސް ޢާއްމުވެގެންނެވެ..."

އަލްޤުރްޠުބީ އަލްމާލިކީ ބަޔާންކުރައްވައެވެ:

(...فِي هَذِهِ الْآيَةِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَذِنَ فِي مَسْأَلَتِهِنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ، فِي حَاجَةٍ تَعْرِضُ، أَوْ مَسْأَلَةٍ يُسْتَفْتَيْنَ فِيهَا، وَيَدْخُلُ فِي ذَلِكَ جَمِيعُ النِّسَاءِ بِالْمَعْنَى..)[207]

މާނައީ: "...ފަރުދާގެ ފަހަތުން، ކުރިމަތިވާ ޙާޖަތެއްގައި އެކަނބަލުންނާއި ސުވާލުކުރުމަށް ނުވަތަ މަސްއަލައެއްގައި އެކަނބަލުންގެ އަރިހުން ފަތުވާހޯދުމަށް الله ތަޢާލާ ހުއްދަދެއްވާފައިވާކަމުގެ ދަލީލު މިއާޔަތުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ތެރެއަށް (ޢާންމު ދަލީލުކޮށް) މާނައިން ހުރިހާ އަންހެނުންވެސް ވަންނަހުށްޓެވެ..."

އިބްނު ޖަރީރުއާއި، އިބްނު ކަޘީރުއާއި، ތަފްސީރުގެ އިތުރުން ނަޤްލުކުރެއްވި މިކަމުގެ ދައްކަވައެވެ.

---

[206] أحكام القرآن للجصاص: 483/3

[207] تفسير القرطبي: 227/14

އެގާރަވަނައަށް: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް އެހިޖާބު ޚާއްޞަކުރެވުނީ އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް އެކަންޏަށް ވަރުގަދައަށް އަމުރުކުރެއްވުން އިތުރުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެހެނީ އެކަނބަލުންގެ ކަންތައްތަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި (ގެވެރިއާ) އާޚިރަތުގާ ކަނބަލުކަތެވެ. އަދި އެނގިގެންވާގޮތުގައި: ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި ދީން ކަރާމާތެރިކުރުމުގެ މައްޗަށްވެސް އަބުދު ކަރާމާތެރިކުރުން ކުރިއަށް ނެރެވޭއެވެ. އަދި އެކަމަކު ސަމާލުކަން ދިނުން ބޭނުންކުރުމަށެވެ. އެގޮތުން الله ގެ ނަބިއްޔުންނަކު ނަބިއްޔާއެއްގެ އަނބިކަނބަލުންނީ ކާފިރުކަމުގައިވުން އެއީ ދުނިޔޭގެކަންގެ އަންހެނުންނާއި، ނޫރުގެ ކާވެނީގެ އަންހެނުން ގަތަރިންނެވެ. އެހެންކަމަކު އެކަނބަލުން ޒިނާއަށް ވެއްޖުން އެއީ ނުވާނޭކަމުކެވެ. الله އެކަނބަލުން އެކަނބަލުން ކަރާމާތެރިކުރައްވައެވެ. އެހެނީ ޒިނާއަކީ، އެކަނބަކުގެ އުނދަގޫ ފިރިމީހާއަށް އާނާގެ އަބަދަށް ފެތުރެކުރުކެވެ. އަދި ޒިނާކުރާ އަންހެނަކާއި އޭގައި އެކަން އުނިގުޅު (ކައިވެނިކޮށްގެން) ދަރިފުޅުންނަ މީހާއި ޝަރީޢަތުގައި ދަރައްކުރުތަކެވެ. ކާފަރު އަންހެނަކާއި އޭގައި ދަރިފުޅުންނަ މީހާކާއި ހިމާޔަތުންނެވެ. މިކަމުގައި ތުހުމަތުލީ އަންހެނުންނާއި، ނަޞާރާ އަންހެނުންނާއި ކައިވެނިކުރުން الله ހުއްދަކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި މިބަސްފުޅުންނެވެ:

﴿...وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ...﴾ [208]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ފޮތް ލިބުނު މީހުންގެ ތެރެއިން މިނިވަން އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަލާލުވެގެންވެއެވެ..."

[208] المائدة: 5

އަދި ޒިނާކުރާ އަންހެނަކާއި -އެއަންހެނާއި މުއުމިނުންކަމުގައިވިޔަސް- ކައިވެނިކުރުން ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوۡ مُشۡرِكٞۚ...﴾[209]

މާނައީ: "...އަދި ޒިނާކުރާ އަންހެނާ (ތަންނާނުވެވޭ!) ޒިނާކުރާ ފިރިހެނަކު ނުވަތަ ޝަރީކުކުރާ ފިރިހެނަކު ނޫނީ އެކަނބުލޭގެއަކާ ނުއިންނާނޭއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ٱلۡخَبِيثَٰتُ لِلۡخَبِيثِينَ...﴾[210]

މާނައީ: "ނުބައި އަންހެނުންވަނީ ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ..."

އަދި އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީނާ ނަޞޭޙަތްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ މަރުތަބާ އެކަނބަލުންނަށް ހުރުމަތްތެރިކަން ވަރުގަދަކުރުމުން އަންގަވައިދެއްވައެވެ:

﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ مَن يَأۡتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖ يُضَٰعَفۡ لَهَا ٱلۡعَذَابُ ضِعۡفَيۡنِۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا﴾[211]

މާނައީ: "އޭ ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ފާޙިޝަކަމެއްކުރި ހުރިކަމަކަށް ބޮޑު ފާޅުކަމެއް ވެއްޖެނަމަ ދެގުނައަޒާބުދިނުމަށް ހުރެގެން. އަދި އެކަމީ، ﷲ އަށް ފަސޭހަކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ."

[209] النور: 3
[210] النور: 26
[211] الأحزاب: 30

އެއީ ހުރިހާ އަންހެނުންގެ މައްޗަށްވުރެ ފާހިޝްކަންތައް ބަދަލުދެވިގެންވާނީ ދެގުނައިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް އެކަންޏަށް އިތުރަށް ވަރުގަދަކޮށް ހުކުމްކުރައްވައިވެގެންވަނީއެވެ. އެއީ ބިރުވެރިވުމާއި، މަސްހުނިވުމާއި، ފާހިޝްކަމުން އަރައިގަތުމުގައި (ބުނުމުގައި އެހެން އަންހެނުންނާވެސް) ހަމަހަމަވެގެންވާއި ދެގުނައިއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް الله ތަޢާލާ ދެއްވާފައިވާ، ރަޙްމަތް ފުރިހަމަވެގެންވާ ރިޒުޤެއް ދެއްވާނެކަމަށް ވަޢުދުވެވިފައިވާއެވެ. އެކަމުން ޘަވާބު ދެގުނަވާ އިތުރުކަން ރީތިވެ ދަރިވަރު (އެހެން އަންހެނުންނާ) ކަނބަލުންނަށްވުރެ ކަނބަލުންނަށްވެސް އެކަނބަލުން (އެބަހީ: ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން) މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ:

﴿وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾[212]

މާނައީ: "އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން الله އަށާއި، އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ސާލިޙު ޢަމަލުކުރާ މީހަކަށް، އޭނާގެ ދަރުމަ، ދެފަހަރު، ދިނުމަށްޓަކައި އޭނާގެ ދެކުނަށް ދެއްވާނަމެވެ. އަދި ދިނުމަށްޓަކައި އޭނާގެ ކަނބަލަކަށް (ސުވަރުގޭގައި) ރީތި ރިޒުޤެއް ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ."

ދުނިޔޭގައި ތަޤްވާގެ ދަރަޖައަށް އިތުރުވުން އެކަމުގެ ދުލުހަދުވެރިކަމުން، އާދައިން ތަފާތުކޮށް ދަރަޖައިގެ އަންހެނުންނަށްވުރެ ފަރާތެއް ތަޤްވާގެ (ބަސްފުޅު މުޙްތަރަމްވެގެން) ވާކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ (ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން) އެކަންޏަކަށް އިތުރުކުރަނިވި ތަފާތުކަން ހުރިއެވެ.

---

[212] الأحزاب: 31

ބާރަވަނައަށް: މަސްހުނިވުން މަނާވުން އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންނަށް ހާއްޖަވެގެންވާނަމަ، ދެންފަހެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ މިބަސްފުޅުން އެމުރާކުރައްވަނީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟

«لَيْسَ لِلنِّسَاءِ وَسَطُ الطَّرِيقِ»[213]

މާނައީ: "އަންހެނުންނަށް މަގުގެ މެދެއް ނުވެއެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅުގެވެ:

(...وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا...»[214]

މާނައީ: "...އަދި އަންހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާނީ ފަހަތު ސަފެވެ..." އެބަހީ: ފިރިހެނުންނާއި ދުރުވެގެންވާ ސަފެވެ. އަދި އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން، ފިރިހެނުންގެ މަޖްލިސްތަކާއި ދުރުވެގެންވާގޮތުގައި އަންހެނުންނަށް ހިނގުމު އުނގަންނަވައިދެއްވުނު ނަބިއްޔާ ﷺ ހުއްޓަ ދުވަހެއް ހަމަޖެއްސެވި ކިއްވެހެއްޔެވެ!؟

[213] رواه ابن حبان: 5601

[214] رواه مسلم: 440

- ތާރީޚީ އަދި އަދަބީ ވާހަކަތަކުން ދަލީލުދެއްކުން:

ތާރީޚުގެ ޤޮމުތަކުގައި ފުރަތަމަ ޢަވާމާއި އޭގެ ފަހުން އަދި މީހުންގެ ކިބައިން އައިސްފައިވާ މުޖުތަމަޢު ވާހަކަތަކަކުން ބަޔާން ލިޔުންތެރިން ދަލީލުދައްކައެވެ. އަދި ކަސޭއުޔޭގެންނާ ގޯބިލު ނަށުޖިހަކުގެ މަސްއަލާ ބުނެމުއްކަމުގައި އެވާހަކަތައް އެބައިމީހުން ހަދައެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އެވާހަކައަކީ: އިސްލާމްދީން ފާޅުވެގެން މާޙައުލު އިޖްތިމާޢީ އަދި އިޤްތިޞާދީ ދާއިރާތަކުން ބަޔަކު އެކަން ހަދާފާނެއެވެ. މިއީ ބަލަކަށްވެސްނުވާ ބަޔާންކޮށްލެވޭނެ އެހެން ވާހަކަތަކީ ޝައްޚާ ޙަސަނުދަކަށް އެވާހަކަތަކަށް ނުވާ ވާހަކަތަކެއްނަމަ، ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި އެވާހަކަތަކުން ބުއްޒަތު ދެއްކެން ހުއްޓަސްބަހުމެވެ. އަދި ތާރީޚާއި އަދަބުގެ ފުރަތަމަތަކުގައި، އެވާހަކަތަކަށް ބަލާލާފައިން ހުއްޓަސްބަހުމަށް، އަދި އެކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ދީން ބިނާކުރުން ހުއްޓަސްބަހުމަށް، އަދި ބަލާކުރެވޭ ބަޔަކުރުމުގެ ޝަރުޢީކަމުގައި ހުރުން ހުއްޓަސްބަހުމަށް ދުޅަބޮޑުހާސްނަތަކައި، ޒާތީ ފާރަތްކުރެއްވެވެ. ސުންނަތުގެ ފުރަތަމަތަކުގައި ސަނަދު ގުޅާވައިގެން އައިސްފައިވާ ބަޔާންތަކެއްވެސް، އެބަޔާންތަކުގެ ރިވާޔަތްގެ މުދިގައިވާ ކަލެ ގުދުރަތުޖެހޭ މަކާންޖެހުމަކައި، ނުވަތަ ރިވާއެއްގެ ބަޔަކާއިމުދު ޖީހިޔުވެސްނުވެމުން ރިވާއެއްގެ ނުވަތަ ރިވާއެއްގެ ބިއްދުވަތުރުން ބަޔާނުކޮށްފައިވާ ކަމުގެ ބޭރުން ރިވާޔަތްވުމާއި، އަދި ހުރިހާ މޫލީމުވެސް ރުކުނާރަޓުލުނަދޭވެ. ފަސްކަށް، އެއްވެސް ސަނަދުއްނުވާ، އަދި ދީނުގެ ރިޔާސީ ތާރީޚީ ހިނދު އެވާހަކަ ސަނަދުގެ ސަނަދުގެ ހުރިހާ ވާހަކަތަކުގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަމެއްގަވާއިނުދާނެއެވެ!؟ ފަހެ މިފަދަ ވާހަކަތަކުން ޝަރުޢީ ދަލީލު އަދި ސުނަދަކީ ޞައްޙަތާ، ރިޔާސީ ރިވާޔަތްގަތުނެތްވެސް ގޮތުގައި ނުދެއްކެވެދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެވާހަކަތަކުން ނުވާނީ އިސްލާމީ ހުކުމެއް.

އަންހެނުން މަސްޖިދުތަކަށް ވާހަކަދައްކާ މީހުން ގެންނަ ގޮތަ

ވާހަކަތަކެއްކަމުގައިވާ: ސުކައިނާ ބިންތު އަލްޙުސައިނުގެ ވާހަކައާއި، އަދި އެކަމަނާ ފިރިހެނުންނާއި އެކީ މަޖްލިސްތަކުގައި އިށީނދެ، ތަޢުލީމުދިނުމަށް ހާމައަށް ނިކުމެގެންއުޅުއްވާކަމަށް ބޮޑުދަރަޖައެއް މިފަދަ ކުރީގެ ބޮޑެތި އަންހެނުންގެ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި ގެންނަ މިނަ ވާހަކަތަކީ ސައްހަ އެއްވެސް ޘާބިތުވެފައިވާ އައިސްފައިނުވާ ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ހިޔާލަކީ، އެފަދަ ވާހަކަތަކަކީ ނަބަވީ ގޮތުގެ ދަލީލެއް ހަމަޖެހިފައިވާ ބުނުމަށް ބޭނުންކުރާ ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ހިއްސާވެގެންވާ އެފަދަ ބޮޑެތިކަމުގެ ދުވަސްވީ ދުވަސްތަކުގައި، އާލާ ބައިމީހުންގެ ތަރިއްސުން އިޙްސާންކަން އަންނަ ބަލާހިމާތާއެއް އެކަންތަކަށް އިންސާފު ކުރެވޭނެއެވެ.

އަދި އެކަމަނާގެ އަރުވަނުމައި، އަދި އެހެން އަންހެނުންގެ ހިތަހުން، އަހަރު ޢުލަމާއުން އަލްހާފިޡުއާއި، އަލްއަކަބް ފަރާދު އަލްއަސްޤަލާނީއާއި އަދި ހާފިޒުގެ ފަރުންތަކުގައިވާ އެފަދަ އެހެން މީހުން ނިސްބަތްވާ ގޮތް ވާހަކަތަކާއި ދުރުގައި ވާހަކަތަކެވެ. އެބައިމީހުން އެވާހަކަ ނިސްބަތްކުރަނީ، އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އެއިގެންނުވާ ދުރުހެލިވެފައިވާ ތުރުބަވަނަ ޝަރަފުވެރި މީހުން ހިތްވަރު ކުޅަފާނުމަތީ ދަތުރުކުރާކަމުގައި ބޭނުންކުރާ މީހުނެވެ. އަދި ތަރިކަ، ތަރިކާ ބަޔަކު ތަރިކާ ސަޙާބީ ހިތްހަމަޖެހުން ދަނޑިވަޅުގައެވެ. އަދި އެހެން މީހުންގެ ހިތަހުން ހައްދަހާނާ ވާހަކަތައް އިބްނު ހަދީސް ނަބަވީ، އިބްނު އާދަމާ، އެފަދަ ބައިބަޔަކު ތަރިކާވެފައިވާ ގޮތަކީ ބޭނުމެކެވެ. އެހެން ރަމަޟާނުގެ ދުވަސް ތަރިކާއެއް އެހެންމީހުން ބުނާގޮތާއި ސާބިތުވާ ކަމެކެވެ.

- މަސްޖިދުން ޢިބާދަތްކުރުމުގައިވެސް:

19- ދަންނަވާ: 'މަސްޖިދުތަކީ ނަމާދުތަކުގެ ދުރުގައި ހުރަސްތަކެއް (ފިޔަވަޅު ބިރާއާރުސް) އާއި، އަދި އުއްޖިންސް އަށްއުޖިންސްތަކާ ނަފްރަތްކުރާގޮތާއި (ބީރައްޓެހިކަމުގެ) ބަދަލުގައި، ބިރުވެރިން ޖެހިލުންވުން ނައްޓާލަދޭކަމެވެ. އަދި އިހުސާސްތަކުން މިސްރުކަމުގެ ގޮތުގައި މިކަމަށް ޖެހިލުންވުމުގެ ވިސްނުންލެވެ.' މިހެން ބުނާފަ ދަންނަމެ، އުނދަގޫ ބުނުވިގައިތަކެވެ: 'އަނބިމީހާ، އިހަނބަލުގެ ފިރިމީހާއާއި އެކުގައި މަސްޖިދަށް، ޝައުރުގައިވެސް ވަންނަން މަސައްކަތްގައި އަދި ކުއްލިއަކަށް ފެށިއަސް ގާއިމުކަމަށް ދުވިގެންވާ މަސްޖިދުތަކުން އުޅޭތޯ. އަދި ގަދަކަމުން ދެމެހެއްޓުމަށް އިހަނބަލުގެ ބާރުވިން، އެކާ ޖަމާވާ އަދި އެކާ ނުދެކެ ކަންތައް ފެށޭތޯ. މާއިއްސުވުމަށް އެދިމުކުންގެ ދެވޮދުގައި ފިޔަވަޅުގެ ގޯތިތެރޭގައި އަޅާތަ (ދޮރުޖެހުމަށް ތަގުތިގެންތަކަށްކަމާ) ވަނީ ގާއިމުވެ ދުވިގެންވާ ބާރުގެއިއްވެ. އަދި ގަދަކަމުން ދެއްކިގެން ބަސްބުނަމިހާ މިކަންތަކުން ދުށާމަހަރާ، އަދި (ނުބައިކަމެއް ޤަބޫލުކުރުވުން) ބަރުތަވާކަމަށް އަދި ހުރި ނިކަމެ ގާތުކުރިޔަސް ފަދަ އެއާވި ފިޔަވަޅުމާއި ޖެހުމެވެ ދިނާކުރުނަގެންނެވެ. އަދި ފިޔަނީގާއި އަންހެނާ، ހުރުމަތަށްލަމާއި ދީނުވެރިކަމާއި ދިއްސުޖެހުރިކަމުގައި ކިޔަނުލު މަސައްކަތްރުވަރަސް، ފަދަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ޙިޔާރުކަމުގެ ނޯޓިސްކުރައްވާފައެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ:

﴿...وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّۚ...﴾[215]

---

[215] الأحزاب: 53 رواه الترمذي: 2376 وصححه الألباني.

މާނައީ: "...އަދި އެކަނބަލުން (އެބައީ: ނަބިއްޔާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން) ގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެކަން އެދޭނަމަ، ފަހެ، ފަރުދާއެއްގެ އަނެއްފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންނާ ސުވާލު ކުރާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށް އެންމެ ޠާހިރުކަންބޮޑީ އެގޮތެވެ..."

ފަހެ، އެކަނބުލޭގެ ފިރިމީހާއަކީ މުޙައްމަދު ﷺ ވާ އަންހެނުންގެ ހިތުގެ މައްޗަށްވެސް ކޮން ބިރުވެރިކަމެއްހުރެއްޖެ؟ އަދި އެންމެ ހެޔޮވެރިންނާ ޞަޙާބީންގެ މިސާލަކުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށްވެސް ކޮން ބިރުވެރިކަމެއްހުރެއްޖެ!؟ އެހެންކަމަކު އެއީ ހަމަ ދޮގުހަދާ ގޮވާލުމެވެ.

މިމައްސަލާގައި ވާހަކައެއް ދައްކާ، އަދި ނަޞްރާނީކަމާއި ޔަހޫދީކަމާއި ޚިލާފާ ގިނަ ބަޔަކުގެ ވާހަކަތަކާއި ބުނުންތަކަށް -ޢިލްމާއި މަޢްރިފާގެ އަހުލުވެރިންގެ ކައިރީގައި- ބިނާވެގެންވެސް މަދު ޢިލްމުވާއި، އުނިވެގެންވާ ފަހުމުވާއި، މުޅިކަމު ސާފު ނަފްސުތަކުގެ ދޫކޮށްލާ މުތަޝާބިހު ކަންކަމަށް ތަބާވުމުގެ މައްސަލަތަކެވެ.

އަދި ޝަރީޢަތުގެ ޢިލްމު ނެގުމުގެ ފުރުޞަތާއި، ދީނީ މަޤާމުތަކަށް އަރުވުމާއި، އެކަންކަމުގައި އުނގެނުމާ މިފަދަ އިލްމުން ވަރަށްވެސް މަދުވިންނަވެސް ދިޔަ އުކަވަރު އެބައިމީހުންނީ ފިޤުހުވެރިންކަމުގައި ސިފަކުރާ އިލްމީ މަދަރުސާތަކާއި، މިކަންކަން ހުޅުވާލުމި ތަނަވަސްކުރުން އަދި ދުނިޔަވީ ކަންކަން ހިތްވަރު އުނބިރިގެންނާ ގޭމަން އާޒިރަކާއި ދިމާލަކަން އުނބޭރި ބާރުލިބިގެންނާ ހިތްމަތާ (އެބައިމީހުންނަކީ ތިބިގެންވާ ބަޔަކު)، ފަހެ (ޝަރީޢަތުގައި) ކަނޑައެޅި ޘާބިތުވެ އަދި އެއްބަސްވެވިގެންވާ ކަންތައް ޔަޤީނުކަމަށް، އިލްމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ސާފުވެ ބަޔާންވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގެ މައްސަލަ (ބަސްބުން ވާހަކަދައްކާން) ކުރިގެން އަރައިގެންނަން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން

ފަރުދުންތަކަކަށް މުދުވެރިކަރުއްވެ. މިޒާތުގެ ގިނަ ވަސީލަތްތަކެއްގެ ޝަހުވަތަށް އޭނާ އެއްބަސްވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމިޒާތަކުން އެވާހަކަތަށް ފަތުރާ، ފުރަސްދޫނުވާ، އަދި ދީނާއި އިލްމަށް އެކަންތަށް ނިސްބަތްކުރެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު، އިލްމުވެރިންނާއި ޖާހިލުން ފަރަޤު ނުކުރެއެވެ.

މުއައްރިޚުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކު ބުނެފައެވެ:

(النَّاس على طَبَقَات ثَلَاث فالطبقة الْعَالِيَة الْعلمَاء الأكابر وهم يعْرفُونَ الْحق وَالْبَاطِل وإن اخْتلفُوا لم ينشأ عَن اخْتلَافهمْ الْفِتَن لعلمهم بِمَا عِنْد بَعضهم بَعْضًا.

والطبقة السافلة عَامَّة على الْفطْرَة لَا ينفرون عَن الْحق وهم أَتبَاع من يقتدون بِهِ إن كَانَ محقاً كَانُوا مثله وإن كَانَ مُبْطلًا كَانُوا كَذَلِك.

والطبقة المتوسطة هي منشأ الشَّرّ وَأصل الْفِتَن الناشئة في الدّين وهم الَّذين لم يمعنوا في الْعلم حَتَّى يرتقوا إلى رُتْبَة الطَّبَقَة الأولى وَلَا تَركُوهُ حَتَّى يَكُونُوا من أهل الطَّبَقَة السافلة فإنهم إذا رَأَوْا أحداً من أهل الطَّبَقَة الْعليا يَقُول مَالا يعرفونه مِمَّا يُخَالف عقائدهم الَّتِي أوقعهم فِيهَا الْقُصُور فوقوا اليه سِهَام الترقيع ونسبوه إلى كل قول شنيع وغيّروا فطر أهل الطَّبَقَة السُّفْلى عَن قبُول الْحق بتمويهات بَاطِلَة فَعِنْدَ ذَلِك تقوم الْفِتَن الدِّينِيَّة على سَاق.)[216]

މާނައީ: "މީސްތަކުންނަކީ ތިން ބައިވަރެއްގެ ދަރަޖައެވެ: **އެންމެ މަތީ ދަރަޖައީ:** ބޮޑެތި އިލްމުވެރިންނެވެ. އެބައިމީހުން ހައްޤާއި ބާތިލު ދަންނައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އިޚްތިލާފުވިޔަސް އެބައިމީހުންގެ އިޚްތިލާފަކުން ފިތުނަވެރިކަމެއް ނުފެއްޓެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ޤަދަރާއި ޙައްޤު އެނގިގެންވުމުންނެވެ.

[216] البدر الطالع للشوكاني: 473/1

އެންމެ ޞައްޙަ ރިވާޔަތަކީ: ފުޤަހާއުގެ ވަކީލެއްގެ އާއްމު މީސްތަކުންނެވެ. އެބައިމީހުން ހައްދަން ނުދުޅުންވެ ނައްދާލާ ނުކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނީ އެމީހަކު އެބައިމީހުން ތަބާވާ މީހުގެ އަތުބާރުންނެވެ. އެމީހަކު ހައްޖުގެ ގޯތިތެރޭގައިވާނަމަ އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން އެކަށީގެން ވެއެވެ. އަދި އެމީހަކު ބާރުގެ ގޯތިތެރޭގައިވާނަމަ އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން އެކަށީގެން ވެއެވެ.

ދެވަނަ ރިވާޔަތަކީ: ނުބައިކަން ހުރުމާ، އަދި ދީނުގައި އެކުލެވިގެންވާ ފުރުޞަތުގެ އަޑުއިވޭތޯއެވެ. އެބައިމީހުންނީ އަހަރެމެން ވަކި ހަދީޘެއް އެންމެ ދޮންދިން ބުނާ ބަސްތަކެއް ތިޔަބޭފުޅުންނަށްވީ ކަލާނގެ، އަދި އެންމެ ފަހު ހަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްތަކުގައި ފުރުޞަތުގައި ދިރިހުރެވޭ ދީނުގެ ހެއްކެވެ. އެބައިމީހުން އެންމެ ވަކި ހަދީޘުން މިހެން، އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ގޮތަކީ، އެބައިމީހުން ދަށުގައި ވަކިވެފައިވާ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ ބައިތިއްބަވާފައި ވަރުގަދަ ބަޔަކަށް ފުރުޞަތެއް ދޫކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ހަގީގަތުގައި ބަޔަކު ހުރިހާ ނުބައި ހުރުމުގައި އެބައިމީހުން ތިބޭނެ ސަބަބެއް ފާހަގަކުރެއްވެއެވެ. އަދި ތަފާތު ކުރުމަށް ވަކި ހަދީޘް ބާރުގެ ބަލާފައި ފުރުޞަތެއް ދޫކުރެވިފައިވާކަން ބުނެވިގެން ދިއެވެ. މިހެންވެ އެންމެ ފަހު ހަދީޘްގެ ފުރުޞަތާއި ބަހައްޓައިދިނުމަށް ދީނުގައި ފާހަގަކުރެއްވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދީނީ ފުރުޞަތު ބާއްވައިދީފައެވެ." މިއެވެ.

ހައްޤުއި ކުރީގެ ވަކިކަމެއްކަމަށް މިފަދަ ﷲ ތަޢާލާ ހަދަވާފައިވަނީ، އަދި އެކަލާނގެ ހަދީޘަކީ ހުރިހާ ބަސްތަކެއް ފުރުޞަތުގެ ބާރުގަދަކަން ބެލެވިފައިވާ ބަސްތަކެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެކަކަށް، އެކަމުގެ ވަކި ގޮތްތަކެއް އެންމެ ބޮޑު ގޮތަކަށް ބަލައިލިޔަން އެބައިމީހުން ބަސްތަކެއްކަމުގައެވެ. އެއީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަހުލުން އަހުލުވެރިން ގެންގުޅުއްވި އަހުލުވެރިކަމެވެ:

«مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ المَرْءِ عَلَى المَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ»[217]

މާނައީ: "ބަނޑުހައިވެފައިވާ ދެމިނިކާކުއްތާ ބަކަރިތަކެއްގެ ތެރެއަށް ދޫކޮށްލުމުން ފަސާދަކުރާ މިންވަރު، މުދަލާއި ޝަރަފަށް ދަހިވެތިވުމުގެ ސަބަބުން މީހާގެ ދީނަށް ފަސާދައަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ."

އަދި އަހުރެން އޭނާއަށް ހަނދާންކޮށްދެމެވެ. މިކަންބަޔާ ދީނެވެ. އަދި މިއީ އެއްކައުވަންތަ ހާދިހާއިލާގެ ކުރިފުދުމަކީގައި ނިޔާކަނޑައެޅޭ ދަރަންޏަކަށެވެ. އަދި އެކަމުގައި ވާޖިބުވެގެންވާ ފަރުވާ ވަންހަނާކޮށް އެޅުވާލުމުންނި ބަޔަކަށް ވާހަކަދެކެމެވެ.

﴿...وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ﴾[218]

މާނައީ: "...އެއުރެންނީ، މުއުމިނުން ކަމުގައި ވާނަމަ، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ރުއްސުން އެއުރެންނަށް މާޙައްޤުކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ."

---

[217] رواه الترمذى: 2376

[218] التوبة: 62

އަދި ޢާންމަކުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ الله ތަޢާލާގެ ޙުކުމް ދޫކޮށް، އެހެން ފަރާތެއް ބޭނުންވާ ޙުކުމަކުން ޢާންމުގެ ދީން އަނބުރާނުލުމެވެ. ފަހެ ޚިލާފުއިންނާ ބަދަލުކުރާނޭ އިޚްތިލާފުގެ މާތް ޤުރުއާނު ފިޔަވައި އެހެން ޤުރުއާނެއް އެއްބާރުލުމެއްގެ ވަރެއްނަމަ ފަރާތުގެ ތަޢުލީމެވެ.

ފަހެ (އެހެންކަމުން) ތަޢާލާގެ އަރުވާނީ الله އެވެ. އަދި ވަޙީފުކަށި އިޚްތިލާފު ހުރެދާނެއެވެ.[219]

❋ ❋ ❋

---

219 މިހިސާބުން ޝައިޚް ޖަރީރީގެ ޙާލު ނިމުނީއެވެ. ދެން އިތުރަށް މިވާހަކައިގައި ފައިދާ ފުރިހަމަވެގެންދަނީ މިކަމާއި ގުޅޭ އެހެނިހެން އިލްމުވެރިންގެ ބަސްއެއް ބަސްތަކާއި ފަތްވާތައް ގެންނަވާނީމެވެ.

އިތުރު އަޤުރަބާއި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތައް

ހުރިހާ ކަމެއް އެންމެ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެންމެ ޙިކުމަތްވަންތަ الله ތަޢާލާ އިންސާނުން ދެޖިންސުން ހައްދުކުރައްވާ ޖިންސަކަށްވެސް ކޮންމެ ޚާއްޞަ ކަންތައްތަކާއި ވަޒީފާތަކެއް ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. ފިރިހެނަކީ އެއީއެވެ. އިންސާނީ ބުއްދިއަކުން މުޝްކިލަތަކުގެން އެފިޔަވަޅާއި ހިފާފައިގެންނަވާ ދިރިއުޅުމުގެ ނިޒާމު ގަޑުބަދަލު ގެއްލިގެންދެއެވެ. އަދި ވެރިކަމުގައި އެކަމުގައި މަސްލަހަތުތަކާއި އަދި ފައިދާތަކެއްވާކަމަށް އިންސާނާގެ އުނިކޮށްދެނަ ފާނީ ވިސްނުންތަކުން އާދެ އަނެއްކާވެސް އެކަމުގައި އުޅެވިގެންވާ ނުބައި އެކަމުގެ ނިމުމުގައި ލިބިގެންދާނެ އިންސާނުންނަށް ގެއްލުންތަކެވެ.

ފަހެ الله ތަޢާލާ އަންހެނުން ހެއްދެވުއްވާފައިވަނީ ފިރިހެނުންނާއި ހިލާފަށް ބަލިކަށިކަމާއި ނިކަމެތިކަމުގެ މަތީގައި ގޮތަކަށް ފާތުފާތު އުނދުގެ މަސައްކަތެވެ. އަދި ފިރިހެނުން ހެއްދެވުއްވާފައިވަނީ ހިލާފަށް މަސައްކަތްކުރުން އުޅުމުގެ މަސައްކަތެވެ. މިކަމަކީ ޝަރުޢީ ނަޞްޞުތަކުން ދޭހަވާ އެނގިގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަ ހުރިހާގޮތަކުން ފަރުވާތެރިކަމާއި ޒިންމާތަކާއި ބަރާބަރުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.

ދެންފަހެ އިންސާނުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވި މަޤްޞަދުކަމުގައިވާ الله ތަޢާލާއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި އެންމެ މަތިވެރި ޝިޢާރުކަމުގައިވާ ނަމާދުގެ ޖަމާޢަތް ދިޔުމަން އަންހެނާ ނިކުތުމުގައި ކަންކަން ބަރާބަރުނޫން ގޮތުގައި އައިސްފައިވާ ހުރި ދަލީލުތަކުން އެކަނި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ އިންސާފުވެރިކަމާއި ހަމަހަމަވެރިކަމާއި އެކީގައި ވިސްނާ ފުރުޞަތާ މީހަކަން އިޙްތިރާމްކުރުވެއެވެ. އެގޮތުން ޖަނާޒާތުގެ، ހުކުރުދުވަހުގެން ނަމާދުގައި، ސަފުތަކުގައި ކަންތައް ބަރާބަރުނޫން ގޮތާއި ޝަރުޢީގޮތުން އައިސްފައިވާ ބުރުހާނުތަކުގެ

މަޤްބޫލުކުރަނީ ހާމަވެގެންނެވެ. އަދި ދުނިޔެމަތީ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ދިސްކިޔުމަކީ ކުރާ
ނަގާދަރަންވުރިވުސް އަންހެނުންގެ ގާގައި، އަދި ކިޔުއްމަ، ގާގެ އެންމެ އުތުރުގައި ކުރާ ނަގާދު
ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމަށް ހަބަރުދެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އިންސާނާގެ އެންމެ އިސްވަޖީ
ކަމުގައިވާ އަޙްކާމުގައި މިފަދައިން ކަންތައްތަކާއި ދެންފަހެ އެބުނު ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި،
އަދި ކިޔުއްމަ، ހާޖަތުކަކަންވުސް ސަލާމަތްތަކަށްވުސް ނުވާނެ ކަންކަމުގައި ކަންތައްވާނީ
ކިހިނަކުން ހެއްދެވޭ!؟

އަންހެނާ އާއްމު ގޮތުން ނިކަމެތިކަމާ އެކުގައި ފަހުމުން ޝާރިޢާ މަދު
އެއްޗެހިންނެވެ. މިއީ ޙަޤީޤަތް ނިވާވެގެން ނިކަމެތިކަމާއިވެސްމެއެވެ. ދެންފަހެ ނިވާނުވެ
ހެއްޔަ ކަށަވަރުވެގެންވާ ގޮތަށް ނިކަމެތިވި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި ހިފޭޒުއްކުރެވި
ގޮތުގައި ހަމަޖެހިގެންވާ ކަމެކެވެ.

ދެން ޒަމާން ދިގުލައިގެން ގޮސް ތަފާތު ނަންނަމުގައި، ތަފާތު ޙިއްޖަތްތައް ބަހާނާތަށް
ބޭނުންކުރެވިގެން، އަދި ބައެއް އިތުރަށް ނިސްބަތްވާ ޖިންސީ ގުޅުންތަކާއި އެކުގައި،
އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ އެކި ޙުކުމްތަކާއި އަދިބަތަށް ކަމަކަންތައް
ކަމެއް މުޅިގަދަވުން ދިޔައެވެ. އެގޮތުން ހަދީޘްގައި އައިސްފައި ވާފަދައިން މިއުއްމަތުން އެންމެ
ގެއްލުން ބޮޑުވެގެންވާ އެއް ފިތުނަކަމުގައިވާ އަންހެނުންގެ ފިތުނަ އޭގެ ތަކެތިން ދުނިޔެ،
ފާދުނިޔެމަންހެއަށް ޝާރިޢާ އާއްމުގެ އަރިހުގައިނިންމައި އެކިގޮތްގޮތަށް ދަންޖެހެމުންނަށް
ދަންޖެހެމަށް ދިޔައީ ހިލޭއެވެ. އެގޮތުން ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް ބަހަނާ އަންހެނުން، އެކަށޭނެ
ފަރާތްތަކަށް ގެއްލުމާ ދުނިޔެ ނިކަމެތި އަދަބުތަކުން ވަޒީފާ، މިފަދަ އެއި އެންމެ
ކުރިއެރުއްވުމުގެ އަންހެނުންކަމާ ބެހެޓެއްޓެވި އެކަމަށް މަޤްބޫލުކަމަށް ފުރުޞަތުއެވެ. އަދި
އެންމެ ޖަވާން އުމުރުވާފަދަ ވަޒީފާއަށް ބެހެޓެއްޓެވި މަސައްކަތުގައި އެކަށަވަޅުގެ

އެންމެ މަތީ ފެންވަރުގައި ޤާބަލުކުރުމަކަން ނުރުވެއްޖެ. އަދި އަންހެނުން ބަރުވެރިކުރުމާއި، މުޖުތަމަޢަށް ނުރުމާއި، ދަރިޔަސް ހަމަހަމަކުރުމާއި ފަރުދީ ނަފްސާނީ ހާލަތު ސަލާމަތްކުރުމުގެ ކިޔުމުގެ ދަށުން އެކުއެކީގެ ކޮންފަރެންސްތައް ބާއްވައި، އަދި އަލްއަޒްހަރުގެ މަރުކަޒު ސީދާކޮށްގެން ބޭނުންކުރަނީ ދީނީ ފަތުރައިދޭ މީހުން ބޭނުންކޮށްގެން ބައްދަލުވުން ހިންގާކަމަށް ބުނާ ހޯދިނުން، ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކާއި މަސްބޫރަތަށް އަޅައިނުލާފައެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ ބައިވެރިވުމާއި ފުދޭނަކަތްކުރުމުގެ ފިޔަވަޅު އަޅާ ޝަރީޢަތުގެ ކަސްބާކުރުމާއި، ދިރާސާ ކަމަށް ބުނެ ހޮސްޕިޓަލްތަކުގައި މިސުރާ ފަރިހެންބަރީން އެކުއެކީގެ ހިންގަން ބެލުމާގެ ބަރުގޮތުން ބުނީ ތެރެއިން ފިޔަވަޅުތައް ދަށްކޮށްލާފައެވެ. އަދި މިކަންކަމާއި ދުރުވުމުގެ ނަތީޖާ ބައެއްތިޔަ ގަވާއިދުތަކަށް ވަރަށްގިނަ ކިޔަވާކުދިން އެކީގައި ކިޔަވަން ފެށީ، ނަމަވެސް ޖަމްޢިއްޔާތަކާއި ދުނިޔޭގެ އޮފީހުގައި އެކުއެކީގައި ސަލާމަތުން ފިރިހެނުން އަދި އަންހެނުން ޒިންމާދާރުވެ ބަހާދަކަށް ވެގެންދެއެވެ. ދަނިވަހާ ފިރިހެނުންގެ ހަށިއޮށާ، އަދި މިނޫން ކަމެއްގެ ދުވަހު ނިކުމެވަނީ މަސައްކަތް ކުރާ ހަވާސާގެ ބިމުވެރިން ކުރާ ތަކެތި ދުޅަހެޔޮ ފާހަގަކޮށްގެން ގެންދާ ކަމެއްގެ ދަށުން ހިނދު ފަރުވާ މީހުން ކުރިއަރާ، އަދި ބަރުބަސް ބައްދަލުކުރާ ދެމެދުގެ ފަރާތަކީ ހާލަތު ގެއްލިފައިނުވާ ބުނުމެވެ. ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންވާ ކަންކަން ފޯރުކޮށްދިނުމާއި ގުޅޭ އަދި ކިޔަވައިދިނުމާއި ދީނީ ފަތުރުމުގެ ހަރަކާތުގައި ބައިވެރިވެގެންދެއެވެ.

މިފަދަ ގޮތުން އިސްލާމީ ދަރުސްތަކުގައި އިސްލާމީ ތައުލީމު ލިބިގެން ހުންނަ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އެއްތަނެއްގައި އެކުއެކީ ބައިވެރިވުމަށް ބާރުއަޅައި، އެމީހުންގެ ޙައްޤުތަކާއި ބާރުތަކަށް ދީނާއި ޚިލާފު ގޮތުން ހުށަހެޅުމަކީ ކިހާ ބޮޑު ކުށެއް، ދީނުގެ އިމާމުންނާއި ﷲ ތަޢާލާގެ ދީނުގެ މަގުން ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަމެއްތޯ!؟

ފިތުނަތަކާއި ހަލާކުތަކުގެ އުފެދުންތަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ދިރިއުޅުއްވުމުގައި އަމާންކަމާއި ސަލާމަތްވެވޭނެއެވެ. اللّٰه ތަޢާލާގެ ހަދިޔާތަކުން ތަޤުވާވެރިން އުޅުއްވުން މިހާރުސަލާމަތުގައި އިޚްލާޞް އަޚުލާޤީ ބައެއް އަޚުލާޤުތަކާއި އިޚްލާޞްގެ އަދުލުވެރިންގެ ބަސްތަކެއް ބަލާނޫކޮށްލާނަމެވެ:

ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«الْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتْ اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ وَأَقْرَبُ مَا تَكُونُ مِنْ رَبِّهَا إِذَا هِيَ فِي قَعْرِ بَيْتِهَا»[220]

މާނައީ: "އަންހެނާކީ ޢަވްރަތެކެވެ. އެކަނބުލޭގެ (ގެއިން) ނިކުމެއްޖެނަމަ ޝައިޠާނާ އެކަނބުލޭގެއަށް ނަޒަރު ހިންގާ ބަލައެވެ. އަދި އެކަނބުލޭގެ ވީ ރައްބާއި އެންމެ ގާތްވެގެންވަނީ، އެކަނބުލޭގެ ގޭގެ އެންމެ އެތެރޭގައި އިންނަހިނދުގައެވެ."[221]

އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ:

(خُلِقَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الرَّجُلِ، فَجَعَلَ نَهْمَتَهَا فِي الرِّجَالِ، وَخُلِقَ الرَّجُلُ مِنَ الأَرْضِ، فَجَعَلَ نَهْمَتَهُ فِي الأَرْضِ، فَاحْبِسُوا نِسَاءَكُمْ.)[222]

މާނައީ: "އަންހެނާ ހެއްދެވުނީ ފިރިހެނާގެ ކިބައިންނެވެ. ދެން އަންހެނާގެ ޝަހުވަތު ފިރިހެނުންނާއިމެދުގައި ލެއްވުނެވެ. އަދި ފިރިހެނާ ހެއްދެވުނީ ބިމުންނެވެ.

---

[220] رواه الترمذی: 1173، وابن حبان فی صحيحه: 5599

[221] ޝައިޠާނާ އެކަނބުލޭގެއަށް ނަޒަރުހިންގާ ބެލުމުގެ މާނައަކީ: ޝައިޠާނުން އެކަނބުލޭގެއަށް ބަލާ އަޑާ ފިރިހެނުންނަށް ހިތްގައިމުކުރުވުމަށެވެ، އަދި ޝައިޠާނާ އެހެން ފިރިހެނުންގެ ފިތުނަތަކާއި ހިތްވަރާ އެއަންހެނާ ޖެހިގެންދާކަން ތަރައްޤީކުރި، އަދި އެއަންހެނާގެ ހިތްވަރުގެ އުފެދުން ޙަޤީޤަތެއްކަމުގައި އިޚްލާޞްތެރިން ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.

[222] تفسير ابن أبی حاتم: 4718

އަދި އާންމުގެ ޝަރުވާތު ބިލްގައި (އެބަހީ: ބިލްގައި މަސައްކަތްކުރުން ހިފެހެއްޓުމަށް އުޅުމުގައި) ދެއްވުމެވެ. ފަހެ ބިރުބަލައިދިނުން، އަންހެނުންނަށް ހިފަހައްޓާށެވެ."

އިބްނު މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(احْبِسُوا النِّسَاءَ فِي الْبُيُوتِ، فَإِنَّ النِّسَاءَ عَوْرَةٌ، وَإِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ، وَقَالَ لَهَا: إِنَّكِ لَا تَمُرِّينَ بِأَحَدٍ إِلَّا أُعْجِبَ بِكِ.)[223]

މާނައީ: "ގެތެރޭގައި އަންހެނުން ހިފަހައްޓާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުންނަކީ ޢައުރަތެކެވެ. އަދި އަންހެނާ އެކަނިބޭރަށް ގެއިން ނިކުމެއްޖެނަމަ ޝައިޠާނާ އިސްތިޝްރާފު އެކަނިބޭރުގައަށް ބަލައެވެ. އަދި ބުނެއެވެ: 'ކަނބުލޭގެ (ރީތިކަމާއިމެދު) އުފާވާ ހައިރާންވާ ހާލު ގޮސް އެއްވެސް މީހެއްގެ ކައިރިން ހާދަ ކަނބުލޭގެ ނުދެއެވެ.'"

އުމަރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

«اسْتَعِينُوا عَلَى النِّسَاءِ بِالْعُرْيِ، إِنَّ إِحْدَاهُنَّ إِذَا كَثُرَتْ ثِيَابُهَا، وَحَسُنَتْ زِينَتُهَا أَعْجَبَهَا الْخُرُوجُ»[224]

މާނައީ: "(ފޭރާން ގިނަ ކުރުމުން) ބިރުބައިލުމުން އަންހެނުންގެ މައްޗަށް އެހީތެރިކަން ހޯދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަކުމީހުންގެ ފޭރާން ގިނަވެއްޖެނަމަ، އަދި އެކަކުމީގެ ޒީނަތްތެރިކަން ރީތިވެއްޖެނަމަ އެކަކުމީހުންގެ (ގެއިން ބޭރަށް) ނިކުތުމަށް ހިތްވެއެވެ."

ފާޠިމާ رضي الله عنها ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެވެއެވެ:

(خَيْرٌ لِلنِّسَاءِ أَنْ لَا يَرَيْنَ الرِّجَالَ وَلَا يَرَوْنَهُنَّ.)[225]

---

[223] مصنف ابن أبي شيبة: 17710

[224] مصنف ابن أبي شيبة: 17711

[225] رواه البزار: 526، وأبو نعيم في حلية الأولياء: 40/2 بإسناد ضعيف.

މާނައީ: "އަންހެނުންނަށް ހެޔޮވެގެންވަނީ އެކަނބުރުންނަށް ފިރިހެނުން ނުފެނުމެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނަށްވެސް އެކަނބުރުން ނުފެނުމެވެ."

ޢާއިޝާ رضي الله عنها ވިދާޅުވިއެވެ:

«لَوْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى مَا أَحْدَثَ النِّسَاءُ لَمَنَعَهُنَّ الْمَسْجِدَ كَمَا مُنِعَتْ نِسَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ»[226]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުން (އަދު) އުފައްދާފައިވާ ކަންތައް اللهގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ދެކެވަޑައިގަންނަވަ ފާނަ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ އަންހެނުންތަކުންނަށް މިސްކިތް މަނާކުރެވުނު ފަދައިން އެއަންހެނުންނަށްވެސް މިސްކިތް މަނާކުރައްވާނެއެވެ."

ޢާއިޝާ رضي الله عنها، އެކަމަނާއީ އަންހެން ކަނބަލުންނަށް ވާއިރު، އަދި އެއީ ހަމައެކަނި އަޅުކަމުގެ އަދާކުރަން މިސްކިތަށް ނިކުތުމާއިމެދުގައި، އަދި އެކަމަނާގެ ޒަމާނުގައި މިފަދައިން ވިދާޅުވިނަމަ، އަދި މިހާރު ކަންތައްވާނީ ކޮންފަދަކަންހެއްޔެވެ!؟

އިބްނު މުބާރަކް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

«أَكْرَهُ الْيَوْمَ الْخُرُوجَ لِلنِّسَاءِ فِي الْعِيدَيْنِ. فَإِنْ أَبَتِ الْمَرْأَةُ إِلَّا أَنْ تَخْرُجَ فَلْيَأْذَنْ لَهَا زَوْجُهَا أَنْ تَخْرُجَ فِي أَطْمَارِهَا وَلَا تَتَزَيَّنْ. فَإِنْ أَبَتْ أَنْ تَخْرُجَ كَذَلِكَ فَلِلزَّوْجِ أَنْ يَمْنَعَهَا عَنِ الْخُرُوجِ»[227]

މާނައީ: "ދެޢީދުގައި އަންހެނުން ނިކުތުމަށް މިއަދު އަހުރެން ނުރުހެމެވެ. ދެންފަހެ އަންހެނާ ނިކުންނަން ބޭނުމީ ދެކުޅެދިނަމަ (ޖިނަސީގޮތުންނާ) ބާރުތުން ޙަރީމެން ނިކުތުމަށް އެކަނބުލުގެ ފިރިމީހާ، އެކަނބުލުގެ ހުއްދަދޭށެވެ. އަދި އެކަނބުލުގެ ޖިނަސްމުޅިން ހެދުމެވެ. ފަހެ އެކަނބުލުން (އެބަހީ: ޖިނަސްމުޅިން، ރީތިވެ ހެދުން ނުލާ)

[226] رواه البخاري: 869، ومسلم: 445

[227] رواه الترمذي: 675/1

ނިކުތުމަށް އުކަސްބުރޭ ދުނިޔެހަދައިލިނަމަ ފަހެ އުކަސްބުރޭ ނިކުތުން މަނާކުރުން ފިރިމީހާއަށްވެއެވެ."

ސުފްޔާން އައްޘައުރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَيْسَ لِلْمَرْأَةِ خَيْرٌ مِنْ بَيْتِهَا وَإِنْ كَانَتْ عَجُوزًا.) [228]

މާނައީ: "އަންހެނާއަށް އޭނާގެ ގެއަށްވުރެ ހެޔޮ ތަނެއްނުވެއެވެ. އޭނާއީ މުސްކުޅިއެއްކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ."

ދެއީދުގައި އަންހެނުން ނިކުތުމާއި ބެހޭގޮތުން އިމާމް އަޙްމަދު رحمه الله އާއި ސުވާލުކުރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَا يُعجبنِي فِي زَمَاننَا هَذَا لِأَنَّهُنَّ فتْنَة.) [229]

މާނައީ: "އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި އެފަދައިން ކަންތައްކުރުން އަހުރެންނަކަށް ކަމުނުދެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނީ ފިތުނައެކެވެ."

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(...فالرجال إِذا اختلطوا بِالنسَاء كَانَ بِمَنْزِلَة اخْتِلَاط النَّار والحطب...) [230]

މާނައީ: "...ފަހެ ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވެއްޖެނަމަ، އެކަންވާނީ އަލިފާނާއި ދަރު މަސްހުނިވުމުގެ މަތީގައިއެވެ..."

---

[228] الاستذكار: 469/2

[229] مسائل الإمام أحمد رواية عبد الله: 130/1

[230] الاستقامة: 361/1

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ:

(...كذلك معاشرة الرجل الأجنبي للنسوةِ ومخالطتُهنَّ مِن أعظم المنكرات التي تأباها بعضُ البهائم فضلاً عن بني آدم...)[231]

މާނައީ: "...އެފަދައިން ހިލާ ފިރިހެނާ އަންހެނުންނާއި އުޅުމަކީ ވަސްހުނިވުމަކީ އާދަމުގެ ދަރިން ހީއްކުރަން، ބައެއް ޖަނަވާރުންވެސް އެކަމާއި ދުރުވެހުރާ އެންމެ ބޮޑެތި މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމެކެވެ..."

ބަދުރުއްދީން އަލްޢައިނީ (855ހ) ބަޔާންކުރިއެވެ:

(...لو شاهدت عائشة- رضي اللّٰه عنها- ما أحدث نساء هذا الزمان من أنوع البدع والمنكرات، لكانت أشد إنكاراً، ولا سيما نساء مصّر، فإنهن أحدثن من البدع ما لا يُوصفُ...منها: مشيُهن في الأسواق في ثياب فاخرة، وأنواع طيب فاخة، مكشوفات الوجوه، مائلات متبخترات، ومنها: ركوبهن على الحمير الفُره، وجريُهن بين الرجال وأكمامهن سابلة من الجانبين، ومنها: ركوبهن على مراكب في نيل مصر وخلجانها مختلطات بالرجال، وبعضهن يغنّينَ بأصوات عالية مُطرِبة، ومنها: غلبتهن على الرجال، وقهرهن إياهم، وحكمهن عليهم...صنفٌ مغنيات يغنين بأنواع الملاهي بالأجرة للرجال والنساء....وغير ذلك من الأصناف الكثيرة الخارجة عن قواعد الشريعة. فانظر إلى ما قالت عائشة من قولها: "لو أدرك رسولُ اللّٰه ما أحدث النساء"، وليس بين هذا القول وبن وفاة النبيّ - عليه السلام- إلا مدة يَسيرة لطيفة؛ على أنهن ما أحدثن عُشَر معشار ما أحدثت نساء هذا الزمان، ولو كانت هذه النساء في ذلك الزمان لمَنُعِن الحياةَ فضلاَ عن أن يمنعن المسجد ونحوه....)[232]

މާނައީ: "...މި ޒަމާނުގެ އަންހެނުންތައް އުފައްދާފައިވާ ބިދުޢަ ވަސްތުތަކުގެ

---

[231] جامع المسائل: 219/1

[232] شرح أبى داود للعينى: 54/3

ބުދުއަޅުކާއި މުސްކުރާތްތައް ޢާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ފެނިވަޑައިގެންނަމަ އުޅުމަށް އިސްތިޙާޟަށް އުޅުމާ އިސްތިޙާޟުކުރުއްވިކަމެވެ. ހާއިބަނާތް މިއްރާގެ އަސްހުރުންނެވެ. ފަހު ޒަމާނުގެ ކުރުކޮތްތަކަ ބުދުއަޅުކަމެއް އުއަންހެނުންނަށް ގެނައުމެވެ....އޭގެ ބޭނުމަކީ: ބިދުޢަ ޝިރުކީ ހެދުންތަށް ލައިގެން، އަދި މިހިރަފަސްތަކާ އެކި ފަށްތަރުގެ ހެވަނދުލައިގެން، މުށުތަށް ކަށިފުޅާތަކެއްގެން، ކަފުކާފަން ގެނބި ފަރިހިނގުމުން ބާޒާރުތަކުގައި ހިނގުންފެށުމެވެ. އަދި އޭގެ ބޭނުމަކީ: ޝިރުކީ ހާޒިރުތަކުގައި، ފިރިހެނުންގެ ބޭނުމަކީ، އުއަންހެނުންތަކުންގެ އަސްކުރީތަށް ދުލަކާތްތަން ވަށްޖެހުންވާރުދު ދުއްލުންފުށެވެ. އަދި އޭގެ ބޭނުމަކީ: މިސްކުގެ ނިޔަލާކުގައި ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވެހުންވާ ހާދުގައި، ދޮނިބަލުގެ އުއަންހެނުން ދުއްލުންފުށެވެ. އަދި އޭގެ ބޭނުމަކީން ބައެއް އަންހެނުން ކުރުކާރުގައި އަޖުއްމުތާ ތަވަނިޔަށެވެ. އަދި އޭގެ ބޭނުމަކީ: އުއަންހެނުންނަށް ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެރިކަން، ބާރުފުދުވާ، ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ހުކުމްކުރުންލިބުމެވެ...އަދި އުއަންހެނުންގެ ބޭނުމަކީ ތަވަނިޔާ އަންހެނުންނަކުއްލިބުމެވެ. އުއަންހެނުންނަށް ހާޖެހޭ ދުނިޔޭހިޔާލާ ތަވަނަށް އުޒުރަތައް ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނަށް ކިޔާދުއްވެ...އުޒުހުރުވެސް ޝަރީޢަތުގެ ޚާތިރިދުމަކުން ބާރުވެ ނިކުމެގެންނާ އުތަކުން ބައިގަނޑުތަކެވެ. ދުންޔަށް ޢާއިޝާތުގެ ޙާލު ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ: '(މިއަދު) އަންހެނުންތަށް އުފެއްދެވި ކަލާނގެ الله ގެ ރަސޫލާއާއި ދިމާވިނަމަ' މިބަސްފުޅަށް ތިބާ ބަލައިބަލާނެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަވާހަކުރުމާއި އުޅުމަށް މިހެން ވިދާޅުވުމާއި ދުރުމުދު ކުރު މުއްދަތެއްމުއްނުވީ ނުވެއެވެ. އެހާއިރުކު އެޖަމާނުގެ އަންހެނުން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ ކަލާނގެ މިޒަމާނުގެ އަންހެނުން އުފެއްދެވި ކަލާނގެ ދިމަ ބައިކުޑަ އެއްބައިގެ ވެސް އެއްބައިގާ މަދުކަލާނގެކަމެވެ. މިއަންހެނުންނަށް އެޒަމާނުގައިވިނަމަ މިސްކިތަށް ދިޔުން މަނާކުރުން ޔަޤީނެވެ، ދިރިއުޅުންވެސް މަނާކުރެވިދާނެ..."

އަލްޤުރުޠުބީ (671ހ) ބަޔާންކުރިއެވެ:

(...كَيْفَ وَالشَّرِيعَةُ طَافِحَةٌ بِلُزُومِ النِّسَاءِ بُيُوتَهُنَّ، وَالِانْكِفَافِ عَنِ الْخُرُوجِ مِنْهَا إِلَّا لِضَرُورَةٍ...)[233]

މާނައީ: "...އަންހެނުން ގެތަކުން ޙާޖަތްވެ ހަޖުކޮށްގެން ލިބުމަށާއި، ސަދޫރަކަތަކަށްޓަކައިގެންވީ ގެއިން ނިކުތުމުން މަނާވެގަތުމުގެ މައްޗަށް ޝަރީޢަތުގައި (އައިސްފައިވާ ދަލީލުތަކެއް) ގިނަގުނަވެގެންވާއިރު ދެން ކަންތައްވާނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ!؟..."

މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް އާލުއްޝައިޚު (1389ހ) رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وأما اختلاط النساء بالرجال وحصول المفاسد التي ذكرتها فهذا من أكبر المنكرات التي يتعين إنكارها على الجميع كما يجب على كل فرد أن يمنع نساءه من هذا السفور والاختلاط. فإن فتنة النساء فتنة عظيمة...)[234]

މާނައީ: "...ދެންފަހެ އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުމާއި، އަދި ފާހަގަކުރުއްވިގެންވާ ފަސާދަތައް ހާޞިލުވުން ދަންނަވައި، މިކަމަކީ ހުރިހާ އެންމެންގެ މައްޗަށް މިކަންތަކަށް އިންކާރުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާ އެންމެ ބޮޑު މުންކަރާތްތަކުގެ ތެރެއިންވާކަމެކެވެ. ހަމައެފަދައިން މިފަދައިން ބައްޓަނިވާކޮށް ފާޑުކިޔަށް، މަސްހުނިވުމުން އެމީހެއްގެ އަންހެނުން މަނާކުރުން ކޮންމެ ފަރުދެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުންގެ ފިތުނައަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފިތުނައެކެވެ..."

---

[233] تفسير القرطبي: 179/14

[234] فتاوى ورسائل الشيخ محمد بن إبراهيم: 10/49–50

ޝައިޚު އަޙްމަދު ޝާކިރު (1337ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(أما النساء في عصرنا، فقد ملأهن الكبر والغرور والطغيان، بما بث أعداؤنا المبشرون والمستعمرون في نفوسهن، بالتعليم المتهتك الفاسق. فزعمن لأنفسهن حق المساواة بالرجال في كل شيء! في ظاهر أمرهن، وهن على الحقيقة مستعليات طاغيات، يردن أن يحكمن الرجال في الدار وخارج الدار، وأن يعتدين على التشريع الإسلامي، حتى فيما كان فيه من النصوص الصريحة من الكتاب والسنة. بل يردن أن يكنّ حاكمات فعلا، يتولين من شئون الرجال ما ليس لهن، وأن يخرجن على ما أمر الله به ورسوله. بل يكفرن بأن الرجال قوامون على النساء، ويكفرن بأنه "لن يفلح قوم ولّوا أمرهم امرأة"، حتى طمعن في مناصب القضاء وغيرها، وساعدهن الرجال الذين هم أشباه الرجال. ولم يخش هؤلاء ولا أولئك ما وراء ذلك من فساد وانهيار، ثم من سخط الله وشديد عقابه.)[235]

މާނައީ: "...އަހަރުމެންގެ މިޒަމާނުގައި އަންހެނުން ދެންނަމަ، އެއަންހެނުންނަށްވަނީ ބޮޑާކަމާއި، ހެއްލުންތެރިކަމާއި، ހައްދުފަހަނައެޅުން ފުރިފައެވެ. އެއީ އަހަރުމެންގެ ދަޢުވަތުވެރި އިސްތިޢުމާރީންނާއި މަސީޙީން އެއަންހެނުންގެ ނަފްސުތަކަށް ވެއްދި ތަޢުލީމާއި: ތަރުބިއްޔަތު ކަފަރުވާ ފާސިދު މަރުޙަލާގެ ސަޤާފަތުންނެވެ. ދެންފަހު ހިނގާ ކަމެއްގައި ފިރިހެނުންނާ ހަމަހަމަވުމުގެ ޙައްޤު އެއަންހެނުންގެ ނަފްސުތަކަށް ލިބިގެންވާކަމަށް ދައުވާކުރައްވެ. އެހެންނަމަވެސް ޙަޤީޤަތުގައި އެއީ ބާރުފޯރުވާ ބޮޑާވެގެން ހައްދުފަހަނައެޅި އަންހެނުންތަކެކެވެ. އެއަންހެނުންނަކީ ގެތެރޭގައި ގެ ބޭރުގައި އަދި ގެއިން ބޭރުގައިވެސް ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރަން ބޭނުންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މައްޗަށް އަރައިގަންނަން ބޭނުންވެއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ޞަރީޙަ ނައްޞުތަކުގައި އެކަށައަޅުއްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުގައިވެސް ކުރިމަތިވެއެވެ. އަދި ޙާކިމަ،

[235] حكم الجاهلية: 1/65–66

އެއަންހެންމަކުން ބޭނުންވަނީ ދަރިކޮޅެއްގައި ހާޒިރުވުންކަމުގައިވުމެވެ. އެއަންހެންމަކުންނަކީ
މިބެހެއްޓުމާ ފިރިހެނުންގެ ކަންކަމާއި ހަވާލުވުމަށެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ
ﷺ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމުގެ މައްސަލަ (ޝަރީޢަތާ) ނިސްބަތްވެއެވެ. އަދި ޙައްވާއަށް،
އަންހެނުންގެ މައްސަލަ ފިރިހެނުން ބެލެހެއްޓުމާ ހަމަޖެހިގެންވާކަމަށް އެއަންހެނުންނަކީ
ކާފަރުވެއެވެ. އަދި 'އެބަޔަކުގެ ދަރިކަމާއި އަންހެނުންގެ ގޮތުގައިވާ ބަޔަކު
ކުރިއަރުވާނެކަމުގެ' (މާ ބަދިޔަށް) އެއަންހެނުންނަށް ކާފަރުވެއެވެ. އެމީހުންގެ
ޝަރުޢީކަމުގެ މަޤާމުތަކާއި އެދުން މަޤާމުތަކަށް ދަރިފުޅިފައްޓައުމަށް ދަންނަވާށެވެ. އަދި
ފިރިހެނުންނާއި 'ވައްތަރުވެގެންވާކަމަށް ފެނުނަ' ފިރިހެނުންނަކާއި އެއަންހެނުންނަށް
(އެކަންތަކަށް) އެހީތެރިވެއެވެ. އަދި އެކަންތަކުގެ ޒަމާނުގައިވާ ޒަމާނާއި ވެއްޖެމާއި، ދީން
އެއަންޒަރު الله ގެ ކޮށްދާއި އެކަލާނގެ އުފެއްދުމުގެ ވަރުގަދަކަމަން މިބައިމީހުން
ބިރުވެރިވެއެވެ..."

އަރިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

(أيجوز في شرع اللّٰه أن تذهب الفتيات في فورة الشباب إلى المدارس والجامعات، لتدرس القانون أو غيره، سواء مما يجوز تعلمه ومما لا يجوز؟! وأن يختلط الفتيان والفتيات هذا الاختلاط المعيب، الذي نراه ونسمع أخباره ونعرف أحواله.أيجوز في شرع اللّٰه هذا السفور الفاجر الداعر، الذي تأباه الفطرة السليمة والخلق القويم، والذي ترفضه الأديان كافة، على الرغم مما يظن الأغرار وعباد الشهوات؟!.يجب أن يجيب عن هذا أولا، ثم نبحث بعد فيما وراءه.ثم يسقط السؤال عن ولاية المرأة القضاء من تلقاء نفسه.ألا فلْيجِب العلماء وليقولوا ما يعرفون، وليبلغوا ما أُمروا بتبليغه، غير متوانين ولا مقصرين.سيقول عني عبيد "النسوان" الذين يحبون أن تشيع الفاحشة في الذين آمنوا: أني جامد، وأني رجعي، وما إلى ذلك من الأقاويل، ألا فليقولوا ما شاؤوا، فما عبأت يوماً ما بما يقال عني، ولكني قلت ما يجب أن أقول.) [236]

މާނައީ: "....ޖުވާން އަންހެނުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ޖުވާންކަމުގެ އެންމެ ވަރުގަދަކޮށްގައި، ޤާނޫނު ނުވަތަ އެހެން އެއްޗެއް ކިޔަވަން، އެތަކެތި އުނގެނުން ހުއްދަވެގެންވާ ތަކެތިވިޔަސް އަދި ހުއްދަނުވެގެންވާ ތަކެތިވިޔަސް ކިޔަވަންޖެހޭތަކަށް މަދަރަސާތަކާއި ޔުނިވަރސިޓީތަކަށް ދިޔުން الله ގެ ޝަރީޢަތުގައި ހުއްދަވާނެކަމެއްތޯ!؟ އަދި އަހަރުމެންނަށް ފެނުނި، އަޑުއިވޭ، އަދި އެކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރު އެނގިގެންވާ މިބައިގެ ވަސްހުނިވުމުން ޖުވާން ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން ވަސްހުނިވުން ހުއްދަވާނެކަމެއްތޯ!؟ ކުރީގައިވި ހުއްދަނުވެގެންވާ މީހުންނާއި ޝަރުޢުމެތިކަން އަޚްލާޤީވެގެންވާ މުޅިން ހިލާފުވާ ވިޔަސް، ސަލާމަތް ފިޠްރަތު އަދި ސީދާވެގެންވާ އަޚްލާޤު އެކަންތައްތަކަށް އިންކާރުކުރާ، އަދި ހުރިހާ ދީންތަކެއް އެކަމާއި ދެކޮޅުހަދާ، الله ގެ ޝަރުޢުގައި، މިންވަރި

[236] حكم الجاهلية: 86/1

ހުތުރުވެގެންމާ ފާޚިރު ކަޝްފުވެ (ޝަހުވަނިވާނުކޮށް) އޮރިޔާންވެގަތުން

ހުއްދަވެގެންވާކަމެއްތޯ!؟ ފުރަތަމައިން މިކަމަށް ޖަވާބުދޭންޖެހެއެވެ. އޭގެ ފަހަރުގައިވާ

ކަންތަކާއިމެދު އަހަރުމެން ބަލުޖެހޭކަން ވާހަކަދައްކާނީ އެއަށްފަހުގައެވެ. ދެން (އުރިޔާދުން)

ޢޮޖިއިން އަންހެނާ ހާޤީކަމަށް އުޅުމާއިމެދު ސުވާލުކުރުން ބާޒިރުވެގެންދާނެތޯ. ދަންނާނެތޯ!

އިތުރުވެރިން ޖަވާބުދީ، އެބައިމީހުންނަށް އެނގޭ އެއްޗެއް ބުނާހިނދަކުވެސް! އަދި

ފަރުވާކުޑަކުރުމާއި ޖިހުންވުމެއްނެ އެބައިމީހުންނަކީ ފާޚިރުކަންދެއްކުން އަދުރުވެވިގެންނާ

ކަންތައް ފާޚިރުކަންދެއްކުން. އިމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ފާރިސްކަންތަކުގެ ފުތުރުމަން

ހާޒިރާ 'އަންހެނުންނަށް' އަދުވެރިވެގެންވާ މީހުން 'އަހުރެންނަށް ބޭނު ނާތަހާޖެބު މީހާ'،

ތަރައްޤީވާ މީހާ' އަދި އެންމެންވެސް އެފަދަ ބަސްތަކެއް ބުނާނެއެވެ. ދަންނާނެވެ!

އެބައިމީހުން ހިތްހެދި އެއްޗެއް ކިޔާނެވެ! ދުވަހަކުވެސް އަހުރެންނާއި ދެދު ކިޔާ އެއްޗެހެން

އަހުރެން އަޅުއްސުރެމެވެ. އެހެންއްކަމަކު އަހުރެން ބުނުމަކީ ވާޖިބުވެގެންވާ ބަސް އަހުރެން

(މި) ބުނީއެވެ..."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

(أيها المسلمون! خذوها عني وسترون أثرها كل حين: إنكم لم تؤتوا إلا من تعليم النساء، تنفيذا لخطط المبشرين الكبار وأتباعهم. ومن ترك حبلهن على غاربهن ينطلقن إلى ما لا تدركون مداه. وليس لكم فلاح، ولا يرجى أن تقوم بكم قائمة إلا أن تردوا المرأة إلى خدرها طوعا أو كرها وأن تمنعوا تعليمها إلا في حدود ما أذن به اللّٰه ورسوله...) [237]

މާނައީ: "އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންގެ ކިބައިން މިވާހަކަތައް ހިފާށެވެ. އަދި (އެއިރުން) ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެކަމުގެ (ހެޔޮ) އަޘަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެންނަހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނުންނަށް ތަޢުލީމުދިނުމުގެ ގޮތުން މެނުވީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި (ޚަސާރަތްތެރިކަން) ކުރިމަތިވެގެން ނާންނަހުއްޓެވެ. އެއީ ބޮޑެތި ތަބްޝީރީންނާއި އެބައިމީހުންނަށް ތަބައަވާމީހުންގެ ރޭވުންތައް ތަންފީޒުކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެއަންހެނުން ބޭނުންވާގޮތަކަށް ބޭނުންކަމަކަށް ވާގޮތް ދޫކޮށްލައިގެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަތުނުވާ ހިސާބަކަށް ކަންތައްދާނެއެވެ. އަދި -ކުރުމުގައިވިޔަސް ނުކުރުމުގައިވިޔަސް- އަންހެނާ އޭނާގެ ގެތެރެއަށް ރައްދުކޮށް، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އިޒުނަދެއްވާފައިވާ އިންތިހާގެ ތެރެއިން މެނުވީ އަންހެނުންނަށް ތަޢުލީމުދިނުން މަނާކޮށްގެން ނޫނީ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ކާމިޔާބުވިއެއް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންކަން ސީދާވެ ޤާއިމުވުމަކަށް އުއްމީދުނުކުރެވޭނެއެވެ..."

---

[237] كلمة الحق: 113/1

ޝައިޚު ޢަބްދު الله ބިން ސުލައިމާން ބިން ޙުމައިދު (1404ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(أيها المسلمون، يا أهل الغيرة والأنفة، اسمعوا لهذا التصريح الشنيع الذي يقصد منه إرغام أهل الخير، ومجاراة الأمم المنحلة، في تعليم بناتكم الحساب، والهندسة، والجغرافيا، ما للنساء وهذه العلوم، تضاف إلى ما يزيد عن أحد عشر درسا، غالبا لا فائدة فيه؟ إنها لمصيبة وخطر عظيم على مجتمعنا. إن تعليم المرأة على هذه الصفة، هو مصدر انحطاط الأمة، وسقوطها في الهاوية، إن هذا التعليم سبب لتمرد المرأة، وخروجها عن تعاليم دينها، وآداب شرعها، وعوائد قومها الصالحة، وسفورها، وتبرجها، واختلاطها مع الأجانب؛ والسفور مدعاة إلى الفجور، وفتنة الاختلاط كبيرة.

وقد أجمع العقلاء على أن المرأة مطمع نظر الرجل ومثار شهوته، وأن الاختلاط مثير للشهوة جالب للفتن، سبب لفعل ما يكرهه الله. وهل حدث ما تعلمون أو تسمعون عنه في البلاد المجاورة من تمزيق الحجاب وكشف الساق والفخذ والرأس، وفتح بيوت البغاء، والسينما، والرقص والخلاعة، إلا بعد التعليم المزعوم ثقافة؟!.

وقد انتقد بعض القراء كلمتي السابقة عن مدارس البنات، متباعدين وقوع ما أشرت إليه؛ ولعلهم الآن عذروا، بعدما رأوا وسمعوا عن لباس البنات الخاص بالمدرسة، وركوبهن الأتوبيسات سافرات؛ وليس الخبر كالعيان.

أيها المسلمون، إن أفراخ الإفرنج الذين تغذوا بألبانهم، وتثقفوا بتعاليمهم، يريدون من تعليم المرأة مشاركتها للرجل في المكاتب، والمباسط، والمعامل، والمدارس، كما صرحوا به في عدة مقالات معروفة، فقد خسرنا الغالب من أبنائنا نتيجة هذا التعلم الفاسد.

فهم لا يقدرون أبا، ولا يحترمون أما، ولا يرحمون أخوة، ولا يؤدون واجبا إلا وهم كارهون؛ يحبون الشر، ويقلدون الكفرة، ويتشبهون بالمجوس، ويبغضون الخير وأهله، ويتنقصونهم، فالله المستعان.

ولم يقفوا عند هذا الحد، بل يريدون ويحاولون إخراج البنات من أكنانهن ليكشفوا حجابهن، وليتمكنوا من التمتع بهن، بحيلة هذا التعليم المزعوم. والعجب العجاب: حصول هذه الأمور الهدامة، التي هي هدم للأخلاق، وخروج عن الشريعة، ومحادة لله ولرسوله، وللمسلمين، ولا نرى المنتسبين إلى العلم والمتصفين بالشهامة والرجولة يهمهم ذلك. فأين الغيرة يا أهل الإسلام؟! غزاكم أعداء الإسلام في بيوتكم، وأفسدوا الكثير من أبنائكم، ويحاولون إفساد البنات، وأنتم ساكتون! ما هذا السكوت والطمأنينة، والركود والإخلاد؟! أجهلتم

هذا؟! أم تساهلتم به؟ فإنه والله عظيم! كيف بعد التستر والحجاب، والحفظ والصيانة يكون السفور والخلاعة، في بلاد نشأ أهلها على فطرة الإسلام، وعبادة الله وحده، وتحكيم شرعه، ودستورها القرآن؟! إنها لمصيبة عظيمة!

أيها المسلمون، كونوا على حذر، وتنبهوا لهذه الأخطار، وتكاتفوا، وتعاونوا في السعي، بمراجعة المشائخ والحكومة، وبيان الحقائق لهم، لإغلاق ما فتح من هذه المدارس التي فتحت لتعليم البنات على المنهج الحديث.

فهي مدارس ظاهرها الرحمة، وباطنها البلاء والفتنة، ونهايتها السفور والفجور، فإن لم تدركوا الحصول على إغلاقها، فلا تقبلوا فتحها في بلاد لم تفتح فيها؛ فإن تساهلتم حل بكم ما حل بغيركم، وستندمون وقت لا ينفع الندم.

إن تعليم المرأة على هذا المنهج خطر عظيم على المجتمع، ومصيبة لا تجبر، وعاقبته سيئة; إن تعليم المرأة سبب لتمردها، وهن ناقصات عقل ودين؛ لذا أوجب الله على المكلفين من العبادات ما هو معلوم.

وخص المرأة - وهو العليم الحكيم - بوجوب الحجاب في عدة آيات من القرآن، وفي سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم معلوم مشهور، فلا نطيل بذكر ما ورد في ذلك.

ونهى الشارع عن سفر المرأة وحدها، وحرم الخلوة بالأجنبية، إبعادا للتهم، وكان أهل الجاهلية، يئدون البنات خشية العار، فيلحقهم عارها، وبيتعليمها ستسافر وحدها، وتخلو بزميلها أو معلمها، وتذهب بعض الليل بعيدة عن أهلها باسم الدراسة والمذاكرة، أو تبيت عند غير أهلها، ولا يكون لوليها عليها أمر.

فالله الله عباد الله، في مقاومتها وردها، وعدم قبولها؛ فإنه لا يرضى بهذه المدارس، إلا من لا غيرة عنده، ولا رجولة ولا دين. والغالب أن الراضين بها والمستحسنين لها من دعاة الفجور، نعوذ بالله من موجبات غضبه. والقصد مما ذكرنا: النصيحة لإخواننا المسلمين، وأداء الواجب، وبراءة الذمة؛ والله يوفقنا جميعا لما يحبه ويرضاه، إنه جواد كريم؛ وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه.) [238]

[238] الدرر السنية: 16/80-84

މާނައީ: "އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އޭ އީމާންތެރިކަމާއި ބިއްޢަތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ހުއްޖަތުގެ އަހުލުވެރިން ނިކަމެތިވާނޭހެ، އަދި ޝިރުކާއި ކުފުރުގެ އަންހެން ދަރިންނަށް ބިރުވެރިވާ އިންސާނުކަމާއި ޣައިރަތްތެރި ކަމާއި ހިތްވަރުކަމާއި ރަޙުމަތްތެރިކަމާއި ދުއްވަސްވެރިކަމާއި އެއްކަހަލަ އެހެރިއަދުގައި މިނިވަންކަމާ ޚިޔާނާތްތެރިވެ ނުލެއްވީ ކޮން އިރަކުތޯ! މިހާރުވެސްވެރިކަމާއި އަންހެނުންނާއި ޙިޔާނާތްތެރިވާ ބޮޑުކަމާއި ދެކުނު ވީ ކީއްވެތޯ!؟ ކަމަކީ ވަރަށް ބޮޑު ސީރިއަސް މައްސަލައެކެވެ، އާއިލީ ނިޒާމާއި މުޖުތަމަޢު ހިފެހެއްޓުމުގެ ޙިއްޞާއަކީ ނުވަތަ ޒިންމާ އެއީ އަހަރެމެންގެ މުޅި މާއްދީ މުސްތަޤްބަލް އަދި ބޮޑެތި ނުރައްކަލެކެވެ.

މިސާލަކަށް އަންހެނުންނަކީ ތަޢުލީމުދިނުމީ އުއްމަތް ހަރުދަނާކުރުމުގެ ގޮތުގައި ވެއްޓިގެންދިޔުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެވެ. އަދި މިތަޢުލީމުތަކީ: އަންހެނާ ނުހަނު ބޮޑު ތަރުބިއްޔަތެވެ، އެކަށީގެންވާ ދީނުގެ ތަޢުލީމުދިނުމާއި، އަދި އެކަށީގެންވާ ޝަރީޢަތުގެ އަދަބުތަކާއި، އެކަށީގެންވާ ޚުލުޤުގެ ބާރީކީ އާދަބުތައް ދޫކޮށް ނުލާ، ހުދުމުޚުތާރުކަން، ޖިންސީބެރިކަން ފަދަކަން، ހުރިހާ ފިތުނަތަކުން މަސްލަހަތަށް ސަލާމަތްވެ. އަދި (ހުދުމުޚުތާރުކަން) ފަދަތަކުގެ، ފާޅުކުރުމުގެ ފިކުރުތަކާއި ދުރުކަށް ކުރުމަށެވެ. އަދި މަސްލަހަތުގެ ފިތުނަތަކަށް ބޭރުވެގެންނެވެ.

އަދި އަންހެނާއަކީ ފިރިހެނާގެ ބޮޑުތަކުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ މަގުބޫލުކަމުގެ ގޮތުގައި، އަދި އާއިލާގެ ޝަރުޢީ ހުރިހާކަމާ ކަންތައްތަކުގައި ބައިވެރިވުމަކީ އިމާމުވެސްވެ ނުވާނެވެ. އަދި މަސްލަހަތު ޝަރުޢީ ކަނޑައެޅި، ފިތުނަވެރިކަން ގެންނަކަށްވެސް. (އެއީ) الله ނުރުހެނުވާ ކަންތައްކަމުގެ ސަބަބުތަކެވެ.

އަދި ޙައްޤުކަށްތަކަށް ދަރުމަވަންތަ (އުފަލުތަރި) ތަރުބިއްޔަތުގެ ފަސްޖެހުމަށް ދުނިޔާ ދަރިންނާ ބަލަންވާކަމާއި އަދި ނަފްސު އުނދަގޫ ކުރާ މިކަމާ އަޅުގަނޑު ބިރުވެރިވާވާ، ޙިމާޔަތްކުރުން ނެތް ކަމާއި،

ކަނިމަޢުރާޟީއި، ފަލަމަސްވަނަޢާއި ބީ ކަށްފުޅާނަށް، އަދި ހަނިވިއްޔާ ގެތަކާއި، ސިނަމާތަކާއި، ނުދާއި ޤަބިޔާނުމުގެ ތަނުތަނުގެ ހުޅުވުނުހުރިއްތޯ!؟

އަންހެނުންގެ މަދަރުސާތަކާއި ބާޒާރުތަން އަހުރުން ކުރިން ބުނެފައިވާ ބަސްތަކަށް ބައެއް ހިތުންތެރިން ފާޅުކުރެއެވެ. އެއީ އަހުރުން އިސްލާމްދީނަކީ ކަސްތަކެއް ދިމާވުން ދުރުކުރާނެ ގޮތުގައިއެވެ. އެބައިމީހުން މިހާރު ފަހަރުގައި އުޅުރުވެރިވާކަށްއެވެ. އެއީ މަދުރަސާއަކަށް ހާއްސަވެގެންވާ އަންހެނުންގެ ހުނަރު (ދުނިޔާވީ) އާއި، އަދި ދީނީބަޔަކައިގެންވާ ގޮތް އޮތްކަސްތަކުގައި އެކުދިން ދަރުސްކުރުވަން ފަށަ އަޑުއިވުމަށް ފަށަގައިއެވެ. އަދި (ކަސްރަކަށް) ބާޒާރު ފެށުން، (އެކަސްތަކުގެ) ހަރަކާ ދެވުންފެށުމަށް ނަންގައެވެ.[239]

---

[239] لله ތަޢާލާ ޝުއިހާނު ރަޙްމަތްފުޅާއިއެވެ! މިއީ މިގެ 50 އަހަރު ކުރިން ސަރުދީ ޖަރީދާއެއްގައި އަންހެނުންކުރިންނަށް ހާއްސަ ސަކުލްތަކެއް އާރަން ހިތްގެ ދަނުން، ކައިރި ބަސްތަކުން މަދަރުސަތަކުން ގެނުސްވެން ހިނދާވުރިންމަށް އެވްސުހިސާ އެކަހުގައި ފުރުފިގެންވާ ނަބައި ޢާލިމުން، އެކަމުގެ ދުރު މުސްތަޤްބަލުން ފެނުނު މަނާކުރު ވިސްނުމަޢިގެން އެއިރުގެ އިލްމުވެރިންގެ ތަރައިން އެކަމަށް އިންކާރުކުރި ބާފެރުންގެ ތަރައިން ރިސާލާތަކުގެ ތަރައިން ރިސާލާއާއެވެ. ޝުއިހާނު އެދުވަސްވަނު ޤަބީލާގައި އަރުމާ މަޢުރިފަ ހިނގުމުގެ ހައިއާގެ ރަޙިމަހުއެވެ. ދުނިޔަޔަށް އެއީ މަސްހުނިވުމުއްސުރެ ހަމައެކަނި އަންހެނުންކުރިންނަށް ހިއްސާދާރުވަމުންބަނަ ކަމަށް ބުނެ، ވަކި މަސްހަރަ ޖަމަޢަތް ބައްޖަސްކާރުގެން ދުނިޔާވީ އިލްމުމަތުވާ ހިއްސާދާރުވަމުންކަމަށް ބުނެ އަންހެނުންކުރިން ބާރަށް ނަރަމަކަ ހިނގާރަމުން ކަމާކަށް. ޝުއިހުދުވަސް ބާރުގެން ޙަސަނާއާ އެމުސްތަޤްބަލުގެ ނަރީޢަތުގެ ޙާލަތުން ބާރުވާއެއްކަމަށް ހަގެ ފަލުވީ ސަޙަބަވެސް ޢަމަލާއި ފަރުވާ ކާރުސާބިތުވެ ފުލުހުގެ ބަޔަކަހުއެއްގައި ސަލާމްހިސާ ކަސްރަގެއިވެހި ކަނޑަކަރުމާގެ ފުރުތުންއެއްތޯ!؟ މިހާރުވެސް މަސްހުނިވުމުގެ ރިޔާސަތު އަޅުގަނޑު ކިސްތަށްރޫދީހާއާ އެކަކުގެ ރަނގަޅިގެ ހިތްނުހި ޝާމިލުވެގެންނެވެ.

ށ. މުސްލިމުގެ ކަންތަކާ!

ފަރަންޗީންގެ ގޮތުން ކުރުބާނީ، އަދި އުޅަނދުފަހަރުގެ ތަޢުލީމުތަކުން ތަޢުލީމު ލިބިގަތުމާ ފަރަންޗީންގެ 'ދަރިން'، އަންހެނުންނަން ތަޢުލީމު ދިނުމުން ބޭނުންވަނީ އޮފީސްތަކާއި، މައިދާންތަކާއި، މަސައްކަތުގެ ގާރަޖުތަކާއި، މަދަރުސާތަކުގައި ފިރިހެނުންނާއި ބައިވެރިވެ ހިއްސާވުމަށެވެ. އެއީ އުނގެނުމާ އެބައް ލިޔުންތަކެއްގައި އުޅަނދުފަހަރުން އެކަން ބޭނުންކުރަން ބާރުންކޮށްފައިވާ ފަރާތެއްނެތެވެ. ފަހު މިފަހަރުވެސްދަށްވާ ތަޢުލީމުގެ ސަޤާފަތު އަދަބުލުންގެ ގިނަ ދަރިންތައް ގެއްލިހިފާގެން ހިނގައްޖެއެވެ.

އެގޮތުން ބައްޔަކަށް އުފެދުން ފަރަންސާކުރައްވާއިލާފައެވެ. އަދި މަންމައަކަށް އިސްލާމީ ސިފަތައް ގެއްލިދިޔައެވެ. އަދި އަހުލުވެރިކަން ރައްކާތެރިކުރެވިފައެވެ. އަދި ނުރައްކާތެރި ބާރުގަދަ ގުޅުމެއް އުފެދުން (ދީނުގެ) ވާޖިބުގެ އަދާކުރެވުނެވެ. ނުބައި ކަންތައް އުފެދުން ލިބިގެންދިޔައެވެ. އަދި ކާފަރުންނަށް ތަބާވެވިއްޖެއެވެ. އަދި މަޖުބޫރުން ފައިދާކުރެވިގެން ދިޔައެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ފާޅުކަމާ ކުރިމަތިލެވިގެން ދިޔައެވެ.

މިފަދަ އުޅަނދުފަހަރުން ހުރިހާ ދާއިރާއަކަށް ފޯރުވިއެވެ. އަދި ހާލަތު، އުޅަނދުފަހަރުން ބޭނުންވަނީ އަދި މަސައްކަތްކުރުމަށް އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާ ދެކޮޅަށް އުފެދުން ރައްކާތެރިކޮށްދިނުމެވެ މިބާ ތަންތަނުން (އެބަހީ: ގެތަކުން) ނުކުމެވެ. އެއީ އެފަދަ ކާމިޔާބު ތަޢުލީމުގެ ހިމާޔަތް ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތުން އެއަށް ފުރުޞަތު ދޭ ބާރުތަކެއް ހުރި ކަމެވެ. އަދި އެކުލަވާލެވިފައިވާ ބައިވެރިވުމަށް ފުރިހަމަ ފުރުޞަތު ލިބިގެންނެވެ.

އަދި އެއްމެ ބޮޑު ޖަޒީރާއެއް: އަތްޕާރު ލުޢާބާ މިއިރު ކަންތައް ހިނގާ، އަދި ޝަރީޢަތުން ބޭރުވެގެން، الله ގާއި ގުޅުމެއްގެ ރަސޫލާގެ މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅުވެރިކަން ފާޅުކުރުން ގާނޫނާ ހިސާބުން، ޢިލްމުގެ ނިސްބަތުން ދީނާ މިންނާ، އަދި ޖިހާދާއި

ފިރިހެންވަންތަކަމުން ސިފަފިބިގެންވާ މީހުން އެކަންތަކަށް އެއްވެސް ސަމާލުކަމެއްދީ
އަޅާނުލައި ނުދެންނާނީއެވެ!

އޭ އިސްލާމްކަމުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ފަހެ ޤައިރަތްތެރިކަން ކޮބައިހެއްޔެވެ؟
އިސްލާމްދީނުގެ އަދާވާތެރިން ބިދުޢަތުވެރިންގެ ގޮތުގައި ބިދުޢަތުވެރިންނާއި
ހަނގުރާމަކޮށް، ބިދުޢަތުވެރިންގެ ދަރިންގެ ތަރުބިއްޔަތު އެބައި ބަލަހާ ފަސާދަކޮށްލުމަށެވެ. އަދި
އަންހެނުންދަރިން ހަލާކުކުރުމަށް އެބައިމީހުން މަސައްކަތްކުރާއިރު ބިދުޢަތުވެރިން ބިދުޢަތު
ހަރުވެ. މިއީ ކޮންފަދަ ހަރުއީބެއް ހަމަޖެހުމެއް، އަދި ކޮންކަމެއް ބިލަން ދެރަޖެހިގެން
ބިނުމެހެއްޔެވެ!؟

ބިދުޢަތުވެރިން މިކަންތަކާއިމެދު ޤާނިޢުވީހެއްޔެވެ؟ ނޫނީ ބިދުޢަތުވެރިން އެކަމާއިމެދު
ކަންފަސާހަކަށްވީހެއްޔެވެ؟ الله ގަސަމީ ބުނަމެވެ! އެއީ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ. ފަހެ
އެބިދުއަތުގެ އަހުލުވެރިން އިސްލާމްދީނުގެ ފިތުނަތަކުގެ މަތީގައި، އަދި الله އަށް އެކަނި
އަޅުކަންކުރުމާއި، އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް ހުކުމްވެރިކުރުމުގެ މަތީގައި، އަދި އެބިދުއަތުގެ
ދުސްތޫރަކީ ޤުރުއާންކަމުގައިވާ ބިދުއަތުގައި ބިރުބަދުވެ ސިފަވެ، ޙަރަކާތްތެރިވެ
ސަލާމަތްތެރިވުމަށްފަހުގައި ދުން އާރިޔަންވެ، ދަޢުވަތުދޭނެކަން ކަށަވަރުވާނީ
ކިހިނެއްހެއްޔެވެ!؟ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެންމެ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ގުނަވާބާތެވެ.

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ބިދުޢަތުވެރިން ހިނގާށެވެ! ބިޑާރުވެ! އަދި މިހިރަ
ނުރައްކާތެރިކަމުގެ ސަމާލުވާށެވެ! އަދި ޝިރުކުންނާއި ވެރިކަން މުޅާޖަހާކަން، އަދި ޖާހިލު
މަސްހަބުގެ މައްސަލަ އަންހެނުންދަރިންނަށް ތަޢުލީމުދޭގޮތުގައި ހުރުމުގެ ޒުވާނުންނާ މިހިރަ
މަދުރަސާތައް ބަންދުކުރުމަށް ބިދުޢަތުކަމާ އެބައިމީހުން ބަލާންކަންތަކުގެ ބަރަކާތް އެކަކު
އަންނަކަން އެހީތެރިވާ ފާޑުފަރާތެވެ.

ފަހު އެއީ އޭގެ ބޭރުފުށުން ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގައިވާ، އެކުވެރިކަމުގައި ބަލަހައްޓާދީ ފުރިހަމަވެރިކަމާ، އަދި އޭގެ ނިމުމަކީ ދަރިންނަށް ތަރުބިއްޔަތުކުރުމާ މަދަރުސާތަކެވެ. އަދި އެތަންތަން ބަންދުކުރުމަކީ ބިރުބައިގަތުން ކުޑަކުރުމަށް ނިޒާމަކީ، އެބަޔަކުގެ އެތަންތަން ހުޅުވިގެންނާ ބިޔަކުގައި އެތަންތަން ހުޅުވުން ބިރުބައިގަތުން ހުއްޓުވަ ނުކުރާށެވެ. ފަހު ބިރުބައިގަތުން ކަންފަސޭހަކަމަށްވީނަމަވެސް، އެހެން މީހުންނަށް ދީލާ ކަންތައް ބިރުބައިގަތުންނަށްވުރެ ދިމާވާންޏެވެ. އަދި އެކަމުތަކުގައި ހަމަޖެހުމުގެ މަސްލަހަތަށްވުރެ ފައިދާގައި ބިރުބައިގަތުން ހަމަޖެހެނީއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން މިމަސައްކަތުގެ މައްސަލައަށް އަންހެނުންނަށް ބައްލަވާދިނުމަށް، މުޅިމަސައްކަތުގެ މައްސަލައާ ބެހޭ ނުރައްކަލެވެ. އަދި ފުރުޞަތުދިނުމުގެ މުޖުތަމަޢުގެ. އަދި އެކަމުގެ ނިމުމުގައި ނުބައިވެގެންނެވެ. ހަމަހަމަކުރުން (މިފަދަ މަދަރުސާތަކުގައި މިފަދައިން) އަންހެނުންނަށް ހިތްވާދިނުމުގެ އެއަންހެނުން ނުހިތްމަޔަށްއިރުވުމުގެ ސަބަބަކެވެ. އެކަމަށްފުރުސަތު ބޭނުމެއް ދިނުމުގައި އުނިވެގެންވާ ބައްޓަކެވެ. މިކަމަށްޖެހޭކަމީ އުނިކަމެއް ލިބޭނެ. ހަމަ އެކަހަލަކަމެއް الله ބަޔާނުވަނީ މުކައްލަފުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރައްވާފައެވެ.

އަދި އެބައްޔަށް އާދައިބަޔާކުގައި الله ބަޔާނު -އެކަށީގެން- އިންސާ ހިލުކުރަން ދުނިޔޭގެ ލިބުނަކީ ސާފު އިޢާދަ- ކޮޅުން ފަރުޟުވެރިން އަންހެނާ ނަޞޭޙަތްކުރައްވާފައެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގައި އެކަންތައްތަކުގައި އެހީގެ މަސްޢޫލުވެގެންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމުގައި އަދިސްތަޢާ (ދަރިމަތިކަން) ދިލުކުރަން އަހަރުފުން ދަރިގެ ނުކުރާނެހެވެ.

އަދި އަންހެނާ އެކަނި ދަތުރު ކުރުން، ޝަރުޢީކުރައްވާ އިނގޭ މަސްލަހަތެއްވެއެވެ. އަދި ހިތާ އަންހެނަކާއި އެކަތު (ޚިލްވަތުން) އެކަހެލުން ބައެއްގެ ބަނޑޯލުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ބޮޑުމަތިކުރާ ކަންބޮލެއް ދުރުކުރުމަށް. އަދި ޖަހިލުއްމާގެ އަނގުލިކުރަން ތަކުރު މަގާމެއް

ބިރަން އަންހެން ދަރިން ދިރިހުއްޓާ ވަޅުލަމުންދިޔައެވެ. އެހެނދުން އެކަމުގެ ޖަދު މަޤާމް
އެބައިމީހުންނާއި ގުޅިގެންދިޔައެވެ.

އަދި އަންހެނާއަށް (މިރާތު ޙަޤަކަށް) ތަޢުލީމުދިނުމުން އެކަސްބުތާގެ އެކަނި
ތަޗީރުކުރައެވެ. އަދި އެކަސްބުތާގެ (ޖިރިހުން) އެކުލެވިގާ ނުވަތަ ދުދަރަބީލާގާއި އެކިޔަގައި
އެކަހެރިވެއެވެ. އަދި ޖިހާވަޅުދަސްކޮށް ކިޔުވުމުގެ ސަމުގައި އެކަސްބުތާގެ އަހުޖުންނާއި
ދުރުގައި ބަހައް ޓަރަ ދެއެވެ. ނުވަތަ އެކަސްބުތާގެ އަހުޖުން ޖިހާވައި އެހެން ބަހައްގެ
ކައިރީގައި ޓަގަހެދުކުރެއެވެ. އެކަސްބުތާގެ ވަރިވެރިޔާއަށް އެކަސްބުތާގެ ވަށްޗަށް ބާރުއް
ނުވެއެވެ.

ﷲ އަންޓަކައި ދުނިޔެވެ! އޭ ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! މިކަންތަކާއި ދުރުވެގަންތަކުވެ،
މިކަންތައް ރައްދުކޮށް، މިކަންތައް ޅަބުޖުންކޮށް (ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ). ޖަހާ
ހަމަކަސަވަރުން އެމީހުންގެ ގައިގައި އީރަތްތެރިކަމުގެ އަދި ޖިރިހުންވަންތަކަމުގެ، އަދި
ދީންވެރިކަމުގެ ކަނޑު މީހުމުނިވޭ މިމަދުރަސާތަކަށް ނުރުހުންއެވެ. އަދި ގިނަޖަހަރު
މިކަންތަކަށް ރުހި، ރަނގަޅުކުރާ ގިނަ މީހުން ފާޖިރުކަމަށް ޖާވާ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ
މީހުންނެވެ. ﷲ ތަޢާލާގެ ކަލާ ވާޖިބުވާ ކަންތައްތަކުން އަހަރުމެން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން
ރައްކާތެރިކުރައްވާށިވެ.

އަހަރުމެން މިދުނިޔެދުވަހީ ވާހަކަތަކުގެ ޒިޔާރަތަކީ އަހަރުމެންގެ ދުސްތޫރު އަޅުންނަން
ނަޞޭޙަތްތެރިވެ، އަދި ވާޖިބު އަހަރެމެން، އަދި ޚިޔާލާ ބަރީއަށްދުރުވެ. ﷲ ތަޢާލާ އަހަރުމެން
އެންމެންނަން އެކަލާނގެ ފޮނުއްވުމާއި ޝަރީޢަތާ އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަންތައްތަކު
ތަބާވެދޭއްވާށިއެވެ. އާމީ އެކަލާނގެއީ އެންމެ ދިރިހިފާމީހާއަކަށް ގިނަގިނައީން ދޭއްވާ
އިލާހެވެ..."

ވަސްހުނިވުމާއިމެދު ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމްގެ (1389ހ) ފަތުވާ[240]

ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމު އާލުއްޝައިޚް رحمه الله އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ:

'ފޮނިއިން އަގާނެވެއްޖެނަމަ ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި ވަސްހުނިވުން ހުއްދަވެދާނޭތޯއެވެ؟'

ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި ވަސްހުނިވުންވަނީ ތިން ބާވަތަކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިންނާ އަންހެނުންގެ މަޙްރަމުންނާއި އަންހެނުން ވަސްހުނިވުމެވެ. މިކަންތައް ހުއްދަވެގެންވާކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ.

ދެވަނައީ: ޢަސްކަރީގެ ދަސްކުރުމުގައި އަންހެނުން ހިލާ ފިރިހެނުންނާއި ވަސްހުނިވުމެވެ. މިކަންތައް ޙަރާމްވެގެންވާކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ.

ތިންވަނައީ: ތަޢުލީމު ދިނުމުގެ ތަންތަނާއި، ފިހާރަތަކާއި، އޮފީސްތަކާއި، ހޮސްޕިޓަލްތަކާއި، ބަލަދިޔަތަކާއި އެފަދަ ކަންތައްތަކުގައި އަންހެނުން ހިލާ ފިރިހެނުންނާއި ވަސްހުނިވުމެވެ. މިކަންތައް ބަޔަކުގައި: ދުރުސް ދެއްގިރިސް އަސްލުގައި ވަސްވާސްގެން ފިޤުހުވެރިންނަށް ދީފައިވާ ސުވާލުގެ ޙުކުމްތަކެއް މިގޮތަށް ހުއްދަވެގެންވާ ބާވަތްތަކެކެވެ. މިބައިގެ ބަޔަކުތަކުގެ ހަމަކަށްޓަކަށް ދިރިޙަވާގެން ޖަވާބުދޭނަމެވެ. އިޖްމާލީ (ހުޅުބަސް) ޖަވާބާއި، ތަފްޞީލީ ޖަވާބެވެ.

---

240 މިއީ فتاوى ورسائل محمد بن إبراهيم: 10/35–44 މިފޮތުން ނަގާފައިވާ ފަތުވާގެ ތަރުޖަމާއެކެވެ.

ދެންފަހު އިޖްމާޢީކޮށް ބުނާނަމަ: الله ތަޢާލާ ފިރިހެނުންގެ ޝަރީޢަތުގައި ހުކުމްކުރައްވާފައިވާ
ގަރާރުތަކާއި، އަދި އަންހެނުންނަށް ހާއްސަކޮށް މަށްޗަށެވެ. އަދި އެކަހެރިވާ އަންހެނުންގެ
ޝަރީޢަތުގައި ހުކުމްކުރައްވާފައިވާ ބަހުކަރުކާއިއެކުގައި، އަދި ފިރިހެނުންނަށް ހާއްސަކޮށް މަށްޗަށެވެ.
ދެންފަހު މަސްލަހަތުން ހާސިލުކުރުމުގެ ނުބައިވެގެންވާ މަޖުބޫރުވެއްޖެނަމަ، ހާސިލުވެގެން ހާސިލުކުރަން
ގެނެވިދާކަށް އަޅުގަނޑުމެން އެކަމުގެ މައްޗަށް ހުކުމުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ކޮންމެ ކަމަކީ
ނުބައިކަމެއްކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އެއްކަލަ ރަނގަޅުކޮށް، އަދި ހާސިލުވެއްޖެ (މިހާރު ހުރި ވިސްނުމުން)
ކަންކަން ގެނެސްދޭނެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް ފުރިޝަތުގެ މުހިންމުކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާހިމެވެ.

ދެންފަހު ތަފާސީލު ޤަވާއިދު ގަބޫލުކުރެވޭ! ޝަރީޢަތް ބޭނުންވާ މަޤްސަދުތަކާއި
ވަސީލަތްތަކުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މަޤްސަދުތަކަށް ވާސިލުވުމަށް ވަސީލަތްތަކަށްވުރެ
އުމަތުގެ ހުކުމެވެ. އެއްކަލަ އަޅުގަނޑުމެން ފުރިހަމަކުރުމުގެ އުސޫލު ހުރިހާކަމެއް
މަގުފަހިވެއެވެ. އަދި ދީނީސިޔާސީ ހަރަކާތްތަކުގެ ތެރެއިން ގޮތެއް ހަރަކާތް އަސާސް ހަރަކާތް ހިނގާ
އަދާކުރެވެން މަޖުބޫރުވާ ދޭތެރޭގައި ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ދިނުމުގައި ބަލައިގަންނަ ހުކުމެކެވެ.
ދެރައާއި ސަލާމަތުން ސަލާމަތެއް މިނޫން އޮތް ހުރިހާ ކަމެއް ކަށަވަރުކުރުން ގެނުވުން
ސާބިތުވެގެންދެއެވެ.

ދެވަނަ ޤިއްޞާއަށްވާ ދަލީލުތައް ހަމަކަން:

ފުރަތަމަ ދަލީލު: الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَرَٰوَدَتۡهُ ٱلَّتِي هُوَ فِي بَيۡتِهَا عَن نَّفۡسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلۡأَبۡوَٰبَ وَقَالَتۡ هَيۡتَ لَكَۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ رَبِّيٓ أَحۡسَنَ مَثۡوَايَۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾[241]

މާނައީ: "އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަނބުލޭގެ ގޭގައި ހުންނަވި ކަނބުލޭގެ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން ނަފްސައި ކަމަކަށް އެދުނެވެ. އަދި ދޮރުތައް ޖަހައި، އެކަނބުލޭގެ ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު (ތިމަންނާގެ ގާތަށް) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "معاذ الله" އެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ. ޒިނާކޮށްތެރިވުމަކަށް ކަނބުލޭގެ ތިޔަ އެދޭ ދިޔާ) އޭނާ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންނާގެ ސާހިބު މީހާއެވެ. އޭނާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަހައްޓާފައިވަނީ، މާތް ރަނގަޅުގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރިން ނުދިނުންނެއްނުވާނެއެވެ."

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: މިއާޔަތުގެ އިބާރާތުގެ އަންގަވައިދެނީ ޔޫސުފު عليه السلام އާއި ދެމެދު މަސްހުނިވިހިނދު އެކަނބުލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެގެންވާ ކަންތައް ފާޅުވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އަރިހުން އެކަނބުލޭގެއަށް އެއްބަސްވުމަށް އެދުނެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާ ރައްކާތެރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

241 يوسف: 23

﴿فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ﴾[242]

މާނައީ: "ފަހެ، އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރެއްވީ، އެއުރަތުންގެ މަކަރުފެރެކަން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ދުރުކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެއީ، އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އެފަދައިން، އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން ހާލުގާވާހިނދު، ދުޢިންސާގެ ބޮޑުއިން ކާންތު ޖިންސީއްޔާގެ މިޒާޖުވެސް ޢާންމުގެ ހަވާނަފްސު ހެނދިއައީ މިހާރު އަނބުރާ ޖިންސުން އިސްތިޢާރުކުރެއެވެ. އަދި އެއަށްފަހުގައި އެކަން ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ވަސީލަތްތަކެއް ހޯދުކުރެއެވެ.

ދެވަނަ ދަލީލު: الله ތަޢާލާ ފިރިހެނުންނަށް، ބެލުން ތިރިކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެފަދައިން އަންހެނުންނަށްވެސް އަމުރުކުރެއްވީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَـٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ٣٠ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَـٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَـٰرِهِنَّ...﴾[243]

މާނައީ: "މުއުމިނު ފިރިހެނުންނަށް، އެއުރެންގެ ބެލުންތައް ތިރިކުރުމަށާއި، އެއުރެންގެ ފަރުޖުތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ އެއުރެންނަށްޓަކައި، ޠާހިރުކަން

[242] يوسف: 34

[243] النور: 30–31

ބޯޖެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، اللهއީ، އެއުރެން ކުރާކަންތައް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި މުއުމިނުން އަންހެނުންނަށް އެކަނިބަލުންގެ ބަލުންތައް ތިރިކުރުމަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެވެ!..."

މިއާޔަތުން ދަލީލުކުރާގޮތް: އެކަލާނގެ އަމުރަކީ މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި، މުއުމިނުން އަންހެނުންނަށް ބަލުން ތިރިކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އަމުރުކުރެއްވުން ހާޖަތުކުރަނީ ވާޖިބުވުމެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރެއްވީ، މިކަންތައް ޠާހިރުކަން ބޮޑުވެގެންވާކަމަށެވެ. އަދި ކުއްލިއަކަށް އެއްޗޭ ކަމެއްނުވި އެހެން ކަމެއް ޝަރީޢަތުން ޢަފޫކުރައްވާފައިވާނެއެވެ. އަޙްމަދު އަބޫދާވޫދު މުސްތަދްރަކުގައި، ޢަލީ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަލީގެފާނަށް ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«يَا عَلِيُّ لَا تُتْبِعِ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ؛ فَإِنَّمَا لَكَ الْأُولَى، وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ»[244]

މާނައީ: "އޭ އަލީއެވެ! ބެލުމަކާއި (އެހެން) ބެލުމެއް ތަބާނުކުރާށެވެ. ފަހެ ތިބާއަށް ހިއްސާވާނީ ފުރަތަމަ ބެލުމެވެ. ފަހު ބެލުން ތިބާއަށް ހިއްސާނުވާނެއެވެ."

އެހަދީޘް ޝަރުޙުކުރައްވާފައިވާ އަލްޤާރީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'މުސްލިމުގެ ޝަހުވަތުގެ މައްޗަށާ ސަބަބު ހަދީޘްކޮށެވެ. އަދި އެދުބާކަމުން (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު) އެހަދީޘް ޝަރުޙުކުރައްވާފައިވެއެވެ.' އަދި އަންނަވަވީގެ 'މަޖްމޫޢު'ގައި އިއްތިފާޤަން އެއްބަސްވެއެވެ. އަދި އިމާމުންގައި އެތަކެއް ހަދީޘްތަކެއްވެއެވެ.

---

[244] رواه أحمد: 23021، وأبو داود: 2149، والحاكم فى المستدرک: 2788

އަދި އެމީހަކަށް ބެލުން ހަރާމްވެގެންވާ މީހަކަށް ބެލުމީ ޒިނާއްކަމުގައިވާތީވެ މެނުވީ ﷲ ތަޢާލާ ބެލުން ތިރިކުރައްވަން އަމުރު ނުކުރައްވައެވެ. އެގޮތުން އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

(...الْعَيْنَانِ زِنَاهُمَا النَّظَرُ، وَالْأُذُنَانِ زِنَاهُمَا الِاسْتِمَاعُ، وَاللِّسَانُ زِنَاهُ الْكَلَامُ، وَالْيَدُ زِنَاهَا الْبَطْشُ، وَالرِّجْلُ زِنَاهَا الْخُطَا...)[245]

މާނައީ: "...ދެލޮލުގެ ޒިނާއަކީ ބެލުމެވެ. އަދި ދެކަންފަތުގެ ޒިނާއަކީ އަޑުއެހުމެވެ. އަދި ދުލުގެ ޒިނާއަކީ ވާހަކަދެއްކުމެވެ. އަދި އަތުގެ ޒިނާއަކީ ހިފުމެވެ. އަދި ފައިގެ ޒިނާއަކީ ފިޔަވަޅުއެޅުމެވެ..." މުއްތަފަޤުން ޢަލައިހި. އަދި މިޙަދީޘްގައި މުސްތަޤްބަލުގެ ޚަބަރެވެ.

އިސްލާމް ޒިނޭއަކަށްވުރެ ކައިރިވުން އެއީ އުސޫލުގެ ހިމާޔަތްތަކަށް ބެލުން އަޅުވާ ހަރާމްކުރައްވައި، އަދި އެއީ އިސްލާމްދީނުގައި ބޮޑު ކުށެއް ކަމަށް ހިމެނޭ އިސްލާމްދީނުގެ ވަސީލަތެއް ހިފަހައްޓައިދީފައިވަނީ މުޖުތަމަޢު ރައްކާތެރިކުރުމަށެވެ. ދީން ހިމާޔަތްކުރުމަށް އިސްލާމްދީނުގެ ހުރިހާ ކަމަކާ ނުގުޅޭ ކުށްތަކުން ދުރުވުމަށް މުސްލިމުން އަމުރުކުރައްވައެވެ. ދީނުގައި، އިސްލާމްދީން އަޑިއަރަނިވީ ވަސީލަތްތައް ހިފުމުގައި ސަލާމަތުން ދުރުވާން ހުށަހަޅާ ސަމާލުކަމަށްޓަކައި ނިޔަތް ހަރާމްކުރައްވައި، އަދި މުސްލިމުންގެ (އެބަހީ: ހިޔާ އަނެއްކާވެސް ދިރުމުގެ އަސާސް ބެލުން) ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމަށް، ދީނުގައި އަޅުއަޅައިފި މުސްލިމުން ވަސީލަތް ނަހީކުރައްވައެވެ. އެކަމަކު އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ނިޔަތް ބޮޑު ދިރިއުޅުމާ ކުރިމަތިލާ ކަންތައްތަކުގައި: ބެލުން ހިމާޔަތްކުރުމަށް އަމުރު ކުރައްވައި، އެއަށްވުރެ ނުބައި ކަންތައްތަކުން އަޅުގަނޑުމެން މުސްލިމުން ވަޤުތީ ކަމަކަށް އިސްލާމްދީން ވާޖިބުކުރެއެވެ.

---
[245] رواه البخاري: 6243، ومسلم: 2657

ތިންވަނަ ދަލީލު: އަންހެނާއަށް ބުރުގާއަޅާކަމަށް ބާރުއަޅާ އިސްލާމްދީނަށް ދަލީލުތަކެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ މުޅި ހަށިގަނޑު ނިވާކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެހަށިގަނޑު ނުވަތަ އެއިން ބައެއް ކަޝްފުކުރުމަކީ އެއަންހެނުން ބޮޑުކަމުން ގުޅިފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއަންހެނުން ބޮޑުވި ހިތްގައި އެއަންހެނާ އަރައިގަތުމުން ގުޅިފައިވާކަމެކެވެ. ދީން އެއަށްފަހު އެއަންހެނާ ބާރުގުޅުވާކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް އެރާ ހުރަކައްވާނެއެވެ. މަސްހުނިވެސްވެސް އެފަދައިންނެވެ.

ހަތަރުވަނަ ދަލީލު: ﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ:

﴿...وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ...﴾[246]

މާނައީ: "...އަދި އެކަނބަލުންގެ (ގަހަނާއާއި) ޒީނަތުގެ ތަކެތިން، ވަންހަނާވެފައިވާ ތަކެތި އެންގުމަށްޓަކައި، ފައިތިލަތަކުން (ބިމުގައި) އެކަނބަލުން ނުތަޅާށިކަމެވެ..."

ދަލީލުގެ ގޮތް: އަންހެނުން ފައިތިލަތަކުން ބިމުގައި ތެޅުން ﷲ ތަޢާލާ މަނާކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އޭގެ ސަބަބުން އެކަން ހުރިތަކެތި ފާހަގަވެދާނެތީއެވެ. އަދި ތަޢާލާގެ ގަހަނާގެ އަޑު ފިރިހެނުންނަށް އިވުމުގެ ސަބަބުކަމުގައި އެކަން ނުވުމަށްޓަކައެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް އެކަނބަލުންނާއި ދިމާލަށް ޝަހުވަތުގެ ގޮތުން (އެދުންތައް) އުފެދި އަރައިގަނެފާނެއެވެ. ހަމައެކަނިން މަސްހުނިވެސްވެސް މަނާވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަންތައް ފިތުނަވެރިކަމާ ގުޅުންހުރިކަމެއްކަމުގައިވާތީއެވެ.

[246] النور: 31

ފަސްވަނަ ދަލީލު: الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿يَعۡلَمُ خَآئِنَةَ ٱلۡأَعۡيُنِ وَمَا تُخۡفِي ٱلصُّدُورُ﴾[247]

މާނައީ: "ލޮލުގެ ޚިޔާނާތްތެރި ބެލުންތަކާއި، ހިތްތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."

މިއީ އިބްނު ޢައްބާސްއާއި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ތަފްސީރުކުރުއްވިއެވެ:

(هو الرَّجُلُ يَدْخُلُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ وَفِيهِمُ الْمَرْأَةُ الْحَسْنَاءُ وتَمُرُّ بِهِ فَإِذَا غَفَلُوا لَحَظَ إِلَيْهَا فَإِذَا فَطِنُوا غض بصره عنها فإذا غفلوا لحظ فإذا فطنوا غض، وقد اطلع الله تعالى مِنْ قَلْبِهِ أَنَّهُ وَدَّ أَنْ لَوِ اطَّلَعَ عَلَى فَرْجِهَ وأنه لو قدر عليها فزنى بها.)[248]

މާނައީ: "އެއީ ގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެބައިމީހުންގެ ގެއަށް ވަންނަ ފިރިހެނެކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ރީތި އަންހެނާވެއެވެ. އޭނާގެ ގާތުން ހިނގައި އެއަންހެނާ ދެއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ނޭނގި (އަޅާނުލާ) ހުންނަ ވަގުތުގައި އޭނާ އެކަނބުލޭގެއަރިން ކަޅިއަޅާލައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ފާހަގަވެއްޖެނަމަ އެކަނބުލޭގެ ކިބައިން އޭނާގެ ބެލުން ތިރިކުރެއެވެ. އަނެއްކާވެސް އެބައިމީހުން ޣާފިލުވާއިރަށް އޭނާ ބަލައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ވިސްނި ފާހަގަވާއިރަށް ބެލުން ތިރިކުރެއެވެ. އަދި އެކަނބުލޭގެ ފަރުޖު ބެލޭނޭނަމައޭ އަދި އޭނާ އެކަނބުލޭގާއި ޒިނާކުރުމަށް އެކަނބުލޭގެ މައްޗަށް ކުޅަދާނަވާނަމައޭ އޭނާގެ (ހިތުން) ލޯބިކަން (އެދޭކަން) އެކަލާނގެ ހިތަށް ބައްލަވާވޮޑިގެން (ދެނެވޮޑިގެން)ވިއެވެ."

[247] غافر: 19

[248] تفسير ابن أبي حاتم: 18428، وابن كثير: 124/7

ތަޖުރިބާކާރާ ޒޯއީ: އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ހުއްޓަސްވާ އަންހެނުންނަށް ވަގުތު ބަރާ ތޫރަޔާ ޚިޔާނާތްތެރި ތިޔާއްކަމަށް الله ތިޔާރާ ބިނާކުރެއްވިއެވެ. ދުންޔަވީ މަސްހުނިވުންތަކީ ކިހިނަކުން ހުރެއްޖެވެ!؟

ހަވާރާ ތަޖުރިބާ: އެކަނިބަރުންގެ ގެތެރެއި މަޤާސޫދުން ޤައިރުވެރިން ތިބެމަށް އެކަލާނގެ އެކަނިބަރުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ...﴾ [249]

މާނައީ: "އަދި ތިޔަކަނބަލުން، ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެތެރެއި ތިބޭށެވެ! އިހުގެ ޖާހިލީ ޒަމާނުގެ ޖާހިލުން ތިޔަކަނބަލުން ޖާހިލުން ދައްކާހިއަދެވެ!..."

[249] الأحزاب: 33

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: الله ގެ ރަސޫލާގެ ޙަދީޘުތަކުގެންނާ، ޞަޙާބުންގެންނާ، ...

އަނބިއަނބިކަނބަލުން ގެތެރޭގައި ހާޒިރުވެ ހަރުވައި ލިބުމަށް الله އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މިހިޔާބުވެސް އެކަނބަލުން ފިޔަވައި އެހެން މުސްލިމު އަންހެނުންނާކުރިމަތިލާވެސް ޚާއްޞުވެގެންނެވެ. އެއީ އުއްމަހާތުލް މުއުމިނީންގައި ޘާބިތުވެގެންވާ ކަންތައްކަމުގައިވާ: ވަކި ފަރާތަކަށް ދެއްދުކުރުވިގެން އަންނަ ހިޔާބުވެސް ޚާއްޞުވެގެންނެވެ. އެހިޔާބު ހާއްޞަވެގެންވާކަމަށް ދަލީލު އައިސްފައިވާ ހިޔާބާއި ގުޅިގެނެވެ. އަދި ހާއްޞަވެގެންވާކަމަށް ދަލީލުކުރާ ދަލީލެއްނެތެވެ. ސަހަރަބީއް ދުލުވިގެން ނިކުންނަންޖެހޭ ހިއްސާ ގުޅި އެކަނބަލުން ގެތެރޭގައި ހާޒިރުވެ މަޖިލިސްގައި ލިބުމަށް އަމުރުވެވިގެންވާއިރު، ދުންޔަ އިސްލާމީ ދުވަސް ކަސްރުހިފުން ހުއްދަވާނެކަމަށް ބުނާނީ ކިހިނަކުންހުށަހެޅިފައި؟! އަދި އިތުރަށް މިޖުމްލަގައި އަންހެނުން ބަހައްޓަފަހަރަކާ، ރަދުވެރިކަމުގެ ޖިހާދު ނަގައިއުއްޖާ، އަދި ހިޔާ ފިރިހެނުންގެ ގާތުގައި ޖިނާޔަތުގެ ރަގަޅުކަން، ބައްޕަ ކައިވެނިކުރުން ސާރިޙުވެސް ވިނަވެގެންނެވެ. އަދި ކަންތައްތަކެ ބަލާލެވިގެންދިޔަ އުކަނބަލުންގެ ފިރިނދާއި އުންމަ މިހެން ކިބައިން (އުފެދަ މުސްކަތަކަށް) މަސްކަތްކުރުގެ ސިފަ އުޅުއްވިގެންފަސޭ މަދުވެގެންނެވެ.

ދެންވެސް ސުންނަތުންވާ ދަލީލުތަކުން ބަޔާންވާ ދިޔަ ދަލީލު ބައްޓަނެއް އަހަރެމެން ފެއްދާދޭނަމެވެ.

ފުރަތަމަ ދަލީލު: އިމާމު އަޙްމަދު، އެކަށީގެންވާ މުސްނަދުގައި ސަނަދު ގުޅުއްވާ އަބޫ ޙުމައިދު އައްސާޢިދީ رضي الله عنه ގެ އަނބިކަނބަލުން އުއްމު ޙުމައިދުގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ:

«قَدْ عَلِمْتُ أَنَّكِ تُحِبِّينَ الصَّلَاةَ مَعِي، وَصَلَاتُكِ فِي بَيْتِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلَاتِكِ فِي حُجْرَتِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي حُجْرَتِكِ خَيْرٌ مِنْ صَلَاتِكِ فِي دَارِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي دَارِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلَاتِكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ، وَصَلَاتُكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلَاتِكِ فِي مَسْجِدِي» . قَالَ: فَأَمَرَتْ فَبُنِيَ لَهَا مَسْجِدٌ فِي أَقْصَى شَيْءٍ مِنْ بَيْتِهَا وَأَظْلَمِهِ، فَكَانَتْ والله تُصَلِّي فِيهِ حَتَّى ماتت.)[250]

މާނައީ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި ނަމާދުކުރުމަށް އަހަރެން ލޯބިކުރަމެވެ.' ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަމަނާ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި ނަމާދުކުރުމަށް ލޯބިކުރާކަން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެނގިގެންފައެވެ. އެކަމަކު ކަމަނާގެ ގޭގައި (ނިދާކޮޓަރިގައި) ކަމަނާ ކުރާނަމާދު، ކަމަނާގެ (ބޭރު) ކޮޓަރިގައި ކަމަނާ ކުރާނަމާދަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަމަނާގެ (ބޭރު) ކޮޓަރިގައި ކުރާ ނަމާދު، ކަމަނާގެ ގޭގައި (ފެންސާގައި) ކުރާ ނަމާދަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަމަނާގެ ގޭގައި (ފެންސާގައި) ކުރާނަމާދު، ކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މިސްކިތުގައި ކަމަނާކުރާ ނަމާދަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މިސްކިތުގައި ކުރާނަމާދު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މިސްކިތްތެރޭގައި ކަމަނާ ކުރާނަމާދަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން އެކަމަނާގެ ގޭތެރޭގެ އެންމެ އެތެރޭގައި އަނދިރިތަންގައި މިސްކިތެއް (ނަމާދުކުރާ ތަނެއް)

---

[250] رواه أحمد: 27090

އެކަމަނާ އަމުރުކުރައްވާ ބިނާކުރެވުނެވެ. الله ގަންދީ ބުނަމުވެ! އެކަމަނާ އަވަހާރަވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އެކަމަނާ ނަމާދު ކުރައްވަމުން ދިޔައީ އެތަނުގައެވެ."

އަދި އިބްނު ޚުޒައިމާ، އަލްބައިހަޤީގެ ޞަޙީޙުގައި ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވިއެވެ:

«إِنَّ أَحَبَّ صَلَاةٍ تُصَلِّيهَا الْمَرْأَةُ إِلَى اللَّهِ فِي أَشَدِّ مَكَانٍ فِي بَيْتِهَا ظُلْمَةً» [251]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އަންހެނާ الله އަށް ކުރާ އެންމެ ލޯބިވެތިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ނަމާދަކީ، އޭނާގެ ގޭގެ އެންމެ އަނދިރިތަނެއްގައި ކުރާ ނަމާދެވެ."

އަދި މިދަރަޖައިގައިވާ ހާލަތުގައި މިސްކިތުގައި އަންހެނުންކުރާ ނަމާދަށްވުރެ ޢާންމު ގޭގައި ކުރާ ނަމާދު ހެޔޮވެގެންވާކަމުން އައިސްކަމާ އެކަން ބަޔާންވެއެވެ.

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: އަންހެނުންގެ ބައްދަލުވުމާ ޢާންމު ގޭގައި ނަމާދުކުރުމަކީ ހެޔޮވެގެންވާކަމަށް، އަދި ޝަރުޢީ، ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މިސްކިތުގައި އެކަކުގާރާނގެ އުނގެނުމަށް ނަމާދުކުރުމަށްވުރެ އެކަށޭގެންވާ ހެޔޮވެގެންވާކަމާ، ތަންތަނާ މަސްހުނިވުން މަނާވުން ގާތްކުރުވެގެންވެއެވެ.

ތިންވަނަ ދަލީލު: މުސްލިމްގެއި، އަބޫދާވޫދުގެއި އުނިސުނުން ބޭކަރުން ސަފަތަކުގެ އެކުގައި އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވިއެވެ:

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا» [252]

[251] صحيح ابن خزيمة: 1691 ، والسنن الكبرى للبيهقي: 5362

މާނައީ: "ފިރިހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ސަފުތަކުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ އެންމެ ފަހަތު ސަފެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވަނީ ކުރީ ސަފެވެ."[252]

އެޙަދީޘް ނަޤުލުކުރައްވާފައިވާ އައްތިރްމިޒީ ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިއީ ޙަސަން ޞަޙީޙް ޙަދީޘެކެވެ.'

ތަފްޞީލުކުރާ ގޮތް: އަންހެނުން މިސްކިތަށް އަތުވެއްޖެނަމަ (ފިރިހެނުންގެ) ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެގެންވާ ގޮތަށް އެބައިމީހުން ތިބުމަށް ރަސޫލާ ﷺ ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެއަންހެނުންގެ ސަފުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ކުރީ ސަފު ނުބައިވެގެންވާކަމަށް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެންމެ ފަހަތުގައިވާ މީހުން ހެޔޮވެގެންވާކަމަށް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަންތައް، ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވެ ފެނުމުންނާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ހަރަކާތްތައް ފެންނަހިނދުއާއި އަދި އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަތައް އަޑުއިވޭހިނދު ހިތުގައި އަރައިގަތުމުން ފަހަތުގައިވާ އަންހެނުން ދުރުވެގެންވާކަމަށްޓަކައި ތެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި އެއަންހެނުންތަކުންގެ ސަފުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ކުރީ ސަފު ކުށްވެރިކުރައްވާ ބަސްވިދާޅުވީ އާގެ އިދިކޮޅަށް ކަންތައްވާތީއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނާއި އެކުގައި މިސްކިތުގައި އަންހެނުންނާމެދު ފިރިހެނުންގެ ސަފުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ސަފު ނުބައިވެގެންވާކަމަށް އެކަށީގެން ސަބަބަކީ: ކުރިއަށްދިއުމާއި، އިމާމާއި ގާތްވެގެންވުން ފާއިތުވުމާއި، އަދި ވިސްނުން މަޝްޣޫލުކުރުވާ އަންހެނުންނާއި ކައިރިވެގެންވާކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ފަހަތުގައި އެކަނިވުމުގެ ސަބަބުން އަޅުކަން ފާސިދުވެ، އަދި ނިޔަތާއި ހުޝޫޢަށް ގެއްލުންވާނެއެވެ. ފަދަ އަޅުކަމުގެ މަޤްޞަދުތަކުގައި -މަސްހުނިވުން އެކަމުގައި ހާސިލުވެގެން ނުވާބާރުލުވެސް- އެފަދައިން ކަންތައް ދިމާވެދާނޭކަމަށް ޝަރުޢުކުރައްވާ ފަރާތުން ކުރިއަށް ބައްލަވާފައިވާނަމަ، ދެންފަހު

---

[252] رواه مسلم: 440

ވަސްފުހިފުން ހިނގައިދިޔަމަ އެކަންތައް ހާޞިލުވުން އަދި ފަސާދަވެގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން ފަސާދަވެގެންވާ ގޮތުގައި ވަސްފުހިފުން މަނާކުރެވިފައެވެ.

ތިންވަނަ ދަލީލު: މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައި ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދުގެ އަނބިކަނބަލުން ޒައިނަބުގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރުމެންނަށް الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«إِذَا شَهِدَتْ إِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَا تَمَسَّ طِيبًا»[253]

މާނައީ: "ތިޔަކަނބަލުންކޮޅު ތެރެއިން މިސްކިތަށް ހާޟިރުވެއްޖެނަމަ ފަހެ ހުވަނދު ނުއުނގުޅާހުރިކަމެވެ."

އަދި އަބޫ ދާވޫދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ސުނަނުގައި، އަދި އިމާމު އަޙްމަދުއާއި އައްޝާފިޢީ ރިވާކުރައްވާފައިވާ މުސްނަދުގައި އިސްނާދުން އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ الْمَسَاجِدَ، وَلْيَخْرُجْنَ تَفِلَاتٍ»[254]

މާނައީ: " الله ގެ މިސްކިތްތަކުން الله ގެ އަންހެން އަޅުއަމަތުން ތިޔަބައިމީހުން މަނާނުކުރާށެވެ. އަދި ހުވަނދު (އަތަރު) ނުލާ ބާލާ އެކަނބަލުން ނިކުންނަހުރިކަމެވެ."

އިބްނު ދަޤީޤުލް ޢީދު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: "މިސްކިތަށް ނިކުންނަން ބޭނުންވާ އަންހެނާ ދުރުވާންޖެހޭކަމީ ބޭނުންކުރާ ހުވަނދުފަދަ ތަކެތިން ޙަރާމްވެގެންވާކަން އެބަދަލީލުކުރެއެވެ. އެއީ އެކަމުގައި އެކުލެވިގެންވާ: ޒީނަތުގެ (އެޓްރެކްޓިވްކަމާއި) ޝަހުވަތްތައް

---

[253] رواه مسلم: 443

[254] رواه أحمد: 21674، وأبو داود: 565

ބަރަކާތްތެރިވާކަމެއްކަމުގައި ވާނީއެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އަންހެނާ ޝަހުވަތްތެރިކަން ބަރަކާތްތެރިވުމުގެ ސަބަބަކަށްވެސް އެކަންވެދާނެއެވެ. އަދި ހުވަނދުމާއި އުމާނާގައިވާ ކަންކަން ގުޅިފައިހުއްޓެވެ. އެއީ ފޫރާން ރިވެތިކުރުމާއި، އަދި އޭގެ އަސަރު ފޯރާ ގަޔަށާއި، ހިތި ހިތުގެ (ބައްޕަގާއި) ޝަހުވަތްތަކަށް ކަންކަމެވެ.'[255]

އިބްނު ރަޖަބު ބަޔާންކުރިއެވެ: "އެފަދައިން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުންވެސްވެއެވެ.'

އަދި އަލްޚައްޠާބީ މަޢާލިމުއް ސުނަނުގައި ބުނައިއެވެ: "(تفل) ގެ މުރާދަކީ ވަސް ނުބައިވެގެންވުމެވެ. ބުނެވެއެވެ: 'امرأة تافلة' އެއީ އެއަންހެނާ ހުވަނދުނުލާނަމައެވެ. އަދި 'نساء تفلات' (ހުވަނދުނުލާ އަންހެނުންތަކެކެވެ.)"[256]

ހަމަޔަގީނަ ދަލީލު: އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ»[257]

މާނައީ: "އަހަރެންގެފަހުން، ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ގެއްލުން ބޮޑުވެގެންވާ ފިތުނައެއް މިއަންހެނުންނަށްވުރެ ފަހުން ދޫކޮށްނުލައްވަމެވެ."

ރިވާކުރެއްވި ބުޚާރީއާއި މުސްލިމެވެ.

---

[255] فيض القدير: 137/3

[256] معالم السنن: 162/1

[257] رواه البخاري: 5096، ومسلم: 2740

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: އަންހެނުންނީ ފިތުނައެއްކަމަށް އެކަށީގެންވާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.
ދުންޔާ ފިތުނަވެރިކުރާ ފަރާތްތައް، ފިތުނާގައިޖެހޭ ފަރާތް އެއްބަސްކުރާ ޖަމާޢަތްކުރާނީ
ކިހިނެއްކަމެއްހެވެ!؟ މިކަންތައް ހުށަހަޅައިލެވޭނެއެވެ.

ޙަދީޘުން ދަލީލު: އަބޫ ސަޢީދު އަލްޚުދްރީއްޔު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.
ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

«إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ، فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ»[258]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔެއަކީ ފޮނި ފެހިކަމެކެވެ. އަދި الله ތިޔަބައިމީހުން އޭގައި ޚަލީފާވެރިންކަމުގައި (ބަދަލުވެރިންކަމުގައި) ލައްވާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ޢަމަލުކުރާނީ ކިހިނެއްތޯ ބައްލަވާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި އަންހެނުންނާމެދު ބިރުވެތިވާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ބަނީ އިސްރާއީލުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ފިތުނަވެރިކަމަކީ އަންހެނުންނާއި ގުޅިގެންނެވެ."

ރިވާކުރީ މުސްލިމެވެ.

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: އަންހެނުންނާމެދު ބިރުވެތިވުމަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއީ ވާޖިބުވުން ލާޒިމުކުރާ އަމުރެކެވެ. ދުނިޔޭގެ ފިތުނަތަކުން އެއްމެ ބިރުވެރިކަން އަރާގުޅުން ކިހިނެއްކަމެއްހެވެ!؟ މިކަންތައް ހުށަހަޅައިލެވޭނެއެވެ.

---

[258] رواه مسلم: 2742

ހަވަނަ ދަލީލު: އަބޫ ދާވޫދު ސުނަނުގައި، އަބީ ބުޒާރީ 'އަލްއަދަބު'ގައި ސަނަދާއިއެކުގައި ހަމްޒާ ބިން އުސައިދު އަލްއަންޞާރީގެ ކިބައިން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ކިބައިން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރައްވަނިކޮށް އެކަލޭގެފާނު އަޑުއެއްސެވިއެވެ. -އެއީ އެކަލޭގެފާނު މިސްކިތުގެ ބޭރުގައި ހުންނަވަނިކޮށެވެ. ދެން މަގުގައި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން މަސްހުނިވެގެންދިޔައެވެ- އެހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަންހެނުންތަކުންނަށް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

«اسْتَأْخِرْنَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكُنَّ أَنْ تَحْقُقْنَ الطَّرِيقَ عَلَيْكُنَّ بِحَافَّاتِ الطَّرِيقِ» فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ تَلْتَصِقُ بِالْجِدَارِ حَتَّى إِنَّ ثَوْبَهَا لَيَتَعَلَّقُ بِالْجِدَارِ مِنْ لُصُوقِهَا بِهِ)[259]

މާނައީ: "ތިޔަ ކަނބަލުން ފަހަތަށް ދުރުވާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކަނބަލުންނަކަށް މަގުގެ މެދުން ހިނގުމެއް ނުވެއެވެ. ތިޔަކަނބަލުންގެ ހައްގަކަށްވާނީ މަގުގެ ދޮށައިރުމެވެ.' ދެންފަހެ (އޭގެ ފަހުން) އަންހެނުންމީހާ (ހިނގާފައި ދާއިރު މަގުގެ ދޮށުގާތު) ފާރުގައި ތަތްލިގެންދެއެވެ. އެގޮތުން ފާރުގައި ތަތްލާފައި ބޭއްވުމުން އެކަނބަލުންގެ ހެދުންވެސް (ބައެއްފަހަރު) ފާރުގައި އަޅައިގަނެއެވެ."

މިއީ އަބޫ ދާވޫދުގެ ލަފްޒެވެ.

'އަލްނިހާޔާ ފީ ޣަރީބިލް ޙަދީޘް'ގައި އިބްނުލް އަޘީރު ބަޔާންކުރައްވައެވެ: "'يحقـقن الطريق' މާނައީ: މަގުގެ މެދުން ސަވާރުވެގެން ހިނގުމެވެ."[260]

---

[259] رواه أبو داود: 5272

[260] النهاية في غريب الحديث: 415/1

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: ފިތުނަފެތުރުނުވުމަށް ފުރުޞަތުދިނުމާއި މަގުމަތި މަސްހުނިވުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އެކަނިބަޔަކަށްޓަކައި މަސްޖިދުގައިވާނަމަ ދޮރެއްހެދި އެއްދޮރު ޚާއްޞަކޮށްދެއްވި މަސްހުނިވުން ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި ބެލެވި ކަންތައްތަކުގެ!؟

ހަވާލާ ދަލީލު: އަބޫ ދާވޫދު އައްޠަޔާލިސީ މުސްނަދުގައި، އަދި ހިލްޔަތުލް އައުލިޔާ، ނާފިޢުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَنَى الْمَسْجِدَ جَعَلَ بَابًا لِلنِّسَاءِ، وَقَالَ: «لَا يَلِجَ مِنْ هَذَا الْبَابِ مِنَ الرِّجَالِ أَحَدٌ»[261]

މާނައީ: " الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ މިސްކިތް ބިނާކުރެއްވިހިނދު، އަންހެނުންނަށް (ވަކި) ދޮރެއް އެކަށައަޅުއްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'ފިރިހެނުންނުކުރެ އެކަކުވެސް މިދޮރުން ވަދެގެން ނުވާނެއެވެ.'"

އަދި 'އަލްތާރީޚުލް ކަބީރު' ގައި ބުޚާރީ، އިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(لا تَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ مِن باب النِّساء.)[262]

މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ދޮރުން މިސްކިތަށް ނުވަންނާށެވެ."

[261] مسند أبي داود الطيالسي: 1938، وحلية الأولياء: 1/313

[262] التاريخ الكبير: 1/60، وسنن أبي داود: 464 މިޙަދީޘް ރިވާވެގެންވަނީ އުމަރުގެ ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބަސްބުނެވުނު ޙަދީޘެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

ދަލީލުކުރާ ގޮތް: ވަދެ ނިކުތުމުގައި މިސްކިތްތަކުގެ ދޮރާށިތަކުގެ ކައިރީގައި އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ މަނާކުރެއްވިއެވެ. އަދި މިސްކިތުގެ ދޮރާށިތަކުގެ އެދުބައިވިހުން ބައިވެރިވުމުގެ އަޞްލު މަނާކުރެއްވިއެވެ. އެއީ މަސްހުނިވުމުގެ ދޮރު ބަންދުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. މިޒަމާނުގައިވެސް މަސްހުނިވުން މަނާވެގެންވާނަމަ ދެންނެވި އުސޫލް ހާލަތްތަކުގައި އެކަން މަނާވެގެންވުން ގާއިމުވެގެންވެއެވެ.

އަށްވަނަ ދަލީލު: ބުހާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައި ރިވާކުރެއްވިއެވެ. އުއްމު ސަލަމާ رضي الله عنها ވިދާޅުވިއެވެ:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءُ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ، وَمَكَثَ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ»[263]

މާނައީ: "ރަސޫލާ ﷺ ސަލާމްދެއްވައިފިނަމަ، އެކަލޭގެފާނު ސަލާމްދެއްވާ ނިންމަވާފަހުން އަންހެނުންތައް ތެދުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނު އިންނެވިތަނުގައި އިރުކޮޅެއް ވަންދެން އިންނަވައެވެ."

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

«كَانَ يُسَلِّمُ، فَيَنْصَرِفُ النِّسَاءُ، فَيَدْخُلْنَ بُيُوتَهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْصَرِفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»[264]

މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނު ސަލާމްދެއްވައެވެ. ދެން އަންހެނުންތައް ފުރައިގެންދެއެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ (ތެދުވެ) ނިކުމެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަނބަލުންގެ ގޭތަކަށް ވަދެއެވެ."

---

[263] رواه البخاري: 837

[264] رواه البخاري: 850

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ:

(...كُنَّ إِذَا سَلَّمْنَ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ، قُمْنَ وَثَبَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ صَلَّى مِنَ الرِّجَالِ مَا شَاءَ اللَّهُ، فَإِذَا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَامَ الرِّجَالُ»[265]

މާނައީ: "...ފަރުޟު ނަމާދުން އެކަނބަލުން ސަލާމްދެއްވާހިނދު ތެދުވެތެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރެއްވި ވަގުތެއްވަންދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި ނަމާދުކުރި ފިރިހެނުން މަޑުކުރައްވައެވެ. ދެން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ތެދުވެވަޑައިގެންނެވީމަ، ފިރިހެނުން ތެދުވެތެވެ."

ތަޢުލީޤު ނޯޓް: އެކަލޭގެފާނު ބަމަޑުކުރުން ވަސްވާސްދިނުން ވަކިކުރެއްވިއެވެ. މިކަމުގައި، މިންނޭ ދަނޑިވަޅުތަކުގައި ވަސްވާސްދިނުން ވަކިކުރެއްވުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ އުސޫލެވެ.

ޙަދީޘުގައި ތަޢުލީމު:[266] އައްޝައިޚް 'އަލްބާނީ ޞަޙީޙު' ގައި މަޢުޤިލު ބިން ޔަސާރު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރައްވައެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވިކަމަށްވެއެވެ:

«لَأَنْ يُطْعَنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمِخْيَطٍ مِنْ حَدِيدٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهُ»[267]

މާނައީ: "ޙަލާލުނުވާ އަންހެނަކު ބޭނުމުގައި ދަގަނޑު ބުރަކުން ބޮލަށް ޖެހުން، އެމީހަކަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. ހަމަ ބޭނުމުގެ އަތުން ބޭރުވެގެން ނުވާނެއެވެ."

---

[265] رواه البخاري:866

[266] އަބްދުލްޣައްދޫ އިބްނު އުފައްޒަލުން އަޙްވަލަ ޙަދީޘުކޮށްފައިވާ ޙަދީޘް ޙަދީޘެވެ.

[267] المعجم الكبير للطبراني: 487

އަލްހައިޘަމީ 'މަޖްމަޢުއް ޒަވާއިދު' ގައި ބަޔާންކުރައްވައެވެ: 'މިޙަދީޘްގެ ރާވީންނަކީ ޞަޙީޙު (ބުޚާރީ)ގެ ރާވީންނެވެ.'

އަދި އަލްމުންޛިރީ 'އައްތަރްޣީބު ވައްތަރްހީބު' ގައި ވިދާޅުވެއެވެ: 'މިރިވާޔަތުގެ ރިޖާލުންނަކީ އިތުބާރުހިފޭ މީހުންނެވެ.'

އަދިވެސް އައްޠަބަރާނީ، އަބޫ އުމާމާ ރضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

(...لَيَزْحَمُ رَجُلٌ خِنْزِيرًا مُتَلَطِّخًا بِطِينٍ، أَوْ حَمْأَةٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَزْحَمَ مَنْكِبِهِ مَنْكِبَ امْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَهُ»[268]

މާނައީ: "...މީހަކު، ފެހިން ނުވަތަ ކަދާއިން ތަތްތެޅި ހަޑިވެގެންވާ ޢޫރަކާއި ގޮއްޖެހުމަށްވުރެ، އެމީހަކަށް ހުއްދަވެގެންނުވާ އަންހެނެއްގެ ކޮނޑުގައި އޭނާގެ ކޮނޑު ޖެހުމަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ."

ދަރިވަރުން ތަރުބިޔަތުކުރާ ގޮތް: ހުރަހަކާއި ނުލާ އަދި ހުރަހަކާއި ޚިލާފަށްވެސް އަންހެނާގެ މަޙްރަމުކަމުގެއިންނާ ފިރިހެނުން ގައިގައި ބިރުން އުނގަޖަހާ މަނާކުރައްވައެވެ. އެއީ އަޚްލާޤީ ނުބައިކަމަކަށެވެ. ހަމައެފަދައިން މަސްހުނިވުންވެސް އުނގަމަންޖަހައި މަނާކުރެވޭހެއްޖެވެ.

ދަރިފުޅު ހަރަދުކުރެން މިދުނިޔެއި ތަރުބިޔަތުކާއިމެދު ވިސްނާފުކުރުވުމުގެ މިހާރަކު ބަލާނެ ކަންތައްތަކެއްގެ: މަސްހުނިވުން ފުރަތަމަކަމަށް މަގުތަކާކުރަން ގުޅުވަރުކޮށް ބޮޑުމީ ބައްޔެ މިހުރިގެ ތަކެތިކުރުމުގެ މަތިކަމަށް ބޮޑުވުމާ ބަލައްކަވެ. އުހުރުންރަނގަ

---

268 المعجم الكبير للطبرانى: 7830 وهو ضعيف.

ބަޔާނުވެގައި އެކަންތައް ފިލުވަރަން ގެންދެއެވެ. ޝަރުޢީދަލީލުތަކާ ފަރާތުން އެކަންތައް
ވަޝާކުރެއްވި މިކަމަށްޓަކައިއެވެ. އެއީ ޤުރުއާނާއި އަޞްލު ތަމަސްކުވުމުގައެވެ.

އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުން ޢާއް ކަންތައްތަކުގައި، ބޭނުމީ އެކަމަކަށް ވަކިކުރެއްވުން ޢާއްކަންތައްތަކުގައި،
ވައްކަރު ބަރަކާއި ވަރިހަރު ބަރަކަތްތެރި އަލިކަމުގެ ވަސީލަތްތަކެއް ދިނާވާ ކަންތައް އެކަމުގެ
ތެރެއިން ނުވަތަ ނަރުވާތެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މަގުފުރަދިގެންވާ ދީނުގަސް ތެދުވެގެ
ދެއްކުމަށްޓަކައި، އަދި އުހައިލުމުގެ ތެރެއިން ތެދުވެގެ ދިރިގެންވާ ދީނުގައި ތެދުވެގެ
އިތުރުކުރަށްދެއްމަށްޓަކައި، އަދި އުހައިލުމުގެ ފިރިސަހަން ހުރިކަންތައް ކުރުމަށްޓަކައި
މުސްލިމުންގެ ދީނުކުރުމަށްޓަކައި، ހަމަހަމަ ޤަވާއިދުގެ އަތުވެކުގައި ހިތްހެޔޮބަހަ
ތެދުވެރިކަމުގެމަގަށް އަރަހުމުން الله ގެ ރަޙްމަތުގެން އުފެދެވެ. އުކަނާރާގައި
އައްސަލާމާ ގެންވާ، ކުރިމަތިލާ ގެންވާ، ދުޢާ އިލްތިމާސްކުރަމާ އިތުރުވެ.

وصلى الله على محمد، وآله، وصحبه.

އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله **ވިދާޅުވިއެވެ:**

(وَمِنْ ذَلِكَ: أَنَّ وَلِيَّ الْأَمْرِ يَجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يَمْنَعَ اخْتِلَاطَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ فِي الْأَسْوَاقِ، وَالْفُرَجِ، وَمَجَامِعِ الرِّجَالِ.....فَالْإِمَامُ مَسْئُولٌ عَنْ ذَلِكَ، وَالْفِتْنَةُ بِهِ عَظِيمَةٌ...وَيَجِبُ عَلَيْهِ مَنْعُ النِّسَاءِ مِنْ الْخُرُوجِ مُتَزَيِّنَاتٍ مُتَجَمِّلَاتٍ، وَمَنْعُهُنَّ مِنْ الثِّيَابِ الَّتِي يَكُنَّ بِهَا كَاسِيَاتٍ عَارِيَّاتٍ...وَمَنْعُهُنَّ مِنْ حَدِيثِ الرِّجَالِ، فِي الطُّرُقَاتِ، وَمَنْعُ الرِّجَالِ مِنْ ذَلِكَ. وَإِنْ رَأَى وَلِيُّ الْأَمْرِ أَنْ يُفْسِدَ عَلَى الْمَرْأَةِ - إذَا تَجَمَّلَتْ وَتَزَيَّنَتْ وَخَرَجَتْ - ثِيَابَهَا بِحِبْرٍ وَنَحْوِهِ، فَقَدْ رَخَّصَ فِي ذَلِكَ بَعْضُ الْفُقَهَاءِ وَأَصَابَ. وَهَذَا مِنْ أَدْنَى عُقُوبَتِهِنَّ الْمَالِيَّةِ.

وَلَهُ أَنْ يَحْبِسَ الْمَرْأَةَ إذَا أَكْثَرَتْ الْخُرُوجَ مِنْ مَنْزِلِهَا، وَلَا سِيَّمَا إذَا خَرَجَتْ مُتَجَمِّلَةً، بَلْ إقْرَارُ النِّسَاءِ عَلَى ذَلِكَ إعَانَةٌ لَهُنَّ عَلَى الْإِثْمِ وَالْمَعْصِيَةِ، وَاَللَّهُ سَائِلٌ وَلِيَّ الْأَمْرِ عَنْ ذَلِكَ.

وَقَدْ مَنَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - النِّسَاءَ مِنْ الْمَشْيِ فِي طَرِيقِ الرِّجَالِ، وَالِاخْتِلَاطِ بِهِمْ فِي الطَّرِيقِ. فَعَلَى وَلِيِّ الْأَمْرِ أَنْ يَقْتَدِيَ بِهِ فِي ذَلِكَ.....وَلَا رَيْبَ أَنَّ تَمْكِينَ النِّسَاءِ مِنْ اخْتِلَاطِهِنَّ بِالرِّجَالِ: أَصْلُ كُلِّ بَلِيَّةٍ وَشَرٍّ، وَهُوَ مِنْ أَعْظَمِ أَسْبَابِ نُزُولِ الْعُقُوبَاتِ الْعَامَّةِ، كَمَا أَنَّهُ مِنْ أَسْبَابِ فَسَادِ أُمُورِ الْعَامَّةِ وَالْخَاصَّةِ، وَاخْتِلَاطُ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ سَبَبٌ لِكَثْرَةِ الْفَوَاحِشِ وَالزِّنَا، وَهُوَ مِنْ أَسْبَابِ الْمَوْتِ الْعَامِّ، وَالطَّوَاعِينِ الْمُتَّصِلَةِ. وَلَمَّا اخْتَلَطَ الْبَغَايَا بِعَسْكَرِ مُوسَى، وَفَشَتْ فِيهِمْ الْفَاحِشَةُ: أَرْسَلَ اللَّهُ إلَيْهِمْ الطَّاعُونَ، فَمَاتَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ سَبْعُونَ أَلْفًا، وَالْقِصَّةُ مَشْهُورَةٌ فِي كُتُبِ التَّفَاسِيرِ.

فَمِنْ أَعْظَمِ أَسْبَابِ الْمَوْتِ الْعَامِّ: كَثْرَةُ الزِّنَا، بِسَبَبِ تَمْكِينِ النِّسَاءِ مِنْ اخْتِلَاطِهِنَّ بِالرِّجَالِ، وَالْمَشْيِ بَيْنَهُمْ مُتَبَرِّجَاتٍ مُتَجَمِّلَاتٍ، وَلَوْ عَلِمَ أَوْلِيَاءُ الْأَمْرِ مَا فِي ذَلِكَ مِنْ فَسَادِ الدُّنْيَا وَالرَّعِيَّةِ - قَبْلَ الدِّينِ - لَكَانُوا أَشَدَّ شَيْءٍ مَنْعًا لِذَلِكَ.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: " إِذَا ظَهَرَ الزِّنَا فِي قَرْيَةٍ أَذِنَ اللَّهُ بِهَلَاكِهَا "...»[269]

މާނައީ: "...(ފާޙިޝާގެ ވާޤިޢުތަކުގެ ގިނަކަމުގައި) ޠާޢޫނުބަލިތަކާއި ޤަޙުޠުބަލިތަކާއި، ފިރިހެނުން އެއްވާމަސްނަގައި، ފިރިހެނުން އަންހެނުންނާއި މަސްހުނިވުން މަނާކުރުން ވަލީއުލް އަމްރުގެ މައްޗަށް ފާޙިޝާ ވާޤިޢުވެގެންވެއެވެ....ފަހު ފާޙިޝާވަނީ އެކަންތަކާއިގުޅު މަސްއޫލުވެގެންނެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޒިންމާވާރިކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ...

އަދި ޖިންސީގުޅިވެ ރިވެތިކަމާ ހުރި އަންހެނުން ނިކަމެތުން މަނާކުރުމާއި، އެހެރުންބަހެއް ޚުދުން ހުރިކަމެއްގެން ޝަރީޢަތުން ހުރަސް ބާރުވެއްޖާ ހުރިހާބަހެއްޓުން މަނާކުރުން ފާޙިޝާގެ މަސްއޫލުވެގެންވެއެވެ. އަދި މަޤްޞަދަކީ އަންހެނުން ފިރިހެނުންނާއި މަނާކުރުމާއި، ހުރިހެނުންނާވެސް އެމީހުން އަނބިދަރިން ކަންބޮޑުކުރުން މަނާކުރުން ފާޙިޝާވެގެންވެއެވެ. އަދި އެހެންނަ ރިވެތި ޖިންސީގުޅިވެގެން ނިކަމެތިކަމަށް

އެކަމުގެ ހުރިން ދެރަޖަހައިގެންނާއި އެމުދަ ޤަޟިއްޔާ މަސައްކަތް ވަރަށްކުރިއްޔާ ހަރާމްކުރުމުގެ ޢިބާރާތް ފާޙިޝާކަމުގެ ފިރިހެނުންނާ ބޮޑުވެއްޖެ ވާނީ އެކަމެއް ޖިންސީގުޅުންގެ ސަބަބުން ހުރަސްއަޅާކަމަށްވެއެވެ. އަދި

އެކަމުގެ ނުރަސްކުރި ޙަރާމްކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި މިއީ މާތްﷲގެ ޢިބާދަތްތަކަށް ޙަރާމް ފާޙިޝާ އަންހެނުން ވަކި އަދި ޢުމުރާ ހަމައެކަނި ރަނގަޅުކުރުމެވެ. އަދި އަންހެނާ ގައިން ނިކަމެތި ވިސްނަވައިދެވޭ އެކަމަށް

ބޮޑުކަން ހައްޤުތަކުގެ ބޮޑުވީ ފާޙިޝާއަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ގާތުގައިވެސް އެކަމަށް ޖިންސީ ޢަމަލުތަކުން ނިކަމެތިވެސް ހިނގައެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް އެކަމުގައި ކަންބޮޑުކުރުން

---

[269] الطرق الحكمية: 1/237–240

އަންހެނުންނަށް އިޖުތިހާދު (ދީނީ ޙުކުމް) ހާޒިރާއި އުރެދުމުގެ މަސްލަހަތު ދެއަންހެނުންވެކުރެން

އެފިޔަފުޅުވެ. އަދި اللّٰه ތަޢާލާ އެކަންތަކާއިލުމު ވަލީއްދުލު އަމްރުކާއި

ސުވާލުކުރައްވާނެތެވެ. އަދި ދިރިހުރުންގެ މަގުތަކުން އަންހެނުން ހިނގުމާއި، އަދި މަގުމަތި

ދިރިހުރުންނާއި މަސްހުނިވުން އަމީރުލް މުއުމިނީން ޢުމަރު ބިން ޚައްޠާބު މަނާކުރައްވައިފައެވެ.

ފަހެ ވަލީއްދުލު އަމްރުގެ މައްސަލަފީ އެކަމުގައި އެކަކީގެފާނަށް ތަޢައްލުގަދަ....އެއްވެސް

ޝައްކެއްނެތް ޢުލަމާއި އަންހެނުން ދިރިހުރުންނާއި މަސްހުނިވުމުގެ (ފަސާދަޢަމަލުތަކުން)

ކަންތަ ބަލާފިޔަވައިގައި ނުބައެއްގެ އަސްލުތަ. އަދި އެއީ ޙައްގުވެގެންވާ ޢުޤޫބާތެއް ލިބޭގެ

އެންމެ ބޮޑު އެއްސަބަބެވެ. ހަމައެފަދައިން، އެއީ ޙައްގުންނާއި ޙާއްޝަންގެ ކަންތައްތަކެއް

ފަސާދަވެގެންދިޔުމުގެ ސަބަބުތަކެ ބޮޑުއިންތާޒާމުކަމެވެ. އަދި ދިރިހުރުންނާއި އަންހެނުން

މަސްހުނިވުމީ ޠާޢޫން ޕަރަޖާތަކާއި ގިނަވުމުގެ ސަބަބެވެ. އަދި އެއީ ޙައްމުވ

(ޒިނޭގެންވާ) މަރުވުމާއި، ގިނަގޮތުގެން ބަލިތަކުގެ ސަބަބު ޖާއިޒު އަންނަ

ބޮޑުއިން ސަބަބެވެ.

އަދި މުސާފިރުންގެ ތަރުތީބައި ހަދިވެއްދާ ޚާއްޞަ އަންހެނުން މަސްހުނިވުން،

އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ޚާއްޞަ ޙަމަލުތަކަށް ޒިނާކުރުންހިނދު، اللّٰه ތަޢާލާ އެބައިމީހުންގެ

މައްޗަށް ޖާޒާ ބަލި ފޮނުއްވިއެވެ. ދުންޔަ އެއްދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހަތްދިހަ ހާސް މީހުން

މަރުވެގެންދިޔައެވެ. ތަފްސީރު ކުތުބުތަކުގައި އެވާހަކަވެސް މަޝްހޫރުވެގެންވެއެވެ.

ފަހު ޢާއްމުވެ ފެތުރިގެންވާ މުންކަރާތަށް ދުރުވެގެންދިޔުމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް ސަބަބަކީ:

ޖާހިލުކަމެވެ. އަދި ފާޅުކުރެވޭން ދަށުކުރުވަރު ނެތި އެބައިމީހުންގެ ދުރުވެ

ޖާހިލުކުރާން ފާޚިޝް ރިޔާކާރުން ހިނގަމުން އެންމެހާ ކާފިރުން

ފަޝާއެރިޔާ ސަބަބުންނެވެ. އެ ކާފިރުންގެ -ޔަހޫދީ ކުފުރު ބޮޑެތި ހުރިހާ-

ދީނުތަކާއި ތަހުޒީބުތަ ފަސާދަކުރާ މިންވަރުގެ (ބޮޑު ކާފިރު) ވަފާތެރި އަދުވާލުން

(ވިޔަފާރި) އެކިއެކި ގޮތްގޮތަށް އާސާރުތަކެއް އަދާކުރާ ދުނިޔޭގެ

ވުމެވެ.

ޢަބްދު الله ބިން މަސްޢޫދު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: "ޒިނާކުރުމާއި ރިބާކެއުން ތަރައްގީވި

ފާޅުވެއްޖެނަމަ އެރަށެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށް الله އިޛުނަދެއްވައެވެ."..."

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

ފިހުރިސްތު